

בבית המשפט העליון בשבתו כבית משפט לערעורים פליליים

דנ"פ 4342/97

דנ"פ 4530/97

בפני:
כבוד הנשיא א' ברק
כבוד המשנה לנשיא ש' לוי
כבוד השופט א' גולדברג
כבוד השופט ת' אור
כבוד השופט א' מצא
כבוד השופט מ' חשין
כבוד השופט י' קדמי
כבוד השופטת ט' שטרסברג-כהן
כבוד השופטת ד' דורנר

העותרת בדנ"פ 4342/97
והמשיבה בדנ"פ 4530/97:

מדינת ישראל

נגד

סולימאן אל עביד

המשיב בדנ"פ 4342/97
והעותר בדנ"פ 4530/97:

עתירה לדין נוסף בפסק דינו של בית המשפט העליון בע"פ 2109/96 מיום 9.7.97, שניתן על ידי כבוד המשנה לנשיא ש' לוי והשופטים א' גולדברג וי' קדמי

בשם העותרת:
בשם המשיב:
עו"ד נאוה בן אור
עו"ד אביגדור פלדמן ועו"ד רונית רובינסון

פסק-דין

השופט ת' אור:

דיון נוסף בפסק דינו של בית המשפט העליון (כבוד המשנה לנשיא השופט ש' לוי והשופטים א' גולדברג וי' קדמי) מיום 9.7.97 בע"פ 2109/96 סולימאן אל עביד נ' מדינת ישראל. בפסק הדין נתקבל באופן חלקי ערעורו של סולימאן אל עביד (להלן: אל עביד) על פסק דינו של בית המשפט המחוזי בבאר שבע (סגן הנשיא ג' גלעדי והשופטים צ' סגל ונ' הנדל) מיום 19.2.96 בת"פ 76/93, באופן שאושרה הרשעתו של אל עביד בבית המשפט המחוזי באינוסה של חנית קיקוס ז"ל (להלן: המנוחה), ובוטלה הרשעתו ברציחתה של המנוחה.

המסגרת העובדתית והרקע הדיוני

1. על עיקרי העובדות האופפות את הפרשה שבפנינו עמד חברי, השופט גולדברג בפסק דינו בערעור הפלילי. המנוחה, תושבת היישוב אופקים שבנגב, היתה כבת 17 במותה. ביום 10.6.93, הוא היום האחרון בו נראתה המנוחה בחיים, יצאה המנוחה מביתה לכיוון באר שבע, כדי להשתתף במסיבת יום הולדת של אורן כהן, חברה. בצאתה לדרך, נשאה המנוחה עימה שקית ניילון, ובה מתנות שקנתה ליום הולדתו של חברה - מצית וחולצה. סמוך לשעה 19:45 הובאה לתחנת "טרמפים" שבפאתי אופקים. בשעה 20:10 נראתה המנוחה עומדת לבדה במקום. מאז לא נודעו עקבותיה, עד שנתגלו שרידי גופתה, כעבור שנתיים ימים, בתוך בור ניקוז בפאתי באר שבע.

2. במועד בו נעלמה המנוחה היה אל עביד כבן 40. הוא התגורר בעיירה רהט שליד באר שבע. באותה עת עבד אל עביד כמפעיל דחפור כבד ("שופלדוזר"), במזבלת "דודאים" (להלן: **המזבלה** או **אתר הדודאים**). אל עביד נהג לעבוד במשמרת לילה, אשר החלה בחצות הלילה והסתיימה בשעה 6 בבוקר.

3. אל עביד נעצר על ידי המשטרה ביום 18.6.93, שמונה ימים לאחר העלמה של המנוחה. למעצרו הובילה עדותו של מסעוד אזולאי (להלן: **אזולאי**) נהג משאית המשמשת להובלת אשפה למזבלה.

אזולאי סיפר למשטרה, כי בעת שהגיע לבור הזבל שבמזבלה, סמוך לחצות בלילה בו נעלמה המנוחה, מצא את אל עביד יושב במכונית של מעבדו. כששאל את אל עביד לפרש מעשיו במקום בלי השופלדוזר המשמש לעבודתו, ענה אל עביד כי מוחמד שחדה (להלן: **שחדה**) השומר בשער המזבלה מקיים יחסי מין עם בחורה בצריף השומר, והוא אינו רוצה להפריע לו.

למחרת, נודע לאזולאי כי המנוחה נעלמה. בעקבות הדברים שאמר לו אל עביד, התעורר בו החשד כי הבחורה עליה דיבר אל עביד היא המנוחה. לפיכך דיווח למשטרה על תוכן שיחתו עם אל עביד.

יומים מאוחר יותר, ביום 13.6.93, לקח אזולאי חלק בשיחה על כוס קפה בין נהגי המשאיות ובין עובדים במזבלה. השיחה סבה על העלמה של המנוחה. במהלך השיחה אמר אל עביד דברים, מהם הבין אזולאי כי המנוחה נמצאת בזבל. אזולאי דיווח למשטרה גם על דברים אלה.

4. על רקע זה, הובא אל עביד לחקירה בתחנת המשטרה באופקים, ביום 18.6.93, ונחקר בחשד שהיה לו קשר להיעלמותה של המנוחה. יצויין, כי עם הגעת השוטר לקחתו לחקירה, אמר אל עביד לשוטר "אני יודע ידעתי שתבוא אלי" (נ50, זכ"ד רס"מ עמוס זכריה מיום 18.6.93).

עד ליום 22.6.93 נחקר אל עביד חמש פעמים (ת15/ - ת55/). גירסתו הבסיסית במהלך החקירה לא השתנתה. על פי גירסה זו, אל עביד או שחדה לא הביאו מעולם בחורה לאתר. אל עביד הכחיש כי אי פעם אמר אחרת. אל עביד הכחיש גם כי השתתף אי פעם בשיחה על כוס קפה עם נהגי המשאיות מאופקים, או כי אמר להם בשיחה כזו כי יחפשו את המנוחה במזבלה או שהיא נמצאת שם. אשר לסדר יומו ביום 10.6.93, טען אל עביד כי שהה כל אותו יום בביתו עד שיצא לעבודה, כרגיל, בסביבות השעה 23:00.

5. גם שחדה, שנעצר, הכחיש בחקירתו כי קיים יחסי מין עם בחורה במזבלה ביום 10.6.93. שחדה העיד, כי באותו יום הגיע אל עביד למזבלה, שלא כמנהגו, בשעה 22:30 במכוניתו הפרטית, ואמר לו כי הוא הולך לבדוק את כמות האשפה באתר. אל עביד שהה זמן קצר במקום, שטף את מכוניתו, ויצא, באומרו כי יחזור לעבודתו כרגיל. לדברי שחדה ביקור זה היה יוצא דופן, שכן אל עביד מתחיל את עבודתו רק בחצות הלילה, ואין לו מה לעשות במקום קודם לכן, כשמשאיות האשפה לא פורקות לפני חצות את האשפה שהן מביאות. זאת ועוד, אל עביד הגיע במכוניתו הפרטית, בעוד כשכרגיל הוא בא לעבודה במכונית של מעבידו.

6. ביום 22.6.93 הוכנס מדובב לתא המעצר של אל עביד. השניים שוחחו משך שעות אחדות. השיחה הוקלטה במלואה, ותומללה אחרי כן. במהלך השיחה, הודה אל עביד בפני המדובב באינוסה של בחורה, ברציחתה על ידו על ידי הכאתה וחניקתה למקרה שמאן דהוא "ראה אותי או שתלשין עלי או משהו" (ת112/), קלטת מספר 3 עמוד 4), ובהשלכת גופתה "בתוך בורות ליד כביש" (שם).

7. סמוך לאחר שהודה בפני המדובב, נלקח אל עביד לחקירה על ידי צוות החקירה המיוחד שהופקד על חקירת העלמה של המנוחה. עוד באותו לילה, הודה אל עביד בפני החוקרים באינוסה וברציחתה של המנוחה. משחזר לתאו לאחר שהודה, טען אל עביד בפני המדובב כי הודה בדבר שקר, וקונן על הגורל המר הצפוי לו בשל כך. חרף זאת, מאוחר יותר באותו לילה, שיחזר אל עביד את המעשה בו הודה, והשיחזר הוסרט, הוקלט ותומלל. גם אחרי השיחזור, הודה אל עביד בהזדמנויות שונות בפני חוקרי המשטרה באינוסה וברציחתה של המנוחה, ואף שיחזר פעם נוספת את מעשיו.

במרבית הודיותיו בפני חוקרי המשטרה ובשיחזור השני, היתה גירסת אל עביד כי לאחר שאנס ורצח את המנוחה, השליך את גופתה של המנוחה באתר המזבלה בדודאים. לאחר שביקר אותו עורך דינו דאז בבית המעצר, חזר בו אל עביד מהודאתו, וטען בפני חוקריו כי הודה בפניהם בשקר. אולם בחלוף זמן קצר שב אל עביד והודה באינוסה ורציחתה של המנוחה.

8. בעקבות דברים אלה, הוגש לבית המשפט המחוזי בבאר שבע כתב אישום נגד אל עביד. בכתב האישום הואשם אל עביד באונס המנוחה ורציחתה. אל עביד כפר באישומים. לאחר שמיעת הראיות, ובהן עדות הנאשם, הרשיע בית המשפט (ברוב דעותיהם של אב בית הדין סגן הנשיא ג' גלעדי והשופט צ' סגל, כנגד דעתו החולקת של השופט נ' הנדל) את אל עביד בעבירות שבכתב האישום. השופט הנדל סבר, כי יש לזכות את אל עביד מחמת הספק.

9. אל עביד עירער לבית משפט זה על הרשעתו (ע"פ 6948/95 אל עביד נ' מדינת ישראל). ביום 11.6.95, טרם שנשמע הערעור, נתגלה באקראי בבור ניקוז ליד השכונה נאות חצרים שבפאתי באר שבע שלד חלקי של גופת אדם. בשלד חסרו עצמות האגן והחוליות התחתונות של עמוד השדרה, וכן לא נמצאו רוב עצמות הגפיים התחתונות. יום לאחר מציאת השלד נעשה ביקור חוזר במקום. במסגרת זו, נערכה סריקה לאורך צינור ניקוז היוצא מן הבור. במורד הצינור, במרחק של מטרים אחדים מן הבור, נמצאו חלקי שלד נוספים, הכוללים את עצמות הפיקה וכף רגל שמאל (ראו ת87/), דו"ח סיכום מציאת הגופה). בבדיקות דנ"א התברר כי השלד הוא של המנוחה. יצוין, כי על חלקו העליון של השלד נמצאו חולצתה וחזייתה של המנוחה. נעליה, מכנסיה ותחתוניה של המנוחה לא נמצאו.

10. המקום בו נמצאה גופת המנוחה אינו אחד משני המקומות עליהם הצביע אל עביד בפני חוקרי המשטרה, כמקום בו השליך את גופתה. בתחילה, טען אל עביד כי השליך את הגופה ליד גשרון סמוך לשדה תימן, על כביש אופקים באר שבע. בחיפוש שנערך במקום לא נמצאה בו הגופה. בהמשך החקירה, מסר אל עביד גירסה שונה, וטען כי לאחר שאנס ורצח את המנוחה השליך את גופתה במזבלה. אל עביד דבק בגירסה זו עד לתום החקירה. יצוין, כי המקום בו נמצאה הגופה מרוחק כעשרה קילומטרים מן המזבלה.

במצב דברים זה, הסיכמו בעלי הדין בערעורו של אל עביד לבית משפט זה, כי יש להחזיר את הדין לבית המשפט המחוזי. בית המשפט העליון החליט לבטל את פסק דינו המרשיע של בית המשפט המחוזי, ולהחזיר אליו את הדין, כדי שיגבה ראיות נוספות שנאספו לאחר מציאת הגופה, ויתן פסק דין חדש, על בסיס מיכלול הראיות שבתיק, לרבות הראיות שניגבו בשלב הראשון של המשפט.

11. במסגרת השלב השני של המשפט, הוגשו לבית המשפט המחוזי ראיות הקשורות במציאת הגופה. כן הוגשה מטעם המאשימה חוות דעת מומחה, ובה תוצאות השוואתם של סיבים שנמצאו במכוניתו של אל עביד

עם סיבי בגדים שנמצאו על שלד המנוחה. כן הוגשו תמלילים מעודכנים, שנערכו על ידי התביעה, של שיחות שקיים אל עביד עם המדובב, אשר הקלטותיהן ותמליליהן שימשו ראיה בשלב הראשון של המשפט.

פסק דין בית המשפט המחוזי

12. גם בפסק הדין השני של בית המשפט המחוזי, הורשע אל עביד בעבירות שיוחסו לו, ברוב דעותיהם של אותם שופטים שהרשיעוהו בפסק הדין הראשון (סגן הנשיא גלעדי והשופט סגל), נגד דעתו החולקת של השופט הנדל. שופט המיעוט, אשר סבר בפסק הדין הראשון כי יש לזכות את אל עביד מחמת הספק, סבר בפסק הדין השני כי יש לזכותו זיכוי מוחלט. שורשיה של מחלוקת זו נעוצים הן במורכבות הראייתית של התיק, המבוסס על הודיותיו של אל עביד, והן בעקבות מציאת גופתה של המנוחה במקום בו נמצאה. היבטים אלה הם שהביאו לריבוי העמדות השיפוטיות בתיק, בשתי הערכאות, והם מצויים גם במרכז ההתדיינות שבפנינו. ראוי, על כן, כי נעמוד על עיקרי הכרעות הדין בבית המשפט המחוזי, כרקע לדיון שנערוך בהמשך.

13. הכרעות הדין של שופטי הרוב. תחילה אעמוד על הכרעות הדין של שופטי הרוב, תוך ציון נקודות הדמיון והשוני המרכזיות ביניהן בסוגיות השונות.

סגן הנשיא גלעדי קובע בהכרעת דינו, כי ההודיות שמסר אל עביד בפני שורה של גורמים, ואשר עמדו בבסיס הכרעת דינו המרשיעה בשלב הראשון של המשפט, לא איבדו מעוצמתן גם בעקבות מציאת הגופה במקום בו נמצאה. מדובר בהודיית אל עביד בפני המדובב; בשני השיחוזורים בהם הודה אל עביד בביצוע העבירות; בהודייתו בבית משפט השלום בעת הדיון בהארכת מעצרו; בהודייתו בפני אמו ואשתו, לאחר הדיון האמור; וכן בהודאות שמסר אל עביד במשטרה.

14. אשר להודייתו של אל עביד בפני המדובב, קבע סגן הנשיא כי זו נותרה מוצקה, גם נוכח השינוי שחל בתמלילים במהלך השלב השני של המשפט. סגן הנשיא דחה את הטענות כאילו בהודייה זו ביקש אל עביד להתפאר בפני המדובב.

השופט סגל ציין, ביחס להודייה זו, כי מדובר בשיחה שקטה. לא נוצרו יחסי תלות של אל עביד במדובב. אל עביד התוודה בפני המדובב בעבירה (אינוס) אשר כלל לא היתה ידועה עד לשיחתם. את ההכחות המאוחרות יותר של אל עביד בפני המדובב, הסביר השופט סגל בכך שלכתחילה ציפה אל עביד שיוכל להסתייע במדובב. משנכזבה תוחלתו, החל להכחיש את המעשה בפני המדובב.

15. סגן הנשיא קבע כי הפירוט הרב של ההודיות, וההתרגשות הרבה שביטא אל עביד במהלך השיחזור וכן בעת גביית ההודאות, תומכים באמינותן. בהקשר זה, ייחס סגן הנשיא משקל רב לשיחזור השני, אותו ראה כראיה החשובה ביותר במשפט. סיפורו של אל עביד בשיחזור זה שוטף ואמיתי. הצער הרב והחרטה המובעים בו נראים אותנטיים. השחזור גם שזור בהתבטאויות המעידות על מצב נפשי קשה. אין זה סביר כי אל עביד, שהוא אדם פשוט, ימציא מדמיונו אמירות כאלה, אם אין להן בסיס במציאות.

נוסף למאפיינים אלה, עמד השופט סגל בהכרעת דינו על מאפיינים נוספים בהודיותיו של אל עביד התומכים באמינותן: א. אל עביד נקט יזמות נרחבות, המעידות על רצון כן לשתף פעולה; ב. למעט חזרה אחת מן ההודיות - אשר ממנה חזר אל עביד זמן קצר אחר כך - ולמעט ענין הגופה, מדובר במסכת עקבית ורצופה של הודיות.

16. אשר לטענת ההגנה כי אל עביד מפגר בשכלו, ועל כן אין מקום לתת משקל להודאותיו, קבע סגן הנשיא כי יש ספק אם אמנם סובל אל עביד מפגור. עם זאת, נוכח ההסכמה בין מומחים משני הצדדים לענין זה, אישר סגן הנשיא מסקנה זו. סגן הנשיא אימץ את חוות דעתו של ד"ר שפיק מסאלחה, פסיכולוג קליני שהובא כעד הזמה מטעם המדינה, אשר קבע כי הרקע לפיגור הוא סביבתי. זאת, על רקע אורח חייו הפעיל והנורמלי של אל עביד, ונוכח מחדלה של ההגנה להביא ממצאים של בדיקות רפואיות, אשר היו יכולות לחשוף את קיומו של ליקוי אורגני.

מסקנותיו של השופט סגל בנקודה זו היו דומות. הוא ציין בהקשר זה את מסקנתו של ד"ר מסאלחה, לפיה בכל הקשור להבנה חברתית, נמצא אל עביד בתחום הנורמה. הוא ציין, כי תיפקודו היומיומי של אל עביד, כפי שעולה גם מהתנהגותו במהלך החקירה והמשפט, עולה לאין שיעור על זה של אדם הסובל מפיגור שכלי.

17. סגן הנשיא דחה את הטענה כי הודיות אל עביד בפני חוקרי המשטרה נבעו מנטייתו לרצות בעלי מרות. סגן הנשיא קבע, כי מן הראיות עולה כי אל עביד איננו אדם אשר עלול להודות בפני איש מרות במעשים שלא עשה. בהקשר זה צויינה התכחשותו העקבית של אל עביד בתחילת החקירה לכל מעורבות בפרשה, ואת עמידתו על גירסתו בעניינים שונים. ההודייה הראשונה לא היתה בפני איש מרות, אלא בפני המדובב, אדם הצעיר מאל עביד, אשר הוצג בפני אל עביד כעברייך שנתפס בעת גניבת מכונית.

השופט סגל היפנה בהקשר זה לעניינים שונים - השינוי שחל בגירסת אל עביד בדבר המקום ממנו אסף ברכבו את המנוחה, אי ידיעה של אל עביד על תוכן השקית שהחזיקה המנוחה, אי הדיוק בגירסתו על יעד נסיעתה - בהם גירסתו של אל עביד אינה תואמת את האינטרס של החוקרים.

18. סגן הנשיא קבע, כי אף שבהודייתו של אל עביד יש הגיון פנימי, והיא שלמה והגיונית, הרי שנכח מורכבות התיק, נדרש לה סיוע בראיות.

את הסיוע מצא סגן הנשיא באלה: א. ביקורו החריג של אל עביד במזבלה בליל העלמה של המנוחה בסביבות השעה 22:30. לגבי ביקור זה, קבע סגן הנשיא, כי מהימנה עליו עדותו של שומר האתר שחדה. מדובר בראיית סיוע כבדת משקל, שכן עולה ממנה התנהגות חריגה של אל עביד ביום המקרה, סמוך לשעת ומקום היעלמה של המנוחה, ולא ניתן לה כל הסבר; ב. אל עביד ידע לומר כי תעלה שנמצאה בחורשה בעת השחזור לא היתה בחורשה בעת ביצוע האונס. במשפט אמנם התברר, כי כשבוע אחרי האונס נחפרה במקום התעלה האמורה; ג. מן המצב בו נמצאה הגופה עולה שהגופה הושלכה לבור בו נמצאה כאשר פלג גופה התחתון עירום. מכך עולה, שבמנוחה בוצע מעשה מיני לפני שנרצחה; ד. אל עביד ידע פרטים שונים על המנוחה: כי לא היתה בתולה, כי הציתה לעצמה סיגריות; ה. אל עביד שיקר בעדותו בנושאים מהותיים שונים.

גם השופט סגל ראה במרבית הראיות האמורות משום סיוע להודיותיו של אל עביד. בקשר לביקור החריג באתר, נתן השופט סגל משקל מיוחד לשטיפת הרכב על ידי אל עביד במהלך אותו ביקור, אשר נועדה לטשטש ראיות, ואת מצב רוחו החריג של אל עביד בעת הביקור. עוד ציין השופט סגל בהקשר זה את עדותו של נהג המשאית אזולאי, אותה קיבל השופט סגל כמהימנה, על התנהגותו המוזרה של אל עביד בשלב מאוחר יותר של אותו ערב.

שופטי הרוב נחלקו בדעותיהם האם ניתן למצוא סיוע בעדות מומחה על התאמה, ברמה הגבוהה מאפשרות גרידא, בין סיבים שנמצאו ברכבו של אל עביד לבין סיבים מחולצתה של המנוחה. סגן הנשיא לא נתן משקל לחוות הדעת האמורה, בהעדר מסקנה חד משמעית כי הסיבים שנמצאו ברכב הם הסיבים שבחולצת המנוחה. לעומתו, סבר השופט סגל כי ראיה זו אולי אינה סיוע כשהיא עומדת לבדה, אך היא עשויה להוות דבר לחיזוק המצטרף למכלול הראיות התומכות האחרות.

19. א. סגן הנשיא קבע, כי הפער בין גירסת אל עביד בהודיותיו, לפיה הניח את גופת המנוחה במזבלה, לבין העובדה שהגופה נמצאה בבור ניקוז בפאתי באר שבע, אינו מצדיק לבטל את הודיותיו של אל

עביד, אשר נמצאו מהימנות ואשר נמצא להן סיוע. זאת, על רקע קיומם של שני הסברים אפשריים לפער האמור: (1) מיד לאחר שרצח את המנוחה, הביא אל עביד את גופתה לבור הניקוז בו נמצאה. סגן הנשיא ניתח כיצד מתיישב תרחיש זה עם העדרם של מכנסי המנוחה, תחתוניה ונעליה מן המקום בו נמצאה גופתה; (2) אל עביד הביא את גופת המנוחה למזבלה בלילה שבו קופדו חייה, ובשלב מאוחר יותר העביר את הגופה למקום בו נמצאה, מתוך מחשבה כי הסיכוי למציאת הגופה באותו מקום נמוך יותר. בין השאר, עמד סגן הנשיא בהקשר זה על כך שעד למעצרו היה לאל עביד די זמן כדי להעביר את הגופה למקום בו נמצאה, ועל כך שאל עביד אמר פעמים אחדות למדובב, כי הגופה לא תימצא.

סגן הנשיא קבע, כי אל עביד שיקר לחוקרים בשאלת מקום המצא הגופה, נוכח דברים שאמר למדובב מהם עולה כי ידע את המקום הנכון. סגן הנשיא לא קבע ממצא מפורש בשאלת המניע לשיקר זה. התיזה לפיה ביקש אל עביד להסתיר מעשה התעללות בגופה היא אפשרית, אך לא הונחה לה תשתית עובדתית.

ב. השופט סגל עומד על הסברים דומים לפער האמור. השופט סגל סבר כי אל עביד הסתיר בהודיותיו את מקום המצא הגופה, בשל מצבה של הגופה אחרי שביצע בה אל עביד מעשי אלימות קשים, בהם הודה. זאת, בין השאר על רקע דבריו של אל עביד למדובב, על כך שהוא יודע היכן גופת המנוחה, וכי הוא מפחד למסור לחוקרי המשטרה על המקום האמיתי. גם דבריו של אל עביד למדובב כי בחיפושם בזבל, ימצאו "בערך ארבעה דברים", מתיישבים עם מספר הפריטים החסרים - שקית, מכנסים, תחתונים, נעלים - ועם ידיעה כי הגופה אינה במזבלה.

מבחינה ראייתית, עיגן השופט סגל הסברים אלה בדברים שונים שנאמרו על ידי אל עביד בשיחותיו עם המדובב ובהודיותיו במשטרה, אשר עולים בקנה אחד עם מקום המצאה של הגופה. כן קבע, כי הסברים אלה מעוגנים גם בראייה על הגעתו החריגה, והבלתי מוסברת, של אל עביד לאתר הדודאים בליל העלמה של המנוחה. הגעה זו קושרת את אל עביד לזמן ולמקום בו נעלמה המנוחה. אם הגעה זו היתה תמימה, היה על אל עביד לספק לה הסבר. כך לא נעשה. משעה שלא ניתן כל הסבר לראייה נסיבתית זו, הפכה לראיה מכרעת נגד אל עביד.

על בסיס זה חזרו שופטי הרוב והרשיעו את אל עביד בעבירות של אינוס ורצח המנוחה.

20. **הכרעת דינו של השופט הנדל**. השופט הנדל, בדעת מיעוט, הגיע למסקנה כי יש לזכות את אל עביד מכל אשמה. ביסוד מסקנה זו עמדו כמה טעמים מרכזיים, הנוגעים לפער בין מקום המצא הגופה לבין תוכן הודיותיו של אל עביד:

א. טעם אחד קשור באישיותו של אל עביד. אם אל עביד היה יודע את מקום המצא הגופה, הרי שכדי שיוכל להסתירו מפני החוקרים או המדובב הוא נדרש לגלות תכונם רב, או רצון להכמין את הפרט האמור. זאת, נוכח הלחץ שהופעל עליו הן על ידי החוקרים והן על ידי המדובב. החקירה בכללותה מצביעה על אי יכולתו של אל עביד להפגין תכונות אלה, על תפקוד ירוד בתנאי לחץ, ועל אי יכולת לראות את הנולד הרחוק. מאלה עולה אישיות שלכאורה מסוגלת להודות במעשה שלא ביצע. לכך מתווספות חוות הדעת הפסיכולוגיות, אשר קובעות כי אל עביד מפגר ויש לו נטיה לרצות את חוקריו.

ב. אל עביד הצליח לשכנע את חוקרי המשטרה, התביעה ובית המשפט בעובדה הכוזבת כי הגופה נמצאת באתר דודאים. עובדה זו מהווה חיזוק ממשי לטענה כי אל עביד מסוגל באופן משכנע למסור פרטים שאינם אמת כדי לרצות אחרים, גם אם הדבר אינו הגיוני ועומד בניגוד לאינטרס שלו. בכך קם בסיס לתזה כי כך נהג אל עביד גם ביחס לפרטים אחרים בגרסתו. ישנו בסיס מוצק למסקנה כי שאלותיהם המדריכות של החוקרים הכתיבו מתן תשובות בהתאם.

ג. אין כל ראיה שאל עביד הכיר את המקום בו נמצאה הגופה. אין זה הגיוני או מתאים לרקע האישי של אל עביד להניח את הגופה במקום אותו אינו מכיר. זאת ועוד, רק אדם שהכיר את מקום המצא הגופה, וידע שהעבודות בו הופסקו, היה מניח את הגופה שם.

21. השופט הנדל ציין כי חזרתו של אל עביד מן ההודייה בשיחתו עם המדובב היתה חד-משמעית. דברים אלה מטילים צל כבד על כל הודאות אל עביד. ההתכחשות להודייה משתלבת עם האמרות הבלתי נכונות בדבר מקום המצאות הגופה.

22. שופט המיעוט קבע, כי אין מקום לייחס משקל לחוות דעת המומחה בענין הסיבים. המומחה לא עמד במבחן של 'יעדי המומחה', ולא עמד בדרישות המבחנים שנקבעו על ידו.

23. השופט הנדל קבע, כי אין ראייה חיצונית, למעט עדותו של אל עביד, על כך שהמנוחה נאנסה. הוא עמד על כך, שלבד מהודאת אל עביד, אין כל גירסה בדבר דרך אינוסה של המנוחה, דבריה, התנגדותה ודרך המתתה.

24. אשר לביקורו החריג של אל עביד במזבלה ביום היעלמה של המנוחה, קבע השופט הנדל כי לא מדובר בעובדה חריגה דיה, עד שניתן יהיה ללמוד ממנה, ולו כחיזוק, על כך שאל עביד רצח את הנערה באותו לילה. הביקור אינו מוכיח כי אל עביד קבר את המנוחה באתר. חשיבות הביקור אובדת, נוכח הידיעה עתה כי המנוחה לא נקברה במזבלה, ואף לא הגיעה לשם.

פסק הדין בערעור

25. אל עביד ערער לבית המשפט העליון על הרשעתו. גם בפסק הדין בערעור נחלקו השופטים בדעותיהם: השופט גולדברג סבר, כי יש לזכות את אל עביד משני האישומים בהם הורשע בבית המשפט המחוזי. המשנה לנשיא אישר את הרשעתו של אל עביד בשני האישומים אלה. השופט קדמי קבע כי יש להפריד בין האישום באונס לבין האישום ברצח. מסקנתו היתה, כי יש לאשר את הרשעתו של אל עביד באינוסה של המנוחה, אך אין לאשר את הרשעתו ברציחתה, שכן קיים ספק סביר בדבר אשמתו בעבירה זו. התוצאה הסופית אשר אליה הגיע ההרכב, נוכח התפלגות זו של העמדות, היתה כי דין ערעורו של אל עביד על הרשעתו בעבירת הרצח להתקבל, ודין ערעורו על ההרשעה בעבירת האונס להידחות. נעמוד עתה על עיקרי ההנמקות שביסוד הכרעות הדין בערעור, אליהן עוד נשוב ונידרש בעת שנדון לגופם של דברים.

26. פסק דינו של השופט גולדברג. חברי השופט גולדברג אימץ את מסקנתם של שופטי הרוב בבית המשפט המחוזי, כי אל עביד סובל רק מפיגור סביבתי, וכי אלמלא ההסכמה בין המומחים כי אל עביד סובל מפיגור, היה מקום לקבוע כי הוא אינו סובל מפיגור כלשהו, נוכח העובדה שהוא מתפקד ככל אדם, ואף מפעיל בעבודתו כלי מכני הדורש מיומנות.

26. השופט גולדברג דחה את הטענה כי הודייתו של אל עביד נבעה מאישיותו הנוחה להיכנע למרותם של החוקרים. זאת, נוכח עמידתו העקבית של אל עביד על עניינים שונים בגרסאות שמסר בחקירתו. לכך הוסיף חברי כי ד"ר מסאלחה, אשר עדותו נתקבלה על ידי בית משפט קמא, שלל תזה זו. גם את הודייתו הספונטנית של אל עביד בפני אמו ואשתו, לא ניתן להסביר בכניעה למרות.

27. עם זאת, קבע השופט גולדברג, בהסתמכו על עדותו של אל עביד במשפט, כי התוודותו בחקירה נעוצה בסיבה אחרת - לחץ החקירה, עמו לא היה אל עביד מסוגל להתמודד, ואשר גרם לו לשקר ולהודות. השופט גולדברג היפנה בהקשר זה לחוות דעתו של ד"ר מסאלחה, אשר קבע כי אין לאל עביד רזרבות יעילות להתמודד עם מצבי לחץ. ד"ר מסאלחה לא היה יכול בעדותו לשלול את האפשרות, כי לחץ המעצר; אינטנסיביות החקירה; וחרדתו של אל עביד מפני אלימות החוקרים, הביאו את אל עביד להודיית שוא.

28. השופט גולדברג קבע, כי עצמת הדברים נחלשת כשמדובר בהודייתו של אל עביד בפני המדובב. הלה הוצג בפני אל עביד כעציר, והיה צעיר ממנו בשנים. אל עביד לא נתן הסבר מכרסם להודייה זו, והעדיף להתכחש לעצם נתינתה.

העובדה כי אל עביד לא היה מודע לכך שהמדובב הוא סוכן משטרתו, וכי שיחותיו עמו מוקלטות, מפחיתה מן האפשרות כי אל עביד הודה כתוצאה מלחץ המעצר, או כתוצאה ממניפולציה, מתועלתנות, או מצעד מחושב. עם זאת, מאותן סיבות, אין להקל ראש באמירות אל עביד בפני המדובב על חפותו. אלה "מכרסמות באמינות ההודייה, וגורעות ממשקלה העצמי".

29. השופט גולדברג בחן את תוכן הודייתו של אל עביד, הן ביחס להמתתה של המנוחה והן ביחס לאינוסה. אשר להמתת המנוחה, סבר השופט גולדברג כי מתעוררת סתירה בין המקומות עליהם הצביע אל עביד בהודייתו כמקומות בהם השליך את גופת המנוחה, לבין המקום בו נמצאה הגופה בפועל. לענין זה קבע השופט גולדברג, כי אין אחיזה בחומר הראיות להסברים השונים לפער בין גירסתו של אל עביד לבין מקום הימצא הגופה.

חרף זאת, סבר השופט גולדברג כי אם ייקבע, כי קיימת תשתית ראייתית מספקת לכך כי אל עביד אנס את המנוחה, תקום גם המסקנה מתבקשת כי הוא גם רצח אותה, וזרק את גופתה לבור. זאת, הואיל ולא ניתן לפצל בין מסכת הראיות הנוגעת לאישום באונס לבין מסכת הראיות הנוגעת לאישום ברצח.

30. א. בבוחנו את הודייתו של אל עביד באונס, עמד השופט גולדברג תחילה על אמינות הפנימית. מצד אחד, ריבוי הגורמים בפניהם הודה אל עביד, ובהם בני משפחתו לאחר הדין בהארכת מעצרו, מחזק את אמינות ההודייה. יש גם הגיון פנימי בסיפור המסגרת המשותף למרבית אמרותיו של אל עביד. אכן, טענת אל עביד, בעיקר בשלבים הראשונים של החקירה, לפיה המנוחה לא התנגדה לבעילתה, ולא דחתה את הצעתו

לקיים עימה יחסי מין, לוקה בחוסר הגיון. עם זאת, לא ניתן לשלול את האפשרות כי אל עביד ניסה במתכוון להמעט מהברוטליות שבמעשהו, וליפות את התנהגותו.

ב. מצד שני, בדברים שאמר למדובב חזר בו אל עביד מהודייתו. אל עביד נע בחקירתו "כמטולטלת בין הודייה להכחשה, וחוזר חלילה". לאמירות אלה ייחס השופט גולדברג משקל בבחינת אמינותה של ההודייה.

ג. השופט גולדברג בחן בהקשר זה גם את מידת הפירוט של ההודיות. בצד ה"יש", היו עובדות אשר אל עביד ידע לספר עליהן בהתודיותיו - המנוחה לא היתה בתולה, היא עישנה, היא אחזה בידה בדבר מה; האונס אירע "בשורת העצים השישית או השביעית בחורשה"; אל עביד תיאר בפירוט את התנגדות המנוחה, סיפר כי נאלץ להתגבר על התנגדותה על ידי הכאתה, וידע לתאר גם את תנוחת המנוחה בעת שחנק אותה.

בצד ה"אין", בחלק מן ההודעות שמסר לא ידע אל עביד מה לבשה המנוחה - מכנסיים או שמלה. יש לצפות שפרט כזה יחרט בתודעתו, נוכח זיקתו ההדוקה לביצוע עבירת האונס. אל עביד לא ידע גם את גילה של המנוחה או את צבע שיערה. הוא גם לא היה עקבי בהודעותיו לגבי המשקה החריף ששתה לטענתו לפני שאסף את המנוחה - מה היה אותו משקה (וודקה או בירה), וכיצד השיגו (נסע במיוחד לנתיבות כדי לקנותו, או שהיה ברכבו).

ד. תוצאת השקלול של היש היא, כי המצב מאוזן. אין לומר כי ההודייה לא עברה את משוכת המבחן הפנימי. נוכח קיומה של זיקת גומלין בין משקלה הפנימי של הודייה לבין משקלה של התוספת הראייתית הנדרשת לאימותה, סבר השופט גולדברג כי יש למצוא סיוע להודיותיו של אל עביד.

31. השופט גולדברג קבע, כי לא נמצא הסיוע הנדרש להודיותיו של אל עביד.

א. השופט גולדברג קבע, כי ידיעת פרטים מוכמנים עשויה בנסיבות מסויימות להוות סיוע, אך בנסיבות הענין יתכן הסבר תמים לעובדות עליהן ידע אל עביד: (1) אשר לידיעה של אל עביד על כך שתעלה שנמצאה בחורשה לא היתה בה בעת השחזור הראשון, העלה השופט גולדברג את האפשרות, שאל עביד הבחין בתעלה שנחפרה תוך נסיעתו בכביש העובר בסמוך לחורשה; (2) טענת אל עביד כי המנוחה עישנה סיגריה שהיתה ברשותה, אותה הדליקה בכוחות עצמה, אינה סיוע, שכן אין דבר יוצא דופן בכך שנערה

מעשנת. גם עובדה אחרת, אותה ידע אל עביד - כי המנוחה החזיקה שקית - היא עובדה שגרתית; (3) אין לייחס משקל לטענת אל עביד על כך שהמנוחה לא היתה בתולה, שכן מדברים שאמר אל עביד עולה אפשרות כי טענה זו נובעת מ'תפישת עולמו' על המתירנות המינית בה נוהגות נערות.

ב. השופט גולדברג עמד על שקריו של אל עביד בקשר לביקורו יוצא הדופן במזבלה בליל העלמה של המנוחה; לטענתו כי היה בביתו באותו ערב, עד לשעת יציאתו הרגילה לעבודתו; להתכחשותו להודייה בפני המדובב; ולדבריו לשחדה בעת ביקורו באתר הדודאים בשעה 22:30, לפיהם היה עד לאותו זמן בבית החולים, בביקור אצל ג'סו. השופט גולדברג קבע כי לא ניתן לומר כי השקרים אינם נובעים מעילה אחרת, אשר אינה רלוונטית לבחינת האשמה. בהקשר זה ציין השופט גולדברג, כי אל עביד שיקר, גם כאשר שקריו היו גלויים לעין. מסקנתו, על כן, היתה כי לא ניתן לראות בשקרים משום סיוע.

ג. השופט גולדברג קבע כי לא ניתן למצוא סיוע בביקורו יוצא הדופן של אל עביד במזבלה בליל העלמה של המנוחה. לביקור זה אופי מפליל רק אם אל עביד שטף באותה הזדמנות את רכבו, שכן לפעולה זו אין הסבר תמים, ויש בה ניסיון לטשטש עקיבות. אך לענין זה אין ממצא מפורש לו שותפים שני השופטים של דעת הרוב, וקיימות סתירות בעדותו של שחדה. הכחשתו של אל עביד את הפרט האמור מעוררת תמיהה, שכן נוכח הודייתו כי השליך את גופתה של המנוחה במזבלה, אין בהכחשה האמורה כדי להפחית מחומרת המעשים שיוחסו לאל עביד.

32. סוף דבר, השופט גולדברג קבע כי לא נמצאה ראיית סיוע להודייתו של אל עביד. קיימים חשדות נגד אל עביד, אך אין תשתית ראייתית מספקת להרשעה. על כן, דינו של אל עביד להיות מזוכה מן העבירות בהן הואשם.

33. **פסק דינו של השופט קדמי.** כאמור, חברי השופט קדמי סבר כי יש להרשיע את אל עביד באונס של המנוחה, ולזכותו מאשמת רציחתה. חברי סבר כי יש לקיים דיון נפרד בכל אחד משני אישומים אלה, נוכח השוני בין התייחסותו של אל עביד לאישום באונס לבין התייחסותו לאישום ברצח.

34. אשר לאישום באונס, אימץ השופט קדמי את דעתם של שופטי הרוב בבית המשפט המחוזי, וקיבל את הודיות אל עביד כהודיות המשקפות את המציאות. הוא שם דגש מיוחד על ההודייה הספונטנית שמסר אל עביד בפני המדובב. ההתכחשות המאוחרת של אל עביד להודייתו אינה שוללת את מהימנותה. אדרבא, היא מחזקת את המסקנה, כי מדובר בהודייה שהיא "אמיתית וכנה". גירסת אל עביד לענין האינסוס גם "אינה לוקה

בחוסר סבירות או בפגמי מהימנות עצמיים". השופט קדמי ציין, כי אי מציאת מכנסיה ותחתונה של המנוחה על גופתה מתיישב עם אינוסה.

להודיות אל עביד באינוסה של המנוחה מצא השופט קדמי "דבר מה" לחיזוק בשלוש אלה: (1) ידיעתו של אל עביד על פרטים שונים, ובהם יעדה של המנוחה, העובדה שלא היתה בתולה, העובדה שהחזיקה שקית פלסטיק ברשותה והעובדה שלבשה מכנסיים; (2) שחזוריו של אל עביד, בהם הפגין ידיעה לגבי מראית פני החורשה במועד הרלוונטי, ונתן דיווח מפורט על אקט האונס; (3) התנהגותו המפלילה של אל עביד - הגעתו החריגה באותו לילה למזבלה, השקר לשומר האתר על מעשיו לפני הביקור, וה"טיפול" שלו במכונית.

35. אשר לאישום ברצח, קבע השופט קדמי על יסוד טעמים אחדים, אליהם עוד אדרש בהמשך (להלן בפיסקה 125), כי נוצר לדעתו "חלל ראייתי" בדבר סיבת מותה של המנוחה והנסיבות בהן נתקפחו חייה. נוצר בסיס לאפשרות כי כאשר הושלכה מרכבו של אל עביד, היתה המנוחה בחיים, "ואדם אחר, בלתי ידוע, אספה וטמן את גופתה - לאחר שהמיתה - במקום שבו נתגלתה". חברי קבע, כי כל עוד לא יתמלא החלל האמור בראיות, לא ניתן להרשיע את אל עביד באחריות לגרם המוות על פי הודייתו. חברי לא מצא ראיות כאלה, ופסל השערות אפשריות, אשר היו עשויות לסייע במילוי החלל האמור.

36. השופט קדמי הוסיף וקבע, כי כוחן המאמת של אותן ראיות המספקות "דבר מה" לצורך ביסוס ההרשעה באינוסה של המנוחה, אינו פועל כדי לבסס את אשמתו של אל עביד ברציחתה. ראיות אלה אינן ממלאות את החלל אשר חברי מצא בראיות. הן אינן שוללות את האפשרות כי מותה של המנוחה נגרם על ידי גורם זר מתערב.

37. סופו של דבר, חברי סבר כי קיים בראיות עיגון, ולו קלוש, לאפשרות כי אדם זר, ולא אל עביד, הוא שגרם למותה של המנוחה. בכך יש כדי ליצור ספק סביר ממנו רשאי אל עביד ליהנות. מסקנה זו אינה משליכה על הרשעתו של אל עביד באינוסה של המנוחה. זאת, נוכח העובדה שאל עביד הבחין בהודאותיו בין אינוסה של המנוחה, בו הודה בפה מלא, לבין רציחתה, לגביה מסר גירסה מעורפלת. לפיכך, הרשיע חברי את אל עביד באינוסה של המנוחה, וזיכה אותו מאשמת רציחתה.

38. **פסק דינו של המשנה לנשיא.** המשנה לנשיא ש' לוי סבר כי יש לאשר את הרשעתו של אל עביד על ידי בית המשפט המחוזי בשתי העבירות שיוחסו לו.

39. המשנה לנשיא סבר, כי אין עילה מספקת להתערב במשקל הפנימי והחיצוני שניתן בפסק דינו של הרוב בבית המשפט המחוזי להודיותיו של אל עביד. הוא ציין כי מדובר בהודיות ברורות, אשר ניתנו בפני גורמים רבים. להודיות אלה יש תמיכה הן בהתרשמותם הבלתי אמצעית של שופטי הרוב בבית המשפט המחוזי ממהימנותו של אל עביד, ובנסיבות מסבכות שאל עביד לא נתן להן הסבר משביע רצון, או שהכחיש את קיומן. השחזור השני הוא "ראייה רבת משקל" לתמוך בה את ההרשעה. זאת ועוד, בית המשפט המחוזי היה רשאי - "על יסוד הראיות שהיו לפניו ועל יסוד התרשמותו הבלתי אמצעית" - לייחס משקל נמוך לטיעון בדבר יכולתו הנפשית המוגבלת של אל עביד.

40. המשנה לנשיא עמד על כך, שבשלב השני של המשפט, שנערך לאחר שנמצאה גופתה של המנוחה בבור הניקוז, נמנע אל עביד מלהעיד. לא ניתן לכך הסבר משכנע. המשנה לנשיא ציין, כי אם מסכת הראיות הכוללת מסבכת את אל עביד בעבירות שיוחסו לו, היא עשויה להפוך לחלוטה באין ראייה לסתור. לענין זה, ההגנה לא תוכל להישען על "ניחושים לגבי תכנה האפשרי של עדות אל עביד".

41. בהתייחסו לפער בין המקום עליו הצביע אל עביד כמקום בו הניח את גופת המנוחה לבין המקום בו נמצאה לבסוף, הפנה המשנה לנשיא לאמירות שונות של אל עביד המצביעות על כך שגופת המנוחה לא תימצא, וכי היא אינה במקום שעליו סיפר לחוקרים. כן ציין המשנה לנשיא, כי מן הראיות עולה כי לאל עביד היתה הזדמנות להעביר את הגופה למקום אחר הן לפני הופעתו באתר דודאים והן בשלב מאוחר יותר.

המשנה לנשיא עמד על כך, כי לא הובאה ראייה המפרטת את מהלכיו המלאים של אל עביד לאחר ביצוע האונס. לא הובאה גם ראייה בדבר הטעם לכך שאל עביד לא גילה לחוקרי המשטרה את מקום המצא הגופה. בהקשר זה, קבע המשנה לנשיא כי תפקידה של ערכאת הערעור אינו לנסות לתת הסבר מלא לכל מה שקרה. השאלה היא, האם - גם בהעדר נדבך כזה או אחר בקורות המעשה - יש בחומר הראיות עיגון למסקנה כי אשמתו של אל עביד הוכחה מעבר לכל ספק סביר. המשנה לנשיא קבע, כי במסכת העובדות שהוכחה יש כדי לסבך את אל עביד במעשה הרצח, באופן שחייב אותו להעיד גם בשלב השני של המשפט לאחר מציאת גופתה של המנוחה, ולמצער לעורר ספק במידת מעורבותו במעשה. אל עביד לא עשה כן. לפיכך, הראיות המסבכות נגדו הופכות לראיות חלוטות.

42. המשנה לנשיא שלל את האפשרות להרשיע את אל עביד באינוסה של המנוחה, ולזכותו מאשמת רציחתה. זאת, נוכח א. העובדה שפרשת הראיות היתה מבוססת על ההנחה שיש להשקיף על שתי העבירות המיוחסות לאל עביד כעל חטיבה אחת; ב. העדר כל טענה לענין זה בערכאה הדיונית או בערכאת הערעור; ג.

נוכח ההסכמה בין הצדדים כי אין מקום להפרדה כאמור. המשנה לנשיא הוסיף, כי בחומר הראיות אין כל אחיזה לתרחיש לפיו אדם זר אסף את המנוחה וגרם למותה. מדובר באפשרות אשר "לא הועלתה על ידי איש", ואשר ההתחשבות בה "אינה מתיישבת עם עקרונות יסוד שבדיני הראיות".

מכאן מסקנתו של המשנה לנשיא, כי דין הערעור להידחות.

43. התוצאה המצרפית אליה הגיע ההרכב, על יסוד שיקולן של חוות הדעת השונות, היתה לדחות את ערעורו של אל עביד על הרשעתו בעבירת האינוס. החלטה זו נתקבלה ברוב דעות, כנגד דעתו החולקת של השופט גולדברג. כן החליט ההרכב, ברוב דעות, כנגד דעתו החולקת של המשנה לנשיא, לקבל את ערעורו של אל עביד על הרשעתו בעבירת הרצח ולבטל את הרשעתו וגזר דינו בעבירה זו. כן נקבע, כי התיק יוחזר לבית המשפט המחוזי לגזירת הדין עקב ההרשעה בעבירת האינוס.

בית המשפט המחוזי גזר על אל עביד, ברוב דעות, עונש מאסר של שתיים עשרה שנים. דעת המיעוט (השופט נ' הנדל) סברה, כי העונש הראוי הוא שש שנות מאסר.

ההליך שבפנינו

44. על פסק דינו של בית המשפט העליון בע"פ 2109/96 הנ"ל הוגשו בקשות לדיון נוסף, הן מטעם אל עביד (דנ"פ 4530/97) והן מטעם המדינה (דנ"פ 4342/97).

45. אל עביד התמקד בעתירתו לדיון נוסף בפסק דינו של השופט קדמי בערעור הפלילי. טענתו המרכזית של אל עביד בעתירתו היתה, כי הוראת סעיף 80 לחוק בתי המשפט (נוסח משולב), התשמ"ד-1984, מחייבת דרך חישוב מהותית של תוצאת פסקי הדין בערעור. על דרך חישוב זו להידרש לקיומם של רוב או מיעוט לא ביחס ל"שורה האחרונה" של הענין שבדיון, אלא לרוב ולמיעוט ברובד ההנמקה של פסק הדין. על פי הדרך המוצעת, נקודת המוצא לחישוב התוצאה של פסקי הדין שניתנו בערעור היא כי לא ניתן להפריד בין האחריות לרציחתה של המנוחה לבין האחריות לאינוסה, וכי חוות דעתו של השופט קדמי, אשר סבר כי ניתן להפריד בין שני אישומים אלה, היא דעת מיעוט. התוצאה אליה מובילה הדרך המוצעת היא, כי יש לזכות את אל עביד מכל אשמה.

ציר טענות נוסף בעתירתו של אל עביד לדיון נוסף התמקד גם הוא בפסק דינו של השופט קדמי. אל עביד טען, כי התרחיש עליו ביסס השופט קדמי את פסק דינו, המפצל בין עבירת האונס לבין עבירת הרצח, מבוסס על עובדות שונות מאלה שבכתב האישום. על פי הטענה, לאל עביד לא היתה הזדמנות סבירה להתגונן מפני הרשעה בתרחיש זה.

במסגרת זו נטען עוד, כי שני הצדדים להתדיינות התנגדו לאפשרות כזו באורח מפורש. ההרשעה על פיה מהווה, על כן, פגיעה קשה בעקרון האדוורסרי בניהולם של הליכים פליליים. התוצאה היתה, שפסק דינו של השופט קדמי היה מבוסס על אפשרויות קלושות וספקולטיביות, אשר לא היה להן ביסי בראיות. אל עביד טען, כי נוכח מסקנתו של השופט קדמי כי אין יסוד ראייתי מספיק להרשעתו בעבירת הרצח, לא היה מקום להרשיעו בעבירת האונס, על יסוד התרחיש האמור.

בעתירתו של אל עביד הודגש, בהקשר זה, כי המקור הראייתי המרכזי עליו מבוססים שני האישומים הוא אמרתיו של אל עביד, וכי דווקא ביחס לעבירת הרצח יש ראייה ממשית - גופת המנוחה - אשר חסרה ביחס לעבירת האונס. לשיטתו של אל עביד, הדרך ההגיונית לנתח את המקרה היא להתבונן עליו ראשית לכל כעל רצח - אשר לגביו קיימת ראייה ממשית - ורק כמדרגה שניה של ניתוח יש לבחון את עבירת האונס, אשר נגזרת מעבירת הרצח, ואשר אין לה ראיות ממשיות ומעוגנת אך באימרתיו של הנאשם.

46. כאמור, גם המדינה עתרה לקיומו של דיון נוסף בפסק הדין שבערעור. עמדת המדינה בעתירתה היתה, כי מפסק הדין בערעור עולה, כי רוב השופטים סברו כי אין לנתק בין עבירת האונס לבין עבירת הרצח, אך דווקא פסק דינו של השופט קדמי - אשר היה בדעת מיעוט לענין זה - הוא שהכתיב את התוצאה הסופית של ההליך. המדינה סברה, כי במצב מיוחד זה, ובשים לב לכך שגם עמדת הצדדים היא כי אין לנתק בין עבירת האונס לבין עבירת הרצח, יש מקום לקיים דיון נוסף בפסק הדין. המדינה עמדה בעתירתה גם על כך, שלדעתה "יש מקום להביא לדיון נוסף את השאלה אם מכלול הראיות שהוצגו בתיק הנדון מבסס כראוי את אשמתו של המשיב בעבירות שיוחסו לו". המדינה סברה, כי נוכח גלגוליו של התיק בערכאות השונות, מתחייב דיון נוסף במכלול הראיות שבתיק.

47. בהחלטה מיום 31.7.97, נעתר נשיא בית המשפט העליון, השופט א' ברק, לעתירות והחליט כי יקויים דיון נוסף בפסק הדין שבערעור, בפני הרכב של תשעה שופטים. הנשיא עמד על הבדלי הגישות בין אל עביד מחד לבין המדינה מאידך, לענין תחומי פרישתו הראויים של הדיון הנוסף במקרה זה. הכרעתו היתה, כי:

"אין מקום לצמצם מראש את שיקול דעתם של שופטי הדיון הנוסף. הנני נותר איפוא לדיון הנוסף במובנו הרחב, באופן ששופטי הדיון הנוסף ייבחנו אם יש מקום להרשיע את אל עביד בעבירת רצח ואונס (כטענת המדינה), לזכותו משתייהן (כטענת אל עביד), או להרשיעו באונס ולזכותו מהרצח (כעמדת השופט קדמי). בגדרים אלה - אם בית המשפט ימצא זאת לנכון - ניתן יהיה לבחון, בין השאר, גם טענותיו של אל עביד באשר לאופן חישוב דעות השופטים".

48. במרכז הדיון בהליך הנוכחי עומדת השאלה, האם הוכחה אשמתו של אל עביד בעבירות הרצח והאונס אשר יוחסו לו בכתב האישום. משניתן דיון נוסף בשאלה זו, עשוי להתייטר הדיון בשאלה הנוגעת לאופן בו יש לחשב את תוצאתה של הכרעת הדין מקום בו יש מחלוקת בין השופטים. זאת, נוכח האפשרות שעל פי דעת הרוב יורשע אל עביד בשתי העבירות המיוחסות לו, או יזוכה משתייהן.

מכך עולה, כי יש לדון תחילה בשאלה הבסיסית העומדת להכרעתו בהליך זה: האם הוכחה, במידת הוודאות הנדרשת בהליך פלילי, אשמתו של אל עביד בעבירות בהן הואשם.

49. בטרם אפנה למלאכה זו, מתבקשת הערה מקדמית. זהו הגלגול הרביעי בו נדרשת הכרעה שיפוטית מנומקת בשאלת אשמתו של אל עביד בעבירות בהן הואשם. לשלב הדיוני בו נמצאים אנו עתה, קדמו שתי הכרעות דין בבית המשפט המחוזי, אשר בכל אחת מהן ניתנו חוות דעת מפורטות על ידי כל אחד משלושת שופטי ההרכב. בערעור על הכרעת הדין השניה של בית המשפט המחוזי, ניתן פסק דין מנומק של בית המשפט העליון אשר גם בו שלוש חוות דעת שונות. עתה, מצויים אנו בשלב דיוני, אשר בדרך כלל מוקדש לבירורן של שאלות משפטיות עקרוניות, העולות על רקע תשתית עובדתית מוסכמת וידועה. אך זה אינו המצב בפרשה זו. המקרה שבפנינו אינו מקרה רגיל. המחלוקת העיקרית בין הצדדים ביחס להכרעת הדין אינה נעוצה בשאלות בעלות אופי משפטי מובהק. המחלוקת הבסיסית נוגעת לשאלה, אשר עניינה בהערכת משקלן של הראיות שבתיק ובמסקנה העולה מהן. טיבה של המשימה המוטלת עלינו - הכרעה בשאלה האם הוכחה אשמתו של אל עביד מעבר לספק סביר - מחייב לעתים ירידה לפרטי הראיות והתמודדות עימן. בעשותנו זאת, נזכור כי איננו ערכאה דיונית. אין לנו הכלים, בשעה מאוחרת זו ביומו של ההליך, לקבוע ממצאי מהימנות משל עצמנו. עלינו להניח, על כן, כהנחת מוצא את ממצאי המהימנות אשר נקבעו בידי הערכאה הדיונית, אשר שמעה את הראיות והתרשמה מהן. מכלול הראיות שבתיק, יחד עם ממצאי מהימנות אלה, יהוו על כן את התשתית להכרעתנו.

המסגרת הנורמטיבית

50. המסגרת הנורמטיבית להכרעתנו אינה שנויה במחלוקת. הנדבך העיקרי עליו נשענים האישומים המיוחסים לאל עביד הן הודיותיו בפני המדובב, בפני חוקרי המשטרה, ובפני גורמים שונים, במהלך החקירה. הודיות אלה הוגשו כראיה במשפט, ולא הועלתה טענה כי אין הן קבילות כראיה. עם זאת, בעובדה זו לבדה אין כדי להוביל להרשעתו של אל עביד:

"קבלת הודאה על ידי בית משפט, אין פירושה עדיין שבית המשפט יכול להסתמך על תוכנה כעל ראיה אמינה. אחרי שהודאה מתקבלת נותרת עדיין השאלה הנפרדת והיא מה משקלה של ההודייה: על בית המשפט להסיק ולקבוע אם האמור בהודייה הוא בגדר דבר-אמת ... משקלה של הודייה נבחן על פי שני מבחנים מצטברים ... האחד פנימי ומשנהו - חיצוני" (דברי הנשיא שמגר בד"נ 3081/91 קוזלי נ' מדינת ישראל, פ"ד מה(4) 441, בפסקה 9 לפסק הדין).

במסגרת המבחן הפנימי, נבדקת הודייה "על פי סימני האמת העולים מתוכה, כגון הגיונה או חוסר הגיונה הפנימי, סידורם או בלבולם של הפרטים הנמסרים בה וכיוצא בהם סימנים של שכל ישר המביאים אדם בר דעת להתייחס לדברי זולתו באימון" (ע"פ 715, 744/78 לוי נ' מדינת ישראל, פ"ד לג(3) 228, 234).

המבחן החיצוני מתמקד בקיומם של "סימנים שמחוץ לדברי המערער עצמו בהודאתו, אשר יש בהם כדי ללמד על אמיתותה. זהו המבחן אשר מתבטא בחיפוש אחר קיומו של 'דבר-מה' נוסף" (ענין קוזלי הנ"ל, בעמוד 458). כפי שציין חברי השופט גולדברג בפסק דינו בערעור הפלילי בפרשתנו, קיימת השפעה הדדית בין המבחן הפנימי לבין המבחן החיצוני: "...ככל שקטן המשקל העצמי של ההודייה כן גדל המשקל הנדרש לדבר מה", ויש שדרגתו המתחייבת אף תגיע לכדי ראיית סיוע" (דברי חברי השופט גולדברג בע"פ 4769/92 ניג'ם נ' מדינת ישראל, דינים עליון לט 4, בפסקה 7 לפסק הדין). לשאלה מהי עוצמת הראיה הנוספת הנדרשת במקרה זה - אם "דבר מה" או סיוע ממש - אדרש, על כן, רק לאחר שאדון במשקלן העצמי של הודיות אל עביד.

51. על רקע תשתית נורמטיבית כללית זו, נוכל לשרטט באופן סכמטי את מהלך הדיון להלן. תחילה, נדון בשאלת משקלן הפנימי של הודיות אל עביד. אחרי כן, נבחן האם בחומר הראיות נמצא חיזוק חיצוני להודיות באופן שקיימת תשתית ראייתית מספקת להרשעתו של אל עביד בעבירות המיוחסות לו. במסגרת זו נתייחס גם לשאלה, מהי ההשלכה הנובעת למקום בו נמצאה גופתה של המנוחה למשקל אותו ניתן לייחס להודיותיו של אל עביד.

ההודיות - המבחן הפנימי

52. **הרובד התוכני - התמונה הכללית העולה מן ההודיות.** כפי שנזכר לעיל, אל עבד הודה בביצוע העבירות המיוחסות לו בהזדמנויות שונות - בפני המדובב, בפני חוקרי המשטרה, ובהתבטאויות ספונטניות שונות. הודיות אלה אינן עשויות מיקשה אחת. רמת הפירוט בהן אינה אחידה.

עם זאת, תמונת האירועים הכוללת העולה מן ההודיות כמיכלול היא עקבית. השתלשלות האירועים שבהודיות היא בעלת רצף פנימי הגיוני. בכל אותן הודיות בהן נדרש אל עבד לתיאור של מעשיו, להבדיל מן ההודיות בהן הוא מתייחס לאשמתו באופן כללי, עולה כי אל עבד אסף את המנוחה לרכבו בצומת גילת. השניים נסעו יחד לכיוון באר שבע. בשלב מסוים סטה אל עבד מן הדרך ונכנס לחורשה. שם, אנס אל עבד את המנוחה בתוך הרכב. לאחר מכן, היכה אל עבד את המנוחה, ובמהלך הנסיעה לכיוון באר שבע גרם למותה בחניקה, מפחד פן תתלונן על המעשה שביצע בה. לאחר מכן, השליך אל עבד את גופתה של המנוחה.

53. **הרובד התוכני - "הפתחות" אל עבד במהלך חקירתו והוספת פרטים.** במסגרת העלילתית המתוארת, אשר כאמור מהווה מאפיין עקבי של הודיות אל עבד, ניכר בהודיות מאפיין תוכני נוסף, המחזק את המסקנה בדבר מהימנותן הפנימית של ההודיות. ככל שמתקדמים אנו על ציר הזמן, מתגלים בהדרגה פרטים המלמדים אותנו על חומרת התנהגותו של אל עבד כלפי המנוחה. שלב אחר שלב, במקומות אשר קודם לכן עוטים מעטה של אמירות סתמיות, אשר אין בהן תיאור ממשי של האירוע, מופיעים פרטים, אשר מעניקים לאירוע אופי ברור, חד וחמור. הרושם הכללי המתקבל מקריאת ההודיות כמכלול שלם הוא של הפתחות הדרגתית של אל עבד, אשר מנסה בשלבים הראשונים של חקירתו להמעיט בחומרת מעשיו, וככל שחקירתו מתמשכת נחשף אופיים האמיתי של המעשים שעשה, תוך שהוא מפרט פירוט נוסף של מעשיו. נדגים מגמה זו בשני פרקים של הסיפור שבהודיות אל עבד. פרק אחד נוגע לקורות הנסיעה המשותפת של אל עבד והמנוחה מן המקום בו אסף אותה לחורשה, בה בוצע האונס. פרק שני נוגע למה שאירע בחורשה לאחר שאל עבד נכנס אליה ברכבו.

54. אשר לנסיעה המשותפת. בהודייה הראשונה בפני חוקרי המשטרה (ת60/ מיום 23.6.93), לא מופיעים כל פרטים על שהתרחש בדרך לאחר שאל עבד אסף את המנוחה לרכבו.

בהודייה השניה בפני חוקרי המשטרה (ת56/ מיום 23.6.93, שעה 00:49), מתווספים פרטים, אך אין כל רמז לאלומות, איומים או הפעלת כוח על חנית. אומר אל עבד "...התחלנו לדבר אני שאלתי אותה אם יצא משהו הכוונה זיונים, והיא ענתה לי אולי והיא ענתה לי בדיבור יפה ... באמצע הנסיעה היו דיבורים פה ושם" (עמוד 1).

בהמשכו של אותו לילה, בוצע השיחזור הראשון, בו שיחזר אל עביד את קורותיו של הלילה בו אסף את המנוחה לרכבו. בתמליל זה מופיע רמז ראשון לכך שאל עביד הפעיל על המנוחה לחץ לקיום יחסי מין. אל עביד אומר (ת15/א עמודים 2-3), כי "...המשכנו דיבורים עד שהגענו כמעט לצומת הבא ... התחלנו בדיבורים עד שהגענו לחורשה אני והיא היו שכנועים רגיל. היו דיבורים כאילו שכנוע עד שנסענו לחורשה" (ההדגשה הוספה). המלה שכנוע אינה נזכרת בהודעות קודמות, והיא מהווה תחילתו של קו אשר הולך ומתעצם בהודיותיו של אל עביד.

מגמה זו נמשכת בהודעה נ24/ מיום 23.6.93. בהודעה זו אומר אל עביד (עמוד 11 ואילך), "התחלנו לדבר ... לאן את נוסעת? היא אומרת לבאר שבע. מה יש לך לעשות בבאר שבע, אני בהולכת אצל ההורים, זה ... מה זה הורים אני לא יודע לא חקרתי אותה ... פה ושמה אני לא מגיע לבאר שבע אבל אם יצא משהו אז אני אקח אותך לבאר שבע ... אז אמרה אולי פה ושם התחלנו לנגוע פה ושם אתה מבין כאילו בהתחלה התחרטה, לא הסכימה, הרגישה במשהו לא יודע, מה, אתה מבין? בקיצור התחלנו פה ושמה לדבר, אתה מבין? בוא ניכנס לכאן, בוא נלך ככה, בוא נעשה נעשה אז הגענו לחורשה..." (ההדגשות הוספו). בהודעה זו נוספים פרטים אחדים. ראשית, מתברר כי אל עביד אסף את המנוחה, אשר ביקשה להגיע לבאר שבע, חרף העובדה שהוא עצמו כלל לא ביקש להגיע לבאר שבע. הוא הביע נכונות להגיע לבאר שבע, רק אם יצא לו "משהו". ההתניה של הנסיעה לבאר שבע בכך שתצמח לאל עביד תמורה כלשהי, אינה מופיעה בגירסאות קודמות. זאת ועוד, בהודעה זו יש לראשונה תיאור של נגיעות של אל עביד במנוחה, עוד בטרם ההגעה לחורשה. בשלב זה מדובר בנגיעות תמימות לכאורה. כן מתאר אל עביד נסיגה של המנוחה, אשר התחרטה או לא הסכימה. גם כאן, מבקש אל עביד לטשטש את הפרטים ("בקיצור"), אך מפרט יותר את השיכנועים עליהם דיבר בהודעות קודמות, הבאים לידי ביטוי באמירות "בוא ניכנס לכאן, בוא נלך ככה, בוא נעשה נעשה..."

המגמות שהחלו בהודעה נ24/ ממשיכות ביתר שאת בהודעה ת2/ מיום 24.6.93. בהודעה זו אומר אל עביד (עמוד 1) "...התחלתי לנגע קצת שאלתי אותה אם יצא משהו אמרה לי אולי וחשבתי לזיין אותה ... ואחר כך התחלתי בספיד שמתי יד עליה ואז היא לקחה את היד שלי והורידה אותה ואמרה עזוב אותי ... המשכתי לנהוג והסתכלתי עליה בנסיעה פה ושם היא לא אמרה לי להוריד אותה חשבתי שאולי אפשר להמשיך איתה, המשכתי להסתכל עליה ונגעתי לה בחזה הורידה לי את היד ולא אמרה לי תוריד אותי כל זה בערך 10 דקות שאני מנסה" (ההדגשות הוספו). בתשובה לשאלה האם היא התנגדה לו כל הזמן ואם כן מתי וכמה פעמים, אומר אל עביד "שהיא עלתה לאוטו ואמרתי לה שאני רוצה לדפוק אותה היא אמרה לי לא, הכנסתי לה סטירה" (ההדגשות הוספו). התמונה העולה מתיאור זה היא חיה. אל עביד מגביר את מהירות נסיעתו. במקביל

הוא מנסה ללא הרף לגעת במנוחה. המלים "פה ושם" שבנ24/ מוחלפות בתיאור של נגיעות בעלות אופי מיני מפורש ("נגעתי לה בחזה"). גם החרטה או אי ההסכמה של המנוחה, אשר קודם לכן תוארו באופן כללי בלבד, מפנות מקום להתייחסות מפורטת לכך שהמנוחה הורידה את ידיו של אל עביד פעם אחר פעם, וביקשה ממנו שיעזוב אותה במנוחה. לכל אלה הוא מוסיף גם שימוש באלימות ("סטירה"), בתגובה לסירובה של המנוחה לקיים יחסי מין עם אל עביד. זוהי הפעם הראשונה שסירוב ברור כזה ("היא אמרה לי לא") מופיע בתיאור שלב זה באירועי אותו לילה.

תיאור דומה נמצא בת38/, תמליל הודעת אל עביד מיום 28.6.93. בהודעה זו טוען אל עביד, כי אמר למנוחה ש"אם יבוא משהו", כי אז יקח אותה לבאר שבע (עמוד 18). כוונתו, הוא מסביר, היתה לקיום יחסי מין (עמודים 18-19). תשובתה של המנוחה לכך היתה "אולי". בהמשך, אומר אל עביד, אמר לה כי הוא לא מגיע לבאר שבע, ובתשובה לשאלת המנוחה מדוע, אמר לה "אם לא יצא משהו ... אז אני לא נוסע" (עמוד 21). כשנשאל לתשובת המנוחה בנקודה זו אמר אל עביד בתחילה כי ענתה "בסדר", ומשנשאל שוב, השיב כי אמרה "נדבר בדרך" (עמוד 22). אשר להמשך הדרך, עד שהגיעו לחורשה, מתאר אל עביד כיצד תפס בידה של המנוחה. הוא מסביר כי נהג ביד אחת (יד שמאל), וביד השנייה נגע במנוחה. בתשובה לשאלה אם נגע ברגלה של המנוחה, הוא משיב "כן", ומוסיף "ולמרוח את היד ככה ... כל פעם היא מרימה את היד שלי ... אני נוגע לה בזה והיא אבל זה חזק", כשנשאל "ומה מדברת", הוא משיב "מדברת אומרת תעזוב" (ההדגשות הוספו). גם בהודאה מאוחרת יותר זו נוספו עוד פרטים. אל עביד עומד על טיב הנגיעה שלו במנוחה במהלך הנגיעה במילה - "למרוח" - אשר עוד תחזור בתיאור האונס על ידו. זאת ועוד, אל עביד עומד על כך שמדובר בנגיעות חזקות, הגוברות על התנגדותה של המנוחה. יש, אם כן, רמז ברור למגע אשר יש בו מן האלימות, פרט אשר גם הוא אינו מופיע קודם לכן, ובוודאי לא בעצמה כזו.

עמדנו על קו המגמה הכללי של התפתחות ברורה בגירסאותיו של אל עביד לענין האירועים ברכב, לפני ביצוע האונס. רצף ההודיות, אשר בתחילתו סיפור לקוני, ובסופו סיפור אשר קיים בו אלמנט ברור ובוטה של הטרדה מינית המגובה בעצמתו הפיזית העדיפה של אל עביד על פני המנוחה כבר בעת הנגיעה, מעיד על היפתחות הדרגתית של אל עביד, ועל מסירת גרסה מלאה יותר, וחמקנית פחות, על שאירע בנסיעה. הגירסה הצפה ועולה מן ההודעות היא מפורטת, אותנטית ומשכנעת. יש בה חיזוק ניכר למסקנה, כי הודיית אל עביד היא הודיית אמת, ובמיוחד נוכח עדותו של מומחה ההגנה מר נצר, אשר העיד כי אל עביד אינו מסוגל "להמציא סיפורים מורכבים עם פרטים מורכבים" (עמוד 442 לפרוטוקול בית משפט קמא).

55. דוגמא נוספת למגמה המתוארת ניתן למצוא בגירסאותיו של אל עביד לענין מה אירע בחורשה בינו לבין המנוחה.

בהודייה הראשונה בפני סגן ניצב אבוקסיס, ת60/, מתואר האירוע באופן תמציתי, ולא עולה ממנו אלימות שהופעלה על ידי אל עביד כלפי המנוחה. "... בתוך החורשה ... השכיב את הכסא הקדמי עבר אליה ביקש שתתפשט הורידה מכנסיים ועלה עליה" (לגירסה דומה ראו ת56/ בעמוד 1).

בת15/א, תמליל השיחזור הראשון, שנערך בהמשך הלילה בו נגבתה ההודעה ת60/, נשאל אל עביד אם היה שימוש בכוח, והוא השיב בשלילה, "לא, הכל מרצונה, בהתחלה עד שבאתי להיכנס היה קצת ... אבל בסוף אין כלום מזה" (עמוד 5 לתמליל; ראו גם עמוד 10). עם זאת, יש התייחסות ברורה לכך שלא מדובר בקיום יחסי מין מרצון, נוכח הסיטואציה אותה הכתיב אל עביד. בתשובה לשאלה מי הוריד את בגדי המנוחה, אומר אל עביד "היא לבד הורידה את הבגדים, אין ברירה נכנסים בחושך לחורשה אז היא חייבת להוריד" (עמוד 13; ההדגשה הוספה). יש גם רמז לשימוש בכוח, בדבריו של אל עביד (שם) "אם היה בכוח היינו רבים, סריטות בבשר, כאילו ברצון, לא בכוח ממש כאילו ברצונה, כאילו בהתחלה היה קצת ובסוף השתחרר העסק".

בתמליל נ24/ מיום 23.6.93 ממשיכה התמונה להתבהר. אל עביד מתאר כיצד, בהגיעם לחורשה, החל בנגיעות בעלות אופי מיני, אשר לאחריהן "השתכנעה" המנוחה לקיים עימו יחסי מין: "נכנסנו לחורשה, הפשטתי אותה, אני פה ושם, שדיים, והשתכנעה ... אתה מבין, בשדר פה ושם כאילו הרגישה אני רוצה לעשות לה משהו ... אז אמרתי לה תתפשטי, היא התפשטה". בתשובה לשאלה האם היה זה בכוח, או אם צעק עליה, משיב אל עביד "לא, לא, שום דבר, התחלתי בשדים שלה פה ושם, לחבק אותה פה ושם, אתה מבין? הורידה מרצונה".

התפתחות נוספת ניתן לראות בהודעת הנאשם ת57/א, אשר נעשתה יום אחד אחרי כן. בהודעה זו עולה בבירור כי המנוחה התנגדה לקיום יחסי מין עם אל עביד, והביעה התנגדות זו באופן מילולי. זאת ועוד, יש תיאור של אלימות אותה הפעיל אל עביד על המנוחה, על מנת שתתרחצ לו (עמוד 7):

"היא התעלפה מסטירה לפניו באמצע הזיון היא כמעט לא רצתה זה היה בשלב שהתפשטה היא התנגדה חלש אמרה לי לא רוצה אמרתי לה כן אני באמצע הקטע היא אמרה לא רוצה, לפני שהחדרתי לה את איבר המין שלי היא אמרה לי לא רוצה" (ההדגשות הוספו).

התיאור זוכה לצבע נוסף ולחידוד משמעותי בהודעה ת/24.6.93. בתיאור האירוע בהודעה זו, מובלטת התנגדותה של המנוחה, ופעולותיו של אל עביד מתוך התעלמות מהתנגדות זו, ותוך הפעלת אלימות וכוח על מנת לגבור על התנגדות זו. (עמוד 1):

"נכנסנו כיביתי את המנוע אמרתי לה תוריד את המכנסים היא התעקשה קצת אמרתי לה יאלה תוריד בחייך נו, פה ושם היא התנגדה חביתי אותה חביתי אותה בחזה, אנחנו בחורשה אין לה איפה לצאת, פתחתי את הדלת שלי ובאתי לדלת שלה פתחתי את הדלת שלה אמרתי לה תוריד את המכנסים השענתי את המשענת כדי שתשכב היא אמרה לי תעזוב אותי אני עליתי על הכיסא שלה לא היתה לה ברירה כי אמרתי לה כמה פעמים תוריד מרחתי לה את השדיים נתתי לה סטירה אחת הורידה את המכנסים ... פתחתי את הדלת השכבתי את הכסא ... היא דחפה אותי שפוחחים את הדלת נדלק האור היא דחפה אותי ... ואמרה לי עזוב אותי, הראש שלי היה מלא ... אני עליתי עליה פתחתי לה את הרגליים שלה עם הרגליים שלי ... היא דחפה אותי עוד פעם אחת שכבתי עליה אין לה ברירה לא ימינה ולא שמאלה היא לא שרטה אותי היא צעקה עד ששכבתי עליה".

המלים "פה ושם", בהן עושה אל עביד שימוש נרחב בהודייה נ/24, מפנות עתה את מקומן לתיאור מפורש של אלימות מצידו של אל עביד, אשר איפשרה לו לבצע את האונס. הודייה זו מבהירה ומחדדת את חוסר הישע של המנוחה, הן נוכח המקום המבודד אליו נכנס אל עביד, והן נוכח הכוח הפיזי המופעל עליה על ידי אל עביד (ראו, לתיאור דומה תמליל ת/38 מיום 28.6.93 בעמוד 26 ואילך).

56. תיאור זה מספק רקע הולם לבחינת טענתו של בא כוחו המלומד של אל עביד, לפיה המימד התוכני של הודיית אל עביד בקטעים האמורים הוא מופרך מעיקרו. על פי הטענה, ההודייה היא "חסרת הגיון, לא עומדת במבחן רצינות, כל פרט ופרט במסע החטיפה והרצח הוא תפל, אבסורדי וחסר הגיון". על רקע העובדה שהתבררה במהלך החקירה, ואשר עליה אין חולק, כי אל עביד היה נוהג לקיים יחסי מין עם פרוצות, מעלה בא כוחו את הטענה כי "... כל פרט ופרט שנוגע לשיחה המקדימה ולקשר המיני עם המנוחה כפי שהוא מסופר על ידי המערער נטוע בקונטקסט של קיום מגע מיני מזדמן ובתשלום עם פרוצה".

דומה, כי הדברים המובאים בהרחבה לעיל מלמדים על הפירכה היסודית שבטיעון זה. אכן, קשה לקבל כי דבר שיגרתי הוא, במגע מזדמן עם פרוצה, אשר נעשה בהסכמת שני הצדדים, מגלה הפרוצה התנגדות לכל אורך הדרך למגע בעל אופי מיני, והתנגדותה מקבלת ביטויים פיזיים ומילוליים מפורשים. קשה להבין, אם מדובר במגע מזדמן עם פרוצה, מדוע טורח אל עביד לציין את חוסר הישע, את העדר הברירה, בקיום יחסי מין עימו לאחר שסטה מן הכביש ופנה לחורשה. קשה גם לקבל, כי תיאור שיגרתי של מגע עם פרוצה כולל אלימות של "הלקוח", החל משלב יצירת הקשר וכלה בשלב המגע המיני. נזכור, כי בחלק

מהודיותיו, מתאר אל עביד כיצד בכתה המנוחה לאחר שביצע בה את האינוס (ראו ת2/), עמוד 2). תיאור זה בוודאי אינו מתיישב עם טענה של מגע מזדמן עם פרוצה.

אכן, לא ניתן למצוא זיקה, ולו רופפת וקלושה, בין התיאור שבהודיות אל עביד לבין מגע מיני מזדמן ובתשלום עם פרוצה. לא מדובר בתיאור של מסע אשר תכליתו קיום מגע מיני בתשלום. מדובר בתיאור של מסע, אשר תכליתו קיום מגע מיני בכפייה, ואשר יש בו צד חזק, המפעיל כוח פיזי ומנווט את הקרבן למצב של חוסר ישע וחוסר יכולת להתנגד לו. במלים אחרות, מדובר בתיאור של אונס ברוטלי.

מן הדברים שאמרתי לעיל ברור גם, כי יש לדחות את הטענה של בא כוחו של אל עביד, כאילו בהודיותיו משרטט אל עביד את התנהגות המנוחה כ"פאסיביות מוחלטת". אדרבא, ראינו לעיל בהרחבה כיצד פעם אחר פעם הביעה המנוחה את התנגדותה - ללא הועיל - לניסיונות של אל עביד ליצור מגע בעל אופי מיני. אשר להתנהגותה של המנוחה בחורשה - לא ברחה מן הרכב, פשטה את בגדיה - הרי שבאותו שלב, על פי ההודיות עצמן, נפלה המנוחה קרבן לאלימותו של אל עביד, אשר קיים עימה יחסי מין למרות שהתנגדה לכך. מן ההודיות עולה בבירור תמונת חוסר האונים המוחלט של המנוחה בעת האונס. אל עביד עצמו שב ומציין בהודיותיו בבהירות את העדר הברירה של המנוחה, נוכח המקום המבודד והאפל אליו נכנס בשעת החשיכה. אכן, לאן היתה יכולה המנוחה לברוח? לעזרתו של מי היתה יכולה לקרוא? יש, על כן, לדחות את הטענות כאילו סיפור הנסיעה והאינוס אינם אלא השלכה של מציאות מוכרת לאל עביד על הפרשה שבפנינו. ההודיות אינן מותרות מקום לספק, כי בתיאור מציאותי של אינוס עוסקים אנו.

57. **הרובד התוכני - אופן ההמתה.** חלק מרכזי אחר של הודיות אל עביד נוגע לאופן בו המית את המנוחה. התיאור של אל עביד בענין זה הוא עקבי, החל מן ההודיה הראשונה, בה מתאר אל עביד כיצד הכה את המנוחה וחנק אותה (ראו ת60/), זכרון דברים של סגן ניצב אבוקסיס על דבריו של אל עביד בפניו בלילה שבין 22.6.93 לבין 23.6.93, בעמודים 1-2; ת56/), הודעת אל עביד מאותו לילה, בעמודים 1-2; ראו גם ת56/א, עמודים 16-20). בהודעה שניתנה בסמוך לכך, מתאר אל עביד ביתר הרחבה כיצד חנק את המנוחה בעת הנסיעה, כאשר יד אחת אוחזת בהגה והשניה חונקת את המנוחה (ת56/ב, בעמודים 15-16). למעשה, תיאור בסיסי זה חוזר בכל הודיותיו של אל עביד אחרי כן, לרבות השיחזורים שעשה. על פי חוות דעתו של ד"ר היס, שהוגשה מטעם התביעה (ת78/), דרך ההמתה המתוארת היא אפשרית (עמוד 2 לחוות הדעת). אע"פ, כי להנחות היסוד של חוות דעת זו, כי המנוחה היתה "קורבן אונס מלווה בגרימת חבלות קשות הנמצאת במצב הכרה מעורפל או ללא הכרה ואחרי מאבק כנגד התוקף האנס", יש עיגון בהודיותיו של אל עביד. כך לגבי העובדה שהמנוחה ניסתה להתנגד באופן פיזי לאונס, לכך שאל עביד תקף אותה פיזית טרם האונס והיכה

אותה על פי הודיותיו פרק זמן ארוך לאחריו (כרבע שעה על פי ת38/), הודעת אל עביד מיום 28.6.93, בעמוד 35; ראו גם ת112/ קלטת 3 בעמוד 2), וכך גם על מצב העילפון בו היתה לאחר האונס (ראו ת57/ב, בעמודים 27-32). לכל אלה, יש להוסיף את כוחו הפיזי העודף של אל עביד, גבר גדול מידות, אל מול המנוחה, נערה צעירה וצנומה. אעיר עוד, כי גם המומחה מטעם אל עביד לא היה יכול לשלול כי המנוחה הומתה בדרך המתוארת על ידי אל עביד (ראו נ62/), חוות דעת ד"ר רוגב). אין, על כן, כל יסוד לטענה כי גירסתו של אל עביד בנקודה זו נעדרת הגיון פנימי או אמת פנימית.

בנקודה זו, מצביע בא כוחו של אל עביד על אי עקביות מסויימת בהודיות אל עביד, בשאלה באיזו נקודה בדיוק החל אל עביד להכות את המנוחה - בחורשה, או לאחר שיצאו ממנה בדרך לבאר שבע, והאם חלק מן החניקה בוצע כשהרכב היה במצב עמידה. אכן, קיימים הבדלים מסויימים בין ההודיות בנקודה זו. עם זאת, אין מחלוקת, כי בכל ההודיות מתאר אל עביד כי החניקה - לפחות בחלקה - היתה בנסיעה. קשה לחלוק גם, כי התיאור הבסיסי שבכל ההודיות זהה בעיקרו. אי ההתאמה עליה מצביע בא כוחו של אל עביד נוגעת לפרטים לא מהותיים, אשר אינם משפיעים על הקוהרנטיות של ההודיה, על ההגיון הפנימי שלה ועל סבירות התיאור של האופן בו הומתה המנוחה. גם נדבך זה בהודיה עומד, לדעתי, במבחני האמת הפנימית.

58. **הרובד התוכני - רמת הפירוט.** בבחינת אמינותן הפנימית של ההודיות, יש חשיבות גם לפרטים המלווים את האירועים כפי שהם באים מפיו של אל עביד. ככל שגירסתו של אל עביד מפורטת יותר, מתחזקת המסקנה כי מדובר בסיפור אמיתי, ולא בגירסה מאולצת ובלתי נכונה. כפי שציין חברי השופט גולדברג בפסק דינו בערעור הפלילי, "הדעת נותנת כי אמינותה של הודייה בעצם המעשה, נגרעת כשאין מלווה בפרטים. שכן, יש לצפות כי חלק מהפרטים יחרטו בזכרוננו של מי שביצע עבירה, ובידיעתם של הפרטים הנכונים יש כדי ללמד כי המודה נטל חלק במעשה". ודוק: אין הכוונה כאן בהכרח לידיעת פרטים שהם "מוכמנים". ידיעה של פרטים כאלה עשויה להוות תמיכה חיצונית בהודייתו של הנאשם, שכן היא מספקת אחיזה במציאות האובייקטיבית, הבלתי תלויה, למהימנות דבריו. לענין זה עוד נפנה בהמשך דברינו להלן. כאן ענייננו הוא במידת הפירוט של האמרות המפלילות, כאינדיקציה נוספת המשמשת לבחינה האם ממסכת ההודיות עצמה, כפי שהיא, עולה תמונת אירוע אשר יש בה אמת פנימית.

אין כוונתי לחזור בפירוט על כל הודיותיו של אל עביד. ההודיות נסקרו בהרחבה בהכרעות הדין השונות שכבר ניתנו בפרשה זו. אוכל לציין, כי התבוננות במכלול הודיותיו של אל עביד מגלה, כי לא מדובר בגירסה לקונית, חסרת פירוט על שאירע. אל עביד יודע לספר מהיכן אסף את חנית (צומת גילת), יודע לספר כי אחזה בידה שקית, יודע לספר מה מסרה לו בדבר יעד הנסיעה שלה (הוריה בבאר שבע), מה אירע בדרך

(חנית הציתה לעצמה סיגריה, אל עביד ניסה ליזום מגע עימה), היכן סטה מן הדרך (בחורשה), היכן עצר את רכבו בחורשה (שש או שבע שורות של עצים בתוך החורשה), כיצד התפתחו הדברים לאחר שעצר את רכבו (יזימת מגע על ידי אל עביד, תוך נקיטת אלימות כלפי המנוחה, ולמרות התנגדות מילולית ופיזית שלה), כיצד בוצע האונס (על הכסא עליו ישבה המנוחה), העובדה שלמנוחה ניסיון מיני, מה היו תחושותיו בעקבות האונס, מה היה המניע לכך שרצח את המנוחה לאחר האונס (הפחד מחשיפת המקרה), וכיצד גרם למותה של המנוחה.

אל עביד מתאר בהודיותיו תיאור חי של מצב רוחו הנסער ביום האירוע, תוך כדי ובעקבות מעשיו. כך, בהודעה ת2/ מוסר אל עביד "... פחדתי שהיא תתלונן עלי חנקתי אותה בחורשה באוטו היא היתה בלי הכרה התחלתי לרעוד היא לא זזה התחלתי לרעוד אני רועד ועושה ככה (מצביע על רעידות היד)" (עמוד 2; ההדגשה הוספה). גם בשיחזור ת10/ עולה מצב רוחו הנסער בעקבות האירוע. אל עביד אומר (בעמוד 43), כי "שכבתי איתה אבל, עד שעושים ונהנים מתחילים לחשוב בהתחלה לא חושבים אז עד שאני הרגשתי את עצמי אני עליתי על הכביש אז חשבתי על הכל זאת אומרת כל העצים האלה כאילו מלאה אנשים לא ידעתי מה לעשות התחלתי לרעוד ואיבדתי הכרה" (ההדגשה הוספה). אין כל רמז לכך, שאל עביד היה עשוי להודות הודיית שווא, ו"להיכנס לתפקיד" בצורה עד כדי כך שיהיה מסוגל לבדות מליבו תיאורים כה חיים ומפורטים אודות סערת הנפש שאחזה בו בעקבות אירועי אותו הלילה. אדרבא, ראינו כי אפשרות זו נשללה על ידי מומחה ההגנה, מר נצר (עמוד 442 לפרוטוקול בית משפט קמא). לכן, גם תיאור זה תומך במסקנה כי הודיות אל עביד הן הודיות אמת.

אכן, כפי שעולה מדברינו לעיל, רמת הפירוט של ההודיות אינה זהה. קיימת מגמה כללית של הוספת פרטים על ידי אל עביד לגבי מה שאירע, ובעיקר בדבר פעולותיו בשלבים השונים של האירוע. מכאן, שההודיות אינן מספקות רק גירסה בעלת גרעין פנימי מוצק, אלא גם שיש בהן פירוט רב, התומך במסקנה כי הן עומדות במבחן המהימנות הפנימית.

59. **הרובד התוכני - בטיים לתחושת אשם ולהתרגשות בזכירת האירועים.** היבט אחר המצביע על האמת הפנימית הטמונה בהודיות הוא הביטויים החוזרים והנשנים של אל עביד לתחושת האשמה שלו על מעשיו ועל ההתרגשות האוטנטית האוחזת בו כאשר הוא נזכר בליל ה10.6.93- וחווה את מאורעותיו מחדש. ביטויים אלה שבים וחוזרים בכל מהלך החקירה, וכאן נפנה רק לבלטים מביניהם.

בשיחזור הראשון, שנערך בלילה מיד לאחר שאל עבד התוודה בפני המדובב, אומר אל עבד (ת15/א), לאחר שהוא מתאר כיצד זרק את המנוחה (בעמוד 9) "... אני מצטער, לא ידעתי שככה יקרה המקרה ... פחדתי היא תלך תתלונן עלי, אם היא תתלונן עלי יהיה יותר טוב מכל הפרשה הזו, אני מצטער על כל מה שעשיתי ... אני מצטער על כל המקרה, מצטער, מצטער, זה יעלה לי ביוקר. על כל טיפה קטנה אני מצטער". בעמוד 13 לתמליל של שיחזור זה ניתן למצוא דפוס נוסף של הבעת חרטה מצד אל עבד, המבקש לסובב את גלגל הזמן לאחור ולבטל את שאירע. כך, אומר אל עבד "היא לבד הורידה את הבגדים, אין ברירה נכנסים בחושך לחורשה אז היא חייבת להוריד, חבל נכנסנו לחורשה..." (ההדגשה הוספה).

ביום 23.6.93 הוארך מעצרו של אל עבד, והשוטר אליעזר דהן תיאר בזכרון דברים (נ41/) את התנהגותו של אל עבד בסמוך לאירוע. בין השאר מתאר דהן כי "החשוד היכה את עצמו עם כבלי היד בראשו ובמצח ואמר איזה טעות עשיתי מגיע לי למות על מה שעשיתי ...". השוטר דהן מתאר גם כיצד פנה אל עבד לשוטרים שליוו אותו, בדרך חזרה מבית המשפט לתחנת המשטרה בה היה עצור, ואמר לשוטרים שעומו "אתם עושים לי כבוד זה לא מגיע לי תרביצו לי מגיע לי מכות ... מגיע לי למות על הטעות שעשיתי שלא קברתי את עצמי במקומה".

ביטוי חריף במיוחד לאוטנטיות של ההודיות נמצא בנ42/, תמליל הודייה והצבעה של אל עבד מיום 24.6.93. כשנשאל מדוע לא מסר לכתחילה כי גופתה של המנוחה נמצאת בזבל, אומר אל עבד "כואב לי, כואב לי כשאני נזכר בכל דבר, כאילו אש, אש", ובתמליל מצויין כי אל עבד בוכה (בעמוד 7). בעמוד 9 לאותו תמליל אומר דברים אליהם הפנינו במקום אחר, "...הייתי היום בבית משפט ראית אותי איך הזעתי? למה? למה? נזכרתי בזה התחלתי לרעוד, לא יכלתי להחזיק את עצמי, אני אומר". אל עבד נשאל בנקודה זו במה נזכר, והוא אומר "נזכרתי בילדה הזאת, לא יודע, התחלתי לרעוד, הזעתי מים" (שם). ההכאה על חטא מתבטאת גם באמירות של אל עבד (שם), אשר גם בהן הוא מבקש להזיז את מחוגי השעון לאחור, ולבטל את השתלשלות האירועים הנוגעת למעשים שביצע. כך, בתשובה לשאלה מדוע יצא להסתובב ביום המקרה, אומר אל עבד "טמבל, טמבל, למה עברתי בכלל מפה, בדרך של המושבים אין כלום חמורים וחתולים הכל יבש" (עמוד 10). ובהמשך, "...בן אדם מתחרט, עושה מעשה ומתחרט. אם היה מתחרט בהתחלה אולי היו פחות בעיות" (עמוד 12). ובעמוד 13, "...שכבנו על הריצפה יעני ביחד ... חבל ...".

תמונה דומה עולה מת57/ב, תמליל הודייה של אל עבד מיום 24.6.93, שם אומר אל עבד (עמוד 12) "...חבל שאני לקחתי אותה, אני מצטער חברה כואב, כואב לי כואב לי". ובתשובה לשאלות החוקרים האם המנוחה רצתה לרדת, אומר אל עבד "הלוואי והיא היתה יורדת", ובתשובה לשאלה האם אמרה לו לעצור את

רכבו הוא אומר "לא (בבכי) הלוואי" (עמוד 13): שוב מבקש אל עביד לשנות בדיעבד את שאירע, ולא ניתן עוד לשינוי. בהודעה אחרת מאותו יום (ת2/) עולה מגמה דומה, כאשר אל עביד אומר (בעמוד 3) "...עשיתי טעות בחיים שלי זאת פעם ראשונה בחיים שלי אם הייתי עושה ביד היה יותר טוב לי".

ובזכרון דברים נ7/, מתאר רס"ר אבי נחמני דו שיח עם אל עביד, בו אומר אל עביד "סלימאן בכה ואמר כואב לי על כל הענין, חבל שקרה לי ככה אני מצטער על הקרבן, אם זה היה אישתי אנשים היו אומרים עשתה לו בעיות והוא הרג אותה, אבל פה זה בחורה סתם הרגתי אותה". רס"ר נחמני מתאר כיצד "סלימאן כל הזמן בכה והתפתל על המיטה ואמר כואב לי כל הגוף שאני נזכר במה שעשיתי לבחורה סלימאן פנה לעמוס ואמר לו עמוס תעזוב אותי אני כבר לא יכול אני נזכר זה כואב לי...".

הנימה של החרטה ושל הרצון להחזיר את הגלגל לאחור עולה גם בתמליל הודעתו של אל עביד מיום 28.6.93 (ת38/), שם נשאל אל עביד על מה שוחחו הוא והמנוחה בנסיעה מצומת גילת לכיוון החורשה בה בוצע האונס. אל עביד נשאל האם המנוחה אמרה דבר מה על משפחתה, על אביה, על אימה, כמה אחים יש לה, מה היא עושה, והוא משיב "לא שאלתי אותה ... אם הייתי שואל אותה יכול להיות הייתי מתחשב ... יכול להיות מתחשב באותו רגע נפלתי נפלתי" (עמוד 49). ובתשובה לשאלה מדוע לא עזב את המנוחה בחורשה, אומר אל עביד "קרה זה הבעיה אני שואל את עצמי עד עכשיו זה בעיה".

תחושת האשמה הפנימית אותה מבטא אל עביד בהודיותיו מגיעה לשיאה בשיחזור השני, שנערך ביום 29.6.93 (תמליל ת10/). שחזור זה רצוף בביטויים של כאב פיזי ונפשי המלווה את החוויה המחודשת של אירועי ליל 10.6.93-. בתחילת השחזור אומר אל עביד כי עקב הבושה שהוא חש מן המעמד, עלולה להיפגע יכולתו לשחזר באופן מדויק את מעשיו ביום האירוע. הוא אומר (עמוד 11), "יהיה לי קשה ... אני התבייש קצת קודם כל, ופחות תגובה אני לא יגיב כמו שאומרים איך שאז". לכל אורך השיחזור סובל אל עביד מכאבי בטן, אותם הוא מסביר במעמד השיחזור ובקושי שלו לחוות אותו. חוקר המשטרה שואל אותו מה כואב לו, והוא משיב "הבטן עוד פעם", ובתשובה לשאלה "ממה?", הוא עונה "אני לא יודע, כשאני מגיע, חוזר לעיתוי המחזור אז יש לי כאבים". אל עביד נשאל האם כוונתו היא, כי כל פעם שהוא משחזר את המקרה הוא נתקף כאבים, והוא משיב כי "רק אני שומע עליו את הדיבורים אז יש לי כאבים" (עמוד 16). כאשר מגיע השיחזור לשלב של ביצוע האונס ברכב, אומר אל עביד "קשה לי קשה לי", ובתשובה לשאלה למה קשה לו הוא עונה "לא יודע אני נזכר באותו הקטע אותו המלחמה הכל אותו דבר אני נזכר אתה מבין זה כואב לי זה לא סתם ככה משהו תזרוק סיגריה ונשרף הקטע או משהו זה לא קל זה כואב".

לדברים אלה של אל עביד, לכל אורך החקירה, יש חשיבות. הם מלמדים על אדם אשר חש בושה וצער על מה שעולל. הדברים משכנעים ומרשימים. ניתן היה להתרשם בבירור מן האותנטיות שלהם, בעיקר במהלך השחזור השני בו חזינו. התמונה הברורה העולה מן הדברים היא, כי לא בהתחזות או בהגה תיאטרלית מצד אל עביד מדובר, כי אם באדם המתאר, תוך התרגשות עזה, אירועים אותם חווה בזמן אמת.

לא ניתן הסבר ממשי לדבריו אלה של אל עביד ולמתבקש מהם, בשלב כלשהו של המשפט. לא ניתן להסבירם בהכאה על חטא, שהיכה אל עביד על כי הודה הודיית שווא ובכך הרס את חייו. אין גם כל תשתית - בין בעדויות ובין בחוות הדעת של המומחים - לטענה העולה מפיו של בא כוחו המלומד של אל עביד, לפיה ניתן להסביר אמירות אלה באישיותו הסוגסטיבית של אל עביד. הדברים ברורים. הם מתייחסים לאירועים אותם מתאר אל עביד, ולזכרונות המכבידים עליו. גם הם מעידים, כי בהודיות אמת עוסקים אנו.

60. **ההודייה בפני המדובב.** לצד ההיבטים התוכניים של הודיות אל עביד, עליהם עמדתי, ישנם היבטים נוספים התומכים בעוצמתן הפנימית של ההודיות. ההודייה הראשונה של אל עביד היתה בפני המדובב, ביום 22.6.93. נזכור, כי המדובב הוצג בפניו כמי שנעצר בחשד למעורבות בגניבת רכב. מבחינתו של אל עביד, לא היה מדובר, לפחות בשלבים הראשונים של שהייתם המשותפת בתא המעצר, באיש מרות. כאשר הוכנס המדובב לתאו של אל עביד, הוכה המדובב על ידי השוטרים. המדובב גם סיפר לאל עביד על העבירות בהן הוא חשוד, ואשר בגינן מצא עצמו בתא המעצר. אל עביד העיד במשפט, כי הרגיש כי המדובב הוא עצור רגיל (עמוד 368). לא ניתן, על כן, להסביר את ההודייה בלחץ החקירה או בפחד של אל עביד מפני אנשי מרות, ומכאן החשיבות המיוחדת שיש להודייה זו בפני המדובב.

וידגש. אל עביד לא נתן בעדותו כל הסבר להודייה זו. הוא התחמק מן הצורך להתמודד עם השאלה מדוע התוודה בפני המדובב, בהכחישו באורח גורף את עצם ההודיה האמורה. אין מטעמו, על כן, כל גירסה אשר יש בכוחה להסביר מדוע התוודה בפני המדובב. ממילא, אין בעדותו ולו רמז אשר יכול לתמוך בטענה המושמעת מפי בא כוחו המלומד, לפיה ההודייה האמורה לא היתה אלא התרברבות של אל עביד בפני המדובב. אציין עוד, כי גם המומחה מטעם אל עביד, פרופסור לוי, עמד בחוות דעתו על כך שהמנגנון האישיותי, באמצעותו מתמודד אל עביד עם מצבים של לחץ חברתי, הוא של "המנעות, הסתגרות, ובריחה מבעיות" (עמוד 11 לחוות הדעת נ57). בחוות הדעת לא נטען כי ניתן להסביר את הודיותיו של אל עביד בהתרברבות. בחקירתו הנגדית, הוסיף אמנם המומחה כי מנגנון ההמנעות והסתגרות של אל עביד אינו מנגנון בלעדי, וכי יתכן כי אל עביד יתמודד עם לחץ גם בדרך של התרברבות (עמוד 458 לפרוטוקול בית משפט קמא; ראו גם

עמוד 456 לעדות זו). אך טענה היפותטית זו לא עוגנה בעובדות המקרה, שהרי אל עביד לא טען שאמר את הדברים למדובב כהתרברבות. ההתייחסות היחידה שלו לדברים שאמר למדובב היתה בהכחשת אמירתם.

61. יצוין עוד, כי אין כל תשתית עובדתית המאפשרת לקבוע כי אל עביד חש לחץ של המדובב עליו. בתשובה לשאלה כיצד דיבר איתו המדובב, אמר כי "הוא דיבר כרגיל. הוא דיבר כאדם עצוב, חלש. לא הרגשתי עליו שום דבר" (עמוד 39). עדותו של אל עביד אינה עולה, על כן, בקנה אחד עם הטענה כי בשהותו עם המדובב חש לחץ, אשר גרם לו להודות בפני המדובב בדבר אשר לא היתה לו, כביכול, כל נגיעה אליו.

אכן, להודייה בפני המדובב חשיבות מיוחדת. בהעדר הסבר מכרסם להודייה זו, המסקנה המתחייבת היא כי מדובר בהודיית אמת. בכך יש כדי להחליש עד מאד את הטענה כי ההודיות בפני חוקרי המשטרה הן הודיות שווא, אשר ניתנו מטעמים שונים, הנוגעים לאישיותו של אל עביד ולקושי הטמון בהליך החקירה. ההודיה האמורה תומכת, על כן, במסקנה כי מכלול ההודיות שבפנינו הן הודיות אמת.

62. ההודייה בדיון על הארכת המעצר. לצד הודייה זו, יש להזכיר גם את הודייתו של אל עביד בהליך הארכת המעצר שלו ביום 23.6.93. וכך נאמר בפרוטוקול הדיון: "אני אומר שכבר נשברה הצלחת. זה נכון שאני הודיתי שרצחתי ואנסתי את חנית קיקוס. אין לי מה להגיד מעבר לכך".

63. חברי, השופט קדמי, סבר כי אין לייחס משקל רב לדברים אלה, שכן הם ניתנים להתפרש כאישור של אל עביד על עצם העובדה שהוא מסר הודייה בפני חוקרי המשטרה, להבדיל מהודייה במעשים שיוחסו לו.

אך השערה זו אינה עולה בקנה אחד עם דברים ברורים שאמר אל עביד בחקירותיו במשטרה, לאחר הדיון בהארכת מעצרו. בתשובה לשאלה מה סיפר לבית המשפט בהליך הארכת המעצר, אמר אל עביד כי "...היא שאלה אותי...אם זה נכון שעשית. אמרתי כן" (ת57/ב, תמליל הודעה של אל עביד מיום 24.6.93). דברים אלה מלמדים, כי דבריו של אל עביד בדיון לא היוו אישור של העובדה שהודה במשטרה, אלא היו אישור של אחריותו של אל עביד למעשים שיוחסו לו. מסקנה זו עולה, ואף ביתר שאת, מהודעה אחרת (מיום 23.6.93) (24/), בה מתייחס אל עביד (בעמוד 9) לדיון שהיה בבית המשפט, ואומר "... הייתי היום בבית משפט ראית אותי איך הזעתי? למה? למה? נזכרתי בזה התחלתי לרעוד, לא יכלתי להחזיק את עצמי, אני אומר". אל עביד נשאל בנקודה זו במה נזכר, והוא אומר "נזכרתי בילדה הזאת, לא יודע, התחלתי לרעוד, הזעתי מים" (שם). וכבר עמדנו על ביטויי ההתרגשות של אל עביד בזכרו את אירועי ליל ה-10.6.93, ולא נחזור על דברינו.

64. **ריבוי הגורמים בפניהם הודה אל עביד.** היבט נוסף המשליך על אמינותן של ההודיות נוגע לריבוי הגורמים וההזדמנויות בהן הודה אל עביד במיחוס לו, נוסף על ההודיות שעליהן כבר עמדנו. המדובר בשורה ארוכה של הודיות, ובהן: א. לאחר שהודה בפני חוקרי המשטרה סמוך להודייה בפני המדובב, ביצע אל עביד שיחזור, אשר גם בו הודה במעשים (ת15/א). אל עביד שב ושיחזר את קורותיו של האירוע ביום 29.6.93 (תמליל ת10/ מיום 29.6.93). לשיחזור זה כבר התייחסנו לעיל; ב. לאחר שהוארך מעצרו פגש אל עביד בבית המשפט את אמו ואישתו, וצעק לעברן: "סיפרתי להם הכל תעזבו אותי".

העובדה שאל עביד הודה בפני גורמים כה רבים, ובהן הודיות בפני מי שאינם אנשי מרות - המדובב, בני משפחתו של אל עביד - מחלישה את האפשרות שמדובר בהודיות שווא, פרי הסיטואציה המיוחדת של החקירה. אכן, אין כל הסבר מדוע יודה אל עביד בפני שופטת המעצרים או בפני קרובי משפחתו אם הודייתו אינה אמת. בהעדר הסבר כזה, מתחזקת המסקנה כי הודיות אלה הן הודיות אמת. בדומה להודייה בפני המדובב, גם הן מקרינות על ההודיות בפני חוקרי המשטרה, ומחזקות את משקלן של הודיות אלה כהודיות אמת ברציחתה ובאינוסה של המנוחה.

65. **אמירות מפלילות בטרם החקירה.** לכל אלה מצטרף היבט נוסף, אשר גם עליו עומדת באת כוחה המלומדת של המדינה. ציינו לעיל, כי לכתחילה, נפל החשד על אל עביד בשל שתי עדויות בקשר לדברים שאמר, ואשר קשרו אותו להיעלמה של המנוחה, ולכך שהיה הקשר מיני להיעלמה. מי שהעיד על דברי אל עביד בהקשר זה היה מסעוד אזולאי, נהג משאית זבל מאופקים אשר מכיר את אל עביד במסגרת עבודתו. אזולאי מסר, כי סמוך לחצות הלילה, בערב בו נעלמה המנוחה, ראה את אל עביד ברכבו של מעבידו, ליד בור האשפה. בתשובה לפניית אזולאי, אשר העיד כי שאל את אל עביד "מה קרה זרקו אותך מהבית, אתה לא יכול יום אחד לא להריח את הזבל?", ענה לו אל עביד "מה אני יעשה שהחבר שלי מזיין אני אפריע לו?" (עמודים 205-206 לפרוטוקול בית משפט קמא). אזולאי העיד, כי לא זכור לו מקרה אחר בו ראה את הנאשם ברכבו ליד הבור (עמוד 207). לאחר שנודע לו על היעלמותה של המנוחה, דיווח אזולאי על הענין למשטרה, בגלל השימוש במילה "מזיין", אותה ראה כביטוי של עלבון, אשר אינו עולה בקנה אחד עם יחסם של בני העדה הבדואית, אליה משתייך אל עביד, לנשותיהם.

ענין נוסף עליו דיווח אזולאי למשטרה נוגע לשיחה שהתנהלה ליד ביקתת השומר במזבלה, ימים אחדים לאחר שהמנוחה נעלמה. אזולאי העיד, כי בשיחה, בה נטלו חלק השומר ופועלים העובדים באתר, עלה

הנושא של היעלמות המנוחה, ועל הסיכויים למציאתה בחיים. על פי העדות, אמר אל עביד בהזדמנות זו "אולי הבאתם אותה איתכם בזבל תבדקו במשאית" (עמודים 214-215).

66. ודוק: לא מדובר בניסיון לדלות רמזים לאשמתו של אל עביד מתוך ראייה לאחור המושפעת ממהלכי החקירה שאירעו לאחר אמירת הדברים. מדובר בדברים אשר עוררו, בזמן אמת, נוכח תוכנם ונסיבות אמירתם, חשד בדבר מעורבותו של אל עביד בהעלמה של המנוחה. בכך יש כדי להגביר את עצמתם המפלילה של הדברים. לא למותר לציין, כי אל עביד בחר שלא להתמודד עם דברים אלה. בחקירה במשטרה הוא העדיף להתכחש לעצם הישיבה בחברותא עם הפועלים מאופקים (ת51/ עמודים 3-4). בעדות במשפט טען אל עביד כי לא אמר את דברי ההכחשה אשר מצאו ביטוי בהודעותיו במשטרה, והוסיף כי בשיחה עם הפועלים אמר דברים כלליים, על כך שחיינו בזבל. קשה ליישב הסבר זה עם הפעולה הנמרצת של נהג המשאית אזולאי אשר הונעה מדבריו של אל עביד. אשר להודייה בפני החוקר עזריה, טען אל עביד במשפט כי האמור בזכרון הדברים הוא שקר, וכי לא אמר את הדברים, בשום הזדמנות (עמוד 364). בית המשפט המחוזי לא האמין להכחשתו זו. יוצא, שלא ניתן הסבר מניח את הדעת לאמירות אל עביד לאזולאי ולחוקר המשטרה.

67. שני עניינים אלה, כלעצמם, אינם מהווים הודייה במעשים שיוחסו לאל עביד. אך הם עולים בקנה אחד עם ההודיות של אל עביד בשלבים מאוחרים יותר. בהעדר הסבר כלשהו מצידו של אל עביד לאמרות ספונטניות אלה, קשה להימנע מן המסקנה כי מדובר בפורקן - ולו חלקי - של תחושת המועקה אשר חש אל עביד בשל הסוד הנורא אותו נצר בלבו. בצדק מקשרת באת כוח המדינה לדברים אלה את אמירתו הספונטנית של אל עביד לחוקר המשטרה עמוס עזריה, אשר בא לקחת אותו לחקירה ביום 18.6.93. על פי נ50/, זכרון דברים של עמוס עזריה באותו יום, אמר לו אל עביד "אני יודע ידעתי שתבוא אלי". דברים אלה משתבצים בתמונה העולה מן ההתבטאויות עליהן דיווח מסעוד אזולאי, ומצביעים על תחושה חריפה של אשמה מצידו של אל עביד, עוד בטרם החלה חקירתו.

68. טענות לסתור את אמינותן הפנימית של ההודיות - כללי. עמדנו על היבטים שונים בהודיות אל עביד, המבססים את אמינותן הפנימית. לצד זה, הועלו מספר עניינים אשר על יסודם נטען כי אין לסמוך על ההודיות או כי יש בהם כדי לכרסם באמינותן. התיזות העיקריות שעלו לענין זה הן: א. כי הודיות אל עביד הן הודיות שווא אשר ניתנו על רקע הפיגור השכלי ממנו הוא סובל ובשל אישיותו הנוטה להיכנע לסמכות; ב. כי אל עביד הודה הודיית שווא, בשל לחץ החקירה; ג. כי התכחשותו של אל עביד בפני המדובב להודייתו משמיטה את הקרקע מתחת להודייה; ד. כי העדרם של פרטים מסויימים בהודיות אל עביד מכרסם באמינותן. אדון עתה בתיזות אלה.

69. **הפיגור השכלי כגורם להתוודות כוזבת - האמנם?** ההגנה ביקשה לטעון, כי אל עביד סובל מפיגור שכלי, וכי על רקע יכולתו השכלית המוגבלת ונטייתו לכניעה לסמכות, הודה בחקירתו באינוסה וברציחתה של המנוחה. טענה זו עוגנה בחוות דעת שהוגשו כראייה לבית המשפט, ואשר נעשו על ידי הפסיכולוג המומחה דאי נצר (נ55/) ועל ידי הפסיכיאטר פרופסור עמיחי לוי (נ57/).

מר נצר קבע בחוות דעתו, כי מנת המישכל של אל עביד היא I.Q. 52, וכי אל עביד סובל מפיגור קל עד בינוני. מר נצר סבר, כי הפיגור נעוץ בפגם אורגני. המומחה סבר, כי אל עביד "מייחס חשיבות רבה לסמכות ומתייחס לדמויות סמכותיות בתערובת של הערצה ופחד, לפעמים עד כדי אמון עיוור".

פרופסור לוי תיאר בחוות דעתו את אל עביד מפי קרוביו כמי "שמתמיד גילה פחד מופרז, בלתי הגיוני ממש, מדמויות סמכות, ובעיקר מהמשטרה (אם יראה שוטר ברחוב - יעבור לצד השני)". בפרק הבדיקה בחוות הדעת, קבע המומחה בין השאר כי מדובר באדם "קונפורמי, מצומצם, חרד, נמנע, כפיתי וכנוע". המומחה ניתח את תמלילי הודיותיו של אל עביד, והגיע למסקנה כי אל עביד ניסה לספק לחוקרי המשטרה את התשובות להן ציפו. כן התרשם המומחה מכך שהסיטואציה של החקירה היתה קשה לאל עביד, וכי "עשה כמיטב יכולתו המצומצמת להשתחרר ממנה, בדרך הפשוטה והקלה ביותר שנפתחה לפניו". המומחה הסיק, כי התנהגותו של אל עביד במהלך החקירה התאפיינה ב"פסיביות, בסרביליות עד כדי כניעות, בדכדוך עד כדי דיכאון, עם פרצי בכי, ונטיה להסתגרות. הוא חשש מבעלי השררה שחקרוהו ... כל שרצה היה להפטר מהלחץ המייד, בלא הבנה סבירה של משמעות הודאתו, בלא שיקול ותכנון סבירים, תוך הגרות והענות להצעות להנחיה ולתעול מצד החוקרים לספקו מידע, והכל כדי להשתחרר מן הלחץ - המציף והבלתי נסבל מבחינתו - של החקירה, מבלי שעמדו לרשותו הכוחות השכליים לתכנן ולהבין את משמעות 'הודאותיו'". המומחה סבר, כי הפיגור ממנו סובל אל עביד, ותכונות אישיותו, העצימו את לחץ החקירה במידה כזו, שניתן היה להביא את אל עביד להודות בדברים שלא עשה, גם ללא שימוש באלימות או באיומים ממשיים.

70. כנגד חוות דעת אלה הגישה המאשימה, כעדות הזמה, את חוות דעתו של ד"ר שאפיק מסאלחה, פסיכולוג קליני מומחה. מומחה זה הגיע למסקנה, כי מנת המישכל של אל עביד היא I.Q. 51 (לעומת כ100-1000-לאדם נורמלי). בניגוד לסברתו של מר נצר, כי הפיגור נעוץ בפגם אורגני, סבר ד"ר מסאלחה כי הרקע לפיגור הוא סביבתי.

ד"ר מסאלחה סבר, כי תפקודו של אל עביד בתחום ההבנה החברתית הוא יחסית גבוה, ונופל בתחום הנורמה. הוא חיווה דעתו, כי אל עביד "...מבין את כללי וחוקי החברה. הוא מבין מה מצופה ממנו לעשות במצבים שונים ומבין את הפונקציות של מוסדות החברה כמו תפקיד הבנק, תפקיד המשטרה והסיבה שבגללה שמים פושעים בבית הסוהר. הבנה זו לנורמות החברתיות אפשרה לו הסתגלות סבירה שאפשרה לו לנהל את חייו ללא עזרה מיוחדת". הפוטנציאל של אל עביד אינו גבוה, אך "ישנה עדות שהוא יותר גבוה מהתפקוד הנוכחי שהתבטא בציוני המבחן".

ד"ר מסאלחה חיווה את דעתו, כי קשה לאל עביד "...להיות בסיטואציה לא ברורה ותפקודו נעשה לקוי במצבים עמומים. במצבים כאלו התנהגותו נעשית לא אדפטיבית". עם זאת, ציין המומחה כי "לסלימאן יש יכולת וכוח לא להגרר אחר מצבים רגשיים. גם אם נותן הרגשה של צייתנות וקונפורמיות יש בו צד אנטגוניסטי ונטיה ללכת נגד הקונוונציה".

71. שופטי הרוב בבית משפט קמא העדיפו את חוות דעתו של ד"ר מסאלחה, הן לענין רמת הפיגור ממנו סובל אל עביד והן לענין הרקע לפיגור. דעת הרוב אף קבעה כי אלמלא חוות דעת זו, היה מקום לקבוע כי אל עביד אינו סובל מפיגור כלל. מסקנה זו היתה נעוצה בעיקרה ביכולת התיפקוד החברתי של אל עביד, כפי שזו הוכחה בבית משפט קמא. מסקנות אלה של דעת הרוב על ההנמקות להן אושרו ללא סייג בערעור הפלילי, גם על ידי חברי השופט גולדברג אשר מסקנתו היתה כי יש לזכות את אל עביד מכל אשמה.

72. למסקנות אלה אני מסכים. הן מעוגנות היטב בחומר הראיות, ממנו עולה כי בניגוד למצופה ממנו על ידי מומחה ההגנה מר נצר (עמודים 435-438 לפרוטוקול בית משפט קמא) אל עביד מתפקד כהלכה בחיי היום יום. אל עביד הקים משפחה, וגידל שני ילדים. הוא קיבל רשיון לנהוג על רכב מנועי רגיל ועל טרקטור. הוא נהג לבצע בעצמו טיפולים שוטפים ברכבו. הוא עבד לשביעות רצון מעסיקיו כטרקטוריסט וכמלאגן בעבודה שחייבה תיפקוד עצמאי בשטח. הוא ניהל משק בית ותיכנן ובנה את ביתו, תוך שהוא מקיים קשרים עם אנשי המקצוע הרלוונטיים לצורך תכנון והקמת הבנין, ולצורך גיוס הכספים לבנייתו. יש לו יכולת ביטוי בשתי שפות - ערבית ועברית (ראו בפירוט בפסק דינו של השופט סגל בבית המשפט המחוזי, בעמוד 1505; ובפסק דינו של סגן הנשיא גלעדי בעמודים 1525-1528).

ממכלול נתונים אלה, כמו גם מעיון בתמלילי החקירה הרבים של אל עביד, ובמיוחד השיחזורים בהם נטל חלק, עולה בבהירות כי מדובר באדם מן היישוב, הגם שהוא נעדר השכלה פורמלית. לאל עביד אין כל קושי להבין את שאלות חוקריו, הנשאלות בעברית. הוא עונה לשאלות אלה תשובות ענייניות, ומתבטא בחופשיות

ובריטות. ניתן להתרשם משני השחזורים בהם חזינו שעסקין במי שידע ומבין היטב את הקורה עמו ועם סביבתו, והבנתו ותשובותיו הן במסגרת הנורמה. אודה על האמת, שהתרשמותי שלי ממה שניתן לראות בשחזורים היא שאין מדובר באדם מפגר כלל.

73. במסגרת זו נטען, כי אל עביד דיבר בחקירה מפי חוקריו, וכי תשובותיו מסתכמות באישור לקוני של עמדת החוקר כפי זו משתקפת בשאלה המוצגת לאל עביד. ברוח זו העיד אל עביד במשפטו. כאשר הוצג לו תוכן התוודותו בפני החוקרים, השיב אל עביד כי "השוטרים אמרו את הדברים האלה ואני רק אמרתי להם כן" (עמוד 374).

טענה זו אינה עולה בקנה אחד עם חומר הראיות, לרבות שני השיחזורים בהם נטל אל עביד חלק. מרבית ההודעות של אל עביד במשטרה הוקלטו. כך גם שני השחזורים. אל עביד מספק בנקודות שונות תיאורים מפורטים. במיוחד מן השיחזורים עולה, כי הוא מתאר אירוע אותו חווה בעצמו, ולא מדקלם סיפור אשר הוכתב לו על ידי מאן דהוא (ראו, למשל, נ24/ בעמודים 12-14; כן ראו את תמליל השיחזור השני ת10/). למסקנה זו תורמות גם ההתייחסויות מפיו, אשר חלק מהן הובא לעיל, המעידות על תחושה פנימית חזקה של חרטה ושל אשמה על המעשים שעשה, ועל התרגשות אותנטית הנבעת מן החוויה המחודשת של אירוע טראומטי.

לכך יש להוסיף, כי הטענה כי אל עביד הודה מתוך התבטלות בפני חוקריו אינה עולה בקנה אחד עם העובדה, שבמשך חמישה ימים של חקירה - מן היום בו נעצר, 18.6.93, ועד היום בו הודה בפני המדובב, 22.6.93 - עמד אל עביד על גירסתו, והכחיש כל קשר להעלמותה של המנוחה. הודייתו הראשונה בפני החוקרים, ועל כך עמדנו קודם לכן, נעשתה בסמוך לאחר שהתוודה בפני המדובב. סמיכות זמנים זו מצביעה על כך, שלא התבטלות בפני החוקרים הובילה להודייה, אלא נפילתו של מחסום פנימי, אשר קרס בעקבות ההודייה בפני המדובב.

74. זאת ועוד, כפי שציין חברי השופט גולדברג בפסק דינו בערעור, אל עביד התעקש במהלך חקירתו על עמדתו שלא להודות בפרטים מסויימים, למרות שנחקר באריכות בנקודות אלה, ואף עומת לגבי חלק מהן עם עדים אחרים.

דוגמא אחת לכך נוגעת לשאלה מאיזה מקום אסף אל עביד את המנוחה למכוניתו. בהודייה הראשונה, נאמר כי אסף את המנוחה מצומת אופקים. בכל ההודיות אחרי כן, מסר כי אסף אותה מצומת גילת.

לא ניתן להסביר שינוי זה בניסיון של החוקרים לשנות את גירסתו של אל עביד, שכן השינוי מעורר קושי מבחינת החקירה: חברה של המנוחה העידו כי הביאו אותה לתחנת ההסעות בצומת אופקים, ובידי החוקרים לא היתה ראייה אשר תבהיר כיצד הגיעה המנוחה לצומת גילת. אל עביד עמד על גירסתו בנקודה זו, גם נוכח שאלות מפורשות שהוא נשאל על ידי חוקרי המשטרה. בתמליל נ24/ נשאל אל עביד (בעמוד 8) האם לקח את המנוחה מצומת אופקים. הוא משיב "לא, מצומת גילת". לשאלה אם הוא בטוח, הוא משיב בחיוב. לשאלה מדוע אמר כי לקח אותה מצומת אופקים, הוא משיב "התכוונתי לגילת".

דוגמא אחרת לעמידתו של אל עביד על שלו ניתן למצוא בהתעקשותו, לכל אורך החקירה, על כך שבביקורו באתר בליל האירוע, בסביבות השעה 22:30, לא שטף את רכבו. זאת, בניגוד לטענה שהושמעה לענין זה על ידי שחדה, שומר האתר.

דוגמא נוספת היא עמידתו של אל עביד על כך, שלא מדובר בחטיפתה של המנוחה. אל עביד עמד על כך בשתי הזדמנויות. כך, בשחזור הראשון (ת15/א), הוא נשאל על המניע לרציחתה של המנוחה, "על מה היה עליה להתלונן שפחדת?" (עמוד 9). אל עביד משיב, כי "זאת לא חטיפה וחניקה, לא חטפתי אותה. עצרתי לה טרמפ ולקחתי אותה. חטיפה זה לקחת בכוח ולהעמיס על האוטו ולנסוע, זה חטיפה". דברים דומים אומר אל עביד בהודעה שנגבתה ממנו ביום המחרת (ת57/ב עמודים 14-15).

אל עביד גם סירב לשתף פעולה, בשיחזור השני, בקטע השיחזור שהתייחס להשלכת גופתה של המנוחה, ונשאר לשבת ברכב למרות נסיונותיו של חוקר המשטרה להביאו לשיתוף פעולה (ת10/ עמודים 72 ו75-).

כל אלה אינם מתיישבים עם טענה, כי אל עביד הודה בשל כניעה לחוקריו.

75. **הודיית שווא בשל לחץ החקירה - האמנם?** חברי, השופט גולדברג, היפנה בפסק דינו לדברים מסויימים בעדותו של אל עביד במשפט (עמודים 374-375 לפרוטוקול בית משפט קמא) וקבע כי יש בהם כדי לבסס טעם אחר למסירת הודיית שווא בחקירה - היינו, קריסתו של אל עביד בלחץ החקירה. על רקע דברים אלה, קבע חברי כי אין לשלול את האפשרות כי לחץ המעצר, אינטנסיביות החקירה וחרדתו של אל עביד - אשר לא היה לה בסיס מציאותי - הם שהביאו את אל עביד להודיית שווא.

למסקנה זו אין בידי להסכים. לדעתי, גירסת אל עביד בעדותו בנקודה זו אינה יכולה לעמוד, כשהיא נבחנת אל מול הראיות. אבהיר את הטעמים העיקריים לעמדתי.

76. על פי גירסתו של אל עביד במשפט, היה "בלחץ ובמתח" כבר בשלבי המעצר הראשונים (עמודים 369-370 לעדותו). נזכור, כי אל עביד נעצר ביום 18.6.93, והודה ביום 22.6.93. עד ליום בו הודה, נחקר מידי יום, ולא שינה מגירסתו העקבית, לפיה אין לו כל יד בהעלמה של המנוחה. הודייתו הראשונה של אל עביד בפני השוטרים באה זמן קצר אחרי שהודה בפני המדובב. קודם לכן, לא מסר אל עביד כל הודיה לחוקרי המשטרה. אין בידי אל עביד כל הסבר לסמיכות זמנים זו. אין בידי כל טעם אשר יסייע לנו להבין, מדוע לא הוכרע על ידי הלחץ והמתח של החקירה עד ליום 22.6.93, אך באותו יום - מייד לאחר שהודה בפני המדובב - התוודה לפתע גם בפני חוקרי המשטרה.

קשה לקבל, במצב זה, את הטענה כי מדובר בכניעה ללחץ. זאת, במיוחד נוכח העובדה שההזדמנות בה הודה לראשונה בפני חוקרי המשטרה, סמוך לאחר ההודייה בפני המדובב, היתה הפעם הראשונה בה נקרא לחקירה בפני חוקרי המשטרה באותו יום. לשון אחר, ביום בו התוודה, לא נחקר אל עביד אפילו פעם אחת בידי חוקרי המשטרה טרם התוודותו בפני המדובב. זאת, לעומת חקירה אחת ביום שלפני כן, ושתי חקירות בכל אחד מן הימים שקדמו לכך. ברור, על כן, כי לחץ החקירה ביום ההודייה היה חלש בהרבה מאשר בימים שקדמו לו. את הסיבה להודייה יש למצוא במקום אחר. מרצף האירועים הידוע לנו עולה, כי אותו מקום הוא ההודייה בפני המדובב. הודייה זו היא המסמנת את קו פרשת המים בקורותיה של החקירה של אל עביד. היא המסמנת את השינוי בעמדתו של אל עביד, אשר בכל החקירות עד להודייה בפני המדובב הכחיש כל נגיעה אפשרית לאירוע, ולאחר ההודייה האמורה הודה בפני חוקרי המשטרה. הדבר מצביע על כך, שבעקבות ההודייה בפני המדובב - ולא בעקבות לחץ החקירה - נפרץ המחסום הפנימי שבנה אל עביד, ואשר הביא לכך שלא שיתף פעולה בשלבים הראשונים של החקירה.

77. אל עביד מבקש לשכנע בעדותו, כי בהיכנעו ללחץ, לא היה ער למשמעות הודייתו. הוא טוען, כי הודה תחת לחץ החקירה, שכן "זה יותר טוב להודות כי זה פחות חקירות" (עמוד 374). בהמשך עדותו אומר אל עביד, כי חשב שאם יודה בפני השוטרים, "...יעזבו אותי מהחקירות ויתחילו לחפש את הבחורה ... חשבתי שאם הם יתחילו לחפש את הבחורה בזמן הזה הם לא יחקרו אותי" (עמודים 375-376). אל עביד נשאל בעדותו הראשית, האם לא הבין כי דבריו יגרמו לו לשבת שנים רבות בבית הסוהר. טענתו היתה, כי הבין זאת רק בסוף החקירה - "רק בסוף הבנתי שהדברים שאמרתי לשוטרים יגרמו לי לשבת בבית הסוהר. הבנתי זאת רק כאשר גמרו את החקירות" (עמוד 375).

גם תיאור זה אינו עולה בקנה אחד עם הראיות. עוד בטרם הודה בפני המדובב, עולה בשיחתם המשמעות החמורה של מאסר ממושך ושל ניתוק מן המשפחה, אשר עשויה לנבוע מהודייה באחריות להעלמה של המנוחה. וכך נאמר ב"דו שיח בין אל עביד לבין המדובב לענין זה (ת112/), קלטת מספר 1 ע"ק 17/93, בעמוד 6):

"מדובב: שמע, תזהר שלא תגרר, אחר כך יש ילדים.
אל עביד: לא, לא, חלילה וחס באמת אפילו יכניסו אותי 15 שנים.
מדובב: הם יכניסו אותך 15 שנים".

ובעמוד 9 לאותו תמליל:

"מדובב: אם אתה רוצה לקחת עליך את התיק אכלת קש בידים
וברגלים.
אל עביד: 'רסמי'.
מדובב: 'רסמי'.
אל עביד: לאורך כל החיים".

78. גם בהודיותיו של אל עביד יש רמז לכך שהוא היה ער למשמעות ההודייה מבחינתו. הודייתו הראשונה של אל עביד בפני מי מצוות החקירה (זכרון הדברים ת60/) נעשתה בפני סגן ניצב אבוקסיס, סמוך לאחר שהמדובב נתן את האות המוסכם על כך שאל עביד הודה בפניו. סמוך לאחר הודעה זו, נחקר אל עביד בידי שוטר אחר, עמוס סולימאן. בתמליל חקירה זו, כאשר מגיע אל עביד לסוף תיאור המעשה שעשה אומר החוקר לאל עביד (עמוד 13 ל-ת56/א) "זה הכל מה שהיה". אל עביד משיב לו, "זה כל הסיפור 15 שנים...". (שם). אל עביד מוסיף, בעמוד 25 להודעה זו, את המלים "אל עביד סלימאן הלך" (עמוד 25). ובהמשך, "הילדים יגדלו בלי אבא עכשיו צריך לשכוח אותם" (עמוד 27; לדברים דומים ראו גם ת57/ב, תמליל הודעה של אל עביד מיום 24.6.93, בעמודים 1 ו-9).

דבריו של אל עביד בחקירה על "חמש עשרה שנים" נקשרים לדברים שאמר אל עביד למדובב מיד לאחר שמסר הודעה זו. אל עביד אומר למדובב בשיחה שהוקלטה (ת114/), עמוד 3), "נפלנו, נפלנו, עשינו, גמרתי על עצמי, עוד חמש עשר שנים אני לא אצא מבית הסוהר". בהמשך, הוא חוזר על דברים דומים בעמוד 4: "עוד חמש עשר שנה הא עוד חמש עשרה שנה". ובעמוד 16 הוא אומר "אני אומר לך בעוד חמש עשרה

שנה אני אצא". דברים אלה מלמדים, כי האיזכור של "חמש עשרה שנה" בחקירה, הנראה על פניו סתום, מתייחס לתקופת העונש אותה מעריך אל עביד כי יהיה עליו לרצות במאסר בעקבות הודייתו.

דברים אלה מצביעים בבירור על כך, שבעת שהודה בפני החוקרים היה אל עביד מודע היטב למשמעות ההודייה. הוא ידע, כי הוא צפוי לעונש כבד. הוא הבין כי ילדיו יגדלו ללא אב. גם לאחר דברים אלה, המלמדים בעליל על כך שלא אל עביד היתה תובנה בעת החקירה לענין הצפוי לו עקב הודייתו, הוא ממשיך ומשתף פעולה עם החוקרים ומתאר כיצד חנק את המנוחה (עמוד 15 לתמליל האמור; ראו גם ת56/ב, תמליל של המשך החקירה). לאחר הודעה זו, חזר אל עביד לתאו, והתבטא פעמים אחדות בפני המדובב באופן המבהיר כי הבין היטב את משמעות הודייתו. חרף כל אלה, נטל אל עביד חלק פעיל בשני שיחזורים, בהם שיחזר את המעשים בהם הודה, והמשיך והתודה בפני חוקרי המשטרה, בשורה של הודיות, בהן אף הוסיף פרטים על המקרה.

לא נעלמו מעיני דבריו של אל עביד בהודעה ת56/ב, בהם שואל אל עביד את חוקר המשטרה "אתה יכול לשחרר אותי? מחר אני יכול להשתחרר?" (עמוד 11). על דברים אלה סמכה ההגנה בטענתה, כי אל עביד היה מנותק מן המציאות, ולא היה ער למשמעות הודייתו, עד כדי כך שסבר כי יש סיכוי שישחררו אותו. אך לא ניתן לייחס משקל רב לאמירה בודדת זו, אשר ניתנת לפרשנויות שונות, על רקע השורה הארוכה של התבטאויות ברורות של אל עביד בפני המדובב - לפני ההודייה ואחריה - ובפני חוקרי המשטרה, במהלך הודיותיו, אשר מהן עולה בבירור כי אל עביד היה ער למשמעות הודייתו. להתבטאויות עקביות ובהירות אלה לא ניתן כל הסבר. גם פרופסור לוי, המומחה מטעמו של אל עביד, לא היה יכול לספק הסבר ממשי לאמירות אלה (עמודים 466-467 לפרוטוקול בית משפט קמא).

מסקנת הדברים היא, כי לא ניתן לקבל את הטענה שהעלה אל עביד במשפט, כי רק בסוף הליכי החקירה הבין מה צפוי לו. עוד בטרם הודה - ולמעשה, בעודו מוסר גירסה לשוטרים - היה אל עביד מודע היטב למשמעות הודייה בעבירות החמורות של אונס ורצח. ואמנם, כשהוצג בפניו בחקירה נגדית כי בעת שהודה היה ער למשמעות ההודייה, התחמק מהתייחסות לכך, והמשיך לטעון כי הודה מחמת הלחץ (עמוד 415 לפרוטוקול).

הראיות מחייבות, על כן, לדחות את הטענה כי אל עביד הודה הודיית שווא בשל לחץ החקירה, ומבלי שנתן לעצמו דין וחשבון על משמעות מעשיו. אין בטענה זו כדי לפגוע במסקנה, כי הודיותיו של אל עביד הן הודיות אמת.

79. טענת אל עביד כי הודה מחמת הלחץ והפחד מעוררת קושי נוסף. עיון בעדותו של אל עביד בבית משפט קמא מגלה, כי המלים "לחץ ופחד" חוזרות בה פעמים רבות, אך לא מובהרת מהותו של אותו פחד או לחץ. מעניין לציין, כי במקומות שונים הלחץ והפחד עליהם מעיד אל עביד אינם מסבירים את ההודייה, שכן על פי גירסתו שלו הם היו צריכים להוליך אותו בכיוון של אי שיתוף פעולה עם חוקריו.

כך, בעמוד 371 לעדותו, אומר אל עביד בתשובה לבקשה כי יבהיר את אמירתו "לא פחדתי ממש אלא קצת" אודות הפחד שחש טרם ההודייה, בעת שהיה במעצר, כי "חשבתי מה יקרה עם הילדים שלי כאשר אני אהיה בבית הסוהר". בתשובה לשאלה לאיזה רגש גרם לו הדבר, הוא השיב "רגש של פחד". במקום אחר הסביר אל עביד, כי הראה לחוקריו סימן במזבלה לפיו הגיע למקום בו השליך את גופתה של המנוחה, ועשה כן "מהפחד" (עמוד 378). הוא נשאל איזה פחד, ומשיב "פחדתי מבית הסוהר". בנקודה זו אמר לו בא כוחו, כי פעולותיו חיזקו את העובדה שיילך לבית הסוהר. אל עביד טען כי הבין עובדה זו, וכי עשה את שעשה כדי שיילכו לחפש את הגופה. ושוב, במקום אחר (עמוד 381), כאשר אל עביד נשאל מה גרמה לו העובדה שנחקר בידי חוקרים אחדים בצוותא, הוא משיב "אני בלחץ וגם פחד". כשנתבקש להסביר אמירה זו, הוא אמר "אני מפחד משיבה בבית הסוהר".

אך השכל הישר משמיע לנו, כי פחד כזה אינו יכול לבסס טענה, כי הודיותיו של אל עביד הן הודיות שווא, אשר אין לסמוך עליהן. אדרבא, פחד כזה היה אמור לגרום לאל עביד להכחיש כל אחריות להעלמה של המנוחה. טענתו של אל עביד בנקודה זו משוללת, על כן, כל ממד של היגיון פנימי. אכן, מעיון בעדותו של אל עביד בבית משפט קמא, קשה להשתחרר מן הרושם, כי הטענה בדבר לחץ ופחד משוללת תוכן ממשי, וכי מדובר בטקטיקה של התגוננות שאימץ לעצמו אל עביד, על מנת שלא להצטרך להתמודד עם דברים שאמר בהזדמנויות רבות ושונות, ואשר מסבכים אותו בעבירות החמורות שבהן הואשם.

80. הועלתה גם טענה, כי הודיותיו של אל עביד באו על רקע חששו מפני אלימות החוקרים. טענה זו נסמכת על דברים שאמר אל עביד למדובב, (ת114/ עמוד 12), כי "עכשיו יתחילו המכות". בתשובה לשאלת המדובב, האם כוונתו היא כי יחקרו אותו במכות, משיב אל עביד בחיוב.

אך דברים אלה של אל עביד באו אחרי שהודה בפני המדובב, ואחרי שהודה זמן קצר אחרי כן - בשתי הזדמנויות נפרדות - בפני חוקרי המשטרה. יתכן, כי אל עביד חשש מאלימות, נוכח העבירות החמורות בהן הודה. מכל מקום, דבריו אלה למדובב אינם יכולים לבסס את טענתו, כי הודייתו נבעה מפחד מפני אלימות

השוטרים. לא למותר לציין בהקשר זה, כי אין בחומר כל ראייה או טענה אשר עשויות להצביע על כך שלחששו הנטען של אל עביד היה יסוד במציאות.

על רקע זה, לא ניתן לראות בטענה כי ההודייה נעוצה בחשש מפני אלימות השוטרים אלא כניסיון, לאחר מעשה, להעניק להתנהגותו נופך אשר אינו תואם את המציאות. יש לדחות גם טענה זו.

81. לחץ החקירה גם אינו יכול להסביר את ההודיות, אשר לא נעשו בפני חוקרי המשטרה. במיוחד אמורים הדברים בהודייה בפני המדובב, ובפני שופטת המעצרים. את ההודייה בפני שופטת המעצרים הזכרנו, ולא נחזור על הדברים. מעניין לציין, כי ביציאה מאולם המעצרים נתקלו אל עביד וחוקריו באמו ואשתו, ועל פי נ41, זכרון דברים של סמל ראשון דהאן, צעק אל עביד לעברן "סיפירתי להם את הכל תעזבו אותי". דברים אלה אינם מלמדים על אדם שהודה בשל הלחץ בחקירה בשל מעשה אותו לא עשה. אכן, כיצד היו יכולה הודייה זו, כמו גם ההודייה בפני שופטת המעצרים, להקל - ולו באופן זמני וחלקי - את לחץ החקירה?

82. כאן המקום לשוב ולהזכיר דברים עליהם עמדנו בעת שפירטנו את הגורמים התומכים במהימנותן של הודיות אל עביד, ואשר אינם מתיישבים עם התיזה כי ההודיות במשטרה הן הודיות שווא שנבעו מלחץ.

עמדנו על תגובותיו הנרגשות של אל עביד בחלק מן ההודיות, אשר אינן מתיישבות עם הודיות שנעשו בשל לחץ. תגובות אלה ליוו גם הודיות שלא במסגרת החקירה - כך למשל, לגבי ההודייה בפני שופטת המעצרים. יש, בהקשר זה, ממש בטענת באת כוחה המלומדת של המדינה, המפנה לכך שאל עביד הסביר תגובות אלה בהזדמנויות שונות בכך שהוא "נזכר" במה שעשה לבחורה. הסבר זה, המפנה לזיכרון של אל עביד, אינו מתיישב עם טענה שמדובר בהודיות שווא, אשר אין להן כל יסוד מציאותי, ואשר נעשו, כאילו, בשל "לחץ ופחד".

בעת שעמדנו על אמינותן הפנימית של ההודיות, נתנו דעתנו גם לסמיכות הזמנים בין ההודייה בפני המדובב לבין ההודייה הראשונה בפני חוקרי המשטרה. סמיכות הזמנים האמורה מחזקת את הטענה, כי ההודייה הראשונה בפני אנשי המרות קשורה קשר אמיץ להסרתו של מחסום פנימי אצל אל עביד בעקבות התוודותו בפני המדובב, ושוללת את התיזה כי הודייה זו נובעת מן הרצון של אל עביד להקל את לחץ החקירה.

83. גם העובדה עליה עמדנו בהרחבה לעיל (בפיסקה 74) כי אל עביד התעקש בנקודות מסויימות על גירסתו, ולא נסוג מעמדתו באותן נקודות בכל שלבי החקירה, עומדת בסתירה לטענה כי הודייתו היא הודיית שווא אשר ניתנה מחמת לחץ שנלחץ. אין כל הסבר מטעמו של אל עביד המסביר סתירה זו.

מסקנתי הברורה, נוכח שיקולים אלה, היא כי אין ממש בטענתו של אל עביד כי הודה הודיית שווא בשל לחץ החקירה. אין בטענה זו, כדי לפגוע בעצמתן של הודיותיו של אל עביד כהודיות המשקפות נכוחה את שאירע.

84. **חזרת אל עביד מהודיותיו בדברים שאמר למדובב.** נתון אחר אשר שימש בסיס לתיזה בדבר פגיעה באמינותן הפנימית של הודיות אל עביד הוא התכחשותו של אל עביד בפני המדובב להודיות שהתוודה בפני חוקרי המשטרה (לענין זה ראו, למשל, עמודים 3, 6, 9, 14 ו-114/), שיחה בין אל עביד לבין המדובב. שיחה זו התקיימה לאחר שאל עביד הודה בפני חוקרי המשטרה, ולפני שיצא לשחזר את המעשים בהם הודה). האם התכחשותו זו של אל עביד פוגמת במידה משמעותית במשקל הודיותיו של אל עביד?

85. לדעתי, יש להשיב לשאלה זו בשלילה. התכחשויותיו של אל עביד הן גורפות. הן סבות הן על ההודייה בפני המדובב, והן על ההודייה בפני חוקרי המשטרה. הטענה העיקרית המועלית בהן היא, כי אל עביד הודה בדבר שקר. אך אל עביד אינו מספק כל הסבר, בשום שלב שהוא, מדוע הודה בפני המדובב הודייה שאינה אמת. אכן, אין בשיחות אלה אפילו התייחסות אחת שתבהיר מדוע אמר אל עביד למדובב דברי שקר, אליהם הוא מתכחש עתה. זאת, חרף העובדה שהמדובב חוזר ושואל את אל עביד האם שיקר גם לו, ולא רק לשוטרים (ראו, לענין זה, ת114/ עמודים 14 ו-15). אל עביד משיב בחיוב (ת114/ עמודים 16 ו-20), אך אינו מספק כל הסבר לתשובתו.

לאל עביד ניתנה הזדמנות נוספת לספק הסבר כזה במהלך המשפט. אל עביד לא ניצל הזדמנות זו. הוא בחר לחמוק לחלוטין משאלה זו, ולמסור גירסה שקרית בעליל, לפיה לא הודה - ולו "בחצי מילה", כדבריו - בפני המדובב (עמוד 370-371). הוא מתמיד בהתכחשותו זו גם כאשר בא כוחו מציג לו, כי שמעו במו אזניו את התוודותו בפני המדובב, וגם בחקירתו הנגדית, כאשר הוקראו לו קטעים מתמלילי השיחות בינו לבין המדובב (ראו, למשל, עמוד 400 לפרוטוקול בית משפט קמא).

86. בטיעוניו בדיון הנוסף, היפנה בא כוחו של אל עביד לדברים שאמר אל עביד למדובב, אשר בהם רואה בא כוחו של אל עביד הסבר של אל עביד מדוע מסר הודיית שווא. ההסבר העיקרי שניתן למצוא בדברים אלה

להודייה של אל עביד בפני החוקרים הוא, שהחוקרים טענו בפני אל עביד כי חברו כביכול סיבך אותו במעורבות בהעלמה של המנוחה, וכי אל עביד אינו נוהג בחוכמה בכך שאין הוא משתף פעולה ומסבך את חברו. וכך באים הדברים לידי ביטוי בדבריו של אל עביד למדובב:

"(עמוד 4)

אל עביד: ... אומר לי אתה תאמין לי שאתה טמבל שלא סיבכת את חברך איתך טמבל, חברך יודע, חברך צוחק עליך ומבין מדובב: מה עלי אני?
אל עביד: יעני מזיין בי.

(עמוד 5)

אל עביד: ... אמר אתה לא גבר מדובב: הוא אומר לך?
אל עביד: כן, אתה לא גבר, אמרתי לו למה? אומר חבר שלך מזיין בך מאחורה ואתה רק ... לא מוציא את עצמך.

(עמוד 15)

אל עביד: אני שיקרתי עליהם מדובב: עליהם יילען אבוהם
אל עביד: הבנת למה, כדי שיניחו לי, שיירדו ממני, הם כאשר אמרו לי כך, וכך, הסיפר והחבר שלך מזיין בך, ואתה 'עם פה פתוח' (הכוונה כמו טיפס) אז אמרתי אני אלביש לו חצי בתיק ואני חצי ושנינו ניכנס, ואני והוא
מדובב: אמר לך שותף איתך הוא?
אל עביד: אומר לי הוא הבוס שלך.
ואמרתי אני עשיתי ועשיתי ועשיתי"
(ההדגשה הוספה).

מדברים אלה עולה, כי ההסבר של אל עביד למדובב הוא, כי נוכח דברי השוטרים על כך שחברו של אל עביד הפליל את אל עביד, החליט אל עביד להפליל גם את חברו, באופן ששניהם ייענשו על המעשה. דא עקא, אין בהודיותיו של אל עביד כל טענה או רמז לכך, שלמעשיו היה שותף נוסף. ממילא, אין בהודיות כל הפללה של אדם אחר. מדובר, אם כן, בהסבר אשר אין לו כל עיגון במציאות הידועה לנו. הוא עומד בניגוד חזיתי לגירסה העקבית העולה מהודיותיו של אל עביד. הסבר שקרי בעליל זה להודיות אל עביד בפני החוקרים מחליש עד מאד את המשקל של הכחותיו את אותן הודיות.

87. בסיכומים מטעם אל עביד בדיון הנוסף מפנה בא כוחו לדברים נוספים שמסר אל עביד למדובב, כהסבר מדוע הודה בפני החוקרים. המדובר בהתייחסות של אל עביד לכך שחוקר המשטרה "התחנן" אליו. אך

בחינה מדוקדקת של דברי אל עביד למדובב מראה, כי דברים אלה סבים על מקום המצאה של הגופה, להבדיל מעצם מסירת הגירסה של אל עביד:

"(עמוד 4)

אל עביד: מתחנן אלי, אתה יודע מה הוא מנשק לי בלחי ואומר לי, רק תגיד לי היכן היא? איפה?

(עמוד 6)

אל עביד: אמר אתה תספר ואני אבדוק? אם זה אמת או שקר, מה בדיוק, אמרתי מה יש להגיד הא! התחנן אלי מדובב: מה? אל עביד: ממש התחנן אלי מדובב: איפה אמרת לו שזרקת אותה?"

בדברים אלה אין כל חידוש ביחס למה שידוע לנו על חקירתו של אל עביד. ידוע לנו, כי המשטרה הקדישה מאמץ רב למציאת גופתה של המנוחה. חלק גדול מן החקירות הוקדש לענין זה. כך גם חלק גדול מן השיחות עם המדובב. התרשמותו של אל עביד, כי חוקר המשטרה הפציר בו שיגלה את מקום המצאה של המנוחה תואמת, על כן, את התמונה שהצטיירה במשפט ממהלך החקירה. דברים אלה לא מסבירים, ולדעתי גם אינם מתיימרים להסביר, מדוע יודה אל עביד הודיית שווא בפני החוקרים.

88. והערה לסיום נקודה זו. שני ההסברים האמורים, העולים מדברי אל עביד למדובב, אינם עונים על השאלה, מדוע הודה אל עביד הודיית שווא בפני המדובב. לשאלה קריטית זו לא ניתנה כל תשובה על ידי אל עביד בשיחתו עם המדובב. הוא לא השיב עליה גם בשום שלב במשפט.

89. מדוע התכחש, אפוא, אל עביד להודיותיו? מדוע ביקש אל עביד להתנער מן הגירסה המפלילה שמסר למדובב ולחוקרי המשטרה? תשובה ישירה ממקור ראשון לא ניתן, כאמור, לקבל. בהקשר לכך הועלה על ידי המדינה הסבר אפשרי, המעוגן בדבריו של אל עביד על עצמו כי הוא "...לפעמים כך נפתח קצת ונסגר" (תמליל שיחה עם המדובב ת112/, קלטת מספר 3 עמוד 3). אישיותו הסגורה של אל עביד מוצאת ביטוי גם בחוות דעת המומחים אשר בדקו אותו (ראו לענין זה עמוד 3 לחוות דעתו של מר נצר; עמוד 3 לחוות דעתו של ד"ר מסאלחה, העומד על כך שלא אל עביד "נטיה לאי פתיחות"; ראו גם עמוד 4 לחוות דעת זו). יתכן בהחלט כי ניתן להסביר את התכחשותו של אל עביד להודיות כביטוי לאישיותו הסגורה, אשר בשלבים מסויימים של החקירה נסוגה בפני עוצמתו המכבידה של הסוד אשר הכיל בקירבו, ובשלבים אחרים שבה ותפסה את הבכורה.

90. לכך יש להוסיף, כי חזרתו של אל עביד מן ההודיות בפני החוקרים אינה מוחלטת. לצד אמירות רבות, בהן אומר אל עביד באורח מפורש כי הודה בדבר שקר, קיימות גם אמירות שלו מהן עולה כאילו יודע אל עביד את מקום הימצא הגופה, אך הוא מבקש שלא לגלותו (ראו בהרחבה, פסקאות 24 ו-27 לפסק דינו של חברי השופט גולדברג בערעור הפלילי). במיוחד יש לציין, בהקשר זה, את תמליל השיחה עם המדובב ת25, בו אומר אל עביד למדובב (צד A עמוד 4 "אני מכיר את המקום בדיוק אבל אני מפחד אני יודע המקום שהיא נמצאת בו").

91. סוף דבר, על רקע מכלול השיקולים עליהם עמדתי, איני סבור כי ניתן לייחס משקל ניכר להתכחשותו של אל עביד להודייתו בפני המדובב. אינני סבור, כי יש בהתכחשות זאת כדי לכרסם במשקלה של ההודייה בפני המדובב כהודיית אמת אשר ניתנה על ידי אל עביד שלא בסיטואציה חקירתית. יש ליתן להודייה זו את מלוא המשקל, לרבות בחיזוקן של ההודיות האחרות של אל עביד בפני חוקרי המשטרה.

92. אי יכולתו של אל עביד למסור פרטים. בפסק דינו בערעור הפלילי עומד חברי השופט גולדברג על עניינים שונים, אשר אל עביד לא יכול היה למסור לגביהם פרטים בהודיותיו. העניינים בהם מדובר הם לבוש המנוחה ביום העלמה; גילה של המנוחה; צבע שיערה; וכן איזה משקה חרף שתה אל עביד בטרם אסף את המנוחה, והיכן שתה. לשיטתו של חברי, העדר פרטים על עניינים אלה, או אי יכולתו של אל עביד למסור מידע עליהם, מחלישים את עוצמתה הפנימית של ההודיה. אתייחס עתה בתמצית לכל אחד מעניינים אלה, על רקע הראיות שבתיק.

93. חברי עומד על כך, שבחלק מן ההודיות לא ידע אל עביד לומר מה לבשה המנוחה, ובכלל זה לא ידע לומר האם לבשה מכנסים או שמלה. אין חולק כי הודיותיו של אל עביד אינן אחידות בנקודה זו, במובן זה שלעיתים הוא נוקב במכנסים, ופעמים אחרות לא יכול אל עביד להכריע האם לבשה המנוחה מכנסים או שמלה.

עם זאת, יש להדגיש כי בשיחתו עם המדובב ידע אל עביד לומר ללא היסוס כי המנוחה לבשה מכנס וחולצה (ת113/קלטת מספר 3 מ"ט 17/93 צד A עמוד 6). בתשובה לשאלת המדובב מה היה צבע המכנסים, אומר אל עביד תכלת (שם). תשובותיו אלה תואמות את המציאות. רק בהודיות בפני חוקרי המשטרה מופיעה גישה מעורפלת יותר, כאשר בחלק מן ההודיות אל עביד אינו יודע להגיד האם מדובר במכנסים או בשמלה.

מגמה זו, של ערפול הפרט האמור בחקירה לעומת גירסה בוטחת וברורה יותר בפני המדובב, מתיישבת עם נטייתו הכללית של אל עביד, במיוחד בשלבים הראשונים של החקירה, למסור גירסה חדה פחות מן הגירסה אותה מסר למדובב. נטייה זו מצאה את ביטוייה גם בניסיון של אל עביד בשלבים הראשונים של החקירה במשטרה לרכך, למשל, את האלימות שהפעיל כלפי המנוחה, וליצור מצג של מעין הסכמה שלה לאקט המיני. זאת, לעומת תיאור חד ובלתי מתפשר של עובדות אלה בהודייה בפני המדובב. ראינו כיצד בהודיות שונות בשלב מוקדם של חקירתו עושה אל עביד שימוש בביטוי "פה ושם", כדי לדלג על קטע בעייתי באירוע - אם זו הנסיעה לכיוון החורשה, ואם אלה האירועים בחורשה עצמה.

באת כוחה המלומדת של המדינה מסבירה נטייה זו של אל עביד שלא לדון בפרטים, ולערפל עניינים שונים, בסערת הרגשות הנגרמת על ידי הזכרונות של האירוע. הסבר זה מסבר את האוזן על רקע האמירות של אל עביד הפזורות בהודעות שונות מפיו על התופעות הפיזיות בהן הוא נתקף כאשר הוא נזכר באותו לילה. אלה בולטות במיוחד בשיחזור השני, בו ביטא אל עביד תחושה של כאב למראה מכונית הסובארו שהובאה לצורך השחזור, ובו סירב, בשלב מאוחר יותר, להדגים כיצד השליך את גופת המנוחה, בטענה כי "לא יכול ... קשה לי" (ראו ת10/ עמודים 12, 54 ו72-).

94. חברי עומד על כך שאל עביד לא ידע לומר מה גילה של המנוחה, ואף "זרק", בשיחזור השני (ת10/) את הגיל 30 או 40.

בפני המדובב אישר אל עביד כי המנוחה היא בת 18 (ראו ת113/ קלטת 3 צד A, בעמוד 8). זאת ועוד, בהודעה ת56/ב מאשר אל עביד כי היתה צעירה (עמוד 24). לכך נוסיף את דבריו של אל עביד בהודעה נ24/, אותם הזכרנו קודם בהקשר אחר. בהתייחסו לדיון שהיה בשעה מוקדמת יותר באותו יום בהארכת מעצרו, פונה אל עביד לחוקר המשטרה ואומר (בעמוד 9) "... הייתי היום בבית משפט ראית אותי איך הזעתי? למה? למה? נזכרתי בזה התחלתי לרעוד, לא יכלתי להחזיק את עצמי, אני אומר". אל עביד נשאל בנקודה זו במה נזכר, והוא אומר "נזכרתי בילדה הזאת, לא יודע, התחלתי לרעוד, הזעתי מים" (ההדגשה הוספה). גם דברים אלה מלמדים כי אל עביד היה מודע לכך שהמנוחה היא נערה צעירה.

אכן, הראיה עליה נשענת מסקנתו של חברי כי אל עביד לא ידע את גילה של המנוחה היא תמליל השיחזור השני, אשר נערך בשלב מאוחר מאד בחקירה (29.6.93). אין חולק, כי באותו שלב ידע אל עביד ידוע היטב בת כמה היתה המנוחה. בהמשך אותו שיחזור, גם לא שלל אל עביד את האפשרות, כי גילה של המנוחה הוא 17 או 18. בתשובה לשאלה, האם הבחורה שלקח בגיל דומה לזאת שהראו לו בתמונה, השיב "בערך,

בערך כן" (עמוד 87). תשובתו של אל עביד לשאלה בדבר גילה של המנוחה, אשר אליה מפנה חברי, אינה ניתנת על כן להסבר בכך שאל עביד לא ידע בת כמה היתה המנוחה. נראה לי, כי תשובה זו מבטאת בעיקר את הקושי הגדול שהיה לאל עביד בשיחזור השני לעמוד מול פרטי האירועים של ליל ה-10.6.93, ואת אי רצונו לחזור ולדוש בפרטים אלה. על ההתרגשות והכאב אשר אחזו באל עביד לכל אורכו של השיחזור השני, עת נזכר באירועים נשוא השיחזור, כבר עמדתי לעיל, ואין צורך לשוב על הדברים.

95. חברי השופט גולדברג מפנה לכך, שאל עביד לא היה עקבי בשאלה האם שתה לפני האירוע בירה או וודקה, ובשאלה האם המשקה היה בריכוז או שנסע לנתיבות כדי לרכשו.

המדובר בפרט שולי. אין לו חשיבות לאירוע או לביצוע העבירה. קשה, על כן, לייחס משקל משמעותי ליכולת של אל עביד לשחזר באופן מדוייק פרט זה. מעבר לכך, יצויין כי גירסתו של אל עביד כי שתה מבקבוק שנמצא ברכבו (נ10/ עמוד 24), נתמכת בעדותו של שחדה, השומר באתר הדודאים. הלה העיד (נ48/ בעמוד 4), כי ראה ליד מושב הנהג ברכבו של אל עביד בקבוק ובו וודקה מעורבבת באשכוליות. אגב, מענין לציין, כי בעדותו במשפט התכחש אל עביד לחלוטין לעובדה זו, והכחיש בכל תוקף כי הוא נוהג לשתות וודקה (עמודים 341 ו-392). מכל מקום, העובדה שאולי שתה בירות אינה מוציאה מכלל חשבון את האפשרות ששתה גם וודקה. אין בענין זה, על כן, כדי להשפיע על אמינותה הפנימית של עדותו של אל עביד.

96. חברי מפנה לכך, שאל עביד ציין בפני המדובר כי המנוחה בלונדינית, בעוד שהיה לה שיער שחור. יצויין, כי בחקירתו (ת38/), תמליל הודעתו של אל עביד מיום (28.6.93) נשאל אל עביד "...שערות איך היה שערות?", והשיב "שיער אני חושב ארוך צבע שחור" (עמוד 45). תשובה זו היתה נכונה.

97. לתשובות הפרטניות עליהן עמדתי מתווסף נתון נוסף. נסיבותיו של האירוע בו עסקין מקשות במידה ניכרת על יכולת השיחזור של הפרטים האמורים. האירוע התרחש בשעות של אפילה, באזור חשוך ומבודד. על פי הודאותיו, במהלך האירוע היה אל עביד תחת השפעה של כמות ניכרת של משקה אלכוהולי אותו צרך לפני האירוע. במצב דברים זה, אין זה מפתיע או מעורר תמיהה, שפרטים שונים לא יחקקו בזכרונו של אל עביד. אל עביד אף ציין בשיחזור השני, בעת שנשאל מדוע אינו יודע פרטים שונים על הופעתה החיצונית של המנוחה, כי היה "מסטול" (ת10/ בעמוד 95).

98. ונקודה נוספת, בעלת אופי כללי יותר. הנתון בדבר הידיעה על הפרטים האמורים אינו עומד בבידודו. בתהליך ההערכה של הודיות אל עביד, עלינו לשבחץ נתון זה במערך הכולל של ההודיות כפי שהוא נפרש בפנינו.

יש לבחון מהו המשקל היחסי של אותם פרטים, במיכלול הכולל. יש לבחון, האם בהעדרם של אותם פרטים ניצבים אנו בפני גירסה ממשית, או שמא עומדים אנו בפני שורה של אמירות לקוניות, אשר אינן נשזרות יחדיו לכלל סיפור מלא ומשכנע בדבר ביצוע העבירות על ידי אל עביד. בלכתנו בדרך זו, אין לדעתי באותם פרטים חסרים כדי לכרסם במשקלן של ההודיות. כאמור, ההודיות כוללות פרטים רבים על קורותיו של האירוע - החל בעלייתה של המנוחה לרכב, המשך בנסיעה, בסטייה מן הדרך לחורשה, בביצוע האונס בחורשה, ובמה שהתרחש בחורשה עם תום מעשה האונס. התמונה המתקבלת מן ההודיות אינה של סיפור מסגרת שלדי, אשר ניתן לשבץ בו תרחישים ואירועים לרוב, התואמים כולם את הסיפור שסופר. התמונה המתקבלת היא צבעונית, עשירה בפרטים. שלד הסיפור של אל עביד קורם בהודיותיו עור וגדים. זהו סיפור חי. הוא אינו מאבד את חיותו גם בהעדר הפרטים האמורים.

גם על רקע זה, אינני סבור כי בהעדרם של הפרטים האמורים יש כדי לפגום באופן ממשי באמינות הפנימית של הודיותיו של אל עביד.

99. הגעתי לסימומו של פרק זה בפסק דיני. עמדתי על שורה של שיקולים, המצביעים על כך שבהודיותיו של אל עביד יש אמת פנימית. מן הבחינה התוכנית, תמונת האירועים הכוללת העולה מן ההודיות כמכלול היא עקבית. השתלשלות האירועים שבהודיות היא בעלת רצף פנימי הגיוני. ראינו כיצד, ככל שמתקדמים אנו על ציר הזמן, מתגלים בהודיותיו של אל עביד בהדרגה פרטים המלמדים אותנו על חומרת התנהגותו של אל עביד כלפי המנוחה. עמדתי גם על כך, שהתבוננות במכלול הודיותיו של אל עביד מגלה, כי לא מדובר בגירסה לקונית, חסרת פירוט של שאירע. מדובר בגירסה חיה, בה עומד אל עביד גם על מצב רוחו הנסער ביום האירוע, תוך כדי ובעקבות מעשיו.

מעבר להיבטים התוכניים הנזכרים, עמדתי על שיקולים נוספים המעגנים את מהימנות הודיותיו של אל עביד. בין השאר, עמדתי בהקשר זה על חשיבותה המיוחדת של ההודייה בפני המדובר, ועל העדר כל הסבר בעדותו של אל עביד להודייה זו. ציינתי לצד הודייה זו, גם את הודיותיו של אל עביד בהליך הארכת המעצר שלו, ואת ריבוי הגורמים וההזדמנויות בהן הודה אל עביד במיוחס לו. כן עמדתי על שורה ארוכה של ביטויים של אל עביד לתחושת האשמה שלו על מעשיו ועל ההתרגשות האותנטית האוחזת בו כאשר הוא נזכר בליל 10.6.93.-

עמדתי על עניינים שונים אשר על יסודם נטען על ידי סניגורו של אל עביד כי אמינות ההודיות מוטלת בספק. בין אלה, התייחסתי לטענה בדבר הפיגור השכלי ממנו סובל אל עביד, לטענה כי הודה הודיית שווא בשל

לחץ החקירה, ודנתי גם בהתכחשות המאוחרת של אל עביד להודיותיו. מסקנתי היתה, כי לא ניתן לייחס משקל משמעותי לניסיונות אלה לגרוע מהודיותיו של אל עביד. גם בעקבות הדין בטענות אלה, עומדות הודיות אל עביד כהודיות אמת, אשר משקלן רב.

על סמך כל האמור לעיל, מצטיירת, לדעתי, תמונה ברורה של הודיות באונס ורצח המנוחה מפי אדם אשר ביצע את המעשים בפועל; ואין כל הסבר מתקבל על הדעת להודיות אלה מפיו, אלא אם אכן נעשו המעשים על ידי המתוודה, הוא אל עביד.

השאלה עימה יש להתמודד עתה היא, האם יש להודיות את החיזוק הראייתי החיצוני הנדרש להן. בתוך כך, אבחן כיצד משתלבות ההודיות עם המקום בו נמצאה גופתה של המנוחה. לכך אפנה עתה.

אמינות ההודיות - המבחן החיצוני: חיזוקים וסיוע להודיות

100. הדין מחייב, כי על מנת להרשיע נאשם על פי הודייה שניתנה מחוץ לכתלי בית המשפט צריך להימצא דבר מה לחיזוק ההודייה (סעיף 12 לפקודת הראיות (נוסח חדש), התשל"א 1971-). כפי שציין חברי השופט גולדברג בפסק דינו בערעור הפלילי, קיימת זיקת גומלין בין אמינותה הפנימית של הודייה לבין עוצמת החיזוק החיצוני הנדרש לה. בנסיבות הענין שבפנינו, ועל רקע סימני שאלה עליהם הצביע ביחס לאמינות ההודיות, סבר חברי כי על מנת להרשיע את אל עביד אין להסתפק בדבר מה לחיזוק הודיותיו. לשיטתו, יש להציב דרישה מוגברת לחיזוק חיצוני של ההודיות, ובגדרה היה על המאשימה לבסס סיוע להודיות. לעמדה זו שותפים הצדדים בהליך שבפנינו, כל צד מטעמיו שלו.

כשלעצמי, עוצמתן הפנימית הרבה של ההודיות, העולה ממכלול השיקולים עליהם עמדתי בהרחבה לעיל, מאפשרת בנסיבות מקרה זה להסתפק בדבר מה לחיזוקן של ההודיות. איני סבור, על כן, כי נדרש סיוע להודיות אלה. מכל מקום, לדעתי, ניתוח של הראיות בתיק מגלה כי יש בהן לא רק דבר מה לחיזוק, אלא סיוע ממשי להודיותיו של אל עביד. זאת, גם על פי המבחנים אשר חברי, השופט גולדברג, מתווה לענין זה.

101. הראיות אשר התביעה עומדת עליהן כסיוע אפשרי להודיות עשויות שלושה נדבכים מרכזיים, השלובים זה בזה. נדבך אחד נוגע לדברים מסויימים, אשר אל עביד ידע, ואשר המדינה טוענת כי היו בבחינת פרטים מוכמנים, אשר ידיעתם מספקת סיוע להודיות. נדבך שני נוגע לביקור החריג של אל עביד במזבלה

בלילה בו נעלמה המנוחה. נדבר שלישי נוגע לשקריו של אל עביד בהזדמנויות שונות ובעניינים שונים. נבחן עתה רכיבים אלה אחד לאחד.

102. **הפרטים המוכמנים - כללי.** חברי השופט גולדברג עמד בפסק דינו בערעור הפלילי על כך, שהידיעה על פרטים שונים על ידי אל עביד אינה מהווה תמיכה חיצונית בהודיות, שכן היא באה, בדומה להודיות, מפיו של הנאשם. עם זאת, ציין חברי כי "דרישת הסיוע יכולה לבוא על סיפוקה כשנאשם כולל בהודייתו, הטעונה תמיכה ראייתית, 'פרטים מוכמנים' שלא היה יכול לדעתם אילמלא ביצע את העבירה המיוחסת לו" (ראו, לענין זה, פסק הדין בענין נ'ג'ם; ע"פ 4427/95 פלוני נ' מדינת ישראל, דינים עליון נא 390, בפסקה 6 לפסק הדין; ע"פ 5544/91 מויאל נ' מדינת ישראל, דינים עליון לט 370, בפסקה 28 לפסק הדין).

בהקשר זה, עמד חברי על שלושה מבחנים אשר הידיעה של הפרט המוכמן צריכה לעמוד בהם: "הבקיאות בפרט תהיה ברורה וגלויה, ולא תהיה מוטלת בספק; כי קיומו של הפרט במציאות תוכח כדבעי; וכי פרט זה לא יכול היה להימצא אלא בתודעתו של מי שביצע את העבירה". כן ציין חברי, כי "קיים יחס הפוך בין שכיחות הפרט לבין משקלו הראייתי" - היינו, ככל שמדובר בפרט ידוע יותר, קטן משקלו כסיוע, וככל שמדובר בפרט חריג ומיוחד יותר, גדל משקלו. על רקע מבחנים אלה, המקובלים עלי, נעמוד עתה על הפרטים המוכמנים הנוגעים לענייננו.

103. **הפרטים המוכמנים - הידיעה על מצב החורשה בליל האירוע.** גירסתו העקבית של אל עביד היתה כי האינוס שביצע במנוחה היה בחורשה, אליה סטה בנסיעתו מצומת גילת לכיוון באר שבע. בהודייה הראשונה, אשר קיבלה ביטוי בזכרון הדברים ת60/, צויין עוד כי המקום בו בוצע האונס בתוך החורשה היה 6-7 שורות לאחר שעבר בגר (מחפר).

בשיחזור הראשון, אשר נערך בלילה לאחר הודייתו הראשונה של אל עביד, הגיעו אל עביד ואנשי המשטרה לחורשה האמורה. בדרכם בחורשה, נתקלו בתעלה עמוקה למדי, חפורה בתוך החורשה, אשר הקשתה על מעבר רגלי מן הכניסה לחורשה אל עבר המקום בו התבצע האונס על פי גירסתו של אל עביד. המדובר בחפירה המונעת מעבר של רכב ממונע רגיל. בתשובה לשאלת החוקר, האם החפירה היתה קיימת קודם במקום, השיב אל עביד "לא, היה אספלט, כורכר, לא היתה חפירה נכנסו פנימה כמה שורות. לא היתה חפירה. נכנסו פנימה כמה שורות, אולי רביעי או חמישי" (עמוד 4 לתמליל השחזור הראשון, ת15/א).

במשפט הוכח, ואין על כך חולק, כי התעלה האמורה נחפרה בשבוע שלאחר ליל העלמה של המנוחה, כך שלא היתה בחורשה באותו לילה. אל עביד ידע, אפוא, את מצב החורשה בעת הארוע. האם הדבר עשוי לשמש סיוע להודיותיו?

104. בפסק דינו בערעור הפלילי השיב חברי השופט גולדברג בשלילה לשאלה זו. טעמיו היו, כי המחפר שחנה בפתח החורשה הוא גדול ובולט לעין ועל כן אל עביד היה יכול להבחין בקיומו של המחפר, כשחלף על פני החורשה מדי יום בדרכו לעבודה. אשר לתעלה שנמצאה במקום, השופט גולדברג ציין כי אפשר שאל עביד הבחין, תוך נסיעתו בכביש, בתעלה שנחפרה.

105. עמדתי שונה. לדעתי, הפרט בדבר מציאתה של תעלה בחורשה מהווה נתון בעל משקל רב ומהווה סיוע להודיות אל עביד.

על מנת לשלול את כוחה של ידיעת פרט זה כסיוע, היה אל עביד צריך לדעת, מנסיעתו בכביש, כי התעלה לא היתה במקום באותו יום מסויים בו נעלמה המנוחה, כשבועיים לפני המועד בו התקיים השיחזור הראשון. היה עליו להפנים ידיעה זו בדבר מצב החורשה, באופן שיאפשר לו לומר ללא כל היסוס, בעת השיחזור הראשון, כי התעלה לא היתה במקום שבועיים לפני כן, בעת ביצוע האונס. אל עביד עצמו לא טען כי נצר בזכרונו את קורותיה של החורשה האמורה, וכי בדרך זו היה יכול לשחזר את מצבה כפי שהיה שבועיים לפני השיחזור. לא היה בפיו כל הסבר לידיעתו על מצב החורשה בעת העלמה של המנוחה (עמוד 404 לפרוטוקול בית משפט קמא). אכן, הדעת נותנת, כי אם אין דבר מה יחודי אשר קושר את אל עביד לחורשה בתאריך מסויים, אין כל סיבה שיוכל לשחזר, במרחק של זמן ניכר מאותו תאריך, מה היה מצבה המדוייק של החורשה באותו תאריך. על רקע זה, ידיעתו של אל עביד את מצב החורשה במועד הרלוונטי מספקת סיוע רב ערך להודיותיו.

אכן, אם לא היה אל עביד בחורשה בליל האירוע, אין בפנינו כל הסבר מדוע נתן דעתו - וזכר - את מצב החורשה באותו לילה דווקא: אין דומה זיקתו של מי שהיה בחורשה ביום מסויים, ויודע מה ראה באותו יום בה, לעובר אורח העובר לתומו סמוך לחורשה באופן שיגרתי - בנסיעה, כשעליו להסתכל על הדרך שבפניו! - ואינו נותן דין וחשבון לעצמו על שינויים בה ועל המועד המדוייק בו הם מתרחשים. כפי שצינה המדינה בטיעוניה, אם אל עביד לא ביצע את המעשים המיוחסים לו, היום בו בוצעו היה עבורו יום ככל יום אחר. אם אמנם כך היה הדבר, אין זה סביר כי היה יודע לומר, בשיחזור שנערך שבועיים ימים לאחר מכן, מה היה מצב החורשה.

ראוי להדגיש, כי אל עביד לא טען, בשום שלב שהוא, כי הוא מכיר את החורשה מביקורים אחרים שלו בה אשר אינם קשורים בהיעלמה של המנוחה. כאשר נשאל בחקירתו הנגדית על דבריו בשיחזור הראשון אודות מצב החורשה, התחמק ממתן תשובה עניינית ובחר לטעון כי אינו זוכר כי אמר דבר מה בענין זה באותו שיחזור (עמוד 404). מכך עולה, כי כאשר ניתנה לו ההזדמנות להתייחס לנושא זה, לא טען אל עביד כי ידע על מצב החורשה מתוך שנהג לנסוע בקירבת מקום. במצב דברים זה, אין בפנינו כל טעם סביר, המעוגן בראיות, שלא ליתן לידיעת הפרט האמור את המשקל הרב המתבקש. אין בפנינו כל טעם סביר לקבוע, כי ידיעת הפרט האמור אינה נעוצה בביקורו של אל עביד במקום בלילה בו נעלמה המנוחה, כפי שהודה פעמים רבות.

106. ידיעתו של אל עביד את הפרט האמור עומדת במבחנים שהציב חברי השופט גולדברג כדי לקבוע כי ידיעת פרטים על ידי נאשם תהווה סיוע. בקיאותו של אל עביד בפרט האמור היא ברורה. הוא חזר ועמד על כך שהמצב בחורשה בעת מעשיו במנוחה היה שונה מזה שבעת השחזור. הפרט הוכח במשפט. אין כל הסבר תמים סביר לידיעתו של אל עביד את הפרט האמור, למעט האפשרות שגירסתו גירסת אמת היא, וכי אמנם ביצע את האונס בו הודה בחורשה בליל ה-10.6.93. המסקנה היא, כי ידיעתו של אל עביד את מצב החורשה במועד הרלוונטי עולה כדי סיוע להודיותיו של אל עביד, באשר היא מסייעת לגירסתו כי ביום המקרה היה בחורשה עם המנוחה.

107. **הפרטים המוכמנים - ידיעת פרטים מסויימים על המנוחה.** אין חולק, כי אל עביד ידע פרטים מסויימים על המנוחה הידועים כנכונים - כי נשאה עימה שקית, כי עישנה סיגריה שהיתה עימה ("מרלבורו, קנט, לא יודע" - ידוע כי המנוחה הצטיידה בשתי סיגריות מסוג קנט בצאתה לדרך), כי הציתה אותה לבדה במצית שהיתה ברשותה, וכי לא היתה בתולה. חברי השופט גולדברג סבר, כי אין לראות בפרטים אלה סיוע, שכן אין בכל אחד מהם דבר מה ייחודי. המדובר בפרטים נפוצים, אשר ידיעתם אינה מלמדת כי אל עביד אמנם אסף לרכבו את המנוחה דווקא וביצע בה את המעשים בהם הודה.

108. לדעתי, על פי אמות המידה הנקוטות בידינו, יש לייחס לידיעת עובדות אלה, בהצטרפן, משקל כחלק מדרישת הסיוע. ראשית, גירסתו במשפט של אל עביד, אשר בה הוכחש כל קשר למנוחה, יוצרת יריעת מחלוקת רחבה ביותר בין הצדדים. ידיעת פרטים נכונים על המנוחה על ידי אל עביד יורדת לשורשי המחלוקת שבין הצדדים, וככזו היא עשויה להוות ראייה מסייעת.

אשר לייחודיות בפרטים האמורים, הרי שהפסיקה כבר עמדה על כך, כי גם נתונים, אשר אין בהם סימנים מאפיינים המיוחדים למעורבים במעשה עבירה מסויים דווקא עשויים, בהתווסף לגורמים נוספים, לשמש

סיוע. כך נקבע, לגבי טביעת נעל המתאימה לנעליו של נאשם, אשר אין בהן סימנים מיוחדים המאפשרים לקבוע כי מדובר בטביעת נעלו דווקא (ע"פ 616/82 רוטנברג נ' מדינת ישראל, פ"ד לז(2) 365, בפיסקה 6 לפסק הדין). ברוח דומה נפסק גם, כי עדות על גבותיו העבות של עבריין, כאשר ידוע כי יש לו גבות כאלה, עשוי להוות ראייה מסייעת (ע"פ 454/76 יחזקאל נ' מדינת ישראל, לא פורסם). גם כאן ברור, כי לא מדובר בתכונות או בסגולות אשר הן יחידות במינן.

כך גם בענייננו. הצטברותם של הפרטים עליהם עמדנו מספקת תמיכה אובייקטיבית למסקנה, כי אל עבד אמנם אסף לרכבו את המנוחה, וביצע בה את המעשים בהם הודה. אמת, בכל אחד מן הפרטים האמורים כשלעצמו אין ייחוד רב. עם זאת, אין מדובר בפרטים טריוויאליים. לדעתי יש בידיעה של מכלול הפרטים האמורים הנוגעים למנוחה כדי לסייע למסקנה, כי לא מדובר בענייננו בהודייה שאינה אמת.

109. בשולי ענין זה, מתבקשת התייחסות קצרה לענין ידיעתו של אל עבד על נסיונה המיני של המנוחה. כאשר אל עבד מתאר את האונס והרצח בדבריו למדובב, שואל אותו המדובב אם המנוחה היתה בתולה. תשובתו של אל עבד היא בשלילה. וכך מתנהל לו הדו שיח ביניהם (ת112/ הקלטה 17/93, קלטת מספר 3, בעמוד 2):

"מדובב: קרעת אותה, היתה בתולה או לא בתולה
אל עבד: לא לא בתולה".

בהמשך, בתשובה לשאלת המדובב פעם נוספת האם המנוחה היתה בתולה, אומר אל עבד "אין אף אחת בתולה. יקלל אלוהים את כבוד הכופרים" (עמוד 13). על יסוד דברים אחרונים אלה, קבע חברי השופט גולדברג כי אין לייחס משקל לידיעתו של אל עבד על כך שהמנוחה אינה בתולה, שכן יתכן שדברים אלה שלו מבוססים על השקפה כללית שלו.

לדעתי, קשה לסמוך על הסבר זה בנסיבות הענין שבפנינו. תשובתו הראשונה של אל עבד היא, כי המנוחה לא היתה בתולה. תשובה זו אינה מסוייגת באופן כל שהוא. בהתייחסות מאוחרת יותר שלו לענין זה, משיב אל עבד תשובה, אשר על פניה נראית כביקורת מוסרית של אל עבד על מה שהוא מזהה כאורח חיים מתירני המנגד לעקרונות הדת. אמירה כזו אינה עומדת בסתירה לתשובתו קודם לכן, בה ענה למדובב כי המנוחה לא היתה בתולה. מכל מקום, אל עבד לא הסביר בעדותו את התייחסותו המאוחרת יותר לנושא זה. כזכור, בעדותו התכחש אל עבד לחלוטין להודייתו בפני המדובב. בכך מנע אל עבד כל אפשרות לקבל הסבר

למה התכוון בדברים שאמר על ניסיונה המיני של המנוחה בשיחתו עם המדובב. במצב דברים זה, קשה, לדעתי, לייחס משקל משמעותי לאמירה סתומה של אל עביד בהמשך דבריו למדובב בענין זה, ומה גם כשהיא עומדת אל מול אמירה בלתי מסוייגת שלו, בשלב מוקדם יותר של השיחה עם המדובב, על כך שהמנוחה לא היתה בתולה. אני סבור, על כן, כי יש לייחס לאמירה זו של אל עביד את מלוא המשקל.

110. הביקור של אל עביד באתר הדודאים בליל האירוע. אין חולק, כי אל עביד ביקר במזבלה בסביבות השעה 22:00, בלילה בו נעלמה המנוחה. ביקור זה היה חריג ביותר. המדובר בשעה בה לא הגיע אל עביד מעולם למזבלה. למאפיינים מתמיהים אלה נוספת העובדה, שמדובר בביקור שנעשה ברכבו הפרטי של אל עביד - ולא כרגיל ברכב של מעבידו - כאשר אל עביד לבוש בבגדי היום יום שלו, ולא בבגדי עבודתו. פעולה זו היתה חריגה ביותר. זאת ועוד, המשמרת בה עבד אל עביד התחילה רק בחצות הלילה. על רקע זה, ביקור נוסף במזבלה, כשעתיים בלבד לפני כן, מעורר מעצם טיבו סימני שאלה. אכן, כפי שציין אל עביד בעדותו במשפט, אין כל הגיון בהגעתו לאתר מחוץ לשעות העבודה. כדבריו בהתייחסו לענין זה, "...אין לי מה לעשות?" (עמוד 349 לפרוטוקול בית משפט קמא).

111. לעצם עובדת הביקור וחריגותו כמתואר, מתווספות עובדות אחדות הנוגעות לביקור האמור, ואשר עשויה להיות להן חשיבות רבה לענייננו. עובדה אחת נוגעת למצב דעתו של אל עביד באותו ערב. שומר המזבלה, שחדה, סיפר במשטרה (נ47/, הודעה מיום 24.6.93) כי אל עביד נראה עצבני באותו ביקור. הוא ממשיך ואומר, כי אל עביד "שטף את הפנים והיה כאילו שמשוה לחוץ איתו בפנים ונראה עליו עצבני אני רוצה לציין שסלימאן שטף את הפנים והיה כאילו שמשוה לחוץ איתו בפנים ונראה עליו עצבני" (עמוד 3 להודעה). בהודעה נוספת שנגבתה ממנו באותו יום, גם היא מסומנת נ47/, מוסר שחדה כי אל עביד "נראה לי לא מבסוט ונראה שתוי כי בדרך כלל שהוא בא לעבודה נראה צוחק ומחייך ובאותו יום לא נראה מבסוט" (עמוד 6; ההדגשה הוספה). דברים אלה, על חריגותו של מצב הרוח של אל עביד באותו ערב, נתמכים בהודעותיו של אל עביד עצמו. אל עביד מציין בהודעה ת38/ מיום 28.6.93, כי שחדה שאל אותו מה קרה, "שאל אותי אני כל פעם צוחק ועכשיו לא" (עמוד 45). באופן דומה, אומר אל עביד בשחזור השני (ת10/), כי שחדה שאל אותו "מה קרה לך, אתה המום" (בעמוד 66).

112. עובדה חריגה נוספת הנוגעת לביקור האמור מצויה בעדותו של שחדה על כך שאל עביד שטף את רכבו במהלך הביקור. עדותו של שחדה בנקודה זו לא היתה אחידה לכל אורך הקו. מן ההודעה נ47/ מיום 24.6.93, עולה כי טענת שחדה היא כי ראה את אל עביד שוטף את רכבו (עמוד 5). לעומת זאת, בהודעה נ48/ מתאר שחדה כי הסיק כי אל עביד שטף את רכבו, מכך ששמע את רעש המים על הרכב ומכך שאל עביד הגיע

אחרי כן כשרכבו רטוב (עמוד 4). זו היתה גם גירסתו במשפט. שופטי הרוב בבית משפט קמא קיבלו את עדותו של שחדה כמהימנה (ראו פסק דינו של השופט גלעדי, בעמודים 1545-1546, ופסק דינו של השופט סגל בעמודים 1563-1564). השופט גלעדי אמנם לא קבע כמצא מפורש כי אל עביד שטף את רכבו באותו ערב, אך לא סייג את הממצא בדבר אמינות עדותו, ואף איזכר את ענין המים הזורמים אותם שמע שחדה, בעת שקבע ממצא זה. השופט סגל קבע ממצא מפורש לענין זה (עמוד 1563).

נוכח העובדה שעדות שחדה נתקבלה ללא סייג על ידי רוב השופטים בבית משפט קמא כמהימנה, ונוכח העובדה שלענין שטיפת הרכב אין סתירה מהותית באמרתיו של שחדה - ומה גם שלא נטען כי היה לשחדה מניע כלשהו להשחיר את שמו של אל עביד או לסבכו - נראה לי כי ניתן לקבוע, כי אל עביד אמנם שטף את רכבו בהגיעו לאתר.

113. לכל אלה יש להוסיף את השקר ששיקר אל עביד לשחדה באותו ערב, כאשר מסר לו כי הוא בא מביקור בבית החולים אצל גיסו. על כך שאל עביד לא ביקר את גיסו בבית החולים בערבו של אותו יום נקבע ממצא מפורש על ידי בית משפט קמא (ראו הכרעת דינו של סגן הנשיא גלעדי, בעמוד 1574; ראו גם הכרעת דינו של השופט סגל, בעמוד 1562), נוכח הודעת הגיס במשטרה (ת62/) כי אל עביד ביקר אותו בסביבות השעה 12:00 בצהריים, ונוכח עדותה של אשתו של אל עביד, כי בעת שהגיעה לבית החולים בשעה 13:40 ביום 10.6.93, פגשה את אל עביד יוצא מבית החולים (בעמוד 420 לפרוטוקול). יצוין, כי בתשובה לשאלת בית המשפט אמר אל עביד באופן מפורש כי הוא זוכר כי ביקר את גיסו "בבוקר אחרי העבודה" (עמוד 351 לפרוטוקול).

114. מהי המשמעות אשר יש לייחס לביקורו של אל עביד באתר בזמן בו נעשה? לעובדה זו יוחס משקל רב בדיון הראשון שנערך בבית המשפט המחוזי, נוכח אמרתיו של אל עביד בחקירתו במשטרה לפיהן הניח באותה הזדמנות את גופתה של המנוחה באתר. בינתים, נמצאה גופתה של המנוחה במקום אחר, ומתעוררת השאלה כיצד ניתן ליישב עובדה זו עם הגירסה שמסר אל עביד. לענין זה עוד נידרש, כשנדון במקום המצאה של גופת המנוחה.

אך גם במנותק משאלת המקום בו נמצאה הגופה, ישנה לדעתי חשיבות רבה להגעתו האמורה של אל עביד לאתר. לדעתי, מדובר בראיית סיוע משמעותית ביותר, גם ללא הממצא בדבר שטיפת הרכב. זוהי ראייה אובייקטיבית, עליה באה עדות עצמאית שנמצאה מהימנה, אשר קושרת את אל עביד לסביבת המקום בו נעלמה המנוחה, ולזמן בו נעלמה. מצב רוחו יוצא הדופן של אל עביד באותו זמן, אשר היה כה ניכר עד כי שחדה

שאל את אל עביד לפשרו, ואשר אושר באמרותיו של אל עביד עצמו, תומך תמיכה ניכרת בהודייתו. הוא מספק חיזוק חיצוני לכך, שאירע לאל עביד דבר מה קשה וחריג באותו לילה. השקר ששיקר אל עביד לשחדה, בדבר מעשיו קודם להגעתו לאתר, מלמד על ניסיון של אל עביד לטשטש את הנסיבות שהביאו להגעתו החריגה לאתר, אשר - כפי שהעיד בעצמו - אין בה כל היגיון וטעם.

עדותו של שחדה על כך שאל עביד שטף את רכבו בעת שהגיע לאתר מחזקת עוד יותר את הסיוע העולה מראייה זו. בעובדה זו יש כדי ללמד על ניסיון של אל עביד לטשטש ראיות, במועד סמוך ביותר למועד בו נעלמה המנוחה. אכן, שטיפת הרכב בשעת לילה מאוחרת, במקום ובנסיבות כה יוצאי דופן, מהווה חיזוק משמעותי לכך שאל עביד ביצע מעשה עבירה אותו ביקש להסתיר.

115. נוכח יריעת המחלוקת הרחבה במשפט, בו טען אל עביד כי שהה בביתו והרחיק עצמו מן המקום והזמן בהם נעלמה המנוחה, ועל רקע העובדות שהוכחו לענין חריגות הביקור והתנהגותו החריגה ביותר של אל עביד עם הגיעו לאתר, היה על אל עביד לספק הסבר משכנע לביקורו באתר, על שלל היבטיו המסבכים. אך בעדותו של אל עביד לא ניתן כל הסבר להתנהגותו זו, על כל מרכיביה. בדומה להתייחסותו לעניינים מסבכים אחרים, בחר אל עביד בעדותו להתכחש לחלוטין, ועמד על כך כי הטענה בדבר הגעתו לאתר באותו לילה היא דבר שקר (ראו עמוד 409 לפרוטוקול בית משפט קמא). הוא עמד על כך, ש"אין לי מה לעשות בשעה כזאת באתר" (עמוד 409).

במצב זה, יש לדעתי משקל רב ביותר להגעתו החריגה של אל עביד לאתר בליל העלמה של המנוחה. היא חושפת אדם במצב נפשי בלתי רגיל של הלם, המבקש לטשטש ראיות ולהסתיר בשקרים את טיב מעשיו באותו לילה, והכל כשעתיים בלבד לאחר העלמה של המנוחה. מדובר בראייה נסיבתית רבת עצמה, המהווה סיוע לאשמתו של אל עביד בכל אחד ואחד מפרטיה, ובוודאי בהצטברות פרטים אלה. דעתי היא, על כן, כי מדובר בסיוע כבד משקל להודיותיו של אל עביד.

116. **שקרי הנאשם.** מן ההיבט העקרוני, אין חולק, כי שקריו של נאשם, מחוץ לכתלי בית המשפט, כמו גם בבית המשפט עצמו, עשויים - אם הם עומדים בתנאים שנקבעו לענין זה בפסיקה - לשמש עדות מסייעת, אם כזו נחוצה, לצורך הרשעתו (ראו ע"פ 161/72 סרסור נ' מדינת ישראל, פ"ד כח(2) 203, 218 ואילך). לענין זה נקבעו שלושה תנאים עיקריים (שם, בעמוד 220): א. כי שקרי הנאשם מתייחסים לעניינים מהותיים, ולא קלי ערך; ב. כי מדובר בשקרים ברורים; ג. כי השקרים מוכחים מתוך עדויות אחרות ולא רק מתוך אותה עדות

הטענה חיזוק. כן נדרש, ביחס לשקרים בבית משפט, כי השקר ייעשה בנדון ועל מנת להעלים את האמת מבית המשפט (ע"פ 611/80 מטוסיאן נ' מדינת ישראל, פ"ד לה(4) 85, בפסקה 13 לפסק הדין).

117. חברי, השופט גולדברג, סבר כי לא ניתן למצוא סיוע בשקרו השונים של אל עביד. בעשותו כן, הלך חברי בעקבות פסק דינו של השופט שמגר בע"פ 543/79 נגר נ' מדינת ישראל, פ"ד לה(1) 113, שם נקבע כי שקרים לא יוכלו לשמש סיוע אם השקר נובע מעילה אחרת שאינה רלוונטית לצורך בחינת האשמה (עמודים 140-141 לפסק הדין הנ"ל). חברי סבר כי זהו המצב במקרה שבפנינו, נוכח העובדה, ש"קיים קושי מושגי לקבוע כי שקרי הנאשם הם ערובה לכך שהודייתו אינה הודיית שווא. כי מי יתקע לידינו כי השקר מסגיר תחושת אשם דווקא, ואינו נובע מאותה סיבה עצמה שבגינה מסר הודאת שוא?". חברי סבר, כי לא ניתן לקבוע כי השקרים בענייננו אינם נובעים מעילה אחרת, אשר אינה רלוונטית לצורך בחינת האשמה, ועל כן לא ייחס משקל לשקרו של אל עביד. בהקשר זה ציין חברי את הכחשתו של אל עביד בעדותו במשפט את דבר ההודייה שהודה בפני המדובב, אף שהובהר לו כי השיחה בינו לבין המדובב הוקלטה, והיא מונחת בפני בית המשפט.

118. מסקנתי בענין זה שונה. על מנת לבסס את מסקנתי, אפרט תחילה את שקרו המרכזיים של אל עביד - מחוץ להליכי החקירה, במהלך הליכי החקירה, ובמשפט עצמו:

א. עמדתי לעיל על השקר ששיקר אל עביד לשחדה, שומר המזבלה, בעת שביקר באתר הדודאים בסביבות השעה 22:00 בליל הרצח, כאשר אמר לשומר כי הוא מגיע מביקור בבית החולים אצל גיסו (ראו הודעת שחדה (נ47/ בעמודים 2-3). כפי שכבר ציינתי, לא מדובר בשקר בהליך השיפוט. מדובר בשקר של אדם אשר באותו שלב אינו בחזקת חשוד או נאשם, המבקש לשוות אופי תמים לביקור בעל סממנים חריגים ביותר.

ב. אל עביד טען במשפט כי לא ביקר באתר הדודאים בליל הרצח. בענין זה נקבע ממצא מפורש, כי טענה זו אינה עולה בקנה אחד עם המציאות (ראו פסק דינו של סגן הנשיא גלעדי, בעמוד 1553; פסק דינו של השופט סגל, בעמוד 1560 לפסק דינו). מטבע הדברים, הכחיש אל עביד גם כי שטף את רכבו בביקור האמור. עוד התכחש אל עביד למצב רוחו יוצא הדופן בעת הביקור האמור (ראו עמוד 412 לפרוטוקול).

יצוין, כי אל עביד כיזב בענין זה גם בשלבים הראשונים של חקירת המשטרה, בהם טען כי ישן כל יום האירוע, מאז חזר מן העבודה בשעות הבוקר, ובשעה 23:00 יצא כרגיל לעבודתו (ראו למשל ת52/ בעמוד 1).

גם טענה זו התבררה כשקרית, משהתגלה כי אל עביד היה באתר הדודאים בסביבות השעה 22:00 באותו לילה.

ג. אל עביד טען במשפט כי לא הודה בפני המדובב (פרוטוקול, עמודים 370-371). עדות זו נסתרת באופן ברור על ידי התמלילים של השיחות בין אל עביד לבין המדובב, לרבות התמליל המוסכם בין ההגנה לבין התביעה, ת116/.

ד. אל עביד התכחש במשפט גם לאמירות ספונטניות שהשמיע בחברתו של מסעוד אזולאי, נהג המשאית מאופקים. אזולאי, אשר העיד על כך, נמצא אמין על ידי בית משפט קמא (ראו הכרעת דינו של סגן הנשיא גלעדי, בעמוד 1454; הכרעת דינו של השופט סגל, בעמוד 1566). כזכור, אזולאי העיד כי שני דברים שאמר אל עביד הדליקו אצלו "נורה אדומה": האחד, על כך שחברו מזיין (עמוד 206), והשני, על האפשרות שגופתה של המנוחה תימצא בזבל (עמוד 208). אל עביד הכחיש אמירות אלה שלו במשפט (ראו עמודים 357, 360 ו-388 לעדותו של אל עביד).

ה. אל עביד הכחיש במשפט את אמירתו ביום 18.6.93 לאיש המשטרה עמוס עזריה, אשר בא לקחתו לחקירה כי "ידעתי שתבוא אלי" (ראו עדות אל עביד, בעמוד 364 לפרוטוקול). עדותו של עזריה, בנקודה זו, אשר מצאה ביטוי בזכרון הדברים נ50/ אותו עשה בזמן אמת, היתה מהימנה על בית המשפט.

באופן דומה, התכחש אל עביד במשפט לדברים שאמר לשוטרים שליוו אותו להליך הארכת מעצרו. בזכרון דברים שעשה סמ"ר אליעזר דהן לגבי אותו יום (נ41/), נאמר כי אל עביד אמר "חבל שלא קברתי את עצמי איתה ... מגיע לי למות". כאמור, בעדותו התכחש אל עביד לדברים אלה, וטען כי "לא אמרתי להם (לשוטרים - ת"א) כלום" (עמוד 406 לפרוטוקול בית משפט קמא).

119. שקרים אלה עומדים בתנאים שנקבעו בפסיקה כדי שיוכלו לשמש סיוע (ראו ענין סרסור הנ"ל). הם מתייחסים לעניינים מהותיים, ולא קלי ערך - מעשיו החריגים של אל עביד בליל העלמה של המנוחה, שקריו בזמן אמת לשומר המזבלה, התבטאויות שונות של אל עביד המסגירות את אשמתו. קשה לחלוק, כי הם נעשו כדי להעלים את האמת בדבר אחריותו של הנאשם. במיוחד בולטים לעין זה השקר של אל עביד על כך שלא ביקר באתר הדודאים בליל העלמה של המנוחה, והשקר ששיקר אל עביד בזמן אמת לשחדה, כאשר הגיע לאתר, לענין מעשיו בתכופ להגעתו. לא יכולה להיות מחלוקת גם, כי מדובר בשקרים ברורים, וכי השקרים מוכחים מתוך עדויות אחרות - כמפורט לעיל - ולא רק מתוך אותה עדות הטעונה חיזוק.

120. כאמור, חברי השופט גולדברג סבר, כי אין לראות סיוע בשקריו של אל עביד, שכן יתכן שהסיבה לשקריו היא אותה סיבה שבגינה מסר הודיית שווא בחקירתו. נזכור, כי בחוות דעתו הביע חברי את הסברה שהטעם האפשרי להודיית שווא כאמור היא יכולת העמידה הנמוכה של אל עביד, אשר לא יכול היה עוד לעמוד בלחץ החקירה, והעדיף להתוודות ולקחת על עצמו אשמת שווא כדי להסיר לחץ זה מעצמו, ולו לשעה.

נראה לי, כי קשה להסביר את שקריו האמורים של אל עביד בטעם האמור. ברור, לדעתי, על פני הדברים, כי השקרים לא הונעו מאותו טעם אשר אל עביד טען על יסודו כי מסר הודיית שווא לחוקרי המשטרה. וודאי הוא, כי לא ניתן להסביר בדרך זו את השקר ששיקר אל עביד בזמן אמת לשחדה שומר האתר. שלא כהודיותיו, גם שקריו האחרים של אל עביד אינם מבטאים נטילה של אשמה, על מנת להיפטר מלחץ מעיק בזמן הווה. על פניהם, הם משקפים ניסיון להתחמק מהתמודדות מכל דבר שנעשה או נאמר, ואשר יש בו כדי להסגיר - במפורש או במשתמע - את אשמתו של הנאשם. זאת ועוד, שקריו של אל עביד במשפט משקפים אי נכונות לשתף פעולה ולהסביר עובדות שהוצגו בפניו. על פני הדברים, עמדה זו עומדת בסתירה מוחלטת לטענת אל עביד בדבר הטעמים למתן הודיית שווא על ידו בחקירה.

121. בסיכומיו של אל עביד בערעור הפלילי, אליהם הוא מפנה בטיעונו בדיון הנוסף, נטען כי שקריו של אל עביד אינם שקרים מכוונים, אשר באים להטעות את בית המשפט או את חוקרי המשטרה, וכי מדובר בשקרים "מקריים, לא מכוונים", הנובעים "מבלבול פנימי, לחץ, ומאפייני אישיותו המיוחדים" של אל עביד. דומה, כי לכך מכוון חברי, השופט גולדברג, כאשר הוא מציין בפסק דינו את העובדה שאל עביד הכחיש בעדותו את התוודותו בפני המדובב, אף שהוצג לו כי קיימת הקלטה של דברים אלה.

מסקנתי בענין זה שונה. ראשית, ההסבר האמור כלל אינו מתיימר להסביר את השקר ששיקר אל עביד בזמן אמת לשומר המזבלה שחדה. אם ביקורו של אל עביד במזבלה היה בעל אופי תמים, לא היתה לאל עביד כל סיבה לשקר בענין זה לשחדה. השקר האמור מלמד בעליל על ניסיון של אל עביד לבסס הסבר תמים, להתנהגות אשר אין לה כל הסבר כזה.

גם עיון בעדותו של אל עביד מגלה דפוס התנהגות עקבי, להבדיל מדפוס "מקרי, בלתי מכוון" בשקריו. בכל הזדמנות בה הוצגה בפני אל עביד עובדה מסבכת, אשר אין בידיו של אל עביד להסבירה - אמירה ספונטנית מפלילה, ההודייה בפני המדובב, הביקור החריג באתר הדודאים - בוחר אל עביד להתכחש לחלוטין לעובדה זו. שקריו של אל עביד חסכו ממנו את הצורך לספק הסברים, אשר כנראה לא היו לו, לעובדות מסבכות

אלה. נוכח אי יכולתו של אל עביד, לכל אורך החקירה, לספק הסבר תמים, ולו לאחת מן העובדות האמורות, לא ניתן לפרש את שקריו של אל עביד בנקודה זו, אלא כדרך היחידה אשר עמדה בפניו בעדותו כדי שיוכל להמשיך ולטעון לחפותו.

122. ניתן לסכם את הדיון בשאלת הסיוע. לדעתי, במשקל המצטבר של ביקורו החריג של אל עביד באתר הדודאים בליל העלמה של המנוחה, על העובדות השונות אשר נלוו אליו, כמתואר; בידיעת מצב החורשה בעת האירוע; בידיעת פרטים שונים על המנוחה; ובשקרו של אל עביד, לרבות שקר מזמן אמת (בעת ביקורו באתר) - יש משום סיוע להודיותיו של אל עביד.

מקום מציאת הגופה

123. בכך לא תם פסק דיני. עדיין נותר להתמודד עם השאלה, אשר הונחה לפתחה של הערכאה הדיונית בעקבות מציאתה של גופת המנוחה בבור ניקוז סמוך לבאר שבע. כזכור, בשלבים הראשונים של חקירתו, טען אל עביד כי השליך את המנוחה ליד גשרון באזור שדה תימן. בשלב מאוחר יותר, טען אל עביד כי השליך את הגופה באתר הדודאים. ברם, הגופה נמצאה בסופו של דבר בבור ניקוז, בפאתי באר שבע. כיצד משליכה עובדה זו על הרשעתו של אל עביד?

124. שופטי הרוב בבית המשפט המחוזי העלו תרחישים שונים כדי ליישב בין מקום מציאת הגופה לבין הודיותיו של אל עביד. תרחיש אפשרי אחד היה, כי אל עביד השליך את הגופה לכתחילה בבור בו נמצאה, וכי יתכן כי במזבלה השליך את השקית של המנוחה - יחד עם בגדיה התחתונים. תרחיש אפשרי אחר היה, כי בתחילה השליך אל עביד את הגופה במזבלה, ואחר כך העבירה למקום אחר.

125. בערעור הפלילי היתה עמדה שונה לכל אחד משלושת שופטי ההרכב.

חברי השופט גולדברג דחה את שני התרחישים שהועלו בידי שופטי הרוב בבית המשפט המחוזי, בהעדר אחיזה להם בראיות, ובהעדר טעם מוכח מדוע יסתיר אל עביד את המקום האמיתי בו נמצאת הגופה.

אשר לאפשרות כי אל עביד מסר הודיית אמת באמרו כי זרק את הגופה למזבלה, ואחרי כן העביר את הגופה למקום אחר, ציין חברי כי היא מתכרסמת בכך שבליל העלמה של המנוחה, ובלילות שלאחריו (למעט ליל שבת), הגיעו משאיות לאתר ושפכו אשפה במקום בו נטען כי הושלכה גופתה של המנוחה. המדובר בכמות

של כ-500 טון אשפה מדי יום. השופט גולדברג קבע, כי אין זה סביר שאל עביד "הצליח לחפור מבעד לאלפי טונות של אשפה, למצוא את הגופה, ולהעבירה למקום אחר".

אשר לאפשרות כי אל עביד זרק מיד את גופת המנוחה לבור בו נמצאה, הרי שנוכח העובדה שמכנסיה, נעליה ותחתוניה של המנוחה לא נמצאו בבור, סבר חברי כי ברור כי פריטים אלה הוסרו מגופת המנוחה לפני שהושלכה לבור. על רקע זה מתעוררת שאלה, מדוע בחר אל עביד לזרוק דווקא פריטים אלה במקום אחר, ולא השליך אותם לבור יחד עם הגופה. תמיהה זו מתחדדת, נוכח גירסתו של אל עביד בהודיותיו, לפיה המנוחה כלל לא הסירה את מכנסיה לפני האונס, אלא רק הפשילה אותם וחזרה ולבשה אותם אחרי כן.

בשולי דבריו עמד חברי, השופט גולדברג, על אפשרות נוספת, לא פחות הגיונית, לפיה אל עביד כלל לא ידע היכן נמצאת גופת המנוחה. השופט גולדברג ציין, כי אל עביד אף העלה גרסה לפיה "המנוחה היתה בחיים בעת שנפרד ממנה". כך בדברים שאמר למדובב (ת112/), וכך באחת מן ההודעות שמסר לחוקרי המשטרה (ת56/א).

יצוין, כי מסקנתו של חברי כי אין יסוד לתרחישים האמורים לא הובילה אותו מאליה למסקנה כי יש לזכות את אל עביד. זאת, נוכח עמדתו של חברי כי לא ניתן להפריד בין האישום באונס לבין האישום ברצח. לפיכך, סבר חברי כי אם יימצאו חיזוקים נאותים להרשעתו של אל עביד באונס, יש להרשיעו גם ברציחתה של המנוחה.

חברי השופט קדמי, עמד על העדר ראיות כלשהן אשר יבהירו מדוע יבקש אל עביד להסתיר את גופתה של המנוחה לאחר שהודה באינוסה וברציחתה, ואשר יבהירו מה היתה סיבת המוות. כן עמד חברי על כך שגופת המנוחה נמצאה במקום אשר לא הוכח כל קשר בינו לבין אל עביד או שיגרת חייו. על רקע זה, סבר חברי כי יש ליתן משקל לדבריו של אל עביד, בשלב מוקדם של חקירתו, על כך שיתכן כי המנוחה היתה בחיים כאשר השליך אותה מרכבו, וליציאתו לשיחזור ולהצבעה למקום בו השליכה - גישרון ליד שדה תימן. נוכח כל אלה, סבר חברי כי רובץ על המאשימה נטל להביא ראייה המאמתת את המסקנה כי אל עביד אמנם רצח את המנוחה, ולא ניתן להסתפק בראייה מאמתת לביצוע האונס.

חברי ציין, כי עד שנמצאה הגופה היכן שנמצאה, לא היה הכרח במתן תשובה לשאלה מה קרה למנוחה לאחר שהושלכה מן הרכב. זאת, הואיל והמסקנה ההגיונית היחידה העולה מהודיותו כי אנס את המנוחה, היכה וחנק אותה, והשליך אותה מרכבו, על רקע העלמה, היא כי המנוחה מתה, וכי אל עביד אחראי

למותה. במצב דברים זה, אל עבד - כמי שהיה אחרון עם המנוחה בעודה בחיים - חייב להצביע על מקום המצאה.

ברם, משעה שנתגלתה הגופה היכן שנתגלתה, במקום זר לאירוע ולשיגרת חייו של אל עבד, ונוכח אי ידיעתו של אל עבד האם המנוחה היתה בחיים בעת שהשליך אותה מרכבו, נוצר בסיס לאפשרות כי הושלכה מן הרכב בעודה בחיים, וכי אדם אחר המית אותה והשליך אותה במקום בו נמצאה. אכן, לתרחיש כאמור אין כל ראיה פוזיטיבית, אך די בחלל הראייתי שנוצר עקב מציאת הגופה במקום בו נמצאה, לענין סיבת מותה של המנוחה ונסיבות מותה, כדי למנוע הרשעתו של אל עבד ברצח על בסיס הודייתו. בהעדר ראיה, אשר תאשר כי המוות נגרם על ידי אל עבד, ללא מעורבות של גורם זר, לא ניתן להרשיעו בעבירה זו. לא ניתן לשלול, כי גורם זר גרם למוות והטמין את הגופה במקום בו נמצאה.

חברי, המשנה לנשיא, עמד על אמירותיו השונות של אל עבד, גם למדובב, לפיהן הגופה לא תימצא במקום עליו מסר לחוקרי המשטרה, וכי היא אינה באתר הדודאים. אין בפנינו ראיה מדוייקת לגבי מהלכיו של אל עבד לאחר ביצוע האונס, ולגבי הסיבות מדוע לא גילה לחוקרים את מקום הימצא הגופה. ההשערות השונות שהועלו על ידי שופטי בית המשפט המחוזי לענין זה, לא הוכחו, אם גם לא נשללו. ברם, המשנה לנשיא עמד על כך, שעל בית המשפט לא מוטל לספק הסבר מלא לכל מה שקרה, או למלא את החללים האפשריים בראיות. תפקידו הוא לבחון האם על בסיס הראיות, הוכחה האשמה מעבר לספק סביר, גם אם חסר נדבך כזה או אחר בקורות המעשה.

המשנה לנשיא סבר, כי יש לקרוא את הודיותיו של אל עבד כחטיבה אחת, וכי אימרתיו של אל עבד על כך שהגופה לא תימצא, והיא אינה באתר הדודאים, משתלבות היטב במסכת הראיות הקושרת אותו לעבירת הרצח. מקום מציאת הגופה אינו גורע ממשקלן של ראיות אלה, שכן היתה לאל עבד הזדמנות להעביר את הגופה למקום אחר הן לפני שהופיע באתר הדודאים והן אחרי כן.

המשנה לנשיא קבע, כי מסכת העובדות הידועות - האינס שביצע אל עבד במנוחה, העלמותה לאחר מכן, קיומן של ראיות לכך שהמנוחה נרצחה, המסקנה בחוות הדעת הפתולוגית כי ניתן להניח שהמוות נגרם זמן קצר לאחר האונס - מסבכת את אל עבד ברציחתה של המנוחה, באופן שחייב אותו לעלות בשנית על דוכן העדים לאחר המצא הגופה, ולמיצער לעורר ספק סביר בדבר מעורבותו במעשה. משלא עשה כן, הראיות המסבכות הופכות חלוטות, בהעדר כל אחיזה בראיות על התערבות גורם זר.

126. אני מסכים לתוצאה אליה הגיעו חברי, המשנה לנשיא, כמו גם שופטי הרוב בבית המשפט המחוזי, לפיה אין במקום בו נמצאה הגופה של המנוחה כדי לערער את הרשעתו של אל עביד ברציחתה של המנוחה. בהקשר זה, אני מסכים עם חברי, כי מקום מציאת הגופה אינו גורע ממשקלן של הראיות המסבכות, שכן היתה לאל עביד הזדמנות להעביר את הגופה למקום אחר, הן לפני שהופיע באתר הדודאים והן אחרי כן.

127. אשר לאפשרות להעביר את הגופה לבור בו נמצאה טרם הגעתו בסביבות השעה 22:00 לאתר, הרי שמן הראיות עולה, כי ניתן להגיע מן החורשה בה בוצע האונס למקום בו נמצאה הגופה בתוך כ-20 דקות (פסק דין השופט סגל, עמוד 1596). היה לאל עביד, אם כן, די זמן כדי להניח את הגופה במקום בו נמצאה, ולהגיע בזמן בו הגיע לאתר. הבאת הגופה למקום בו נמצאה, והנסיעה מאותו מקום לאתר הדודאים, מספקות הסבר למסגרת הזמן בה נקב אל עביד בהודיותיו לכל האירוע - שעה וחצי (ראו ת10/ עמודים 87-88).

128. אשר לאפשרות להעביר את הגופה לבור לאחר הביקור באתר, הרי שאל עביד נעצר כשמונה ימים לאחר האירוע, ובפרק זמן זה היה יכול להעביר את הגופה. חברי השופט גולדברג מקשה כיצד היה אל עביד יכול למצוא את גופתה של המנוחה באתר, נוכח העובדה שמושלכים בו 500 טונות של אשפה מדי יום, ובפרק הזמן עד למעצרו הושלכו באתר אלפי טונות של אשפה. לכך יש להשיב, כי אל עביד היה יכול לקחת את הגופה גם במועד סמוך להשלכתה באתר. קו פעולה זה עשוי היה להתאפשר, נוכח העובדה שאל עביד עצמו היה האחראי לפיזור האשפה בבור. על כן, יתכן - למשל - כי לא פיזר אשפה על גופתה של המנוחה, מתוך תיכנון להעביר את גופתה למקום אחר בשלב מאוחר יותר. רמז לכך ניתן למצוא בדברי אל עביד בשיחזור ת10/ (עמוד 66), שם הוא מדבר על כוונתו (אותה לא מימש, על פי טענתו) להעביר את הגופה למקום אחר.

129. תרחישים אלה אינם מתיישבים לחלוטין עם הודיותיו של אל עביד. התרחיש לפיו מלכתחילה הונחה הגופה בבור, אינו מופיע בהודיות אל עביד בפני החוקרים. הוא סותר את הטענה כי הגופה הונחה באתר הדודאים. התרחיש לפיו הגופה הועברה לבור אחרי שהונחה באתר הדודאים אינו עולה בקנה אחד עם טענתו של אל עביד, למשל בשיחזור השני, כי כיסה בזבל גם את האזור בו הניח את גופת המנוחה (ראו תמליל השיחזור השני, ת10/ בעמודים 67 ו-69). כיצד ניתן לפתור קושי זה? האם יכולים אנו לפצל את אמרתיו של אל עביד, באופן שיינתן משקל לגירסה המפלילה שבהן, ולא יינתן משקל לאותן אמירות אשר אינן מתיישבות עם המקום בו נמצאה הגופה?

130. במישור העקרוני כבר נקבע, כי בקבלת גירסתו של נאשם או עד, רשאי בית המשפט לקבוע "אבחנות בדרך ההגיון ותוך הסתמכות בראיות נוספות לפיהן ניתן לחלק דבריו לפלגיהם ולראות אלו חלקים ראויים לאמון"

(ע"פ 611/78 מטוסיאן נ' מדינת ישראל, פ"ד לה (4) 85, בפסקה 10 לפסק דינו של השופט שמגר). כפי שציין הנשיא שמגר בע"פ 526/90 בלזר נ' מדינת ישראל, פ"ד מה(4) 133, בפסקה 34 לפסק הדין,

"אין לראות עדות, מבחינת האמינות, בהכרח ותמיד כחטיבה שלמה אחת, אשר לגביה יש רק שתי חלופות, והן - לקבלה בשלמות או לדחותה בשלמות; גם כאשר בית המשפט סבור כי עד פלוני הסתיר דברים ואף דברים רבים - אין בכך כדי לשלול את האפשרות לדלות מדבריו קטעים היכולים לשמש חומר ראיות אמין. ניתן לערוך סינון בדברי העדות כדי לנסות לבור את הבר מן המוץ, ולהבדיל בין האמת לשקר, וזאת על ידי היעזרות בראיות קבילות ואמינות אחרות,או על פי הגיונם של דברים. בית משפט מודרך בכגון דא על ידי הוראותיו של סעיף 53 לפקודת הראיות (נוסח חדש) התשל"א 1971- המפנות, הלכה למעשה, לניסיון החיים, להגיון ולטביעת העין השיפוטית".

אכן, בלכתנו בדרך זו, עלינו להיות זהירים. עלינו לשאול את עצמנו, האם אין אנו נותנים אמון בעדות, אשר כל כולה מופרכת ואינה ראויה לאימון. מקובל עלינו בהקשר זה, כי "...פיצול עדות אסור שייעשה באופן שרירותי, ו[כ]ן נדרש יסוד סביר לאבחנה בין חלקי העדות" (דברי הנשיא ברק בע"פ 5875/93 עביט נ' מדינת ישראל, דינים עליון מד 749, בפסקה 9 לפסק הדין). האם יש יסוד כזה במקרה שבפנינו?

131. לדעתי, יש להשיב לשאלה זו בחיוב. יש בראיות נתונים, המספקים יסוד לפיצול אמרותיו של אל עביד באופן המתואר.

א. נתון חשוב אחד לענין זה נמצא בשיחותיו של אל עביד עם המדובב. בשיחות אלה הביע אל עביד בטחון, במקומות אחדים, כי גופת המנוחה לא תימצא במקום עליו הצביע בפני חוקרי המשטרה. כך, כבר בשלב מוקדם של השיחות עם המדובב, ועוד בטרם התוודה בפניו, ידע אל עביד לומר כי הגופה אינה במיזבלה (ת112/1, קלטת מספר 1, בעמודים 11-12). בשלב מאוחר יותר של השיחות עם המדובב, ולאחר שהודה בפני החוקרים, עמד אל עביד על כך שהגופה לא תימצא במקום עליו מסר לחוקרים (ת114/1 עמודים 4, 7, 11-12). לא למותר לחזור ולהביא דברים שאמר למדובב בשלב זה, ולפיהם "אני מכיר את המקום בדיוק אבל אני מפחד אני יודע המקום שהיא נמצאת בו" (תמליל ת25/2 ד א עמוד 3).

ב. זאת ועוד, קיימות בשיחותיו של אל עביד עם המדובב התייחסויות העולות בקנה אחד עם המקום בו נמצאה גופתה של המנוחה בסופו של דבר. כאשר התייחסויות אלה נקראות על רקע דבריו של אל עביד כי גופת המנוחה לא תימצא במקום אותו מסר לחוקרים, או במזבלה, הן מקבלות משנה חשיבות.

אל עביד מסר למדובב כי זרק את המנוחה בתוך בורות שלייד הכביש (ת112/ קלטת מספר 3, עמוד 4). המלה בה משתמש אל עביד בשפה הערבית - ביארה - משמשת גם לתאר בורות וגם פרדס. מי שעסק בתמלול השיחה עם המדובב סבר, כי הכוונה לפרדס. חרף זאת, לא היתה מחלוקת כי הכוונה לבורות, ולא לפרדס. בא כוחו המלומד של אל עביד עמד על כך באורח מפורש בערעורו על פסק דינו הראשון של אל עביד, שם טען כי גירסת אל עביד בפני המדובב היתה כי השליך את גופתה של המנוחה לבאר (בפיסקה 21 לערעור).

זאת ועוד, בהמשך שאל המדובב את אל עביד האם השליך את הגופה בדרך שיש בה רכבים או ריקה, ואל עביד השיב כי מדובר בדרך "ריקה מרכבים אין בה רכבים" (ת113/, קלטת מספר 3, עמוד 4). לכך יש להוסיף כי אל עביד מסר שלאחר האונס נסע לכיוון באר שבע (ת15/א, עמוד 3), ואכן הבור בו נמצאה הגופה מצוי בכיוון הנסיעה האמור. נציין גם את דבריו של אל עביד בת38/, תמליל גביית הודעה מיום 28.6.93, בהם הוא משיב לשאלת החוקר על האופן בו הניח את גופתה של המנוחה, כי "...נעלתי וברחתי".

מכלול העובדות העולות מדברים אלה תואם באופן מדויק את המקום בו נמצאה הגופה. המדובר, על פי פסק דינו של אב בית הדין בבית משפט קמא, בבור ניקוז המצוי בכביש בו החלו בעבודות בשנת 1991. עבודות אלה הופסקו בשנת 1992, וחודשו בשנת 1994, לאחר האירוע בו עסקין. מדובר במקום אשר בעת האירוע, היה פנוי ובלתי מיושב (עמוד 1463 להכרעת הדין). בור הניקוז בו נמצאה הגופה לא היה פעיל בעת שנמצאה, והוא היה סגור במכסה, אשר משקלו 10 - 20 ק"ג (עמוד 1466 להכרעת הדין). עובדה זו משתלבת היטב בדבריו של אל עביד, על כך שנעל וברח.

לכל אלה מתווסף גם הסיפור הארוך שמספר אל עביד למדובב (ת112/ קלטת מספר 3, עמוד 9), אשר מגלה נקודות דמיון מעוררות מחשבה לעובדות הידועות על המקרה שבפנינו. מדובר בסיפורו של בדואי בשם עג'עוג', אשר בשנות השישים אנס חיילת ורצח אותה, וזרק את גופתה לבאר. בעקבות הבטחת פרס למי שיסייע במציאת הגופה, סייע עג'עוג' במציאתה, ואיתר את הבאר לטענתו על ידי הזבובים אותם ראה מסתובבים מעליה. לאחר מכן, הועמד לדין, הורשע ונכלא. קווי הדמיון בין הפרשה שבפנינו לבין אותו סיפור, אותו מספר אל עביד מיוזמתו, ברורים. גם בכך יש כדי לרמוז על האפשרות, שאל עביד הטמין את הגופה בבור בו נמצאה לבסוף.

ג. ועוד: הפיצול בהודיות אל עביד לענין מקום המצא הגופה משתמע גם מהתנהגותו של אל עביד בשיחזור השני. עמדנו בהרחבה על שחזור זה, ועל אותות האמת העולים ממנו. מעניין לציין, על כן, כי בשחזור זה סירב אל עביד - בשתי הזדמנויות שונות - לשתף פעולה בכל הנוגע לאופן בו השליך את הגופה

ולמקום בו עשה כן (ת10/ בעמודים 54, 72-73), ועמד על כך שישחזר קטע זה של האירוע כשהוא יושב בתוך המכונית ששימשה לצורך השיחזור. זאת, להבדיל מן החלקים האחרים שבגירסתו, אותם שיחזר במלואם.

ד. על רקע מכלול שיקולים אלה, מסקנתי היא כי פיצול הודיותיו של אל עביד בין אמרותיו של אל עביד בדבר האינוס והרצח, לבין גירסתו לענין המקום בו השליך את גופתה של המנוחה, אינו שרירותי. יש בהודיות עצמן, כמו גם בהתנהגותו של אל עביד, יסוד מוצק לפיצול האמור.

132. אמת: גם עתה קיימים עניינים אשר אין תשובה חדה וברורה לגביהם. כך, איננו יודעים אם בביקור במזבלה אל עביד השליך את גופתה של המנוחה יחד עם חפציה ובגדים שלבשה, השליך רק את חפציה ובגדיה, או שמא רק שטף את רכבו. איננו יודעים מדוע מסר אל עביד גירסה חסרה לענין המקום בו נמצאה גופת המנוחה, או על שום מה בחר דווקא במקום האמור כדי לזרוק בו את הגופה.

אך פערים אלה בפסיפס העובדות אינם מונעים את הרשעתו של אל עביד. השאלה היא, האם יש ספק סביר באשמתו של אל עביד, נוכח הראיות שהושמעו והסבריו להן. כפי שציין חברי, המשנה לנשיא, "השאלה היא אם כן לא אם הצליחה המדינה למלא בתוכן ראייתי כל אחד ממהלכיו של המערער, אלא אם גם בהעדר נדבך זה או אחר בקורות המעשה די בחומר הראייתי שהובא כדי לסבך את הנאשם בעבירות שבהן הואשם" (בפיסקה 4 לפסק דינו בערעור הפלילי).

לדעתי, התשובה לשאלה זו היא חיובית. לא מדובר, כטענת בא כוחו של אל עביד בדיון הנוסף, ב"אשמה טרנסדנטלית הנכפית על הראיות". מדובר באשמה העולה משורה של ראיות - אשר תחילתן בהודיה בפני המדובר, והמשכן בראיות עצמאיות, התומכות בהודייה זו ובאלה שבאו בעקבותיה. לראיות אלה לא ניתן בשום שלב הסבר מניח את הדעת על ידי אל עביד, אשר בחר בהכחשה טוטלית של כל זיקה לאירוע. אכן, גם לאחר שעיינתי בקפידה בטיעונים מטעם אל עביד בדיון הנוסף, לא מצאתי כל הסבר תמים סביר לראיות המסבכות. במצב דברים זה, ונוכח רוחב המחלוקת בין הצדדים, די בראיות אשר באו בפני בית המשפט, כדי לשכנע באשמתו של אל עביד. אי הוודאות הקיימת ביחס לעובדות מסויימות בפסיפס אינה מונעת את הקביעה, כי מן הראיות עולה - מעבר לספק סביר - אשמתו של אל עביד בשתי העבירות אשר מיוחסות לו.

ההפרדה בין האישומים

133. כאן המקום להתייחס לגישה העולה מחוות דעתו של חברי, השופט קדמי, בערעור הפלילי. כפי שציינתי לעיל, חברי השופט קדמי סבר, כי יש להפריד בין הדיון בשאלת אשמתו של אל עביד ברצח המנוחה, לבין הדיון בשאלת אשמתו באינוסה. חברי סבר, כי מן הראיות עולה אפשרות, כי המנוחה נאנסה על ידי אל עביד, הושלכה בעודה בחיים מרכבו, ונאספה על ידי אדם אחר, אשר הוא שהביא למותה והניח את גופתה בבור בו נמצאה.

134. בהליכים בפני בית המשפט המחוזי לא היתה מחלוקת, כי יש לדון באישומים בהדבק אחד, וכל הכרעות הדין שניתנו בערכאה הדיונית מעוגנות בהנחה יסודית זו.

135. בערעור הפלילי נקבע על ידי שנים מבין שלושת השופטים, המשנה לנשיא השופט ש' לויין והשופט גולדברג, כי אין מקום לפצל בין שתי העבירות. כפי שציין חברי, המשנה לנשיא (בפיסקה 5 לפסק דינו):

"הרעיון שיש להפריד לענין ההרשעה בין ענין האינסוס וענין הרצח, הוא רעיון מפתיע. ההפרדה האמורה לא עלתה כטענה בפני בית המשפט המחוזי, ואף הסניגור המלומד לא העלה אותה בערכאתנו ובטיעוניהם הנוספים של הפרקליטים לפנינו שררה ביניהם אחידות דעים שאין מקום להפרדה האמורה. ... עמדתו הבסיסית של המערער בבית המשפט המחוזי וגם לפנינו לא הבחינה בין מעורבותו במעשה האינסוס לבין מעורבותו במקרה הרצח, ולפיכך גם פרשת הראיות סבה סביב ביצוע שתי העבירות כחטיבה אחת שאינה ניתנת להפרדה; משום כך גם לא הועלתה האפשרות בחקירה על ידי המדינה שמא ביצע המערער את מעשה האינסוס לבדו ... אין כל אחיזה בחומר הראיות לסברה בדבר קיומה של אפשרות כי גורם זר נתקל במנוחה בעודה בחיים במקום השומם בו זרק אותה המערער ממכוניתו והוא (אותו גורם זר) גרם למותה וזרק אותה לבור לאחר שלקח את נעליה וחלק מבגדיה ... לדידי האפשרות שבסמיכות הזמנים למעשה האונס הזדמן למקום גם רוצח שגרם למותה של המנוחה, אפשרות שלא הועלתה על ידי איש, היא אפשרות שאין אנו רשאים להביאה בחשבון והתחשבות בה אינה מתיישבת עם עקרונות יסוד שבדיני הראיות".

באופן דומה, ציין חברי השופט גולדברג (בפיסקה 30 לפסק דינו), כי:

"אם נשתכנע כי קיימת תשתית ראייתית מספקת לכך כי המערער אנס את המנוחה, יהא בכך להשליך גם על המסקנה ההגיונית והמתבקשת, כי הוא, ולא אחר, גם רצח אותה, וזרק את גופתה לבור, אם מיד לאחר האונס ואם לאחר מכן. שכן, אז לא ניתן לפלג את ההרשעה, ויש לראות את מסכת הראיות כמקשה אחת, בה שזורות שתי העבירות זו בזו".

136. גם בהליך שבפנינו, שני הצדדים תמימי דעים כי אין לפצל בין האישומים. עמדת המדינה היא, כי שתי העבירות בהן עסקין שלובות האחת ברעותה, בהיות עבירת האונס המניע לעבירת הרצח המאוחרת לה. לכן, עמדת המדינה היא כי אם יש לעבירת האונס תשתית מספקת בחומר הראיות, וקיים הסיוע הנדרש להודיותיו של אל עביד, יש בכך כדי לספק את הסיוע הנדרש גם לעבירת הרצח.

בא כוחו המלומד של אל עביד מסכים לעמדה בסיסית זו. הוא סבור עוד, כי אין יסוד ראייתי או מציאותי לתרחיש לפיו המנוחה הושלכה מרכב לאחר שנאנסה, ואחרי כן נאספה על ידי אדם אחר, אשר הוא זה שגרם למותה. האפשרות העיקרית, "המסתברת וההגיונית ביותר, היא שאדם אחד אחראי לשתי העבירות".

בא כוחו המלומד של אל עביד טוען עוד, כי בהיות עבירת הרצח המיוחסת למרשו העבירה החמורה יותר, מרכז הכובד של האישום נמצא בה, ואם לא נמצאה תשתית ראייתית מספקת להרשעה בעבירה זו, יש לזכות את מרשו מכל אשמה. הוא מצביע גם על פער ראייתי בין עבירת הרצח לבין עבירת האונס. לעבירת הרצח ישנה ראייה חיצונית, בדמות גופת המנוחה שנמצאה בבור הניקוז. לעומת זאת, לגבי עבירת האונס, אין כל ראייה חיצונית. מכאן גישתו, כי יש לבחון בראש ובראשונה את עבירת הרצח, ורק במדרגה שניה של הניתוח לבחון את עבירת האונס.

137. כחברי, המשנה לנשיא והשופט גולדברג, גם אני סבור כי אין להפריד את הדיון בשני האישומים. מן הבחינה העניינית, אינוסה של המנוחה בידי אל עביד מספק את ההסבר להמתתה - קרי, המנוחה נרצחה על מנת שלא תוכל להפליל את אל עביד במעשה אינוסה. זהו גם המניע לרצח עליו עומד אל עביד בהודיותיו, לרבות ההודיות בפני המדובב (ראו למשל ת113/ קלטת 3 עמוד 2). זו התזה העובדתית אותה העלתה המאשימה לכל אורך ההליכים. זו גם התזה עמה התמודדה ההגנה בשלבים השונים של ההליכים נגד אל עביד. מסכת הראיות נוהלה, אפוא, מבלי שנעשתה כל הבחנה בין שני האישומים שהופנו כנגד הנאשם. הדבר משתקף באורח בהיר בגירסתו של אל עביד, אשר הכחיש נחרצות כל קשר למנוחה, ולא ביקש לעורר טענה כלשהי המבחינה בין אחריותו לאינוסה של המנוחה לבין אחריותו להמתתה.

138. מהו, אם כן, הבסיס הראייתי למסקנתו של חברי השופט קדמי? חברי מעגן את מסקנתו בשלושה נדבכים, השלובים זה בזה. על פי גישת חברי, מהודיותיו של אל עביד בפני המדובב, ומהודיותיו הראשונות בפני חוקרי המשטרה, עולה כי השליך את המנוחה ליד גשרון באזור שדה תימן. כן עולה מהודיות אלה כי יתכן שבאותה נקודת זמן המנוחה היתה בחיים. נוכח העובדה שבסופו של דבר נמצאה גופתה של המנוחה במקום ייחודי, אשר לא הובאה כל ראייה הקושרת אותו לאל עביד, סבור חברי כי נוצר בסיס ראייתי אפשרי לטענה כי

אחר - ולא אל עביד - גרם למותה של המנוחה, והוא - ולא אל עביד - הביא את גופתה למקום בו נמצאה. מכך עולה ספק סביר באשמתו של אל עביד ברציחתה של המנוחה, המחייב לזכותו מאישום זה.

האם קיים בסיס בראיות לתרחיש האמור?

139. א. הנדבך הראשון עליו סומך חברי את התרחיש האמור נוגע לאפשרות כי המנוחה היתה עדיין בחיים בעת שאל עביד השליך אותה מרכבו. לענין זה מפנה חברי לדבריו של אל עביד למדובב (ת112/ קלטת מספר 3, בעמוד 4). אל עביד נשאל באותו מקום על ידי המדובב באיזה מצב זרק את המנוחה מרכבו. הוא משיב "מדוכדכת". לשאלת המדובב "בין חיים ומוות", משיב אל עביד "כן". בנוסף לכך מפנה חברי לדברים שאמר אל עביד לחוקר המשטרה בתמליל ת56/א, שם נשאל אל עביד אם המנוחה היתה בחיים בעת שדחף אותה מרכבו, והוא משיב, "חיה כן חיה, יכול להיות" (עמוד 15).

ב. על פניהם, הדברים אליהם מפנה חברי הם דברים מעורפלים, מהם עולה - אולי - תקווה של אל עביד כי המנוחה בחיים. אכן, במקום אחר אל עביד מביע אל עביד בפני המדובב תקווה מפורשת כי המנוחה בחיים (ת112/ הקלטה 17/93, קלטת מספר 3, בעמוד 13, "הלואי שתהיה חיה").

אך גירסתו הבסיסית של אל עביד, לאורך כל מהלך החקירה, הן בפני המדובב והן בשלבים הראשונים של חקירתו במשטרה, היא כי המנוחה מתה, וכי הוא גרם למותה. על פי תיאורו של אל עביד בפני המדובב, לאחר שאנס את המנוחה היכה אותה, "לאחר הרבה זמן היא מתה" (שיחה בין אל עביד לבין המדובב, מוצג ת112/ קלטת 3 בעמוד 2). בת113/ (תמליל מאוחר יותר, אשר הוגש כראיה מטעם המאשימה) קלטת מספר 3, עמוד 2) ניתן למצוא את הדו שיח הבא, בו אומר אל עביד למדובב באופן בהיר לא רק כי המנוחה מתה, אלא גם מה היה המניע שגרם לו להמיתה:

"מדובב: ברגע שהתפטר ממנה.
אל עביד: לא היתה בה רוח חיים.
מדובב: סופית.
אל עביד: כן.
מדובב: למה הרגת אותה ברגע הזה?
אל עביד: פחדתי שמישהו ראה אותי או שתלשין עלי או משהו..."

דברים אלה מדברים בעד עצמם, ומעידים בברור על כך שאל עביד אמנם גרם למותה של המנוחה.

ג. אשר להודעה במשטרה, באותו שלב - ת56/ב, אומר אל עביד בחקירתו, לאחר שהוא מתאר כיצד חנק את המנוחה, כי "היא מתה" (עמוד 16). לא למותר להוסיף, כי בשלבים מאוחרים יותר של החקירה אין כל רמז לאפשרות כי המנוחה לא היתה בחיים כאשר אל עביד ראה אותה לאחרונה. אדרבא, בהודעתו ת2/ מיום 24.6.93, מתאר אל עביד כיצד "...בדרך אני חנקתי אותה עוד פעם ונתתי לה אגרוף להיות בטוח מתה" (בעמוד 2 להודעה; ההדגשה הוספה).

ד. התמונה המצרפית העולה מתמלילי השיחות עם המדובב ומן ההודעות בפני חוקרי המשטרה היא, אפוא, כי המנוחה אמנם לא היתה בין החיים כאשר ראה אותה אל עביד לאחרונה: אל מול דברים חד משמעיים וברורים של אל עביד על כך שהמנוחה אינה עוד בין החיים, ניצבות שתי התבטאויות מעורפלות, לפיהן אולי המנוחה נמצאת בחיים.

וגם זאת. נוכח גירסתו של אל עביד במשפט, לפיה לא היה לו כל קשר למנוחה או להעלמותה, לא ניתן היה להציג לו שאלה כלשהי כדי להבהיר את כוונתו באמירות המעורפלות שהובאו לעיל. אל עביד לא התייצב מאחורי אמירות אלה, ולא ניסה לבסס עליהן טענת הגנה כלשהי. במצב דברים זה, הניסיון לעגן בדברים אלה תרחיש כלשהו חסר אחיזה ביריעת המחלוקת, אשר נתחמה על ידי הצדדים.

140. א. הנדבך השני אליו מפנה חברי שלוב בנדבך הראשון, ונוגע למקום בו השליך אל עביד את המנוחה. גם בהקשר זה מפנה חברי לגירסתו של אל עביד בשלבים הראשונים של חקירתו במשטרה, לפיה השליך אל עביד את גופתה של המנוחה כאשר נסעו מן החורשה לכיוון באר שבע "עד לצומת שדה תימן (. בין הסיבובים לפני הפניה לדודאים ולמאגר הנפט הבא ... דחף אותה ... לעבר גישרון" (ת60/ עמוד 2). עוד מפנה חברי לדברים שנאמרו בהודעה שנגבתה מאל עביד בסמוך לכך, ובהם הביע ספק אם תימצא הגופה באותו מקום - "אולי נמצא אותה שם", וכן "לא ברור אם נמצא אותה שם" (ת56/ב עמודים 17-18).

ב. דומה, כי על דברים אלה שאמר אל עביד לשוטרים שופכים אור דבריו למדובב זמן קצר לאחר מכן- ואשר עליהם עמדנו בהקשרים אחדים קודם לכן - כי גופתה של המנוחה לא תימצא במקום אותו מסר למשטרה (ראו ת114/ עמודים 4, 7, 11-12). הוא מביע בטחון באי מציאת הגופה (בתשובה לשאלת המדובב אם מצאו את הגופה הוא אומר "לא, ולא ימצאו", עמוד 4 לת114/). הוא מאשר זאת בפני המדובב, גם כשהלה שואל אותו אם הוא בטוח כי הגופה לא תהיה במקום (עמוד 7). הוא מציין כי מקום המצא הגופה ידוע לו (תמליל ת25/ צד A עמוד 3; ראו גם צד B עמודים 5-6). דברים אלה אינם משמיעים אי וודאות של אל עביד בדבר מקום המצא הגופה, בשל אפשרות כי המנוחה בחיים. הם משדרים וודאות בדבר אי המצא הגופה במקום

עליו מסר אל עביד. אגב, אל עביד ידע לומר דברים אלה עוד לפני הבדיקה שנערכה במקום על ידי המשטרה, ואשר חשפה כי הגופה אינה שם. מכאן עולה, כי אל עביד ידע היטב כי הגופה אינה באותו מקום אשר עליו סיפר למשטרה, וכי אין לייחס משקל לדבריו של אל עביד על כך שהשליך את הגופה ליד הגישרון. לא ניתן להשתית על דברים אלה, על כן, את התרחיש לפיו יתכן כי מותה של המנוחה נגרם על ידי אדם זר כלשהו.

ג. כאשר הפניתי לדבריו של אל עביד למדובב, לא נעלם מעיני כי במקומות שונים בת114/ קושר אל עביד את אי הידיעה שלו על מקום המצא הגופה לטענתו הכללית בפני המדובב לפיה לא הוא אשר ביצע את המעשה, וכי הודייתו היא הודיית שווא (עמודים 7, 9, 11, 14-16). להכחשות אלה כבר התייחסתי לעיל (ראו פסקאות 84-91). עמדתי על כך, שלא ניתן לייחס משקל משמעותי להכחשות אלה, בהעדר הסבר כלשהו של אל עביד למדובב או בעדותו בבית המשפט, מה סיבה היתה לו להודות הודיית שווא בפני המדובב. בהעדר משקל להכחשות, אובדת יכולתן לספק משענת לטענת אל עביד כי המנוחה אינה נמצאת במקום אשר טען כי היא נמצאת בו. לכן, ומשלא ניתן כל הסבר על ידי אל עביד לדברים שאמר למדובב, ובהם האמירות כי ידוע לו היכן גופת המנוחה, וכי הוא מפחד למסור אותן, יש לתת לדברים אלה את מלוא המשקל המתחייב.

ד. בשולי הדברים אציין, כי בנקודה זו נתקל קו המחשבה אותו ביקש חברי לפתח בקושי נוסף: אל עביד שלל בעדותו במשפט את האפשרות, כי השליך את המנוחה מרכבו ליד גישרון (ראו עמוד 376). בכך נשמט הבסיס מתחת לתיזה אשר חברי, השופט קדמי, ביקש להעלות. לא ניתן, לדעתי, להפריד בין האישומים ולבסס סביר בדבר אשמתו של אל עביד בגרימת מותה של המנוחה, על יסוד גירסה אותה שלל מכל-וכל בעדותו, ואשר כלל לא נוצרה לגביה פלוגתא במשפט.

141. סיכומה של נקודה זו: כדי לעורר ספק סביר באשמתו של נאשם, נדרש כי יהיה מדובר ב"ספק ממשי ורצינולי המעוגן בעובדות המקרה" (דברי בדנ"פ 3391/95 בן ארי נ' מדינת ישראל (9.6.97), טרם פורסם, בפיסקה 25 לפסק דיני). באותה פרשה הפניתי לדבריו של הנשיא בע"פ 1003/92 רסלאן נ' מדינת ישראל (דינים עליון מד 748), ואמרתי תוך ציטוט מתוך פסק הדין האמור, כי נדרשת:

"אפשרות סבירה, אשר 'הסתברותה' סובסטנטיבית ולא אפסית" לקיומה של אפשרות חלופית לאפשרות המרשיעה ... אין די באפשרות גרידא לכך שהנאשם הוא חף מפשע. נדרשת אפשרות מציאותית, אשר יש לה בסיס. אין די באפשרות תיאורטית, המעוגנת אך בספקולציות או השערות, אשר אינן נתמכות בראיות (או בהיעדרן)... (מ)תקיים ספק סביר, מקום בו עולה - מן הראיות שהוצגו או מהיעדרן של ראיות - ספק המעוגן בבסיס ממשי ומוחשי, להבדיל מספק הנשען על דמיון, קפריזה או השערה גרידא" (שם).

לדעתי, התרחיש המוצע על ידי חברי, השופט קדמי, לפיו אל עביד ביצע את האונס, והשליך את המנוחה בעודה בחיים מרכבו, ומאן דהוא אסף אותה מצד הדרך ורצח אותה, אינו עומד במבחנים אלה. אין כל תמיכה ראייתית ישירה באפשרות כי תרחיש זה אמנם התקיים במציאות. בעקבות ניתוח הראיות דלעיל, אני סבור כי אין כל עוגן ראייתי ממשי, אשר ניתן לתמוך בו את התרחיש המוצע על ידי חברי. לא למותר לציין, כי גם עתה כופר אל עביד בתרחיש זה, וטוען כי אין לו כל יסוד בראיות. אני סבור, על כן, כי לא ניתן לעגן ספק סביר באשמתו של אל עביד בתרחיש האמור.

142. הגיעה השעה לחתום את פסק דיני. אין לכחד, כי המקרה שבפנינו אינו מקרה רגיל. על מנת להגיע להכרעה במקרה זה, היה עלינו לפלס את דרכנו מבעד למסכת ראיות עניפה ומסועפת, ובכלל זה שלל התוודויות של הנאשם. היה עלינו להתמודד עם טענות אשר ביקשו לשכנע אותנו בכך שהודויותיו של הנאשם הן הודויות שווא, אשר ניתנו מחמת היותו של הנאשם מפגר או מחמת קריסתו בלחץ החקירה. היה עלינו ליתן את דעתנו לעובדה, שלאחר שהורשע אל עביד בדין לראשונה, התגלתה גופתה של המנוחה במקום שונה מזה בו נקב אל עביד בהודויותיו בפני חוקרי המשטרה.

לא אחזור כאן על פרטי התשובות שניתנו לעניינים האמורים ולעניינים רבים אחרים שהתעוררו בהליך שבפנינו, ולשיקולים שעמדו ביסוד תשובות אלה. בסופו של דבר, ניתוח כולל של הראיות הביא אותי למסקנה ברורה בדבר אשמתו של אל עביד. העוגן היסודי להרשעתו של אל עביד טמון בהודויותיו, שניתנו בפני גורמים רבים לבד מחוקרי המשטרה. המסקנה העולה מניתוח של תמלילי הודויות אלה ומתוך צפיה בשחזורים, היא כי מדובר בהודויות אמת. בהתבוננות בוחנת, נשללו ההסברים התמימים שניתנו על ידי אל עביד להודויות. אל ההודויות הצטרפו ראיות מסבכות, הנוגעות בין היתר להתנהגותו החריגה של אל עביד בערב בו נעלמה המנוחה, ולכך שידע פרטים מוכמנים המאמתים את גירסתו בהודויותיו. גם לראיות מסבכות אלה לא ניתן כל הסבר סביר. נוכח מכלול הראיות שבתיק, ובהן אמרותיו של אל עביד עצמו, לא מצאתי כי המקום בו נמצאה גופת המנוחה גורע מן המשקל שיש לייחס להודויותיו של אל עביד, או כי יש בו לעורר ספק סביר בדבר אשמתו של אל עביד. ממסכת הראיות בכללה עולה תמונה ברורה בדבר אשמתו של אל עביד.

הגעתי, על כן, אל המסקנה, כי אשמתו של אל עביד בעבירות שיוחסו לו הוכחה מעבר לכל ספק סביר, וכי על כן יש להרשיעו בעבירות אלה.

143. נוכח ההכרעה כי אל עביד אשם בשתי העבירות שיוחסו לו, אין צורך להידרש לשאלה אותה הציב בא כוחו של אל עביד בעתירה לדין הנוסף, בדבר אופן היישום, מבחינת תוצאת הדין, של דעות השופטים במצב בו קיים פיצול בהכרעת הדין או בהנמקה לה. מן הראוי להותיר את הדין וההכרעה בשאלה זו למקרה המתאים.

אחרי סיום - התייחסות לפסק דינה של השופטת דורנר

144. לאחר כתיבת פסק דין זה, עיינתי בפסק דינה של חברתי, השופטת דורנר. בעיקרו של דבר, לדברים העולים בפסק דינה של חברתי יש תשובה בפסק דיני, ואין צורך לחזור כאן על דברים שכבר נאמרו, ובהרחבה רבה. עם זאת, רואה אני להוסיף מספר הערות.

145. הערה אחת נוגעת לנושא משקלן של הודיות נאשמים בדרך כלל. גישתה של חברתי, השופטת דורנר, כי הודייה היא "ראיה חשודה", נוכח העובדה ש"בהעדר ראיות מוצקות אחרות, שיש בהן כדי להוכיח את אשמת הנאשם אף בהעדר הודאה, מתן הודאה הוא במקרים רבים פעולה בלתי רציונלית".

עמדתי שונה. לדעתי, הנחת היסוד של חברתי, לפיה מתן הודייה, ככלל, הוא פעולה בלתי רציונלית, אינה מבוססת. אכן, הניסיון מלמד כי קיימים טעמים כבדי משקל למתן הודייה אשר אינה הודיית שווא. טעם בעל משקל רב הוא הצורך הנפשי הבסיסי של מי שביצע מעשה עבירה לפרוק מעליו תחושה מעיקה של אשם, אשר אין הוא יכול להמשיך ולשאת בקרבו. טעם אפשרי אחר הוא ההכרה הרציונלית של חשוד בדבר עבירה - למשל, על רקע קיומן של ראיות נוספות כמו עדויות נגדו או ראיות חפציות - בכך שאי שיתוף פעולה מצידו עשוי שלא להועיל לו במניעת הבאתו לדין, בעוד ששיתוף פעולה עם הרשות עשוי להביא להתחשבות מסויימת בו בהמשך הדרך, למשל בשלב הענישה. ולא מניתי את כל הטעמים.

ואמנם, ההודייה היא כלי ראייתי מקובל ושכיח. בחלק גדול מן התיקים הפליליים המגיעים לבתי המשפט, ישנה הודייה של הנאשם. ברובם המכריע של מקרים אלה, מדובר בהודיית אמת, אשר לא מתעוררת לגביה פלוגתא של ממש. בכך אין לומר, כמובן, כי ההודייה היא בהכרח ראייה קבילה או אמינה. כאשר ניתנת הודייה מחוץ לכתלי בית המשפט, יכולים לעלות חששות שונים בקשר אליה.

"האחד, החשש כי על הנאשם הופעל לחץ 'חיצוני' אשר הביא אותו לידי כך שיודה בביצוע מעשה שלא עשה כלל. כנגד לחץ זה עומד המחסום הסטטוטורי של הקבילות הקבוע בסעיף 12 לפקודת הראיות (נוסח חדש), השולל קבילותה של ראיה שלא ניתנה 'חפשית ומרצון'."

האחר, החשש כי הנאשם פעל מתוך לחץ 'פנימי' אשר הביא אותו לידי כך שייטול על עצמו אחריות לביצוע מעשה שלא עשה כלל ובכך יביאו לכדי 'התאבדות בהודאה'... כנגד לחץ פנימי זה לא קיים כל מחסום של קבילות, אך בית המשפט יבחן אפשרות זו במסגרת המשקל שהוא יעניק להודאה" (דברי השופט ברק בע"פ 774/78 לוי נ' מדינת ישראל, פ"ד לג(3) 228, בפסקה 7 לפסק הדין).

על מנת להתמודד עם חששות אלה, פותחו המבחנים להערכת משקלן של הודיות - המבחן הפנימי, אשר עניינו במשקלה של ההודייה כשהיא לעצמה, והמבחן החיצוני, שעניינו בבחינת ההודייה על פי קיומן של ראיות חיצוניות התומכות בה. לצורך זה, אף הובעה הדעה כי במקרים המתאימים, יעזר בית המשפט בעדים מומחים (פסיכולוג או פסיכיאטר), אשר יסייעו לו לקבוע האם הודה הנאשם עקב סיבה כלשהי הקשורה במצבו הנפשי או באישיותו (ראו דין וחשבון הוועדה לענין הרשעה על סמך הודאה בלבד ולענין העילות למשפט חוזר, (ירושלים, דצמבר 1994), בעמוד 50; וראו לענין זה לאחרונה, בהקשר דומה, בפסק דינו של חברי, השופט גולדברג בע"פ 7104/96 מדינת ישראל נ' פלוני (טרם פורסם)). תהליך זה של בחינה והערכה של ראיית ההודייה מאפשר לנו להשתכנע באמיתותה של ההודייה, על מנת שהרשעתו של אדם אשר אין ראייה חפצית או אובייקטיביות ישירה לאשמתו אמנם תהיה מבוססת.

אכן, זהו התהליך שעברנו בדרך למסקנתנו כי יש להרשיע את אל עביד בעבירות המיוחסות לו. אך בכך לא בטאנו הסכמה כלשהי להשקפה כי ההודייה היא ראייה נחותה. לא הסכמנו למסקנה, כי הודייה היא ראייה נגועה, אשר מעיקרא דבק בה כתם אשר יש להסירו. כניסוחה של הוועדה לבחינת הרשעה על סמך הודאה בלבד, ההודייה בחקירה אולי אינה "מלכת הראיות", אך "כמוה ככל ראייה אחרת הן לענין בדיקת קבילותה והן לענין קביעת משקלה" (עמוד 6). אני מסתייג, על כן, מקביעתה של חברתי כי הודייה היא ראייה חשודה, אשר טבוע בה חותם של אי רציוליות. מוטב, לדעתי, להימנע מהדבקת תוויות, ולהתמקד בבחינה עניינית של ההודייה שעל הפרק, על מנת להגיע למסקנה האם ניתן להשתית עליה הרשעה. כפי שבקשתי להראות, ניתוח כזה מוביל במקרה שבפנינו למסקנה כי יש להרשיע את אל עביד בעבירות המיוחסות לו.

146. לצד הערה עקרונית זו, אני מבקש להתייחס לעניינים אחדים, אשר חרף משקלם הרב, חברתי נמנעה מהתייחס אליהם, וכן לעניינים אליהם התייחסה חברתי, אך שלא מתוך בחינה מלאה של הראיות הנוגעות לדבר.

147. כך לגבי הודייתו של אל עביד בפני המדובב. כבר עמדנו על כך, כי לא ניתן הסבר מניח את הדעת למה יודה אל עביד בפני המדובב, לא על ידי אל עביד עצמו, ולא על ידי בא כוחו. גם בחוות דעתה של חברתי

אין כל הסבר מדוע יודה אל עביד הודיית שווא בפני המדובב. עם זאת, חברתי מתייחסת בחוות דעתה (בפיסקה 13) לכך שהשיחות של אל עביד עם המדובב היו בבחינת "תשאול אינטנסיבי", אשר נמשך גם לאחר שאל עביד התלונן בפני המדובב על כאבי ראש וביקש לישון. בכך, יש לכאורה רמז לאפשרות שאל עביד הודה בפני המדובב בשל לחץ פסול שהופעל עליו על ידי המדובב.

לרמז זה אין יסוד בראיות. אל עביד לא טען בשלב כלשהו, כי הודה בפני המדובב בשל הטעם האמור. הוא לא הסביר את ההודייה בפני המדובב בכך שהמדובב הפעיל עליו לחץ. בהתייחסו בעדותו לשלב בו שהה עם המדובב, אומר אל עביד בעדותו כי היה בלחץ "...בגלל החקירות" (עמוד 370 לפרוטוקול בית משפט קמא). בגלל החקירות - ולא בגלל המדובב.

זאת ועוד: האפשרות שאל עביד חש כאילו הוא מצוי בסיטואציה חקירתית קשה עם המדובב - "תשאול אינטנסיבי" - נשללת על ידי אל עביד עצמו. אל עביד ציין בעדותו כי המדובב "...דיבר כרגיל. הוא דיבר כאדם עצוב, חלש. לא הרגשתי עליו שום דבר" (בעמוד 399 לפרוטוקול בית משפט קמא). אין, אפוא, כל יסוד לסברה או לרמז, כי הודייתו של אל עביד בפני המדובב ניתנה עקב לחץ פסול שהופעל עליו, הגם שלפני שמסר את הודייתו ציין בפני המדובב בשתי הזדמנויות כי הוא רוצה לישון (עמודים 12, 26 לתמליל ת112/1, קלטת מספר 2).

148. במקום אחר בפסק דינה מתייחסת חברתי להודיית אל עביד בפני המדובב (בפיסקה 15), כשהיא אומרת: "עם זאת, ממכלול הראיות עולה כי העותר מסר למשטרה או למדובב מידע על פי הפרטים שהיו ידועים להם או שחשדו כי התקיימו" (ההדגשה שלי - ת"א).

אודה, שלא ברור לי על סמך מה ניתן לקבוע שעל פי "מכלול הראיות" מסר אל עביד פרטים שהיו ידועים למשטרה או שחשדו כי התקיימו. הנני סבור, כי אין כל יסוד לקבוע, על פי חומר החקירה, שהחוקרים ידעו או חשדו שאל עביד פעל ביחס למנוחה על פי אותם פרטים אשר חשף אל עביד לראשונה במהלך התוודותו בפני המדובב. פרט לחשדות כלליים נגד אל עביד לא היו, בשלב זה, בידי החוקרים כל פרטים או חשדות מפורטים כלפיו.

לא מיותר לחזור ולהזכיר, בהקשר זה, ש"הסברו" היחיד של אל עביד עצמו להתוודותו בפני המדובב היה שהוא כלל לא התוודה בפניו.

149. בהקשר זה העלתה חברתי סברה, כי מדובר בחקירה שהתנהלה במגמה לאשש סיפור מסגרת אותו יצרו החוקרים. אך סברה זו, כי סיפור המסגרת נוצר על ידי השוטרים, נסתרת באופן חזיתי על ידי הראיות.

עד להודיה בפני המדובב, נחקר אל עביד פעמים אחדות. בכל הפעמים לא הוצג בפניו כל סיפור מסגרת על כך שלקח את המנוחה מצומת דרכים כלשהו, על כך שאנס אותה, על כך שרצח אותה לאחר מכן (ראו ת51/ - ת55/). לא הוצגו לו גם פרטים בקשר לכך, והחשד בו נחקר היה חשד כללי, כי הוא "קשור להעלמה" של המנוחה (ראו ת51/). אל עביד נשאל בעיקר האם הוא נוהג להגיע לאופקים (דבר אותו הכחיש) האם הוא נוהג לקחת בחורות צעירות טרמפ (ענין אשר גם הוא הוכחש על ידו) על אמירתו בדבר המצאות גופתה של המנוחה באתר הדודאים (גם היא הוכחשה בחקירה), ועל מעשיו בליל העלמה של המנוחה, לרבות הטענה כי אמר בלילה בו נעלמה המנוחה לנהג משאית שהגיע לאתר כי שומר האתר שחדה מקיים יחסי מין עם יהודיה. כן נשאל על קיום יחסי מין עם זונות, על קשר שהיה לו עם בחורות שונות שמספרי הטלפון שלהן נמצאו ברכבו, ועל שטיפת ונקיון רכבו.

בחקירות אלה לא עלתה כל תיזה אשר עונה לגרעין העלילתי עליו עומדת חברתי. לא הוצעה לאל עביד צומת ממנה לקח את המנוחה, לא הוצע לאל עביד כי אנס את המנוחה, לא הוצע לאל עביד כי רצח את המנוחה, ולא הוצע לו אף אחד מן הפרטים אותם מסר בהודיותיו. אכן, סיפור המסגרת, אשר יחזור בכל הודיותיו ושחזריו של אל עביד, עולה לראשונה רק בהודיותיו בפני המדובב, שם הוא מודה בכך שאסף למכוניתו בחורה (צעירה ולא בתולה), שביצע בה אונס בהיותם ברכב, ושגרם למותה במכות לאחר האונס. תיזה זו לא באה מן המדובב, אלא מאל עביד. בהודיותו הראשונה בפני חוקרי המשטרה (ת60/), נוספו פרטים מסויימים - למשל, העובדה שאל עביד חנק את המנוחה, והעובדה שהאונס בוצע בחורשה. גירסה זו היא המהווה גרעין לגירסאותיו של אל עביד בהמשך, אשר עוברות התפתחות הדרגתית ומתמדת לענין חומרת הדברים שאירעו ברכב לאחר שאל עביד אסף את המנוחה, והדברים שאירעו בחורשה לאחר שאל עביד סטה אליה מן הדרך.

אך הנקודה החשובה היא, שהגירסה הבסיסית לא באה מן החוקרים. היא באה מאל עביד, בהתוודותו בפני המדובב. רק לאחר התוודות זו, הולכת ומתגלה בחקירותיו של אל עביד התמונה המלאה של אירועי ליל ה10.6.93-. לא מדובר אם כן, באימוץ גירסה שקיבל אל עביד מחוקריו. מדובר בגירסה אשר המקור הבלעדי שלה הוא אל עביד, ולא חוקריו.

150. נקודה נוספת קשורה למסקנתה של חברתי כי אל עביד "הובל" כביכול בידי חוקריו. אחת הדוגמאות המרכזיות אשר חברתי מביאה לכך היא לענין חניקתה של המנוחה (ראו בפסקה 14 לפסק דינה). חברתי

מביאה קטע, ובו נשאל אל עביד שאלות שונות על חניקה. לכאורה, החוקרים הם שמציעים לו תיזה זו, אותה הוא מאשר לבסוף (ת56/א, עמודים 16-17).

אך גם כאן, ההתייחסות לראיות אינה שלמה. קודם לאמירת הדברים הנ"ל, כבר הודה אל עביד בחניקתה של המנוחה (ת60/א, עמוד 2). ואומנם, בת56/א מתייחסים החוקרים לכך, שאל עביד כבר מסר גירסה בנקודה זו, וכי שאלתם נשאלת על רקע זה. כך, אומר החוקר עמוס עזריה לאל עביד בתמליל ת56/א (בעמוד 16), "מעבר למכות קודם אמרת גם חנקת אותה". מוצע לאל עביד, אם כן, כי אמר קודם לכן שחנק את המנוחה, והוא מתבקש להתייחס לדבריו אלה. אל עביד, בתשובה, אינו מכחיש כי אמר כי חנק את המנוחה. הוא מנסה לחמוק ממתן תשובה בכך שהוא טוען כי היה שיכור בעת המעשה, ולכן יתכן כי אינו זוכר את שאירע (עמוד 17). אין בהחלפת הדברים האמורה תמיכה לטענה, כאילו נעשה נסיון להכניס מלים לפיו של אל עביד.

151. חברתי מציינת בחוות דעתה כי אין בתמלילי החקירות אמרה כלשהי ממנה עולה כי העותר ציין מיוזמתו את אתר הדודאים כמקום בו הטמין את הגופה.

אך התמונה העולה ממכלול הראיות שונה. לענין זה כבר עמדנו על כך, שעל פי עדויות שנמצאו מהימנות על ידי בית המשפט המחוזי, אל עביד ציין בשיחה עם עובדים אחרים באתר הדודאים את האפשרות שגופתה של המנוחה עשויה להמצא בזבל. אין כל טענה, כי דברים אלה נאמרו שלא ביזמתו של אל עביד. שיחה זו נערכה לפני שאל עביד נלקח לחקירה במשטרה ונעצר. אכן, אל עביד נלקח לחקירה במשטרה גם על בסיס העדויות על דברים אלה אותם אמר. גם בהודעה ת55/א מיום 21.6.93 - עוד קודם להודייה בפני המדובר - אומר אל עביד, מבלי שהדבר הוצע לו, כי "יכול להיות" שהוא דחף עם הטרקטור "את הגופה עם הזבל" (בעמוד 4). ברור, על כן, כי עוד בטרם החלה החקירה בעניינו, היה זה אל עביד עצמו שהיפנה לעבר אתר הדודאים כמקום אפשרי בו מצויה הגופה. לא מדובר ברעיון של חוקרי המשטרה.

152. גם ביחס לגירסתו של מומחה התביעה, ד"ר מסאלחה, לא עמדה חברתי על מכלול הראיות. חברתי ציינה, כי ד"ר מסאלחה עמד בחוות דעתו על כך שלא אל עביד קושי להתמודד באופן יעיל עם לחצים. חברתי סמכה על דברים אלה, כדי לבסס את התיזה לפיה אל עביד התוודה בחקירתו בשל אי יכולתו לעמוד בלחץ החקירה (ראו בפסקה 10 של פסק דינה).

אך עיון בחוות דעתו של המומחה ובעדותו מגלה, כי לא ניתן למצוא בהם אישור לתיזה האמורה. ד"ר מסאלחה ציין בהמשך חוות דעתו, כי "...לסלימאן יש יכולת וכוח לא להיגרר אחר מצבים רגשיים. גם אם נותן

הרגשה של צייתנות וקונפורמיות, יש בו צד אנטגוניסטי ונטיה ללכת נגד הקונבנציה" (נ56/, עמודים 3-4). וכבר עמדנו לעיל על שורה של עניינים, בהם עמד אל עביד על שלו לכל אורך החקירה. דברים אלה אינם תומכים בתיזה שהעלטה חברתי, לפיה הודייתו של אל עביד נעשתה על רקע חוסר יכולתו להתמודד, ועל מנת לרצות את חוקריו.

זאת ועוד: בחקירתו הנגדית על ידי בא כוחו של אל עביד, עמדתו העקבית של ד"ר מסאלחה היא, כי דפוס ההתמודדות העקבי והבולט של אל עביד עם לחץ במצב כמו חקירת משטרה, אינו שיתוף פעולה, אלא הסתגרות. "סגנון ההתמודדות שלו היא ההסתגרות והנסיגה" (עמוד 518, למשל). המומחה שלל בעדותו את האפשרות שהוצעה לו, שאל עביד "יעשה הכל כדי להשתחרר" ממצב לחץ (עמוד 517). המומחה ציין, כי בממצאיו "אין עדות" לכך שאל עביד ימצא פתרון אחר למצבי לחץ, פרט להסתגרות (שם). אשר לאפשרות שאל עביד יודה מבלי ליתן דעתו לתוצאות החמורות של הודייה מבחינתו, קבע המומחה כי "אין עדות בממצאים שלי, לכך שהנאשם יכול להחליט החלטות לא הגיוניות או נגד האינטרס שלו במצבי לחץ" (עמוד 521). ובהמשך הוא אומר ביחס ליכולתו של אל עביד לעמוד בלחץ של חקירה, "...לפי הנתונים שיש בידי, אני יכולתי להגיע למסקנה שהאדם הזה בתנאים של לחץ, הוא יכול לא לתת" (עמוד 523).

לדברים אלה של ד"ר מסאלחה יש חשיבות רבה. שופטי הרוב בבית המשפט המחוזי לא קיבלו את חוות הדעת של מומחי ההגנה לענין מצבו הנפשי של אל עביד. לעומת זאת, סמכו שופטי הרוב את ידיהם על חוות דעתו של ד"ר מסאלחה. חברתי אינה מבקשת לשנות ממסקנה זו. בשל כך, היא מפנה דווקא לדברים שנאמרו בחוות דעתו של ד"ר מסאלחה. אך לא ניתן להישען על אמירה בודדת בחוות דעת זו, כאילו מאשר המומחה את תיזת ההגנה בדבר כניעותו של אל עביד. יש להידרש למכלול הדברים הרלוונטיים שבחוות הדעת, ובעדות ד"ר מסאלחה המתייחסת אליה. כעולה מדברי לעיל, אלה אינם תומכים בתיזה אשר חברתי מבקשת לקדם. אכן, ניתוח ראייתי שלם ושיטתי, אינו מאפשר לחלץ מחוות דעתו של ד"ר מסאלחה את הקושי שיש לאל עביד בהתמודדות עם לחצים, מבלי לעמוד על ממצאיו של המומחה בדבר האסטרטגיה המועדפת על אל עביד כדי להתמודד עם לחצים אלה.

אשר לנימוקים האחרים לדחיית הטענה כי אל עביד הודה מחמת לחץ החקירה, אני מפנה לדברי לעיל, ולא אחזור.

153. חברתי מעלה תמיהה, מדוע לא גילה אל עביד את מקום המצא הגופה למדובב, לאחר שכבר הודה באינסוס וברציחתה של המנוחה.

בפסק דיני עמדתי על כך, שבתמליל השיחה עם המדובב מוסר לו אל עביד תיאור של מקום התואם את המקום בו נמצאה הגופה לבסוף - מקום נטוש, בו לא עוברים כלי רכב, בכיוון באר שבע, ובו יש בורות. בשלבים מוקדמים יותר של ההליך, אף עמדה ההגנה על כך שיש להבין את דברי אל עביד למדובב כמלמדים על כך שגופת המנוחה מצויה בתוך בור. לכן, אין זה נכון כי אל עביד לא הצביע בפני המדובב על המקום בו נמצאה הגופה לבסוף.

אמת, גישתו היסודית של אל עביד בנקודה זו היא של הסתגרות ואי רצון לשתף פעולה. הוא לא משתף פעולה עם הצעות המדובב לכך שהמדובב, לכשישתחרר, ימצא את הגופה ויעביר אותה למקום אחר. הוא מסרב, בשחזור השני, לצאת מן הרכב כדי להראות כיצד השליך את גופת המנוחה במיזבלה. אך כבר עמדנו בפירוט על קו זה של אופיו של אל עביד, העולה מכל חוות הדעת של המומחים שבדקו אותו. זאת ועוד, יתכן כי הסיבה לגישתו של אל עביד בנקודה זו היא אחרת, וניתן להעלות השערות שונות בנקודה זו. איני רואה טעם בהעלאת השערות אלה, שכן אין בגישתו של אל עביד בנקודה זו כדי להחליש את משקלן של הודיותיו, כפי שנותחו בהרחבה לעיל, או כדי לענות על אותן ראיות מסבכות, ובהן ההודייה בפני המדובב, אשר לא ניתנה להן תשובה בשום שלב שהוא.

154. חברתי מביעה בפסק דינה את הסברה, שאל עביד עמד על משמעות הודייתו רק לאחר שהודה בפני חוקרי המשטרה.

אך חברתי אינה מתייחסת לראיות, עליהן עמדתי בפירוט לעיל, ומהן עולה כי בשיחה עם המדובב לפני שהודה בפניו, או בפני השוטרים, עמד אל עביד באורח בהיר על המשמעות החמורה של מאסר ממושך ושל ניתוק מן המשפחה, אשר עשויה לנבוע מהודייה באחריות להעלמה של המנוחה. (ת112/1, קלטת מספר 1 ע"ק 17/93, בעמודים 6, 9). כך עולה גם מתמליל החקירה בה הודה אל עביד לאחר שהתוודה בפני המדובב (עמודים 13, 25, 27 לת/56א).

גם לאחר דבריו, המובאים במלואם לעיל, ומלמדים בעליל על כך שלאל עביד היתה תובנה בעת החקירה לצפוי לו עקב הודייתו, הוא ממשיך ומשתף פעולה עם החוקרים ומתאר כיצד חנק את המנוחה (עמוד 15 לת/56א; ראו גם ת56/ב, תמליל של המשך החקירה). לאחר הודעה זו, חזר אל עביד לתאו, והתבטא פעמים אחדות בפני המדובב באופן המבהיר כי הבין היטב את משמעות הודייתו. חרף כל אלה, נטל אל עביד

חלק פעיל בשני שיחזורים, בהם שיחזר את המעשים בהם הודה, והמשיך והתוודה בפני חוקרי המשטרה, בשורה של הודיות, בהן אף הוסיף פרטים על המקרה.

במצב דברים זה, ברור כי אין כל אחיזה בראיות לתיזה כאילו אל עביד הודה מבלי שהבין את משמעותה החמורה של הודייתו מבחינת עתידו. אדרבא, תיזה זו נסתרת באופן חזיתי על ידי מערך מוצק וברור של ראיות, עליהן לא באה כל תשובה.

155. חברתי מעלה תמיהה, כיצד שם אל עביד לב בשיחזור השני למספרן המדוייק של השורות בעומק החורשה שאליה הסייע את המנוחה ובה ביצע בה, לדבריו, אונס. עובדה זו אינה מתיישבת לגישה עם ביצוע מעשה אונס בשעת לילה.

אך אל עביד לא ידע את המספר המדוייק של השורות. כך, בהודייה הראשונה בפני חוקרי המשטרה (ת60/ מיום 22.6.93) נאמר כי מקום ביצוע האונס היה "כ6-7- שורות" מן הכניסה לחורשה (עמוד 1). לעומת זאת, בשיחזור הראשון, ת15/א מאותו לילה, אומר אל עביד כי "נכנסנו פנימה כמה שורות, אולי רביעי או חמישי" (בעמוד 4; ההדגשה הוספה). בהודייה אחרת, ת2/ מיום 24.6.93, אומר אל עביד כי "...נכנסתי בפנים אולי 5 או 6 שורות" (בעמוד 1; ההדגשה הוספה. לניסוח דומה ראו גם בתמליל ת38/ מיום 28.6.93, בעמוד 25). גם בשיחזור השני, אליו מפנה חברתי, התמונה לא משתנה. אל עביד סופר חמש שורות, ואומר לשטר "פה באיזור הזה" (ת10/ בעמוד 10; ההדגשה הוספה).

התמונה העולה מדברים אלה היא עקבית וברורה: אל עביד לא ספר בדיוק את מספר השורות בחורשה בליל אינוסה ורציחתה של המנוחה. תשובתו בנקודה זו היא בבחינת הערכה. הוא נוקט באופן עקבי במלת ההערכה "אולי". הוא מדבר על "איזור", ולא על נקודה מדוייקת. הוא אינו נוקב במספר מדוייק של שורות, אף שבאופן כללי, סדרי הגודל של תשובותיו השונות דומים - בין חמש לשבע שורות. אך בכל אחת מן האמרות הנ"ל אנו רואים, כי הוא לא מתחייב על מספר מדוייק. המספרים שבהערכה משתנים במידת מה מאמרה לאמרה. אין, אפוא, יסוד בראיות לתמיהה שמעלה חברתי.

156. א. אשר לנושא הפרטים המוכמנים, עומדת חברתי על כך, שקיים סיכון בהסתמכות על פרטים מוכמנים הידועים למשטרה, מחשש שהשוטרים יזינו את החשוד בפרטים אלה ויביאו להפלתו. בהמשך לקו זה, עומדת חברתי על כך "שלא ניתן לשלול את האפשרות כי החוקרים עצמם הם שהביאו לידיעתו של אל עביד את דבר קיומה של שקית ניילון, אותה החזיקה המנוחה.

ב. לכך אבקש להעיר הערות אחדות. ראשית, הערה כללית. כבר בפרשת דנ"פ 3391/95 ב' ארי נ' מדינת ישראל (טרם פורסם), הבעתי הסתייגות מן הגישה לפיה אין לייחס משקל לפרטים מוכמנים המצויים בידיעת המשטרה. עמדה זו מחמירה, לדעתי, מעבר לנדרש עם רשויות החקירה. אינני סבור כי יש יסוד לחזקה, לפיה פרט מוכמן שהיה בידיעת המשטרה הועבר לנחקר על ידי החוקרים. כפי שציינתי באותה פרשה,

"אני מתקשה לקבל את ההנחה שפרטים הידועים לחוקרי המשטרה, ובכלל זה פרטים אשר אי גילויים חשוב למהלכה התקין של החקירה, מגיעים במקרים רבים לכלי התקשורת. כן מתקשה אני לקבוע כלל - אשר כוחו עמו, כמובן, גם במקרים אחרים - שידיעת נחקר על פרטים מוכמנים תאבד, ככלל, ממשקלה הראייתי אם הפרטים ידועים לחוקרים. יתכנו, כמובן, מקרים בהם ניתן יהיה לייחס לחוקרים שהם אלה אשר גילו לנחקר את הפרטים. במקרה כזה ידיעת הפרטים לא יהיה בה, כמובן, ראייה נגד הנחקר. אך לא קיים חשד מתמיד, ובודאי לא הנחה, שחוקרים מגלים לנחקריהם פרטים מוכמנים, אך כדי אחר כך להסתמך על ידיעת הנחקר אותם כראיה נגדו".

אכן, בענין זה יש לדון בכל מקרה על פי נסיבותיו, ואין יסוד לקבוע חזקה כלשהי, כפי שנעשה הדבר על ידי חברתי.

ג. שנית, לא ברור מנין לקוחה ההנחה, כי כל הפרטים המוכמנים היו ידועים לחוקרי המשטרה בעת חקירתו של אל עביד. בניגוד לחברתי, איני סבור כי ממכלול הראיות - אליהן אין היא מפנה - עולה כי יש יסוד לסברה זו.

ד. שלישית, אל עביד ידע על מצב החורשה בעת ביצוע האונס, פרט אשר חוקרי המשטרה לא היו ערים לו עד ביצוע השחזור הראשון בלילה בו הודה אל עביד לראשונה. פרט זה לא היה יכול להימסר לאל עביד על ידי החוקרים.

מפסק דינה של חברתי, השופטת דורנר, עולה כי לדעתה מלמד תמליל השחזור הראשון לכאורה, כי מצב החורשה היה ידוע למשטרה מבעוד מועד (ראו בפסקה 24 של פסק דינה). אך עיון בתמליל זה, ובמכלול הראיות הנוגעות לענין, מעלה מסקנה ברורה כי הפרט האמור לא היה ידוע, ולא היה יכול להיות ידוע, לחוקרי המשטרה עד לנקודת הזמן בה התייחס אליו אל עביד בעת השחזור.

ראשית, עד להודייתו הראשונה של אל עביד בפני חוקרי המשטרה, בסביבות השעה 23:00 בלילה שבין ה-22.6.93 ל-23.6.93, כלל לא עלתה החורשה האמורה בקשר למקרה שבפנינו. החורשה נזכרת לראשונה, בזכרון הדברים ת60/, המתעד את התוודותו הראשונה של אל עביד בפני חוקרי המשטרה. מכאן ברור, כי לאנשי המשטרה לא היתה כל דרך לקשור את החורשה למקרה, עד לאותו הלילה.

זאת ועוד, השחזור הראשון נערך עוד באותו לילה, סמוך לגביית שתי ההודיות הראשונות מאל עביד. ענין מצבה של החורשה בעת העלמה של המנוחה, ושאלת המצאותה של תעלה בה, כלל לא עלה בחקירה עד לאותו רגע בשחזור, בו נתקלו חוקרי המשטרה ואל עביד בתעלה החפורה, אשר הקשתה על המעבר במקום. על רקע זה ברור לחלוטין כי החוקרים לא ידעו, ולא היו יכולים לדעת, עד לאותו רגע ממש, כי בחורשה האמורה יש תעלה. ממילא, לא היתה להם כל ידיעה משל עצמם על קיומה, או אי קיומה, של אותה תעלה שבועים קודם לכן, ביום העלמה של המנוחה.

כאמור, רק כאשר אנשי המשטרה עושים את דרכם בתוך החורשה יחד עם אל עביד, המוליך אותם פנימה, מתברר כי חפורה במקום תעלה עמוקה למדי. התעלה מקשה על המשך ההתקדמות בחורשה באמצעות רכב. בנקודה זו נשאל אל עביד על ידי אחד השוטרים את השאלה המתבקשת בניסיון העניין, היינו האם "הבור הזה החפירה היתה קודם פה?" (בעמוד 4 ל-15/א', תמליל השיחזור הראשון). שאלה זו היא טבעית ומובנת מאליה. אין בה כל "הדרכה" לתשובה כזו או אחרת. אל עביד משיב לשאלה בשלילה: "לא, היה אספלט, כרכר, לא היתה חפירה (.). נכנסנו פנימה כמה שורות, לא היתה חפירה" (שם). מהלך הדברים האמור אינו מלמד, ולו ברמז, כי השוטרים ידעו מה היה מצב החורשה שבועיים לפני כן. לכל היותר עולה ממנו ניסיון לדלות מאל עביד פרטים, אשר מהם ניתן יהיה ללמוד האם תיאורו את שאירע תואם את המציאות בשטח בזמן אמת.

על כך שרק באותה נקודת זמן עמדו החוקרים על קיומה של חפירה במקום, אשר לא היתה בו בעת העלמה של המנוחה, ניתן ללמוד גם מפעולות החוקרים לאחר השחזור. ביום ה-23.6.93, שעות אחדות לאחר השחזור, פעלה המשטרה כדי לברר באופן בלתי תלוי מה היה מצב החורשה ביום ה-10.6.93, בו נעלמה המנוחה. חוקרי המשטרה חזרו, אפוא, לשטח בבוקר שלאחר השחזור. הם נפגשו, באזור בו התבצעה העבודה, עם עובד מקורות, מר מאיר נחום, המשמש כמפעיל ציוד טכני, ואשר עבד במקום באותה תקופה (ראו ת50/, הודעה שנגבתה בשטח בשעה 08:00 ממר נחום, ו-49/), הודעה שנגבתה ממר נחום בשעה 09:15 של אותו יום). מן ההודעות עולה, כי מטרת גבייתן של ההודעות היתה לברר האם ביום 10.6.93 כבר נחפרה התעלה שנמצאה בחורשה. מר נחום הדגיש, כי "אני אישית ביצתי את עבודות החפירה במקום" (ת49/). הוא אישר

את המידע שמסר אל עביד, ודיווח כי ביום 10.6.93 לא היתה במקום "שום עבודה", וכי באותו יום היה "מעבר חופשי מכיוון שלא התחלנו עבודות חפירה במקום" (ת49). התעלה נחפרה מאוחר יותר. עדות זו מהווה, אם כן, אישור חיצוני לעדותו של אל עביד בנקודה זו.

ניתן לסכם ולומר, אם כן, כי התמונה העולה ממכלול הראיות היא כי בנקודת הזמן בה בוצע השחזור, השוטרים לא ידעו, ולא היו יכולים לדעת, מה היה המצב בחורשה, בעת העלמה של המנוחה. אין ולו שמץ של ראייה, או טענה, אשר יש בכוחם לבסס כי מצב החורשה היה ידוע לחוקרים באותה נקודת זמן.

ה. במאמר מוסגר אעיר, כי גם סברתה של חברתי כאילו אל עביד היה יכול לדעת על פרט זה מכך שצפה בחורשה בעת שנסע לעבודתו, אינו מעוגן בראיה כלשהי. זאת ועוד, כפי שהוסבר כבר לעיל, אין בסברה זו כדי להבהיר כיצד ידע אל עביד לומר, כשבועיים לאחר מעשה, מה היה מצב החורשה בלילה מסויים, אם באותו לילה לא קרה דבר מה אשר ימקד את תשומת ליבו בנעשה בחורשה.

157. בחוות דעתה של חברתי אין התייחסות להיבטים רבים בראיות, אשר יש להם משמעות רבה. אעמוד עתה על כמה מהיבטים אלה.

א. חברתי לא מתייחסת להודיותיו של אל עביד בפני גורמים שונים שאינם גורמי החקירה, ואשר לא ניתן להסביר בניסיון לרצות את חוקריו. המדובר לא רק בהודייה בפני המדובב, אשר לא ניתן לה כל הסבר ממשי, אלא גם בהודייה של אל עביד בפני בני משפחתו לאחר שהוארך מעצרו, ובהודייה שלו בפני שופטת המעצרים. הודיות אלה מחזקות את ההודיות בפני חוקרי המשטרה. הן שוללות את התיזה, כי אל עביד הודה על רקע הפיגור השכלי ממנו הוא סובל ואי יכולתו לעמוד בלחץ החקירה.

ב. כמו כן, לא התייחסה חברתי למגמת ההתפתחות המלווה את הודיותיו של אל עביד בפני חוקרי המשטרה, המגלות התעצמות הדרגתית בחומרת מעשיו של אל עביד. חברתי גם לא התייחסה להתבטאויות ספונטניות של אל עביד בהודיות אלה החושפות את אשמתו. על כל אלה עמדתי לעיל בהרחבה רבה, ולא אחזור. אין כל ראייה - לרבות עדויות המומחים - ממנה עולה כי אל עביד עלול להאמין באמת ובתמים באשמתו בדבר עבירה, אותו לא ביצע. גם חברתי לא מפנה לראיה כזו. על רקע זה, אין כל הסבר לאותן אמירות של אל עביד, בהן הוא מביע חרטה על מעשיו, ובהן הוא מבקש לסובב את גלגל הזמן לאחור. גם אמירות אלה, עליהן עמדתי בהרחבה לעיל, מעידות על אשמתו. גם אותן לא ניתן להסביר בלחץ החקירה או בכך שהחוקרים הכניסו מלים לפיו של אל עביד.

ג. בפסק דינה של חברתי אין כל התייחסות גם לסמיכות הזמנים בין ההודייה בפני המדובב לבין ההודייה בפני החוקרים. אכן, סמיכות זמנים זו מצביעה על כך, שההודייה בפני החוקרים לא נבעה מלחץ החקירה - אשר באותו שלב כבר היתה ביומה החמישי - אלא משבירת המחסום הפנימי של אל עביד, בעקבות הודייתו בפני המדובב. גם לכך לא מצאתי תשובה בפסק דינה של חברתי.

ד. בפסק דינה של חברתי אין כל התייחסות להתרשמות מאופן ביצוע השחזורים על ידי אל עביד ומן הדברים אשר אמר במהלכם. היתה לנו הזדמנות לחזות בשיחזורים אלה, לצפות בהתנהגותו של אל עביד ולשמוע את דבריו. יש חשיבות רבה להתרשמות זו, הואיל ובענין זה ניתנה לנו, כשופטי ערכאת ערעור, הזדמנות להתרשם מאל עביד באופן בלתי אמצעי.

להתרשמות זו יש חשיבות בכמה מישורים. ראשית, על סמך התרשמות זו, מוכן הייתי לקבוע שאל עביד לא התנהג כאדם בעל פיגור כלשהו, כפי שגם התרשמו שופטי הרוב בבית המשפט המחוזי. אל עביד התנהג במהלך השחזורים כאדם המבין היטב את מה שמדברים אליו - הגם שהשחזורים התנהלו בשפה העברית, אשר אינה שפת אמו - וענה לשאלות שהופנו אליו ברהיטות ולענין. לא ניתן היה להתרשם במהלך השחזורים מפיגור כלשהו. אגב - התרשמות זו תואמת את הממצאים הרבים לענין תפקודו התקין והמלא של אל עביד כאדם עובד ובעל משפחה, בניגוד לציפיות של מומחי ההגנה. גם לכך לא באה התייחסות בפסק דינה של חברתי.

מן השחזור ניתן להתרשם גם מהכנות של דברי אל עביד, כשהודה במעשים שעשה במנוחה. ניתן היה להתרשם גם מכנות החרטה והצער אשר הביע אל עביד על מעשיו. הרושם הברור והמשכנע היה של אדם אשר חרב עליו עולמו, והוא מצטער צער רב על המעשים הנוראים שעשה.

ה. חברתי אינה מתייחסת גם לכל אותן ראיות, אשר מלמדות על כך שאל עביד עמד על גירסתו בנקודות מסויימות, אף שגירסה זו לא היתה נוחה לחוקרי המשטרה. חברתי אינה מנסה ליישב בין עובדה זו לבין התיזה, לפיה ההודייה שהודה אל עביד נובעת מאי יכולתו לעמוד בלחץ החקירה.

ו. בהתייחסה לביקורו של אל עביד באתר הדודאים בסביבות השעה 22:00 ביום 10.6.93, נמנעת חברתי מהתייחסות לשורה של עניינים המתלווים לעצם הביקור בשעה בלתי הגיונית, הקרובה לשעה בה מגיע אל עביד לעבודתו ממילא, במקום השם אותו על ציר המקום והזמן של ביצוע העבירה; השקר לשומר

על מעשיו של אל עביד לפני הגעתו; שטיפת הרכב בעת הביקור; מצב רוחו החריג של אל עביד. כל אלה מעצימים את משקלה של ראייה זו, ונוכח רוחבה של יריעת המחלוקת במשפט, הופכים אותה לראיית סיוע. חרף זאת, לא בא לדברים אלה כל הסבר שהוא.

ז. בדונה בשאלת הפיגור השכלי ממנו סובל אל עביד, לא התייחסה חברתי לכל הראיות המעוררות סימן שאלה לגבי עצם הפיגור האמור, ובמיוחד לתיפקוד התקין של אל עביד בהקמת משפחה, בבניית בית ובמישרות שונות בהן החזיק. חברתי גם לא התייחסה, בהקשר זה, לדבריו של ד"ר מסאלחה, אשר ציין בחוות דעתו כי ההבנה החברתית של אל עביד מצויה בתחום הנורמה. כל אלה אינם מאפשרים, לדעתי, לקבוע כי הודיותיו של אל עביד נעוצות במוגבלות ביכולת ההבנה שלו.

התוצאה

אשר על כן, דעתי היא כי יש לקבל את עתירת המדינה בדנ"פ 4342/97, לבטל את הכרעת הדין שניתנה ברוב דעות בע"פ 2109/96 אל עביד נ' מדינת ישראל הנ"ל, לפיה זוכה אל עביד מאשמת רציחתה של המנוחה, ולהרשיעו בעבירה זו. ההרשעה באינסה של המנוחה תישאר על כנה. עתירתו של אל עביד בדנ"פ 4530/97 נדחית. עם הרשעתו של אל עביד כאמור, העונש אשר יש להשית עליו הוא מאסר עולם.

המשנה לנשיא ש' לזין:

אני מסכים לפסק דינו של השופט ת' אור.

המשנה לנשיא

השופט מ' חשין:

אני מסכים לחוות-דעתו המקפת-כל והמשכנעת של חברי, השופט תיאודור אור.

2. צפיתי בסרט הווידיאו בו משחזר אל-עביד את מסעה של חנית קיקוס אל מותה. קראתי את תמליל שיחתו עם המדובב, שיחה בה הודה אל-עביד, למעשה, באינוסה של חנית וברציחתה. אחרי צפיה וראייה אתקשה-במאוד שלא להרשיעו בשתי העבירות בהן הואשם: ברציחתה של חנית ובאינוסה.

3. הנה-היא השיחה עם המדובב: הודייתו הראשונה - אך לא האחרונה - של אל-עביד היא לפני המדובב. המדובב אינו איש-מרות, ותשובותיו של אל-עביד לשאלות המדובב ניתנות כאדם השח לפי-תומו, כמי שמדווח לחברו על אירועים שעברו עליו זה לא-מכבר. בתחילתה של השיחה אל-עביד הוא כספר החתום, אותו ספר חתום שהציג לפני חוקרי המשטרה. ואולם בהמשכה נפתח סגור-ליבו אט-אט, ומשנפתח - שוב אין הוא נסגר. אמנם כן: הודייתו של אל-עביד במעשי האינוס והרצח אינה בוקעת מליבו כפרץ מים אדירים; ואולם דבריו, גם אם לעיתים מהוססים הם משהו, הנה בעיקרם חד-משמעיים הם.

4. אדם, כל אדם, האוצר בקירבו סוד על מעשה נורא שראה בעיניו - סוד שרק הוא יודע עליו, הוא ואין-בילתו - יכול שיחוש צורך נפשי לשתף את הזולת בסודו. ואולם, במקום שאותו אדם מעורב במעשה הנורא, ועם כל רצונו לשתף את הזולת בסודו, יפעלו בקירבו בה-בעת כוחות-נגד בני-עוצמה שיזהירו אותו מפני הסגרת הסוד לידי אחרים; שאם יעבור ויסגיר - אפשר ייפגע. התנגשות זו שבין הצורך הנפשי לגלות לבין הצורך הנפשי שלא-לגלות, מטלטלים את בעל-הסוד אנה-ואנה, קדימה ואחורה, ימינה ושמאלה, מעלה-מטה. וכך מגלה הוא לזולתו את הסוד הנורא, ובה-בעת אין הוא מגלה: טפח ומכסה טפח, צועד קדימה וחוזר אחורה, נושף ושואף. הקורא (בעברית) את תמליל השיחה (בערבית) שהיתה בין אל-עביד לבין המדובב, והמאזין באוזני-רוחו לאותה שיחה, לא יוכל שלא להתרשם מן הלחץ האדיר שאל-עביד שרוי בו, לחץ המביא אותו לשחרר מקירבו -

פיסות-פיסות - אותו סוד נורא שהוא כולא בליבו. כך הוא בשיחתו של אל-עביד עם המדובב. כך הוא שעה שאל-עביד משחזר את מהלכיו ומעשיו באותו לילה נורא. השומע והרואה את אל-עביד בתארו את האירועים הנוראים, יבין ויידע ביתר-שאת את אליהוא בן-ברכאל הבוזי, בפתח דבריו לאיוב ולשלושת רעיו (איוב לב יח, כ): "הציקתני רוח ביטני... אדברה וירווח לי". סימני האמת ניכרים ועולים מעצמם מדבריו של אל-עביד. הצופה יצפה, המאזין יאזין, הקורא יקרא - ויאמין.

בעיקבות השיחה עם המדובב באים השיחוזרים: שיחזור אחד באותו לילה עצמו, ושיחזור נוסף מספר ימים לאחר-מכן.

5. אין לו לדיין אלא מה שעיניו רואות ואוזניו שומעות. בשיבתי בערעור מן-המניין אין אני רואה אלא כתבי בי-דין למיניהם - כתבי-אישום, פרוטוקולים, מוצגים, סיכומים, פסקי-דין, כתבי-ערעור ועוד כיוצא באלה - ואין אני שומע אלא טיעוניהם של פרקליטים. כך בערעור מן-המניין. לא כן בעניינינו-שלנו. צפיתי בסירטי השיחזור שאל-עביד הוא הגיבור הראשי בהם. ראיתי את אל-עביד מתאר את שאירע ושמעתי את קולו בהצגות השיחזור. האדם יראה לעיניים ואני ראיתי לעיניו של אל-עביד והקשבתי רב-קשב לקולו. אחרי כל אלה ידעתי בי - ככל שיוכל אדם לדעת - כי הודייתו אין היא הודיית-שווא, כי מספר הוא על אירועים שעברו עליו עצמו. כי אין הוא מדקלם דברים שלימדוהו אחרים, כי אין הוא חוזר על מה שהורוהו לומר.

6. בין שתי נקודות על-פני מישור עובר קו ישר אחד בלבד. בין הודייתו של אל-עביד לפני המדובב ובין הודייתו לפני מצלמות הווידאו - תוך שיחזור המעשים שעשה - עובר קו ישר אחד בלבד. הקו הופך וקטור, והווקטור מורה אל-עבר חיובו של אל-עביד במעשי הרצח והאינוס. אם כך בשני צמתים אלה, לא-כל-שכן בידוענו כי על-פני אותו ישר מצויים צמתים חשובים נוספים: בהודייתו של אל-עביד לפני חוקרי המשטרה ובשאר הודייות שלו במהלך מעצרו, הודייות מפורשות והודייות מכללא. על כל אלה דיווח לנו חברנו השופט אור בפרוטרוט ובאורח משכנע, ולא אוסיף על דבריו.

7. דיווחו של אל-עביד אודות האירועים הקשים של האינוס והרצח - תוך פירוט-יתר של אותם מעשים וכל הסובב אותם - הינו דיווח כמעט-מלא. יש בו התחלה, יש בו אמצע ויש בו סוף - סוף עצוב, סוף טראגי. הסיפור ברור, ואת החסר בו לא נתקשה להשלים. הסיפור גדוש פרטים קטנים וטריוויאליים - בלתי-רלוונטיים, לכאורה - ואולם דווקא אלה צובעים אותו בסימני-אמת לרוב. וההתרגשות הניכרת בפניו ובשיחו של אל-עביד, כאב-הבטן החרף שהוא נתקף בו בעת השיחזור, כל אלה מוסיפים נופך-אמת לדבריו. תיאורי האירועים מפיו של אל-עביד הם מקיפים ומשכנעים. אל-עביד בונה נגד עינינו - אט-אט, אבן-על-אבן - חומה גְּצוּכָה של ראיות

הסוגרת עליו סביב-סביב. אכן, יש ראיות שאינן עולות לחלוטין בקנה אחד עם סיפורו של אל-עביד, אך אלו אין בכוחן לקרקר את החומה שהוא בשיחו בנה סביב עצמו. אל-עביד מוליך אותנו אחריו - מעט-מעט אך בביטחה - במסע-אימים של גורל. והסיפור הוא סיפור של חיים ושל מוות.

8. חברי השופט גולדברג תקפו הספק, והספק הוליכו אל זיכוי של אל-עביד. חברי השופט קדמי תקפו הספק בזירת הרצח - אך לא בזירת האינסוס - אשר-על-כן זיכה את אל-עביד מאישום הרצח וחייבו בדין האינסוס. אני מכבד את דעותיהם של חבריי, כל אחד מהם לעצמו, אך ספיקות שדבקו בהם לא דבקו בי; ספיקותיהם אינם ספיקותיי, דעתם אינה דעתי. כשאני לעצמי, ידעתי בי - כידיעתו של בן-אנוש - כי אל-עביד גם אנס גם רצח את חנית. כך ידעתי. כך גם אפסוק.

אחר הדברים האלה

9. חברתי השופט דורנר החליטה לזכות את אל-עביד בדין וכתבה את נימוקיה להחלטתה. חברי השופט אור השיב לדברי חברתי את שהשיב. אני מסכים לדבריו האחרונים של חברי כשם שהיסקמתי לדבריו הראשונים.

10. "מלכת הראיות" - כך כונתה לעיתים הודייתו של נאשם בחקירת משטרה. וגם אם לא מלכה-על-כס היא, "נסיכת ראיות" היא, מאותן ראיות ראשונות במלכות. מי כמונו, היושבים לדין יום-יום, יודעים זאת. ומכבר ידענו אף זאת, כי הניסיון וחוכמת-המעשה הם המדריכים אותנו בלכתנו. וכבר לימדנו אחד מן החכמים בקהילתנו - קהילת-המשפטיים - אוליור וונדל הולמס, כי חיי המשפט לא נעו על מסילת-היגיון אלא על דרך-הניסיון: "The life of the law has not been logic; it has been experience": Oliver Wendell Law (Boston, 1881) 1 Holmes, The Common ברגיל, אין אדם משים עצמו רשע; קרא: אין אדם מודה כי עבר עבירה פלונית אלא אם עבר אותה עבירה. חוכמת-הלב לימדה אותנו, שאין אדם עושה עצמו רשע במקום שהוא צדיק. בייחוד אמורים הדברים בחמורות שבעבירות, באותן עבירות השולחות אדם לשנים ארוכות אל בית האסורים. אין זו הנחה משפטית. אין זו חזקה חלוטה. הנחה של שכל-ישר היא, הנחה המייסדת עצמה על טבע האדם.

11. מתוך שאמרנו להלך זהיר-זהיר, נימנו וגמרו מורי-הלכה וחכמים זה מכבר כי לא נספק עצמנו בהודייה, כי נחייב עצמנו ב"דבר-מה" בצידה. אותו "דבר-מה" נועד "כדי להראות, כי הדברים הנאמרים בהודאה

דברי אמת הם, וכי הנאשם הוא אדם אשר היתה לו הזדמנות לעשות את מעשה הפשע שבעשייתו הודה לפני עומדו לדין". השופט ש' ז' חשין בע"פ 3/49 אנדלרסקי נ' היועץ המשפטי לממשלה, פ"ד ב 589, 593. מישקלו ועוצמתו של אותו "דבר-מה" עומדים ביחס הפוך למישקלה ולעוצמתה של ההודייה. וכך, ככל שתעלה ההודייה במישקלה ועוצמתה תגבר, כן נוכל לספק עצמו ב"דבר-מה" קל ובעל עוצמה מעטה (השופט ברק בע"פ 715, 744/78 לוי נ' מדינת ישראל, פ"ד לג(3) 228, 234). נדע ונזכור עם זאת, כי לעולם נידרש למציאתו של "דבר-מה" בצידה של ההודייה, ולו במישקל נוצה הוא. אפשר שאותו "דבר-מה" יהיה קל כנוצה אך גם כבד כנוצה יהיה. וכולנו ידענו כי יש שקש אחד ישבור את גב הגמל.

12. חברתי השופט דורנר מבקשת להבקיע דרך חדשה משלה בדין הראיות. המלכה כבר אינה מלכה. אף נסיכה אין היא. כיתרה של המלכה נקרע מעליה ונזר של קוצים הושם על ראשה. הודיית נאשם, אליבא דחברתי, לא עוד תהייה כשהיתה. ובלשונה: "הודאת נאשם היא ראייה חשודה, וזאת אף אם ניתנה שלא בעקבות לחץ חיצוני אשר הופעל על הנאשם": ומדוע כך? "שכן בהיעדר ראיות מוצקות אחרות, שיש בהן כדי להוכיח את אשמת הנאשם אף בהיעדר הודאה, מתן הודאה הוא במקרים רבים פעולה בלתי-רציונאלית. ונקיטת צעד לא רציונאלי של עצם מסירת הודאה, מעוררת חשד באמינות ההודאה. חשד זה אינו תיאוריטי גרידא, אלא הוא הוכח לא אחת בנסיון האנושי" (בפיסקה 3 לחוות-דעתה של חברתי; ההדגשות שלי - מ' ח'). בהמשך דבריה אומרת חברתי כי יש לבדוק כל הודאה "באופן רחב", וכי "הבדיקה צריכה להיערך מתוך יחס חשדני למהימנות הודאה כראיה" (ההדגשה שלי - מ' ח'). עדים המעידים - במשטרה או בבית-המשפט - על מה שראו ועל מה ששמעו, אין חוט של חשד נמתח על עדותם. מיסמכים המוגשים כראיות למשטרה או לבית-המשפט, אין הם חשודים כמיסמכים שאינם מעידים אמת. רק הודיית נאשם מחוץ לכותלי בית-המשפט, רק היא חשודה באי-אמת. האמנם כך? ומדוע לא נחשוד בהודיית נאשם נוכח בית-המשפט? בבחינת המערכת הנפשית של אדם, האמנם כה רב המרחק בין הודייה מחוץ לכותלי בית-המשפט לבין הודייה בבית-המשפט? ואם רב הוא החשש, מדוע לא נפסול הודייות במשטרה מכל-וכל?

13. אני מתקשה להסכים לדברי חברתי. אכן, נידרש לזהירות בטיפול בהודייות שניתנו מחוץ לכותלי בית-המשפט. אך לא מצאתי תימוכין - לא בהלכה, לא בדברי חכמים ולא בשכל הישר - להלכה החדשה המוצעת לנו, לאמור, כי נקביל פניה של הודייה בחשדנות. כי כל הודייה - או כמעט כל הודייה - תלווה בדרכה לבית-המשפט בעדויות של מומחים לנפש האדם - פסיכולוגים, פסיכואנליטיקאים, פסיכיאטרים - מומחים שיעידו על מאפייני אישיות יחודיים של הנאשם, על מיבנה נפשו, על הסיבות הלא-רציונאליות (כנטען) שהביאו אותו להודות במעשה שאפשר לא עשה כלל. ואם מומחים אלה יתייצבו על צד אחד, נדע מעצמו כי מומחים-שכנגד ייעשו אגודה למחנה יריב. ובמלחמה זו של מומחים במומחים - היכן נהיה אנו? בוקה ומבוקה ומבולקה. לא

נכחד: לעיתים אפשר שכך יהיה. ואולם התמונה המתקבלת מדברי חברתי הינה כי כך עלול לקרות לעיתים מזומנות. אני חושש כי הליכה בדרך זו המוצעת לנו עלולה לפורר את ההליך המשפטי לפירורים. לכך לא אוכל להסכים. מהפך זה בדין הראיות אינו מקובל עלי מעיקרו.

ש ו פ ט

השופט ד' דורנר:

צר לי, אך איני יכולה להצטרף לפסק-דינו של חברי, השופט אור. שותפה אני לפסיקתו של חברי, השופט גולדברג, כי מכלול הראיות שבא בפני בית-המשפט המחוזי בשני גלגוליו של המשפט אינו מוכיח מעל לכל ספק סביר כי העותר הוא זה שאנס ורצח את המנוחה. על-כן, לו נשמעה דעתי, היינו דוחים את עתירתה של המדינה, מקבלים את עתירתו של העותר ומזכים אותו מחמת הספק מן האישומים שבהם הורשע.

להלן נימוקיי.

1. הראיה האחת והיחידה הקושרת את העותר לביצוע עבירות האינסוס והרצח הינה הודאתו, לרבות שחזור המעשה על-ידי, שנמסרה בעיקרה 12 יום לאחר היעלמה של המנוחה בתאריך 10.6.1993.

בהודאתו תיאר העותר במדויק את מקום האינסוס - בתוך מכונית מסוג סובארו, בעומק שורת העצים החמישית בחורשה הסמוכה לבית-הספר החקלאי אשל הנשיא; את מקום הרצח - מכונית הסובארו; ואת מקום הטמנת הגופה - אתר הטמנת הזבל "דודאים", ליד צמיג גדול שעליו הצביע במהלך השחזור.

בשלושת המקומות הללו לא נמצאה כל ראיה חפצית המאשרת את גירסתו של העותר בהודאתו, כגון סימנים לנסיעת מכונית בתוך החורשה, טביעת אצבעות המנוחה או שיערה משערותיה בתוך המכונית, או חפץ או שרידי חפץ מחפצי המנוחה במכונית או באתר דודאים, שבו נערך חיפוש נרחב אחר הגופה. חפצי המנוחה - חולצה וחזיה - נמצאו כשנתיים לאחר עריכת החיפושים באתר דודאים. חפצים אלה נמצאו ליד גופתה, שהתגלתה בתוך בור ניקוז בפאתי העיר באר-שבע, באתר-הבנייה נאות חצרים שלא היה פעיל במשך שנתיים,

לרבות בזמן שבו נעלמה המנוחה. בעוד שנמצאו ראיות אשר קשרו את העותר לאתר דודאים, שם עבד דרך קבע ושם נראה בשעה בלתי-מקובלת ביום שבו נעלמה המנוחה, הרי שלא נמצאה כל ראיה הקושרת את העותר לאתר נאות חצרים.

נותרו פרטים אחדים בהודאת העותר שאומתו. עם זאת, פרטים אלה כולם אינם נוגעים לביצוע העבירות, ועל-כל-פנים הם היו ידועים למשטרה בעת חקירתו של העותר.

2. כידוע, ככל שעולה משקלה העצמי של הודאת נאשם, כך נדרשת להרשעה מידה קטנה יותר של תוספת ראייתית; ולהיפך: ככל שמשקלה העצמי של הודאה קטן יותר, כך תידרש תוספת ראייתית גדולה יותר. הרף התחתון הנדרש הוא "דבר-מה נוסף", המאמת פרט ממשי כלשהו בהודאה, לרבות כזה שאינו נוגע לביצוע העבירה. הרף העליון הינו סיוע, כלומר, ראיה עצמאית הקושרת את הנאשם לביצוע העבירה. ראו ע"פ 744,715/78 לוי נ' מדינת ישראל, פ"ד לג(3) 228 (להלן: ע"פ לוי), בע' 234.

השאלה המשפטית המתעוררת בדיון נוסף זה היא מהם המבחנים לקביעת משקלה של הודאת נאשם.

3. הודאת נאשם היא ראיה חשודה, וזאת אף אם ניתנה שלא בעקבות לחץ חיצוני אשר הופעל על הנאשם. שכן, בהעדר ראיות מוצקות אחרות, שיש בהן כדי להוכיח את אשמת הנאשם אף בהעדר הודאה, מתן הודאה הוא במקרים רבים פעולה בלתי-רציונלית, ונקיטת צעד לא רציונלי של עצם מסירת הודאה, מעוררת חשד באמיתות ההודאה. חשד זה אינו תיאורטי גרידא, אלא הוא הוכח לא אחת בנסיון האנושי.

ההלכה היהודית נתנה ביטוי לנסיון אנושי זה ולא הכירה בהודאת נאשם כראיה. גישתה היא כי "אין אדם משים עצמו רשע". כלומר, אף אם אדם מודה כי עבר עבירה פלילית, הרי שאין בהודאתו כדי להפילילו. הרשעה טעונה ראיות חיצוניות. ראו יבמות כ"ה ע"ב; רמב"ם, הלכות עדות י"ב ב'.

כך גם בפסיקה הישראלית, הקובעת כי אין להרשיע נאשם על יסוד הודאתו בלבד, אף אם הוכח כי הייתה "חופשית ומרצון" כנדרש על-פי סעיף 12 לפקודת הראיות [נוסח חדש], תשל"א 1971-, ואף אם יש לה משקל עצמי מלא. אלא נדרשת ראיה נוספת - "דבר-מה נוסף" - וזאת כדי לסלק את החשש שמא הנאשם הודה בעבירה שאותה לא ביצע. ראו ע"פ 3/49 אנדרסקי נ' היועץ המשפטי לממשלה, פ"ד ב 589.

4. מבחן "החופשית ומרצון", האמור לסנן מקרים שבהם הופעל על נאשם לחץ חיצוני שהביא אותו להודות בעבירה, יחד אצלנו - ככלל - לטיפול באמצעי חקירה פסולים ואין בו כדי לפסול הודאה שניתנה בעקבות תחקור לוחץ בתנאי מעצר. ראו דברי הנשיא שמגר בע"פ 485/76 בן לולו ואח' נ' היועץ המשפטי לממשלה (לא פורסם, מצוטט אצל יעקב קדמי, על הראיות (חלק א, תשנ"א), בע' 33). ואילו משקלה הפנימי של הודאת נאשם נקבע בעיקר על-פי תוכן ההודאה, קרי על-פי "הגיונה או חוסר הגיונה הפנימי, סידורם או בלבולם של הפרטים הנמסרים וכיוצא בהם סימנים של שכל ישר המביאים אדם בר-דעת להתייחס לדברי זולתו באמון" (ע"פ לוי הנ"ל, בע' 234). ברם, לצד מבחן "החופשית ומרצון" ובחינת תוכן ההודאה מצויים גורמים נוספים המשפיעים על משקל ההודאה, אף אם לא על קבילותה, ובעיקר אישיות הנאשם המסוים וההשפעה עליו של המעצר ולחצי החקירה.

5. מחקרים הראו כי לעיתים עלולים תנאי המעצר והחקירה, בהצטרפם למאפייניו האישיים של הנאשם, להובילו למצב שבו הוא יאבד יכולת לעמוד על האמת. במצב זה עלול הנחקר למסור לחוקריו גירסה שלפי סברתו היא המבוקשת על-ידיהם. זאת, למרות שנחקר כזה מודע לכך שהגירסה שהוא מוסר אינה נכונה. כך, למשל, עשוי להימצא נחקר במצב שבו, בשל הלחץ המופעל עליו, הוא יהיה מוכן למסור כל גירסה, ובלבד שמעצרו וחקירתו יסתיימו ולו באופן זמני. לעיתים אף עשוי הנחקר להיתפס לשיקולי "כדאיות" מוטעים, כגון המחשבה כי יודה בחקירה ומאוחר יותר, במשפט, יוכיח את חפותו, או כי יודה בעבירה קלה יותר מזו המיוחסת לו, ובכך יפטור עצמו מן האשמה העיקרית. דוגמות נוספות הן מקרים בהם נחקרים חוששים מהפעלת אלימות או לחץ אחר בהמשך החקירה ומבקשים להקדים תרופה למכה באמצעות מסירת ההודאה, וכן נחקרים המבקשים למצוא חן בעיני חוקריהם. תופעה זו מוצאת ביטוי חזק בקרב נחקרים מפגרים, בשל היותם בעלי תפקוד שכלי לקוי וסובלים מקשיי התמודדות עם נסיבות לוחצות.

במקרים קיצוניים עשויה הסיטואציה של חקירה או מעצר לגרום להפגמת הגירסה המפלילה על-ידי הנחקר, מבלי שהוא יהיה מסוגל להבחין בינה לבין המציאות כהוויתה. תופעה זו קיימת, למשל, אצל נחקרים הנוטים בשל מבנה אישיותם המיוחד להיות מושפעים מגירויים חיצוניים וסביבתיים שלהם הם נחשפים במהלך החקירה המשטרית, לרבות התנהגות החוקרים, שאלותיהם ורמיזותיהם, עד כי מסוגלים הם להפנים את הגירסה המפלילה "המוצעת" על-ידי החוקרים, ואף להשתכנע באמיתותה. ראו Gisli H. Gudjonsson, *The Psychology of Interrogations, Confessions and Testimony* (1992); Ian Dennis, "Miscarriages of Justice and the Law of Confessions: Evidentiary Issues and Solutions," [1993] Public Law 291.

באנגליה הגיעה ועדה מלכותית שהתמנתה לאחר גילוי הרשעות על-יסוד הודאות-שווא, לכלל דעה כי

אין לדבוק עוד בתפיסה כי בדרך-כלל הודאת נאשם משקפת את האמת. וכך, בין השאר, נכתב בדו"ח הוועדה:

It is now generally accepted that persons do confess to crimes that they have not committed for one or other of the reasons set out in [this report]. The legal system has always allowed in evidence statements that are made against the interests of the maker in the belief that individuals will not make false statements against themselves. This belief can no longer be sustained. Research has conclusively demonstrated that under certain circumstances individuals may confess to crimes they have not committed and that it is more likely that they will do so in interviews conducted in police custody even when proper safeguards apply.

[Report of the Royal Commission on Criminal Justice
[64, (להלן: **דו"ח ועדת רנסימן**) (1993)]

אף בישראל מונתה על-ידי שר המשפטים ושר המשטרה ועדת מומחים בראשות שופט בית-המשפט העליון אליעזר גולדברג "לבחינת המצב המשפטי באשר להרשעת נאשם על-סמך הודאתו ללא ראיות חיצוניות נוספות ולבדיקת התוספת הנדרשת כ'דבר מה'... [נ]הלקחים שיש להפיק מהמצב העובדתי והמשפטי בנושא זה". בדו"ח שהגישה הוועדה היא עמדה על הסיבות למתן הודאות-שווא, ומנתה ביניהן גם את השפעת המעצר והחקירה - אף אם היו כדין - על נאשמים הסובלים מליקויים שכליים או מהפרעות נפשיות. ראו **דין-וחשבון הוועדה לעניין הרשעה על סמך הודאה בלבד ולעניין העילות למשפט חוזר** (להלן: **דו"ח ועדת גולדברג**), בע' 8-10.

6. לעיתים קשה לעמוד על השפעתם של מאפייני אישיות ייחודיים של נאשם, בשילוב עם תנאי המעצר והחקירה, על אמיתות הודאתו. ראו ע"פ 614,556/80 **עלי ואח' נ' מדינת ישראל**, פ"ד לז(3) 169 (להלן: **ע"פ עלי**), בע' 185-186; אהוד קמר, "דבר מה נוסף מפי הנאשם", **פלילים** ה (תשנ"ו) 277, בע' 284-291, וההפניות הרבות המובאות שם, המלמדות על הודאות-שווא רבות שהסיבות למסירתן נראות כלקוחות מן הדמיון. במקרים שבהם לא הוכחו סיבות כאלה למסירת ההודאה, נטו בתי-המשפט לתת בה אמון. ראו אורי שטרזמן, "הגנת החשוד מפני הודאת שוא", **המשפט** א (תשנ"ג) 217, בע' 218-219. ראו גם Corey J. Ayling, "Corroborating Confessions: An Empirical Analysis of Legal Safeguards Against False Confessions," (1984) **Wisc. L.R.** 1121, p. 1180-1181.

לא זו אף זאת: המבחן המתבסס על בדיקת תוכן ההודאה וסימני האמת העולים מתוכה בלבד, אינו מאפשר זיהוי יעיל של הודאות בלתי-אמינות, גם משום שיישומו אינו דווקא, ואין הוא מבוסס על הטלת חשד

באמינות הודאה בתור שכזאת. כך, למשל, מקובל כי ההודאה אינה חייבת להיות אמינה בשלמותה, ודי בכך שרק חלק ממנה ייתפס כמהימן. באותו אופן, קיומן של סתירות בין הודאות שונות של אותו נאשם או אף בתוך ההודאה עצמה, אינו יוצר בהכרח ספק סביר לגבי אמיתותה. ראו ד"נ 3081/91 קוזלי ואח' נ' מדינת ישראל, פ"ד מה(4) 441, בע' 459; מרדכי קרמניצר, "הרשעה על סמך הודאה - האם יש בישראל סכנה להרשעת חפים מפשע?", המשפט א (תשנ"ג) 205, בע' 205.

7. המסקנה המתבקשת היא כי מהימנות הודאה יש לבחון באופן רחב, ולקבוע את משקלה על-סמך בדיקת שלושה מרכיבים: **האחד**, מבנה אישיותו של הנאשם; **השני**, נסיבות מסירת ההודאה; **והשלישי**, תוכנה של ההודאה והגיונה הפנימי. הבדיקה צריכה להיערך מתוך יחס חשדני למהימנות הודאה כראיה. התמקדות בתוכן ההודאה בלבד, ללא התחשבות בשני הגורמים האחרים, עלולה להכשיל את בית-המשפט ולהובילו להסתמכות על הודאה כוזבת.

באשר למרכיב **האחד** של בדיקת מהימנותה של הודאה, קרי מבנה אישיותו של הנאשם, הרי שלנוכח הקושי המקצועי הניצב בפני בית-המשפט באבחון קווי אישיותם של נאשמים והשלכותיהם, סבורים מלומדים שונים כי על רשויות החקירה ובתי-המשפט להסתייע באנשי מקצוע, כדוגמת פסיכולוגים, באבחון מצבו הנפשי והשכלי של הנאשם וביהיוו הסיבות האמיתיות אשר הובילו אותו להודות באשמה. ראו גדג'ונסון, שם, Rosemary Pattendon, "Should Confessions be Corroborated?" 107 *Law* 204-182; בע' 338-339 (1991), p. 338-339 *Quarterly Rev.* אף ועדת רנסימן הוסיפה למסקנותיה את ההמלצה להשתמש בפסיכולוגים ובאנשי מקצוע אחרים לעניין זה. ראו דו"ח **ועדת רנסימן**, בע' 58.

המרכיב **השני** של הבדיקה מחייב לברר את מכלול נסיבות החקירה ואת שיטות החקירה שננקטו על-ידי החוקרים שגבו את ההודאה, גם אם לא הוכח, ואף לא נטען, כי הופעלו אמצעי חקירה פסולים. יש לברר, בין היתר, את משך החקירה, אופן הצגת השאלות לנחקר, מספר החוקרים שהשתתפו בחקירה, מקום החקירה, מצבו הנפשי של הנחקר בזמן החקירה, תנאי מעצרו, והאמצעים שהופעלו בחקירה. לכל אלה עשויה להיות השפעה על התנהגותו של הנחקר.

8. בשל הקושי ביהיוו אמינות ההודאה, יש הסבורים כי בכל מקרה נדרשת להרשעה על בסיס הודאת נאשם ראיית סיוע. ראו Alex Stein, "The Refoundation of The Evidence Law", *Canadian J.L. & Jurisprudence* (1996) 279, p. 333; Steven Greer, "The Right to Silence, Defence Disclosure, and Confession Evidence," in *Justice and Efficiency? The Royal Commission on*

המיעוט של פרופ' קרמיצר בדו"ח ועדת גולדברג הנ"ל, בע' 64-66.
 Criminal Justice (Stewart Field and Philip A. Thomas eds., 1994) 102, p. 114; ראו גם את דעת

אך לדעתי, כבילת שיקול-הדעת השיפוטי בתנאי טכני אינה דרושה, ואף אינה עולה בקנה אחד עם המגמה הכללית של דיני הראיות המודרניים, המושתתים על עקרון ההערכה החופשית של הראיות. יש איפוא לקבוע את התוספת הראייתית שתידרש, על-פי משקלה של ההודאה בכל מקרה ומקרה.

עם זאת, יש להיזהר מלפרש ראיות המתווספות להודאה מנקודת מבט המשוכנעת כבר באמיתות ההודאה, בדרך המשתלבת עימה. ראו **דניס**, שם, בע' 311-312; **איילינג**, שם, בע' 1189. שכן, אם לא ייעשה כן, תאבד הדרישה לתוספת ראייתית חלק ניכר מערכה וטעמה, והיא לא תשמש עוד כלי של ממש לביקורת ההתרשמות ממידת האמינות של ההודאה כשלעצמה. יש אף לתת את הדעת לכך שמסירת ההודאה עלולה להביא את חוקרי המשטרה - גם אם לא במכוון - "להדריך" את הנאשם כיצד להמשיך ולפרט אותה, כך שזו "תתאים" לראיות הנוספות שאותן כבר הספיקו לאסוף, לרבות ל"פרטים המוכמנים" הידועים רק לחוקרים ולמבצע העבירה. בהקשר זה יצוין כי ישנן שיטות משפט שאינן מכירות כ"פרטים מוכמנים" בפרטים שהיו ידועים לחוקרי המשטרה בשעה שחקרו את הנאשם, ועומדות על כך שפרטים אלו יודעו לחוקרים לראשונה מפיו של מוסר ההודאה. ראו, למשל, את המצב המשפטי במדינת ניו-ג'רסי בארצות-הברית: **re B. D.**, 266 A.2d 326 (1969); והשוו לכללים הרלוונטיים בסקוטלנד: David B. Griffiths, **Confessions** (1994), 15-138.

9. דוגמה מוחשית לסיכון שבהסתמכות על "פרטים מוכמנים" אפשר למצוא בפרשת בן-עזרא ובן-ארי, שנדונה לאחרונה בבית-משפט זה. בפרשה זו הודה במשטרה אחד בשם מרדכי בן-עזרא בהשתתפות ברציחתו של חלפן כספים. התייצבותו של בן-עזרא לחקירה הייתה מיוזמתו, וחלקה המרכזי של הודאתו אף נמסר בנוכחות אחיו השוטר. מאוחר יותר חזר בו בן-עזרא מהודאתו, וסניגורו אף הציג חוות-דעת של פסיכולוג מומחה, שהעידה על כך שבן-עזרא הינו בעל דמיון פורה. ואולם, בית-המשפט המחוזי דחה את החזרה מן ההודאה, לא נתן משקל לחוות-דעת הפסיכולוג, והרשיע את בן-עזרא על בסיס הודאתו, תוך שהוא מוצא בפרטים מסוימים שהוזכרו בהודאה - ולכאורה היו בגדר "פרטים מוכמנים" - "דבר-מה נוסף". ראו ת"פ (ת"א) 517/91 **מדינת ישראל נ' בן-עזרא** (לא פורסם).

לאחר הרשעתו של בן-עזרא נתגלו ראיות נסיבתיות חדשות אשר קשרו לביצוע הרצח אדם אחר - סימון בן-ארי. בעקבות גילוי ראיות אלו הוגש כתב אישום נגד בן-ארי, והרשעתו של בן-עזרא בוטלה בהסכמת התביעה (ע"פ 3044/92 **בן-עזרא נ' מדינת ישראל** (לא פורסם)). בן-ארי הורשע מאוחר יותר בבית-המשפט

המחוזי באותו רצח. במשפטו של בן-ארי העיד גם בן-עזרא, ובית המשפט המחוזי פסק כי לנוכח התהפוכות בגירסותיו של בן-עזרא אין הוא יכול לקבוע אם הודאתו הינה אמת אם לאו. ראו ת"פ (ת"א) 284/92 **מדינת ישראל נ' בן-ארי** (לא פורסם). ערעורו של בן-ארי נדחה, והרשעתו אושרה בדיון נוסף בפני מותב של שבעה שופטי בית-משפט זה (דנ"פ 3391/95 **בן-ארי נ' מדינת ישראל** (טרם פורסם)). בפסקי-הדין של שניים משופטי הרוב, השופטים בך וקדמי, צוין כי בדיעבד, לאחר שנחשפה מערכת הראיות החדשה כנגד בן-ארי, יש לייחס משקל פנימי נמוך להודאתו של בן-עזרא. השופט בך תמך מסקנתו זו באישיותו הפסיכופטית של בן-עזרא, כפי שתוארה בחוות-דעתו של הפסיכולוג. כן קבע השופט בך כי "הפרטים המוכמנים" בהודאתו של בן-עזרא, אשר בהם מצא בית-המשפט המחוזי שהרשיעו "דבר-מה נוסף", היו יכולים להגיע לידיעתו של בן-עזרא ממקורות חיצוניים, לרבות מחוקריו במשטרה.

פרשה זו ממחישה כמה קל לבסס את הרשעתו של אדם על הודאה שניתנה מפיו, ואף למצוא לה ראיות תומכות חיצוניות. רק כאשר התגלו ראיות חדשות שלא התיישבו עם המסגרת העובדתית שעלתה מן ההודאה, התערערה אותה הודאה, שקודם לכן ניתן בה אמון מלא על-ידי בית-המשפט.

ומן הכלל אל הפרט.

אישיות העותר

10. שלושת המומחים שבדקו את העותר, ד"ר שפיק מסאלחה מטעם התביעה, ופרופסור עמיחי לוי והפסיכולוג דאי נצר מטעם הסניגוריה, מצאו כי הוא סובל מפיגור שכלי. ד"ר מסאלחה קבע כי מנת המשכל (I.Q.) שלו היא 51, ומומחי הסניגוריה קבעו כי היא עומדת על 52.

השלושה אף הגיעו לכלל דעה כי עקב מבנה אישיותו ופיגורו השכלי של העותר הוא חסר יכולת התמודדות עם לחציה של חקירה משטרתית. ד"ר מסאלחה מצא כי הפיגור שממנו סובל העותר הוא סביבתי וכי תפקודו היום-יומי הוא בהתאם לנורמה, אלא שמנת המשכל הנמוכה שלו משפיעה על יכולתו לעמוד בתנאי חקירה. וכך כתב בחוות-דעתו:

קיימת עדות [שהעותר] נמצא תחת לחצים חזקים שאין ביכולתו להתמודד איתם באופן יעיל. המשאבים הפנימיים שלו אינם נגישים ואינם מספיקים בכדי להתגבר על לחצים אלו. הממצאים מראים כי לחצים אלה הם סיטואציוניים וככל הנראה קשורים במצבו העכשווי שהוא חווה ולא קשורים במצב כרוני ואינם חלק אינטגרלי של האישיות שלו. לפי מבנה האישיות שלו ניתן להעריך כי קשה לו להיות בסיטואציה

לא ברורה ותפקודו נעשה לקוי במצבים עמומים... [העותר] נמצא תחת לחצים שאין לו כוח להתמודד איתם. נראה כי לחצים אלה הם סיטואציוניים ולא כרוניים. [ההדגשות הוספו].

המומחים מטעם הסניגוריה אמרו דברים דומים באשר ליכולת העותר לעמוד בחקירה, והוסיפו כי חוסר יכולת ההתמודדות, בצירוף הרפיפות השכלית הפוגעת בהערכת משמעות ההודאה לטווח הארוך וכן הרצון לרצות את חוקריו, עלולים היו להביא את העותר למסור הודאת-שווא ואף לשחזר את המעשה שבו הודה.

11. ואכן, מחקרים הראו כי בעוד שאנשים הסובלים מפיגור שכלי מסוגלים בניסיונות מסוימות, ובמיוחד כאשר פיגורם הוא סביבתי, ללמוד כיצד להסתגל לחברה, לתקשר עם אחרים ולנהל אורח-חיים עצמאי ואחראי, הרי שתפקודם השכלי - בין אם מקור הפיגור הוא סביבתי ובין אם הוא אורגני - הוא קבוע. התפקוד השכלי של מפגרים נמדד על-פי מנת המשכל שלהם, כאשר קו הגבול לקביעת מצב של פיגור שכלי עובר במנת משכל של 70. אדם שמנת המשכל שלו פחותה מכך לא יוכל לעמוד בלחצי חקירה. לעניין זה העלו המחקרים סדרת מאפיינים העשויים להביא נחקר מפגר למסור הודאת-שווא: רגישות לאווירה של חקירה לוחצת מחד-גיסא, ולידידותיות מופגנת של החוקרים, אשר נועדה להגביר את אמונו של הנאשם ושיתוף הפעולה שלו, מאידך-גיסא; אי-יכולתו של מפגר להבחין בין ידידות של ממש לבין מופע סתמי של ידידותיות; להיטותו לרצות את הרשויות ולהגיב בהתאם לציפיותיהן; אי-יכולתו לצפות את תוצאות והשלכות הצהרותיו בפני החוקרים; והיותו נתון לסוגסטיה. ראו **Mental Retardation** (4th ed., 1994), 75-123; James W. Ellis and Ruth A. Luckasson, "Mentally Retarded Criminal Defendants," 53 **Geo. Wash. L. Rev.** 414, p. 445-452 (1985).

12. למרות זאת, בתי-המשפט נתנו במקרים רבים משקל מלא להודאות מפגרים שניהלו אורח-חיים תקין ודאגו לפרנסתם, ולא התחשבו בתפקוד השכלי הלקוי שלהם, המכריע, כאמור, בדבר יכולתם לעמוד בחקירה.

פרשת ארל וושינגטון, שפסק-הדין האחרון שניתן בה הוא פסק-הדין של בית-המשפט הפדראלי לערעורים בארצות-הברית - **Washington v. Murray**, 4 F.3d 1285 (4th Cir. 1993) - ממחישה את האמור לעיל. במקרה זה נעצר וושינגטון, גבר בעל מנת משכל של 69, בחשד כי ביצע עבירה של פריצה. במהלך חקירתו לגבי עבירת הפריצה הוא הודה באינסוסה וברציחתה של צעירה, תוך מסירת תיאור בנוגע לאופן ביצוע מעשים אלה. השוטרים העידו כי במהלך מסירת ההודאה גילה וושינגטון סימני עצבנות, רעד ובכה. אף כי מאוחר יותר חזר בו וושינגטון מהודאתו, הרשיעו לבסוף בית-המשפט בביצוע רצח מדרגה ראשונה ודן אותו

למיתה. כעשר שנים לאחר שושינגטון הושם בתא הנידונים למוות נערכה בדיקת דנ"א, שהראתה כי תאי-הזרע שנמצאו במנוחה אינם שייכים לו.

במאמרי ביקורת שנכתבו על פסק-הדין המרשיע הוסבר כי הסיבות למתן הודאת-השווא על-ידי הנאשם היו נעוצות במוגבלותו השכלית. ראו Paul T. Hourihan, "Earl Washington's Confession: Mental Retardation and the Law of Confessions," 81 **Va. L. Rev.** 1471 (1995); Welsh S. White, "False Confessions and the Constitution: Safeguards Against Untrustworthy Confessions," 32 **Harv. C.R.-C.L.L. Rev.** 105, p. 121-126 (1997).

יוטעם, כי מנת המשכל של העותר שבפנינו היא נמוכה במידה ניכרת ממנת משכלו של וושינגטון

הנ"ל.

נסיבות מסירת הודאה

13. הודאות העותר באונס המנוחה ורציחתה נמסרו על-ידיו בהיותו נתון במעצר, ובעקבות הפעלתם של אמצעי חקירה שונים כלפיו. אמצעי החקירה הופעלו בשני מסלולים: האחד - ישיר - כלל חקירות משטרתיות רבות שנערכו בתכיפות זמנים, ונוהלו בדרך כלל על-ידי מספר חוקרים בו-זמנית. השני - סמוי - כלל שיחות "תמימות" לכאורה שניהל עם העותר מדובב, אשר היוו למעשה הסוואה לשימוש בדרכי חקירה ידועות: מצד אחד, תשאול אינטנסיבי שנמשך גם לאחר שהעותר התלונן בפני המדובב מספר פעמים על כאבי-ראש וביקש לשכב לישון; ומצד שני, הפגנת ידידותיות והבעת אמפטיה למצוקתו הנפשית של העותר, בתקווה כי הללו יגבירו את מידת שיתוף הפעולה שלו. דרך חקירה נוספת הופעלה באמצעות נסיונותיו של המדובב לפתות את העותר לגלות לו את מקום הטמנת הגופה. זאת, על-ידי הצגת תוכנית לחילוץ של העותר, שלפיה אם ידע המדובב בעצמו על מקום הימצאה של הגופה, יודה הוא במעשים המיוחסים לעותר, בעוד שהעותר יוכל להימלט בינתיים למצרים.

14. התמונה באשר לנסיבות מסירת הודאתו של העותר בפני המדובב והחוקרים ובאשר לאופן שבו התנהלו החקירות אינה שלמה. הטעם לכך הוא שאין בפנינו תיעוד מלא ומדויק של החקירות שנערכו לעותר ושל השיחות השונות שהתקיימו עימו. מתמלילי השיחות עם המדובב עולה כי המתמלילים לא הצליחו תמיד לפענח את הדברים שנאמרו במהלך השיחות, ומה-גם שישנם הבדלים בין גירסת התמליל שהוגשה מטעם התביעה לבין זו שהוגשה מטעם ההגנה. באשר לחקירות המשטרה, הרי שדווקא הודאתו הראשונה והחשובה של העותר בפני איש-מרות (ס"צ אבוקסיס) לא הוקלטה, כנראה בשל תקלה טכנית. מזכרון-הדברים שנכתב לגבי חקירה זו עולה כי העותר הודה באיסוף המנוחה בצומת אופקים, באינוסה בחורשה, בחניקתה ובהשלכתה מהרכב באזור שדה תימן. ואולם, לא ניתן ללמוד מזכרון דברים זה מאומה לגבי האופן שבו התנהלה החקירה. עוד חשוב להדגיש כי אין בתמלילי החקירות אמרה כלשהי המבססת את המסקנה שהעותר ציין מיזמתו את אתר הטמנת הזבל כמקום שבו השליך את הגופה. רק משאלות החוקרים אפשר להבין, בדיעבד, כי העותר כבר הודה בפניהם כי הטמין את הגופה באתר דודאים.

נוכח האמור לעיל, לא ניתן לעמוד על אופיין של החקירות לכל אורכן. יחד עם זאת, מתוך התמלילים שבפנינו, ניתן להצביע על מספר דוגמות לשיטת חקירה המקפלת בתוכה מידע רלוואנטי לאישוש סיפור המסגרת, שאותו יצרו החוקרים בעצמם על-פי חשדותיהם.

דוגמה אחת להמחשת אופיה זה של החקירה ניתן לראות בדרך שבה נשאל העותר לגבי אופן המתת

המנוחה על-ידי:

החוקר: רק כמה סטירות? חנקת אותה?
העותר: לא, לא.
החוקר: מעבר למכות, קודם אמרת גם חנקת אותה... חנקת או לא חנקת אני שואל?
העותר: יכול להיות אני חנקתי ואני לא יודע, אני הייתי שיכור, הייתי שיכור.
החוקר: אבל חנקת אותה?
העותר: אני חושב אני חנקתי אותה, אני הייתי שיכור אני לא יודע מה עשיתי.

דוגמה נוספת להובלת העותר ולהכוונתו למסירת הגירסה המאששת את חשדות החוקרים מתייחסת לחקירה בעניין מקום השלכת הגופה. החוקרים סברו כי הגופה הושלכה באתר הטמנת הזבל דודאים, וכל תשובה אחרת שניתנה על-ידי העותר, שלא תאמה את הסברה שלעיל, נתקלה בספקנות: "אתה בטוח שהיא שמה ולא במזבלה? מאה אחוז? ... יעני, אתה בטוח שלא זרקת במזבלה, הא...?"

החוקרים גם הדריכו את העותר להודות בהשלכת השקית ביחד עם הגופה באתר דודאים:

מה עוד זרקת [ביחד עם הגופה]? ... ניילון? זרקת אותה עם הגופה?

15. הדברים האמורים לעיל אינם מכסים כמובן את עיקרי הודאותיו של העותר, כלומר את עצם הודאתו באונס המנוחה וברציחתה. עם זאת, ממכלול הראיות עולה כי העותר מסר למשטרה או למדובב מידע על-פי הפרטים שהיו ידועים להם או שחשדו כי התקיימו.

כך, למשל, המשטרה הניחה כי העותר אסף את המנוחה לרכבו בצומת דרכים, אנס אותה, רצח אותה והשליך את גופתה במזבלה באתר דודאים. מחומר החקירה שאספה המשטרה מקרובי-משפחתה של המנוחה ומאנשים נוספים שהכירו אותה, היו ידועים למשטרה פרטים שונים אודות המנוחה, כגון גילה, המראה החיצוני שלה, הבגדים שלבשה בערב היעלמה והעובדה כי נשאה עימה שקית ניילון שבתוכה היו מתנות שקנתה לחברה - מצת וחולצה. אף המדובב עצמו הבין, כבר בפתח שיחתו עם העותר ועוד לפני שהלה הודה בפניו, כי לעותר מיוחסים חשדות בנוגע לאונס המנוחה ולרציחתה. מן השאלות שהציג המדובב לעותר ניתן להבין כי ידע אף על גילה הצעיר של המנוחה ועל כך שנשאה עימה תיק. מכל מקום, ובכך העיקר, המדובב לא ידע כי אתר דודאים הוא המקום הנחשד להטמנת הגופה.

והנה, בפני החוקרים הודה העותר כי אסף את המנוחה בצומת דרכים, אנס אותה, רצח אותה, והשליך את גופתה, יחד עם השקית שנשאה עימה, באתר הטמנת הזבל דודאים. ואילו למדובב מסר, בשיחתם הראשונה, כי אנס את המנוחה, היכה אותה והשליכה כשהיא "בין חיים למוות". כן מסר, בתשובה לשאלותיו המדריכות של המדובב ("היא נשאה תיק, משהו עימה?", "בת 17 או 18?") כי המנוחה היא בת 18 שנים, וכי את התיק שנשאה עימה זרק. ואולם, אתר דודאים, שעליו כאמור לא ידע המדובב, לא הזכיר על-ידי העותר בשיחה זו כמקום שבו הטמין את הגופה.

16. לאמור לעיל יש להוסיף כי לאורך כל הודאותיו של העותר שזורות הכחשות רבות, שבהן נסוג העותר מהגירסות שמסר, והכחיש כל קשר למנוחה. כאמור, אחת הסיבות למסירת הודאות-שווא על-ידי נחקרים הסובלים מפיגור שכלי הינה אי-יכולתם לצפות בזמן החקירה את השלכות הודאותיהם בטווח הארוך. תופעה זו מסבירה את התנהגות העותר, אשר דווקא כאשר לא היה נתון עוד ללחצי החקירה המשטרתית, כלומר בשעה ששב לתאו מן החקירה, חזר בו מהודאותיו באופן הנחרץ ביותר, וזאת בפני המדובב, שבו ראה ידיד. במילים אחרות: רק אז עיכל העותר את גודל האסון שהמיט על עצמו בהודאות השווא שלו, והביע על כך רגשות חרטה עמוקים. הדברים באו לידי ביטוי בבלבול הרב שחש המדובב עצמו לנוכח תגובותיו הסותרות של העותר: "פעם אתה אומר שכן לקחת אותה, פעם אתה אומר לא, אני לא מבין אותך"; "תחליט, עשית או לא עשית?"; "אני לא מבין אותך, אתה הרגת אותה או לא הרגת אותה, תגיד לי".

כל האמור לעיל מצביע, לדעתי, על אפשרות סבירה, אם לא למעלה מכך, שהודאות העותר נמסרו מפיו כתוצאה מאופיין המכוון והמדריך של החקירות יחד עם רצונו של העותר להשיב לחוקריו באופן שירצה אותם.

תוכן ההודאה

17. בפסק-דינו בערעור נושא דיון נוסף זה עמד חברי, השופט גולדברג, על שורה ארוכה של פרכות בהודאת העותר. אחזור רק על עיקרן של פרכות אלה.

העילה לנסיעה: העותר סיפר כי מטרת נסיעתו מביתו שבישוב רהט הייתה לקנות משקה משכר בבית-קפה בנתיבות. לדבריו, הוא קנה באותו בית-קפה בירה (בגירסה אחרת סיפר כי המשקה היה וודקה), ושתה משקה זה לפני שפגש במנוחה. על-פי גירסה אחרת המשקה היה ברכבו. לפי גירסה זו אין לדעת מה

הייתה מטרת הנסיעה מרהט. הגירסה בדבר רכישת משקה חריף בנתיבות לא אושרה. המלצרות בבית-הקפה בנתיבות לא זכרו את העותר. זאת, על-אף מראהו הבולט בהיותו שחור-עור, הפרסום הנרחב שניתן לדבר היעלמה של המנוחה, ומעצרו של העותר כחשוד באינוסה וברציחתה זמן קצר לאחר מכן.

מקום איסוף המנוחה: לסנ"צ אבוקסיס סיפר העותר כי אסף את המנוחה בצומת אופקים - הצומת

שבו נראתה בחיים בפעם האחרונה. לעומת זאת, בחקירות מאוחרות יותר, וכן בשחזור, חזר בו העותר מגירסתו זו, ועמד על כך שאסף את המנוחה בצומת גילת, הנמצא במרחק של מספר קילומטרים מצומת אופקים.

תיאור המנוחה: העותר לא היה יכול לאשר באופן ודאי כי המנוחה, שתמונתה הוצגה בפניו, היא אכן

הבחורה שאסף לרכבו בצומת גילת. באשר למראה החיצוני, העותר תיאר אותה בפני המדובב כבלונדינית וכבת 18 שנה, ואילו בפני החוקר המשטרתי תיארה כבעלת שיער שחור וכבת 30 עד 40 שנה. גם בנוגע למבנה גופה היו לעותר מספר גירסות: מ"רזה" ועד "שמנמנת". בתשובה לשאלה מדריכה של החוקר, אם המנוחה נשאה עימה חפץ כלשהו, אמר העותר כי למנוחה היה תיק או שקית, אך לא ידע לומר מה היה צבע התיק או השקית. באשר ללבושה של המנוחה, מסר העותר פעם אחת כי לבשה חולצה ומכנסיים, ובפעמים רבות אחרות לא ידע לומר אם לבשה מכנסיים או שמלה. זאת, כאשר יש לצפות כי פרט כזה - שיש לו זיקה ישירה למהלך ביצוע אונס - ייחרט בתודעת מי שהודה בביצוע עבירה מסוג זה.

אופן ההמתה: העותר לא מסר גירסה קוהרנטית בנוגע לאופן רציחת המנוחה. בשיחתו עם המדובב

סיפר כי חבט בראשה של המנוחה, אך עוד באותה השיחה הוסיף ואמר כי היכה את המנוחה בידיים קמוצות. בפני החוקרים סיפר כי נתן למנוחה סטירה ודחיפה, אך על-פי גירסה נוספת שלו חנק הוא את המנוחה. אף לגבי אופן חניקתה של המנוחה אין גירסות העותר אחידות, שכן פעם אחת תיאר העותר כי חנק אותה במהלך הנסיעה בידו הימנית, ואז דחף אותה אל מחוץ לרכב, ופעם אחרת תיאר כי חנק אותה באמצעות לחיצה על גרונה. על-פי תיאור נוסף שמסר הוא חנק את המנוחה עוד כשהיו בתוך החורשה, ובמהלך הנסיעה חנק אותה שוב והיכה אותה באגרוף. גירסה נוספת היא שהעותר חנק את המנוחה על-ידי כך שסתם את פיה בידו ודחף את ראשה לכיוון דלת הרכב. על-פי גירסה אחת הוא רצח אותה כדי שלא תגלה שאנס אותה, אך על-פי גירסה אחרת, שאותה סיפר למדובב, הוא השליך את המנוחה מן המכונית בעודה בחיים כשהיא חסרת הכרה, ויש אפשרות כי הרועים אספו אותה. העותר אף הביע תקווה כי המנוחה תופיע לפתע בתחנת המשטרה ואזי תוכח חפותו.

מקום השלכת הגופה: גירסתו הראשונית של העותר הייתה כי השליך את המנוחה מרכבו לצידי הדרך. יחד עם זאת, בהזדמנות אחת ציין כי השליך אותה בפרדס ליד הכביש, ובהזדמנות אחרת סיפר כי השליכה ליד גשרון, במקום הנקרא שדה תימן.

נקודת-מפנה חשובה בגירסות העותר הייתה הודאתו - שאותה מסר, כלשונו של חברי, השופט אור, בשיאה של "מגמת ההתפתחות" ו"ההתעצמות ההדרגתית" בחומרת המעשים שבהם הודה - כי השליך את גופת המנוחה באתר דודאים. העותר תיאר כי נכנס לאתר עם רכבו כשהמנוחה ישובה בכסא שלצידו, והלך ברגל כ-30 מטרים למקום שפיכת הזבל. אז נשא את המנוחה, הניח אותה על השכבה השניה של הזבל, כיסה אותה בניירות שמצא בתוך הזבל ונסע לביתו. כאשר חזר לעבודה מאוחר יותר, כיסה בזבל את האזור שבו השליך את המנוחה. לשאלת החוקר אם השליך דבר כלשהו שהיה שייך למנוחה, השיב כי היה לה תיק או שקית שאותה השליך ביחד עם הגופה. ברם, בגירסה אחרת סיפר כי לאחר שהשליך את הגופה באתר, לא חזר אליה עוד.

18. מן המקובץ עולות התמיהות העיקריות הבאות:

מה טעם ראה העותר, לאחר שכבר הודה באינוסה וברציחתה של המנוחה, להסתיר את מקום הימצאה של הגופה? מדוע התוודותו של העותר בפני המדובב הייתה חלקית בלבד, מבחינה זו שנמנע מלגלות לו כי הטמין את הגופה בבור הניקוז, וזאת חרף נסיונותיו הרבים של המדובב לברר את מקום הטמנת הגופה? מה ההסבר לחלל בתודעת העותר בכל הנוגע לתיאור המנוחה, לגילה, למראה החיצוני שלה ולבגדים שלבשה, למרות שאלו פרטים אשר סביר להניח כי ייחרטו בזכרונו של אנס ורוצח ואין סיבה נראית לעין מדוע יסתירם בהודאתו? כיצד אפשר להסביר את העובדה שהעותר לא היה עקיב בנוגע לתיאור סוג המשקה החריף ששתה או לדרך שבה השיג משקה זה? מהן נסיבות נסיעתו של העותר לצומת שממנו אסף את המנוחה, לאור העובדה כי טען שבקבוק המשקה כבר היה במכוניתו?

לאף אחת מתמיהות אלה אין תשובה בחומר הראיות.

19. במהלך השחזור - כאשר הוא מפגין התרגשות רבה - ספר העותר במדוייק את שורות העצים בחורשה, והצביע על המקום שבו החנה את מכונית הסובארו. באתר הטמנת הזבל הצביע העותר על צמיג גדול שלדבריו הטמין לידו את הגופה. ואולם, הדעת נותנת כי האונס את קורבנו בלילה בתוך חורשה ומשליך את גופתו באתר הטמנת זבל, לא ישים לב למספרן המדוייק של השורות בעומק החורשה שאליה הסיע את

המכונית ולחפץ ספציפי באתר הזבל שלידו הטמין את הגופה. ואכן, כאמור, הגופה או חפץ מחפצי המנוחה כלל לא נמצאו באותם מקומות.

בנסיבות אלה מתחזקת האפשרות כי מצוקתו הנפשית של העותר במהלך מסירת ההודאה נבעה מן הלחץ הפנימי שהביא אותו למסור הודאת-שווא, ומתסכולו ואי-יכולתו להשתחרר מן הסבך בשל תפקודו השכלי הלקוי. העותר נתן ביטוי לתסכול זה גם בשיחותיו עם המדובב, ואף הביע תקווה כי המנוחה תימצא חיה. אביא קטע מדבריו:

באלוהים, באלוהים, באלוהים לא יודע עליה, בחיי הנביא לא יודע עליה, ולא איפה... כשחקרו אותי לא יודע, יש בית-משפט, עוד חודש חודשיים, ואם ימצאו אותה ימצאו ויתגלה שהכל שקר ושקר, אולם עכשיו הם שמחים ואני זה שנהרסתי, הם שמחים ואני זה שנהרסתי, הם שמחים ואני שנחרבתי, נהרסתי, חרב עולמי, ונהרס העתיד שלי, אה אה...

ראוי לציין כי התרגשות בחקירה, שיסודה בתסכול בשל מתן הודאת-שווא, היא תופעה אופיינית למפגרים המוסרים הודאות כאלה. ראו פרשת וושינגטון הנ"ל.

20. לסיכום, שקלולם של שלושת המרכיבים שיש בהם כדי להשפיע על הערכת משקלה הפנימי של ההודאה - לאמור: מבנה אישיותו של מוסר ההודאה, נסיבות גבייתה וסימני האמת העולים מתוכנה של ההודאה - מוליך למסקנה כי משקלה העצמי של ההודאה הוא חסר.

ראיות נוספות

21. בשל משקלה העצמי החסר של הודאת העותר נדרשת להרשעתו תוספת ראייתית בדרגה של סיוע.

כידוע, לפני ביטול דרישת הסיוע בחוק לתיקון פקודת הראיות (מס' 6), תשמ"ב-1982, הובעה בפסיקה ביקורת על דרישה זו, שבגינה זוכו נאשמים על אף העובדה כי לבית-המשפט לא היה כל ספק בנוגע לאשמתם. ראו, למשל, ע"פ 444,389/73 **בן לולו ואח' נ' מדינת ישראל**, פ"ד כח(1) 489, בע' 494-497. הפסיקה אף הקלה בהגדרת "סיוע", כך שגם ראיות שלא סיבכו את הנאשם בעבירה המיוחסת לו הוכרו כמקיימות דרישה זו. באותו אופן אף שונה הכלל, לפיו שקריו של נאשם - אם בחקירתו ואם בדיון במשפטו - אינם יכולים להיחשב כראיה חיצונית המסייעת לעדות הטעונה סיוע. הדבר היה בע"פ 161/72 **סרסור נ' מדינת ישראל**, פ"ד כח(2) 203, בע' 222, שם נפסקה הלכה כי בתנאים מסוימים, שהמרכזי שבהם הוא היותם של

השקרים נוגעים לעניין מהותי, עשויים שקרי הנאשם לשמש כראיה מסייעת. זאת, בכפיפות לשיקול דעתו של בית-המשפט, הנדרש לזהירות-יתר בשל האפשרות כי השקרים - הגם שקשורים הם לעבירה - אינם נובעים מן האשמה. ראו גם ע"פ 647,632/83 הרוש ואח' נ' מדינת ישראל, פ"ד לט(1) 253, בע' 269.

בנסיון להתגבר על הכלל הטכני בדבר דרישת הסיוע אף הוסף בחוק סדר-הדין הפלילי (תיקון מס' 8), תשל"ו1976-, סעיף 145 לחוק סדר הדין הפלילי, תשכ"ה1965- (כיום סעיף 162 לחוק סדר-הדין הפלילי [נוסח משולב], תשמ"ב1982-). בסעיף זה נקבע כי הימנעות הנאשם מלהעיד במשפט עשויה לשמש חיזוק למשקל ראיות התביעה וכן סיוע במקום שהוא נדרש.

22. במקרה שלפנינו אין די בסיוע טכני גרידא. משקלה החסר של ההודאה דורש שלא להרשיע על-פיה אלא-אם-כן יימצא לה סיוע מהותי, כלומר, ראיה עצמאית בעלת משקל המסבכת את העותר בעבירות שיוחסו לו. בוודאי אין די בראיה אשר רק מאמתת את ההודאה, כדוגמת חיזוק או "דבר-מה נוסף", השונות מסיוע במהותן.

ראיית סיוע מהותית חייבת לסבך את הנאשם בביצוע העבירה. דוגמות לסיוע מהותי הן, למשל, גילוייה של טביעת אצבע של הנאשם על אחת מחבילות הסמים שבסחר בהן הואשם (ע"פ 949/80 שוהמי ואח' נ' מדינת ישראל, פ"ד לה(4) 62, בע' 73); נסיעה משותפת של הנאשם בחברתו של המנוח לפני הרצח (ע"פ 23/77 שרעבי נ' מדינת ישראל, פ"ד לג(2) 815, בע' 826); מציאת טרנזיסטור השייך למנוחה בבית אביו של הנאשם, כשהוכח כי טרנזיסטור זה היה בבית המנוחה יום אחד לפני הירצחה (ע"פ 169/74 כדורי נ' מדינת ישראל, פ"ד כט(1) 398, בע' 403).

לעומת זאת, ראיית אימות - דבר לחיזוק או "דבר-מה נוסף" - נדרשת אך לשם אישור מהימנות ההודאה בנושא הרלוואנטי לעבירה, וזאת מבלי להצביע בהכרח על קשר בין מוסר ההודאה לביצוע העבירה. על-כן, גם מספר ראיות אימות בהצטברותן אינן הופכות סיוע. ראו ע"פ 238/89 אסקפור נ' מדינת ישראל, פ"ד מג(4) 405, בע' 411; ע"פ 6147/92 מדינת ישראל נ' כהן, פ"ד מח(1) 62, בע' 69.

23. בפסקי-הדין שתמכו בהרשעת העותר נמצאה תמיכה להודאתו בארבעה אלה: ראשית, יכולתו של העותר לתאר נכונה את מצבה של החורשה ביום היעלמה של המנוחה. שנית, יכולתו למסור פרטים מסוימים אודות המנוחה (אי-היותה בתולה, עישון הסיגריות והצתתן במצת שהיה ברשותה, קיומה של שקית ניילון או תיק). שלישית, עדותו של שומר האתר שחאדה בדבר הגעתו התמוהה של העותר לאתר דודאים בערב

היעלמה של המנוחה בשעה מוקדמת מן הרגיל. **רביעית**, הכחשתו השקרית של העותר את ביקורו האמור באתר.

24. בתיאור מצבה של החורשה - שמהשאלה המדריכה ששאל החוקר במהלך השחזור עולה לכאורה כי היה ידוע למשטרה בעוד מועד - אין כדי להוות ראיה המסייעת להודאתו של העותר. התיאור על-ידי העותר של מצב החורשה ביום היעלמה של המנוחה, אינו מסבך אותו בביצוע מעשי העבירה המיוחסים לו, שכן אין בו כדי לקשור בדרך כלשהי את העותר לביצוע מעשים אלה. לכל היותר זוהי ראיה המאמתת במידת-מה את הודאת העותר לפיה אנס את המנוחה בחורשה. כידוע, לא נמצא בחורשה פריט כלשהו השייך למנוחה או ראיה אובייקטיבית אחרת העשויה להצביע על כך שבחורשה בוצע אונס המנוחה, או, למיזער, שהעותר עצמו היה בחורשה בערב היעלמה של המנוחה. על ביצועו של האונס בחורשה אין למדים מראיה אובייקטיבית כי אם אך מהודאתו של העותר, והלוא להודאה זו עצמה נדרש סיוע.

זאת ועוד: לנוכח העובדה כי נתיב נסיעתו של העותר מהישוב רהט אל מקום עבודתו באתר דודאים עובר ליד החורשה, כפי שהדבר אושר בעדותו של העותר בבית-המשפט, הרי שאף אם מקור ידיעתו של העותר באשר למצב החורשה לא היה מן החוקרים, הרי שלא ניתן לשלול את האפשרות כי הדבר נודע לו מעצם מעברו ליד החורשה פעמיים ביום, בנוסעו לעבודה ובשובו ממנה. כלומר, משנמצא הסבר סביר כיצד באו הפרטים לגבי מצב החורשה לידיעתו של העותר, ניטל מהם כוחם המאמת.

25. בפרטים שמסר העותר אודות המנוחה אין כל ייחודיות העשויה להפוך אותם לסיוע. אכן, כאשר הודאתו של נאשם כוללת פרטים ועובדות שלא יכלו להימצא אלא בידיעת מי שביצע את העבירה, והוכח כי עובדות אלו נכונות, כי אז בקיאותו בהם של מוסר ההודאה יכולה להיחשב לראיה מסייעת אם היא מצביעה על קשר בינו לבין העבירה. ראו ע"פ 5555,5554,5544/91 **מויאל ואח' נ' מדינת ישראל** (טרם פורסם); ע"פ 4796/92 **ניג'ם נ' מדינת ישראל** (טרם פורסם). בענייננו, אי-היות המנוחה בתולה ועישון הסיגריות על-ידיה אינם בבחינת פרטים המיוחסים למנוחה, כי אם בעלי פוטנציאל התאמה לחלק לא מבוטל מאוכלוסיית הנערות בנות גילה של המנוחה. כך גם קיומה של שקית אותה נשאה המנוחה, ומה-גם שהעותר עצמו לא היה בטוח אם המנוחה נשאה עימה שקית ניילון או תיק. אף לא ניתן לשלול את האפשרות כי החוקרים עצמם הם שהביאו לידיעתו של העותר את דבר קיומה של שקית הניילון.

26. הראיה הנוספת המרכזית - שאף הובילה את המשטרה לחשוד בעותר מלכתחילה - הינה עדות שומר האתר שחאדה בנוגע לביקורו של העותר באתר דודאים. חשיבותה של עדות זו טמונה בתמיכה שהיא

מעניקה להודאת העותר כי הטמין באתר את גופת המנוחה. אלא שהטענה כי העותר הטמין את גופת המנוחה באתר דודאים נסתרה בראיות חיצוניות.

ראשית, העותר סיפר - ועמד על כך בתוקף - כי הוביל את המנוחה במצב של ישיבה על המושב שלצידו כאשר היא קשורה בחגורת הבטיחות. ואולם, שחאדה העיד כי העותר היה לבדו במכונית בעת שהגיע לאתר. שנית, ובכך העיקר, בחיפושים נרחבים שנערכו באתר לא נתגלו הגופה או חפץ מחפציה של המנוחה, וקציני המשטרה הגיעו למסקנה כי הגופה איננה טמונה באתר.

בנסיבות אלה, בעצם הגעתו של העותר לאתר בשעה מוקדמת מן הרגיל, מבלי שהוברר פשר הגעה זו, אין כדי להוות ראיה עצמאית המצביעה על קשר בין העותר לבין העבירות שבהן הואשם.

27. אף לשקריו של העותר, המתייחסים כאמור לביקורו באתר דודאים, אין משקל מספיק כדי לסייע להודאתו בעלת המשקל העצמי החסר.

ראשית, התמיכה הנדרשת אינה לעדות אדם אחר כי אם להודאה עצמה, שחולשתה נובעת, בין השאר, מגירסות סותרות, לרבות מאמירת דברי שקר בנושאים שבהם לעותר לא הייתה לכאורה כל סיבה שלא לספר את האמת. על-פני הדברים לא ניתן איפוא לקבוע בוודאות כי השקר הנוגע להכחשת הביקור נובע דווקא מתחושת אשם ולא מסיבות אחרות. השוו **לע"פ עלי הנ"ל**, בע' 185, שבו נפסק כי שתיתק הנאשם בבית-המשפט אינה יכולה לשמש כתמיכה בהודאתו. השוו גם ע"פ 639,636/82 **בן עזרא נ' מדינת ישראל**, פ"ד לח(1) 47, בע' 54.

שנית, שקריו של העותר אף לא עומדים בתנאי ההכרחי ההופך שקר לראיית סיוע - מהותיות השקר. שכן, משלא הונחה תשתית ראייתית לקשר בין אתר דודאים לבין ביצוע העבירה לא ניתן לקבוע כי הכחשת הביקור נוגעת לעניין מהותי.

28. הרוב בבית-המשפט המחוזי, מתוך אמון בלתי מסויג בהודאת העותר, ביקש ליישב בשני פסקי-דינו את הראיות התומכות - קרי עדות שחאדה בדבר ביקור העותר באתר דודאים ושקריו של העותר בעניין זה - עם הראיות הסותרות.

בפסק-דינו הראשון הסביר בית-המשפט המחוזי שסביר להניח שגופת המנוחה הובלה בתא המיטען של המכונית, משום שאין לקבל בעניין זה את דברי העותר בהודאתו, וכי העובדה שהגופה לא נמצאה באתר אינה שוללת את דבריו כי אכן הניח אותה שם. שכן, קיימות מספר סיבות אפשריות לאי-מציאתה: ייתכן שהגופה התפרקה באשפה בשל חום הנגב הכבד; בכל יום נשפכת באתר דודאים אשפה בכמות של 500 טון, כך שיתכן כי כמויות האשפה האדירות שהושלכו עד להגעת המחפשים לאתר גרמו לאי-זיהויה של הגופה; שיטת החיפוש לא הייתה טובה; את האשפה היו נוהגים לדרוס, ולכן ייתכן שהגופה לא נותרה שלמה.

אף כאשר נמצאה הגופה בפאתי העיר באר-שבע המשיכו שופטי הרוב בבית-המשפט המחוזי לראות בביקורו הבלתי-מוסבר של העותר באתר דודאים כסיוע להודאתו. בפסק-הדין השני הועלתה האפשרות כי העותר, לאחר שהביא את הגופה לאתר ביום הרצח, חזר והעבירה לבור הניקוז. זאת, בהתעלם מן הקביעה של בית-המשפט עצמו בפסק-דינו הראשון, כי הכמויות האדירות של האשפה הנשפכות באתר מדי יום מנעו את גילוי הגופה גם במסגרת החיפושים הנרחבים שנערכו אחריה לאור יום. בית-המשפט המחוזי אף נדרש הפעם לכל אותן אמירות של העותר - מהן התעלם בפסק-דינו הראשון - בנוגע לכך שהגופה לא תימצא, למרות שאפשר היה להבין גם כי בדברים אלה מכחיש הוא את אשמת הרצח.

בפסקי-הדין המרשיעים אף ניתנו הסברים לתמיהות שאותן ציינתי לעיל כעולות מתוכן הודאתו של העותר. זאת, להוציא התמיהה בנוגע להודאתו החלקית בלבד בפני המדובב, שלה לא ניתן כל הסבר בפסקי-הדין.

כך, הסתרת מקום הגופה על-ידי העותר, גם לאחר שהודה כבר בביצוע אונס המנוחה ורציחתה, הוסברה בחששו של העותר כי הגופה תימצא ויתגלה כי הוא נהג באלימות כלפי המנוחה. העובדה כי העותר לא ידע למסור פרטים הנוגעים ללבושה, לגילה או למראה החיצוני של המנוחה, הוסברה בנטייתו הכללית של העותר למסור גרסה מעורפלת, במיוחד בשלבים הראשונים של החקירה, ובקושי שהיה לעותר לעמוד מול פרטי האירועים. הסבר נוסף היה כי האירוע התרחש באיזור חשוך ומבודד, כאשר העותר היה נתון תחת השפעה ניכרת של משקה אלכוהולי, ולכן אין זה מפתיע כי פרטים שונים לא נחקרו בזכרונו. את הסתירות בין הפרטים שמסר העותר באמירותיו לגבי סוג המשקה החריף ששתה ודרך השגתו ראו כפרטים פריפריאליים בלבד, שאין להם כל חשיבות לאירוע או לביצוע העבירה.

הסברים אלה לפרכות וכן "היישוב" בנוגע לביקור העותר באתר הם אפשריים - אף כי בדוחק - אם יוצאים מתוך הנחה כי תוכן ההודאה הוא אמת. שכן, למשל, קשה ליישב את ההסבר הגורס כי פרטי האירוע לא

נחקקו בזכרוננו של העותר עם תיאורו המדוייק את החורשה ואת מקום השלכת הגופה. ברם, כאמור, מטרת הדרישה לראיה נוספת היא לקבוע אם ההודאה היא אמת. לדעתי, משלא נמצא קשר בין הביקור באתר לבין ביצוע העבירה, הרי שהביקור הבלתי-מוסבר שוב אינו רלוואנטי, והוא נותר - למיצער - "מחזיק מפתחות ללא מפתח".

29. יתרה מזאת: לדעתי, אי-מציאת הגופה או חפץ מחפצי המנוחה באתר ולא-כל-שכן גילוי הגופה ובגדי המנוחה במקום אחר לחלוטין, שאינו משתלב במסכת הראיות שעליה נסמכה ההרשעה הראשונה ואף מפריך אותה, מהווים כשלעצמם מעין "סיוע שלילי" להודאה, המפחית ממשקלה, שגם כך, כאמור, היה חסר.

30. עיינתי בהערות "אחרי סיום" של חברי, השופט אור, שבהן התייחס לפסק-דיני. התשובות להשגותיו של חברי מצויות כולן בגוף פסק-דיני.

סיכום

31. לנוכח כל אלה מתבקשת המסקנה כי משקלה של הודאת העותר הוא חסר. פיגורו השכלי של העותר ונסיבות גביית ההודאה מותירים ספק סביר במהימנותה. והעיקר: נדבך מרכזי בהודאת העותר, והוא הטמנת גופתה של המנוחה באתר דודאים, הופרך משנתגלו גופת המנוחה ובגדים שלבשה במקום אחר. אותו גילוי עצמו מביא גם להתמוטטות עמוד-התווך של הראיות הנוספות שבהן ביקשה התביעה לתמוך את ההודאה - ביקורו של העותר באתר דודאים בסמוך להיעלמות המנוחה. בכך יש כדי להביא לקריסת ההודאה כיסוד להרשעת העותר, וזאת אף לפי גישה שאינה חשדנית-במיוחד באשר לערכן הראייתי של הודאות, ואף רואה בהן, ככלל, ראיות טובות.

בנסיבות אלה אין בליבי כל היסוס שאשמתו של העותר לא הוכחה כנדרש במשפט פלילי; המקרה שלפנינו אינו גבולי, והספק הסביר הוא ברור.

אשר-על-כן, מצטרפת אני לדעתו של חברי, השופט גולדברג, כי יש לזכות את העותר מחמת הספק מכל האישומים שיוחסו לו בכתב-האישום.

השופט ט' שטרסברג-כהן:

1. מסכימה אני לפסק דינו של חברי השופט אור. אף אני משוכנעת שכנוע פנימי עמוק, מעל לכל ספק סביר, באשמתו של העותר. שכנוע זה מושתת על חומר הראיות שנותח ביסודיות רבה על ידי השופט אור ועל התרשמותי הישירה והבלתי אמצעית מהשחזור המוסרט של האירועים על ידי העותר. בכך מצטרפת אני לדבריו של חברי השופט חשין שהיטיב לבטא את התרשמותו החד-משמעית מן העותר שהיא גם התרשמותי, התרשמות שנתנה משנה תוקף לחומר הראיות כמצביע על אשמתו. אין אני שותפה לדעתה של חברתי השופטת ד' דורנר לא במישור הקונספציות הרעיוניות המובאות בה ולא במישור יישומן על המקרה הנוכחי.

הודיות

2. הודיותיהם של נאשמים בבצוע המעשים המיוחסים להם - גם משלא נתקבלו באמצעים פסולים - הן בעיני חברתי ראיות חשובות, הנגועות ב"פגם מולד", פגם הטבוע אינהרנטית בעצם העובדה שאדם מתוודה על חטאו. תפיסה זו, מוציאה את הסוגיה מן הפרופורציות הנכונות ומפנה את אור הזרקורים לחריגים ולא לכלל. המלומד Wigmore, בספרו - Wigmore On Evidence (Boston, Toronto, 1970) vol 3, 291-301, מקדיש פרק להודיותיהם של נאשמים ולהתפתחות ההסטורית של יחס בתי המשפט להודיות כאלו. לדבריו, הנטיה ליחס חשדני כלפי הודיות, היתה אופיינית למאה ה-19 - והיתה נעוצה במספר גורמים: סוג האנשים - אנשי מעמדות נמוכים - שהובאו בדרך כלל לדין פלילי, העדר זכות ערעור וחוסר יכולת של נאשם לשכור שרותי עורך-דין ולהעיד לטובת עצמו. כל אלה הניעו את בתי המשפט להרחיק מעצמם חומר ראיות מפליל שהנאשם התקשה להתגונן נגדו. משחדלו גורמים אלה להתקיים, הפכה הגישה הנ"ל - לדבריו - לסנטימנטאליות, לרכות מזויפת כלפי אשמים ולסטייה בלתי נחוצה מעקרונות דיני הראיות (שם, בעמ' 301). עם זאת, ניתן לדבריו גם כיום, לאתר בין שופטים מחברים ומלומדים, מעבר מזה, אלה הסוברים כי יש לנהוג זהירות וחשדנות כלפי הודיות ומעבר מזה אלה הסוברים כי ההודיה היא מלכת הראיות. אלא שהשוני בגישות נובע, לדבריו, מהתייחסות לשתי סיטואציות שונות, שההבדל ביניהן הוא שוני בין הודיה כעובדה מוכחת לבין הליך ההוכחה של הודיה נטענת. כאשר הנאשם אינו מתכחש לעצם מסירת ההודיה, יינתן לה משקל רב אף שהוא מכחיש את אמיתות תוכנה, ואילו כאשר הנאשם מכחיש את עצם מסירתה או את העובדה שמסר את הדברים המיוחסים לו, כי אז יש לנהוג כלפיה בזהירות ובחשדנות.

המלומדים Lafave ו-Israeal מבקרים את הגישה לפיה צריכה מערכת אכיפת החוק להסתמך פחות על הודיות ויותר על אינדיקציות וראיות חיצוניות, שכן, חלק מאותן ראיות חיצוניות הן עדויות הנגועות

כשלעצמן באותו סיכון של היעדר אמינות (LaFave and Israel Criminal Procedure (1984) vol I,) 434-436. השופט Frankfurter ציין בפסק הדין (Culombe v. Connecticut 367 U.S 568 (1961) כי במקום בו העובדות אינן "מדברות" ולא ניתן לאתר עדים תמימים, לא נותר אלא לאתר עדים הנחשדים כאשמים ולחוקרם, דווקא משום החשד למעורבותם בעבירה. על כל פנים, אף בקרב המחמירים, אין מי שיטיל ספק בחשיבותן הרבה של הודיות נאשמים ככלי ראייטי להוכחת אשמתם.

מכאן לענייננו:

אין טענה שההודיות הוצאו מן העותר באמצעים פסולים ואין העותר מתכחש לעצם מסירתן. הוא מתכחש לאמיתות תוכן, ולטענת סניגורו, אי אמינותן נעוצה באישיותו של העותר אף שאכן מסר את הדברים המיוחסים לו. אינני מוכנה לקבל תיזה זו, לא במישור הרעיוני ולא בהתייחס לעותר שבפנינו. ומדוע?

כל הודייה נמסרת על ידי חשוד בעבירה. חשוד, ככל אדם, פועל מתוך מניעים, תחושות, חששות, פחדים, חולשות וכיוצא באלה. כך עבריינים המודים במעשים שעשו, כך עדים הבאים להעיד. אלה כאלה יכולים להיות מונעים על ידי מניעים שונים שלא לומר את האמת. גם עד, ולא רק נאשם מתוודה, יכול להעיד בצורה מגמתית ולחטוא לאמת, בין משום שהוא אוהד לצד שהזמין אותו, בין משום שהוא עויין לו, בין משום שהוא רוחש כבוד ויראה לרשות ולמי שחוקר אותו ורוצה לשאת חן בעיניו, או ההיפך, בין משום שהוא חש כשחקן על במה ורוצה להרשים, בין משום שיש לו מה להסתיר ובין משום שהוא מנסה להציל את עורו ועוד ועוד. תילי תילים של מחקרים וספרים נכתבו על נושאים אלה ולא אכביר מילים. אולם אין בכל שנכתב כדי להעמיד כל הודייה וכל עדות בחזקת נגועה וחשודה. הודיות ועדויות הם הכלים העיקריים באמצעותם יכול בית המשפט להגיע לחקר האמת ולמצות את הדין עם עבריינים. טול מן המשפט את ההודיות והעדויות ונטלת ממנו את נשמת אפה של עשיית הצדק.

ניסיון החיים מלמד, כי ברוב המקרים, כאשר ההודיות אינן פרי נקיטת אמצעים פסולים לשם קבלתן - וכך המקרה שלפנינו - מודים בני אדם במעשים שביצעו ולא במעשים שלא ביצעו. אין בכך כדי לומר שלא קיימים מקרים בהם מודים בני אדם במעשים שלא ביצעו. מקרים כאלה הם החריג ולא הכלל, ומשום קיומם, נדרשים בתי המשפט לנהוג בזהירות מירבית, בקפדנות רבה ובדקדקנות יתרה בכל הודיה המובאת בפניהם ועליהם להשתכנע באמיתותה על פי האמת הפנימית שבה, נסיבות נתינתה ואישיותו של הנאשם. וגם מששוכנעו כך, עדיין לא ירשיע בית המשפט על סמך ההודייה בלבד אלא אם באו לה חיזוקים בצורת "דבר מה נוסף" שעוצמתו משתנה עם הנסיבות. מכאן ועד להעמדת ההודיות מלכתחילה בחזקת כלי ראייטי פגום וחשוד, רב המרחק.

במקרה הנכחי היטיב חברי השופט אור להבהיר מדוע דין הודיותיו של העותר להתקבל כאמיתיות. משנתקבלו, מהוות הן - יחד עם יתר הראיות - אבני-פסיפס המתחברות לכדי תמונה שלמה, ברורה, וחד-משמעית המצביעה - לדעתי - על אשמתו של העותר מעל לכל ספק סביר.

"פיגורו" של העותר

3. הביטוי "פיגור" במובנו העממי, איננו משקף את אישיותו של העותר כפי שזו מצטיירת בצורה ברורה ממסכת ארוכה של הודיות, שיחזורים ושאר ראיות. מנת-המישכל של העותר נמוכה, ובעגה המקצועית מכונה בעל מנת מישכל כזה "מפגר". בפועל, גם לדעת הפסיכולוג שדעתו אומצה על ידי בית המשפט, מדובר באדם פרימיטיבי, אולי גם בור, ואף על פי כן אדם מן הישוב נשוי ואב לילדים, מנהל חיי משפחה תקינים, עוסק בעבודה קבועה, נוהג ברכב, מדבר בהגיון ותוך הבנת הנושא, מגלה ערנות לשאלות, משיב לענין ומתאר אירועים, מקומות, אנשים ורגשות בצורה עניינית, הגיונית ושוטפת. התרגשותו הגדולה בתארו את האונס והרצח רק מוסיפה נופך אנושי אמין לדבריו. "פיגור" כזה איננו יכול לעמוד לו כעילה לפסילת הודיותיו. לא רק חוכמת החיים וניסיון החיים מורים כן; לא רק ההגיון הפשוט וההגיון המשפטי מלמדים כן; אלא גם, ובעיקר, ההתרשמות מן העותר שהיא בעלת משקל רב במסכת הראייתית. היתה לבית משפט זה הזדמנות להתרשם מן העותר דרך הודיותיו; עדותו בבית המשפט המחוזי ופסק-הדין שהביע את התרשמותו הישירה של בית המשפט מן העותר שהעיד בפניו; ושיחזור האירועים הטראגיים על ידו והתייחסותו אליהם. כל אלה מצטרפים לכדי מסכת ראייתית חד-משמעית המנותחת בצורה רחבה ומעמיקה בפסק דינו של השופט אור באופן שאיננו מותר ספק בליבי באשמתו של העותר.

שופט ת

השופט א' מצא:

אני מסכים לפסק-דינו המקיף והיסודי של חברי השופט אור והנני מצטרף לכל נימוקיו ומסקנותיו. דיון נוסף זה, בשונה מן המקובל בהליכי דיון נוסף, העמידנו בפני הצורך לחזור ולהכריע בשאלה הבסיסית אם הראיות שהובאו לפני בית המשפט שלדיון ביסוס - בדרגת הוודאות הנדרשת במשפט פלילי - את אשמתו של אל-עביד בכל אחת משתי העבירות החמורות בהן הואשם. ההכרעה בשאלה זו, שבאופיה היא

הכרעה ערעורית, חזרה ונדרשה על רקע התפלגות דעותיהם ומסקנותיהם גביה, לא רק של שופטי הערכאה הראשונה אלא גם של שופטי בית המשפט שלערעור. חברי השופט אור, שהעמיד שאלה זו במרכז פסק-דינו, פרס את יריעת הראיות, הישירות והנסיבתיות, לאורכה ולרוחבה, וניתח אותה לפרטי-פרטיה. וחרף הנחת המוצא שהציב לעצמו, בדבר קוצר ידנו לקבוע מימצאי מהימנות משל עצמנו, בחן בקפידה רבה גם את עמידותם של מימצאי המהימנות שנקבעו על-ידי בית המשפט המחוזי ואשר הינחו, בשלב הערעור, את הכרעתו של המשנה לנשיא. העיון בנימוקיו ובראיות אליהן היפנה שיכנע אותי כי אשמתו של אל-עביד, ביחס לשתי העבירות, הוכחה כנגדו מעבר לספק סביר.

מסקנה זו מתיישבת היטב עם העולה מהתרשמותי מאמירותיו ומהתנהגותו של אל-עביד במהלך שיחזור הפשעים על-ידיו בשלב החקירה. הצפייה בסרטי הוידאו, המתעדים את מהלך השיחזור, נתנה לנו הזדמנות להתרשם באורח בלתי-אמצעי מאל-עביד במעמד השיחזור. וכחברי השופט חשין, אף אני לא יכולתי שלא להתרשם, כי בשיחזור סיפר אל-עביד על ההתרחשויות ותיארן, כפי שרק מי שבמו גופו ונפשו חווה את ביצוע הפשעים המזוועים יודע ויכול להעיד על מעשיו ולהרשיע את עצמו. אך יודגש, שעם כל החשיבות שהנני מייחס להתרשמות שהפקתי מן הצפייה בסרטים אלה, אין הם, בעיניי, אלא חלק מן המכלול הראייתי שעל יסודו גיבש חברי השופט אור את מסקנותיו, אליהן הנני מצטרף.

קראתי בעיון את חוות-דעתה של חברתי השופטת דורנר. אבקש להסתייג מהנחותיה הרעיוניות, כי "הודאת נאשם היא ראייה חשודה, וזאת אף אם ניתנה שלא בעקבות לחץ חיצוני אשר הופעל על הנאשם", וכי "בהעדר ראיות מוצקות אחרות, שיש בהן כדי להוכיח את אשמת הנאשם אף בהעדר הודאה, מתן הודאה הוא במקרים רבים פעולה בלתי-רציונלית... (ה) מעוררת חשד באמינות הודאה". בצדק מעירה חברתי השופטת שטרסברג-כהן, כי "תפיסה זו מוציאה את הסוגיה מן הפרופורציות הנכונות ומפנה את אור הזרקורים לחריגים ולא לכלל". זאת גם דעתי, אך בנסיבותיה של פרשתנו אינני רואה צורך להרחיב בהיבט העיוני. בהודיותיו של אל-עביד לא נפל גם שמץ של פגם, לא מצד קבילותן ולא מצד משקלן. חרף מיגבלותיו, המשקפות מידה של פיגור סביבתי, אל-עביד אינו "מפגר" במשמעות העשויה לעורר ספקות באפשרות לסמוך על דבריו. כעולה מנימוקיו המפורטים של השופט אור מסר אל-עביד את הודיותיו, לא רק ברצון טוב ובנפש חפצה, אלא גם תוך הבנה מלאה של משמעות הדברים. השתלבותן של הודיות במכלול הראיות האחרות, המחזקות את תיאורו של אל-עביד בשורה של עניינים מרכזיים, מסלקת כל חשש לטעות בגיבוש המסקנה הנלמדת, כי אל-עביד הוא האיש שאנס ורצח את המנוחה.

שׁוֹפֵט

הנשיא א' ברק:

1. עיינתי בחומר שבפני, בפסקי הדין של הערכאה הקודמת (על שני גלגוליהם) ובפסקי הדין של חבריי. נחה דעתי, כי הרשעתו של סולימאן אל עביד באינוסה וברציחתה של המנוחה, חנית קיקוס, מעוגנת בדין ובעובדה. ביסוד מסקנתי זו מונחת הכרתי בכך, שהראיות שבפנינו מבססות את הרשעתו של אל עביד מעבר לספק סביר. חברי השופט אור פירט בפסק דינו את עיקריו של חומר ראיות זה ואת מידת דיותו לשם הרשעה בפלילים, מעבר לספק סביר. דעתי כדעתו ונימוקיו מקובלים עלי. יחד עם זאת, אבקש להוסיף עוד הערות משלי.

על ספק סביר ועל ספק בקיומו של ספק סביר

2. אין חולק, כי התיק שבפנינו הינו יוצא דופן. גם בגלגול הראשון היתה הפרשה שבפנינו סבוכה. בהיעדר גופה המעידה על עצם מותה ועל דרך המתתה של המנוחה, וקיומם של "חללים ראייתיים" כאלה ואחרים, נשענה הרשעתו של אל עביד בעיקר על הודיותיו וחזוקים חיצוניים שנמצאו להן. גם לאחר מציאת הגופה לא נסתיימה הפרשה שבפנינו. הימצאות הגופה במקום אחר מאותם מקומות עליהם הצביע אל עביד; המצב בו נמצאה הגופה והפרטים שנמצאו (ונעדרו) ממקום הימצאה - כל אלה, חייבו דיון מחודש בפרשה בפני בית המשפט המחוזי, וכך הורינו. נפסק מה שנפסק, הן בבית המשפט המחוזי והן בערכאת הערעור. "החללים הראייתיים" עודם קיימים (במידה כזו או אחרת). שאלות רבות אינן מוצאות את פתרונן והן תלויות ומרחפות להן בחלל האוויר. מהי המסקנה שיש לגזור מתהיות אלה והחסרים הראייתיים הסובבים אותן?

3. דעתי היא, כי תהיות אלה וחסרים ראיתיים אלו, מבחנם ומשמעותם איננה בעצם קיומם, אלא במשקלם בהתייחס לשאלת חפותו או אשמתו של אל עביד. אכן, מצוים אנו לבסס הרשעה בדין הפלילי מעבר לספק סביר. רמת הוכחה זו מניחה אפשרות הרשעה למרות קיומן של חלופות נסיבתיות אחרות שמשקלן אינו סובסטאנטיבי (ראה: ע"פ 1003/92 רסלאן נ' מדינת ישראל (טרם פורסם); ע"פ 3974/92 אזולאי נ' מדינת ישראל, פ"ד מז(2) 565, 569); היא מניחה אפשרות הרשעתו של אדם בדין בהיעדר ספק סביר אובייקטיבי - ולמרות קיומו של ספק סובייקטיבי (ראה: ע"פ 5133/96 פלוני נ' מדינת ישראל, פ"ד נ(3) 424, 431-432). הרשעה מעבר לספק סביר אין משמעה הכרח בוודאות מוחלטת בהרשעה ובאשמתו של הנאשם (ראה: ע"פ 1579/93 אלעזמה נ' מדינת ישראל (טרם פורסם)). ברי, אם כן, כי עצם קיומם של ספקות והתלבטויות אינו גורר אחריו בהכרח את זיכויו של הנאשם. לא כל ספק הינו "ספק סביר". לא כל תהיה או קושיה הם מן הסוג והמידה, שיש בהם כדי לקעקע את הרשעתו של נאשם ולהטיל ספק סביר באשמתו.

4. יש פעמים בהן עצם ההתלבטות בשאלת קיומו של ספק סביר, עולה כדי ספק סביר בעצמה ומביאה לזיכוי של הנאשם מחמת הספק. עמד על כך השופט ש' ז' חשין, בציינו:

"הביאה הקטיגוריה דברי הוכחה אשר יש בהם, לכאורה, כדי להעלות את ההנחה כי הנאשם עבר את העבירה המיוחסת אליו, עוברת לשכמו של הנאשם החובה בהבאת דברי הוכחה מצידו הוא... נתן [הנאשם - א.ב.] הסבר המתקבל על הדעת, אך השופט אין בידו להחליט אם יקבל דברי הסבר אלה או ידחם - כלומר: אינו מוכן להכריע אם דברים אלה נכונים הם או לא - עליו לזכותו מחמת הספק" (ראה: ע"פ 20/51 פודמסקי נ' מדינת ישראל, פ"ד ה' 1187, 1196, וכן: ע"פ 347/88 דמיאניוק נ' מדינת ישראל, פ"ד מז(4) 221, בעמ' 645 ואילך).

נפסק, כי אין הכרח שהנאשם יביא גרסה מעין זו בעצמו. די בכך שבחומר הראיות יש כדי להקים גרסה, שההתלבטות באימוצה על ידי היושב בדין שקולה, למעשה, לספק סביר בעצם ההרשעה ולזיכוי של הנאשם (ראה: ע"פ 6251/94 בן ארי נ' מדינת ישראל, פ"ד מט(3) 45, 83). דעתי היא, כי במקרה דנן יש בחומר הראיות שבפנינו כדי להביא לשכנוע מעבר לספק סביר בדבר אשמתו של אל עביד. ודוק: קיימות עדיין שאלות וקושיות שאין עליהן מענה. אולם אין באי הימצאותן של תשובות חד משמעיות לתהיות אלה משום ספק שיש בו כדי לקיים ספק סביר בהרשעה; אין בהן אותה אמת מידה אובייקטיבית-ממשית וסובסטנטיבית, המאפשרת למוטט את מסכת הראיות שיש בה כדי להרשיע נאשם במשפט פלילי; אכן, אין לי ספק באשר להיעדרו של ספק סביר במקרה דנן.

מקום הימצא הגופה

5. חברי השופט אור עמד בהרחבה, בפסק דינו המפורט, על מרכיב ה"יש" שבמקרה דנן. הודיותיו של אל עביד עומדות במבחנים ובאמות המידה השונות שנקבעו לעניין "המשקל הפנימי" של הודית נאשם. הודיות אלה עקביות ברובן, עשירות בפרטים ומאופיינות באותם אותות אמת המחזקים את משקלן ה"פנימי". ההודיה הראשונה ניתנה שלא בפני איש רשות אלא בפני "מדובב", ויש בכך כדי לחזק את אמינותה. בה בעת, עומדות הודיות אלו על תילן גם לאור המבחן ה"חיצוני". מקובל עלי ניתוחו של חברי, השופט אור, בדבר התקיימותם של חיזוקים וסיוע להודיות אל עביד במקרה דנן - והמעין יעין שם. על סוגיה אחת ביקשתי להרחיב מעט, היא סוגיית מקום הימצא הגופה. אין חולק, כי הימצאות הגופה בבור בפאתי באר-שבע, ולא באתר דודאים, יצרה קושי. קושי זה הביא למעשה לביטול פסק הדין הראשון של בית המשפט המחוזי, והחזיר את העניין לדיון בפנינו, בסופו של יום, כערכאת ערעור. עובדה זו, היא גם שהביאה למסקנתו של חברי, השופט קדמי, לפיה לא ניתן להרשיע את אל עביד ברציחתה של המנוחה - להבדיל מאינסוה. מהו משקלה של עובדה זו? כיצד היא

משתלבת - אם בכלל - במארג הראייתי שנטווה סביב מעשיו של אל עביד בליל הירצחה של המנוחה ובסמוך לאחריה?

6. בבואנו לדון בשאלה זו, ניתן להציג, למעשה, שלוש חלופות באשר למשמעות מיקום הימצאות הגופה: הראשונה, הינה החלופה ה"מחזקת". על פי חלופה זו, הימצאותה של הגופה בבור בסמוך לבאר-שבע, בצורה ובאופן בו נמצאה, מחזקת את הודיותיו של אל עביד ומבססת עוד יותר את אשמתו. השנייה, הינה החלופה ה"נייטרלית". על פי חלופה זו, מקום הימצא הגופה אינו עולה בקנה אחד עם הודיותיו של אל עביד, או שהוא עולה בקנה אחד אך עם חלק מן ההודיות. בין כך ובין כך, על פי גישה זו, אין לאי התאמות אלו משקל של ממש, שכן די ביתר הראיות כדי להביא להרשעתו של אל עביד. השלישית, הינה החלופה ה"מחלישה". על פי חלופה זו, הימצאות הגופה במקום השונה באופן מהותי מן המקומות עליהם הצביע אל עביד בהודיותיו ובשיחזורים שערך, צריכה להביא להטלת ספק סביר בכל מסכת הראיות, לרבות במהימנות שבהודיותיו של אל עביד; והמסקנה: יש לזכות את אל עביד.

מקום הימצא הגופה: חיזוק לראיות התביעה

7. על פי בחינה זו, מציאת הגופה בבאר, בסמוך לבאר-שבע - יש בה כדי לחזק את התשתית הראייתית המסבכת את אל עביד בפרשת אינוסה ורציחתה של המנוחה. גישה זו מוצאת את ביטויה, במובן מסויים, בדעת הרוב שבבית המשפט המחוזי, בעת הדיון המחודש בהליך שבפנינו. השופט גלעדי היפנה בפסק דינו לאמירות של אל עביד בהודיותיו השונות, המקשרות והמחזקות את מקום הימצא הגופה (בבור ניקוז), עם מעשיו של הנאשם. כך, בשיחה בין המדובב לבין אל עביד מיום 22.6.93 (ת112/), קלטת מס' 3, עמ' 4-5). ניתן למצוא אמירות של אל עביד מהן עולה כי המנוחה אכן הושלכה לבור לאחר רציחתה. בהמשך קלטת זו (בעמ' 9) מוזכר על ידי אל עביד סיפורו של הבדואי עג'עוג' (המוזכר גם בפסק דינו של חברי, השופט אור), שרצח חיילת והשליך אותה לתוך באר. אמירות או "רמזים" דומים נמצאו גם ב-ת113/), קלטת מס' 1, עמ' 3. חיזוק נוסף נמצא, על פי חלופה זו, בהתייחסויותיו של אל עביד בהודיותיו לכך שהגופה לא תימצא באותם המקומות עליהם הצביע בעבר (ראה: ת113/), קלטת מס' 1, מ.א. 20/93, צד A, עמ' 9-10; ת113/), קלטת מס' 4, מ.א. 17/93, צד A, בעמ' 5; ת114/), קלטת מס' 4, צד A, עמ' 1). חיזוק אחר - משני בחשיבותו - הוא התאמת הממצא בדבר מציאת הגופה במקום שונה מזה עליו הצביע אל עביד, לחששו של אל עביד ממצאת הגופה (ראה: ת113/), קלטת מס' 1, מ.ט. 20/93, צד A, עמ' 4). על כן ניתן לטעון, כי בעובדה שאל עביד הולך שולל את חוקריו ואת בית המשפט באשר למקום הימצא הגופה, יש אישוש לחששו מפני מציאת הגופה - כפי שזו מעוגנת בהודיותיו. גם השופט סגל מצא במקום גילוי הגופה, משום חיזוק מסויים למסכת הראיות המפלילה את אל עביד. גם

השופט סגל מזכיר אמירות של אל עביד בהודיותיו, לפיהן המנוחה אינה נמצאת באתר דודאים (ת114/), קלטת מס' 4, צד A, עמ' 7, עמ' 11-13). השופט סגל אף מצא בדבריו של אל עביד הסבר אפשרי לאי מציאת הגופה באתר דודאים אלא במקום אחר - למרות הגעתו המוקדמת של אל עביד לאתר ביום היעלמה של המנוחה - באמירתו של אל עביד ממנה השתמע כי הגופה הונחה במקום אחד והועברה אחר כך למקום אחר (ת112/), קלטת מס' 3, עמ' 4). השופט סגל מצביע על כך, שיש תימוכין בגירסתו של אל עביד לכך שהביא את המנוחה קודם לאתר דודאים, וכי ורק בשלב מאוחר יותר הביאה למקום אחר (ראה עמ' 1601-1604 להכרעת דינו של השופט סגל). השופט סגל אף מצא בחומר הראיות חיזוק להשלכת המנוחה לבאר המכוסה במכסה בטון כבד דווקא, וזאת לאור דברי אל עביד לפיהם הוא "נעל זרקה" את המנוחה (עמ' 1641 להכרעת הדין), כאשר דברים אלה מתיישבים עם פעולה של נעילת מכסה בור הניקוז. סיכומה של חלופה זו הינו, כי לא רק שאין במקום הימצא הגופה משום הטלת ספק סביר בראיות שבידי התביעה, אלא שיש בו כדי לחזק את עמידתה של המשיבה בנטל ההוכחה הפלילי הרובץ על שכמה.

מקום הימצא הגופה: היעדר השפעה על ראיות התביעה

8. חלופה זו גוזרת ומביאה למסקנה, כי אין במקום מציאת הגופה במקרה דנן כדי להעלות או להוריד לעניין דיות הראיות והשכנוע באשמתו של אל עביד מעבר לספק סביר. דומה כי זו העמדה שאימץ חברי, המשנה לנשיא, בערעור הפלילי בעניינו, שעה שקבע, כי "אין העובדה שהגופה נמצאה במרחק רב ממקום אירוע האירוס גורעת ממשקל הראיות המפלילות, שכן באו לפני בית המשפט ראיות מהימנות שהיתה למערער הזדמנות להעביר את הגופה למקום אחר הן לפני הופעתו באתר דודאים והן בשלב מאוחר יותר"; והוא מציין, כי "שומה גם עלינו כערכאת ערעור להימנע מלנסות לתת הסבר מלא לכל מה שקרה, אלא התפקיד המוטל עלינו הוא לבחון אם על יסוד חומר הראיות שהוגש לפני הערכאה הראשונה ונמצא מהימן על ידה, הוכח האישום מעבר לכל ספק סביר". חברי השופט אור, אף הוא מאמץ בסופו של יום גישה זו (ראה פסקה 132 לפסק דינו). גם הכרעות הדין של השופטים גלעדי וסגל בערכאה הראשונה, מבוססות על אימוץ עמדה זו. הכרעות דין אלו, כי אין סתירה הכרחית בין מקום הימצא הגופה להודיותיו של אל עביד, שכן ניתן למצוא בהודיות עיגון הן לאפשרות כי הגופה הושלכה מיד לבור (ולא הובאה כלל לאתר דודאים) והן לאפשרות כי הגופה הושלכה בשלב הראשון באתר דודאים, וכי רק בשלב השני הועברה למקום הימצאה לבסוף (ראה: עמ' 1652 ואילך בפסק דינו של השופט סגל; עמ' 1572 לפסק דינו של השופט גלעדי). הבחירה בחלופה זו נוטלת את אותות האמת שבהודיותיו של אל עביד לעניין מקום הימצא הגופה, תוך הפרדתם מאותן אמירות שקריות לגבי מקום הימצא הגופה. אימוץ חלופה זו משמיע לנו, כי בנסיבות המקרה אין במציאת הגופה במקום אחר מזה עליו הצביע אל

עביד, בכדי להטיל ספק סביר באשמתו. מקום מציאת הגופה מתיישב עם חלק מהודיותיו של אל עביד, ואין מניעה לאמץ חלק זה בנפרד מן החלקים האחרים ולבסס עליו את אשמתו של אל עביד.

מקום הימצא הגופה: החלשת ראיות התביעה

9. דומה כי גישתו של השופט הנדל, שהיה בדעת מיעוט בערכאה הראשונה וסבר כי יש לזכות את אל עביד, מאמצת אל חיקה חלופה זו. מטעם זה ציין השופט הנדל בפסק דינו (בעמ' 1786) כי "עובדה חדשה זו... הינה בעלת חשיבות רבה במשפט זה... הייתי משווה חשיבות עובדה זו לסכין שבכוחה לחתוך את הודאת הנאשם לאורכה ולרוחבה...". השופט הנדל מדגיש בעניין זה את העובדה, כי אל עביד הצביע באופן עיקבי בחקירתו על אתר דודאים כמקום בו הוטמנה המנוחה לאחר רציחתה. אל עביד ידע כי חוקריו רוצים יותר מכל לדעת היכן קבורה הגופה, והוא חש תסכול מאי יכולתו לסייע להם בעניין זה. אליבא דשופט הנדל, לא סביר הוא להניח כי אל עביד הסתיר בהצלחה - לכל אורך חקירתו - דווקא פרט זה, ועמד בלחץ של חוקריו. סבירה יותר המסקנה, על כן, כי אל עביד כלל לא ידע היכן מצויה הגופה (עמ' 1790-1792 להכרעת הדין של השופט הנדל). זאת ועוד: בדיקה פתולוגית של השלד לא מצאה גילויי אלימות, ובכך נשלל המניע להסתרת מקום הגופה על יסוד התעללות לכאורה בה על ידי אל עביד. השופט הנדל הוסיף עוד, כי עצם העובדה שאל עביד הצליח להוליך שולל (לכאורה) את חוקריו ואת בית המשפט באשר למקום הימצא הגופה, מצביעה על יכולתו לשקר ולמסור הודיות שאינן משקפות את המציאות נכונה. על כן, אין ליתן אמון גם ביתר הודיותיו (עמ' 1793-1794). לא זו אף זו: מקום הימצא הגופה אינו קשור לאל עביד כלל ועיקר. הוא לא הכיר את המקום, והטלת הגופה במקום זו - בסמוך לעיר באר-שבע ולא באיזור נטוש - אינה סבירה בנסיבות העניין (עמ' 1795). על כן, קובע השופט הנדל, כי "ממצא חדש זה [מקום הימצא הגופה - א.ב.] לא רק מפחית ממשקלה של הודאת הנאשם, אלא תוקף הוא נמרצות את אמינותה" (עמ' 1796). דומה, כי גם חברי, השופט גולדברג, מאמץ גישה זו (ולו בחלקה), תוך שהוא קובע כי בהיעדר הסבר סביר ומוכח לדרך בה הגיעה הגופה לבור יש במקום מציאתה כדי להטיל "סימני שאלה" בחומר הראיות; בסיבות שהביאו את אל עביד להסתיר את מקום הימצאה של הגופה למרות ההודיה ברציחתה ואינוסה ואי גילוי מקום הימצא הגופה למדובב. מכוח חלופה זו, גילויה של הגופה במקום בו נמצאה מטיל ספק - ספק סביר - במסכת הראיות ובאשמתו של אל עביד ברציחתה ואינוסה של המנוחה.

10. דעתי היא, כי מבין חלופות אלה יש לאמץ את החלופה השניה, ולקבוע כי לא היה במקום מציאת הגופה בכדי להקים ספק סביר באשמתו של אל עביד או בכדי למנוע את הרשעתו והוכחת אשמתו מעבר לספק סביר. הייתי מהסס מלקבוע כי מציאת הגופה במקום בו נמצאה מחזקת את הראיות הקשורות להרשעתו של

אל עביד. בצד אותם חלקים בהודיות, שניתן להבין מהם על השלכת המנוחה לבאר, מצויים חלקים נרחבים בהם חוזר אל עביד וקובע כי גופת המנוחה הושלכה ל"זבל" ולאחר דודאים. שונה היה המצב לו היה אל עביד מפנה בפירוש לבור ניקוז המצוי בפאתי באר-שבע כמקום הימצא הגופה. משלא עשה כן - לא במפורש ולא במשתמע - לא נראה לי, כי יש למצוא במציאת הגופה בבאר משום חיזוק חיצוני עצמאי ונפרד להודיותיו. בה בעת, אין מניעה מלקבוע כי אותם חלקים בהודיותיו של אל עביד העולים בקנה אחד עם מקום הימצא הגופה, יעמדו על תילם ויצטרפו לשאר הראיות הקיימות ממילא בעניינו. זו הדרך בה הלך חברי השופט אור, ואין לי אלא להצטרף להנמקתו ולטעמיו לעניין זה.

11. מאידך גיסא, לא שוכנעתי כי יש במקום הימצא הגופה כדי להטיל ספק סביר באשמתו של אל עביד ולהביא ל"החלשת" הראיות שבידי התביעה. גם בעניין זה מקובלת עלי עמדתו של חברי השופט אור, לפיה ניתן בהחלט למצוא בסיס ראייתי המסביר את סיבת הימנעותו של אל עביד מגילוי מקומה המדויק של הגופה. אין בידי לקבל את מסקנתו של השופט הנדל בערכאה הראשונה, לפיה הוכח על ידי גילוי הגופה, במקום בו נמצאה, כי אל עביד יכול להטעות את בית המשפט ואת חוקריו, ומכאן כי אין לייחס כל אמינות להודיותיו. קביעה זו נסתרת מניה וביה מעצם אמירותיו הנכונות של אל עביד לעניין מקום הימצא הגופה (ראה למשל: ת56/א' בעמ' 20-21). מכל מקום, אין בטיעון זה כדי למוטט את החיזוקים ה"חיצוניים" להודיותיו של אל עביד. כחבריי המשנה לנשיא והשופט אור, סבור אף אני כי גם אם קיימות תמיהות מסויימות לגבי מעשיו של אל עביד לאחר רציחתה ואינוסה של המנוחה - אין בתמיהות אלה כדי להטיל ספק במסכת הראיות הסוגרת על אל עביד מכל עבר, ומעבר לכל ספק סביר. אין בעובדה זו כדי להפחית - ולו במעט - ממשקלן ה"פנימי" של ההודיות. הוספת הפרטים במהלך החקירה, תיאור אופן ההמתה, רמת הפירוט של האירועים והתגובה הרגשית להם - כל אלה, המובאים בהרחבה בפסק דינו של חברי השופט אור, עומדים בעינם למרות מקום מציאת הגופה. הוא הדין לעניין החיזוקים ה"חיצוניים" שנמצאו להודיות אלה - ידיעת הפרטים המוכמנים, הביקור החרוג במזבלה (ביקור העולה בקנה אחד עם הגירסאות השונות באשר לדרך הגעת הגופה לבור הניקוז) ושקריו של אל עביד בחקירתו. אף אלה אינם מאבדים מערכם בשל מציאת הגופה בבור הניקוז ולא באתר דודאים. שוכנעתי, כי אין במקום מציאת הגופה כדי לערער את מסכת הראיות המסבכת את אל עביד בביצוע המעשים המיוחסים לו, ומטעמים אלה אני מצטרף לדעתו של חברי, השופט אור, כי הרשתו של אל עביד עומדת על כנה.

פסק דינה של השופטת דורנר

12. בשולי הדברים אבקש להתייחס ולהגיב על הדברים האמורים בפסק דינה של חברתי, השופטת דורנר. ראשונה, לעניין דיות הראיות לשם הרשעתו של אל עביד, מעבר לספק סביר; אחרונה, לעניין מעמדה, משקלה והערכתה של הודיית הנאשם כראיה בהליך הפלילי.

13. עיינתי בדבריה של חברתי, השופטת דורנר, ובטעמים שביסוד עמדתה. נחה דעתי, כי אין בתמיהות ובקושיות שהוצגו בחוות דעתה של חברתי כדי לשנות ממסקנתי לפיה אשמתו של אל עביד הוכחה במקרה דנן מעבר לספק סביר. גם בעניין זה מקובלות עלי הערותיו של חברי השופט אור, כפי שהן מובאות בפסקאות 146 ואילך לפסק דינו. לדעתי, אין חברתי נותנת משקל ראוי להודייתו הראשונה של אל עביד בפני המדובר. המדובר בהודיה שלא בפני איש מרות, כאשר בשלב זה התנהלה חקירתו של אל עביד ברגיעה יחסית וללא כל לחץ מצידו של המדובר. אין גם יסוד להשערה כאילו המדובר "הדליף" לאל עביד פרטים מוכמנים שלא היו בידיעתו. גם הליך החקירה המשטרתי שקדם להודיה זו, אופיין בתהיה של החוקרים ובנסיין למצוא "קצה חוט", ולא בנסיין להתאים את פעולותיו של אל עביד ל"סיפור מסגרת" שנקבע מראש. אף אני, כחברי השופט אור, איני מוכן לראות במגבלותיו השכליות של אל עביד במקרה דנן "חזות הכל", וכגורם שיש בו כדי לאיין כליל את כל התפתחות החקירה וההודיות השונות שנתן אל עביד בפני אנשים שונים - חלקם אף שלא היו בגדר אנשי מרות. אשר לאי גילוי מקום הגופה - הרי שגם כאן הצביע הניתוח שנערך לעיל, על כשלנו של פרט זה מלהקים ספק סביר במכלול הראיות שבפנינו. הוא הדין לעניין "החיזוקים החיצוניים" להודייתו של אל עביד. מהימנות הודייתו של אל עביד אינה נסמכת במקרה דנן על פרט בודד. הרשעתו, במובן זה, אינה תלויה על בלימה. מסכת הראיות והחיזוקים מציבה תשתית איתנה להרשעתו של אל עביד מעבר לספק סביר. אותן תהיות וקושיות עליהן הצביעה חברתי - ולחלקן אף אני שותף - אינן עולות כדי ספק סביר היכול להסיט ממסלולה את האצבע המאשימה את אל עביד - מעבר לספק סביר - ברציחתה ואינוסה של המנוחה.

15. שותף אני להערותיו של חברי השופט אור, וכמו כן להערותיהם של חבריי השופטים חשין, מצא ושטרסברג-כהן, לפיהן אין בידינו לקבל את הגישה המוצעת על ידי השופטת דורנר לעניין מעמדה הראיית של הודיית נאשם. גם אני, כחברתי, סבור כי נודעת חשיבות לשאלת כשרותו הנפשית של הנחקר, לנסיבות מתן ההודיה ולתוכנה והגינה הפנימי של ההודיה. לעתים תהא להם אף חשיבות מכרעת. יהיו מקרים בהם פסול באחד מיסודות אלה (בין היתר) יפסול הודיה מלהיחשב "חופשית ומרצון". ודוק: בעוד שמקבל אני עמדה זו, אין בידי לקבל את ההנחה המגולמת בגישתה של חברתי, לפיה הודיה היא - בהגדרה - מעשה "שאינו רציוני". אכן, אם בית המשפט בחן את נושא מתן ההודיה, והגיע למסקנה כי ההודיה ניתנה באופן "חופשי ומרצון", וכי ההודיה לא נבעה מלחץ "פנימי" (שבנפש האדם) או מלחץ "חיצוני" (שבדרך החקירה), אין כל פסול בקבלתה כראיה לכל דבר ועניין.

16. אמת: משקלה וקבילותה של הודיה משתנה על פי נסיבותיו של כל מקרה ומקרה. יש שנדרוש, בד-בבד עם קבילות ההודיה, תוספת ראייתית כזו או אחרת על פי נסיבות המקרה. אולם אין באפשרות קיומן של נסיבות חריגות היכולות לפסול הודיה, כדי להעיד על הכלל. ההודיה הינה ראייה בעלת חשיבות רבה. פעמים, רק הנאשם - המודה, הוא שיכול לספק גירסה קוהירנטית ומפורטת על השתלשלות האירועים. הגישה המוצעת על ידי חברתי שוללת, למעשה, קטיגורית, שורה ארוכה של הודיות, על יסוד הנחה עובדתית, שפעמים רבות - ולמצער פעמים לא-מעטות - אין לה בסיס בנסיבות המקרה. דעתי היא כי יש להימנע מהכללה מעין זו. די לנו במחסומים ובבלמים הנקוטים בידינו כיום לבחינת קבילותה ומשקלה של כל הודיה והודיה בכל מקרה לגופו. חזקה על בית המשפט ועל השופט היושב לדין - שיידעו להבחין בין אותן הודיות "פסולות" (אף לשיטתי), לבין אלה, העומדות על כן השופכות אור, ולעתים אף אור בודד - על האירוע שבפניהם. מטעמים אלה, מבקש אני להסתייג מעמדתה זו של חברתי השופטת דורנר.

התוצאה היא, כי אני מצטרף לעמדתו של חברי, השופט אור.

ה נ ש י א

השופט י' קדמי:**1. נקודת המוצא לדיון: ההודייה הבסיסית**

לצערי, לא אוכל להצטרף לחברי, לא לאלה המרשיעים ולא לאלה המזכים. המבחין ביני לבין חברי, נעוץ בנקודת המוצא לבירור אחריותו של המערער לרצח המנוחה, המהווה עבורי "הנחת עבודה".

נקודת המוצא שלי אומרת: ראשית - והוא עיקר - כי יש לקבל את הודייתו הבסיסית, המתפרצת והספונטנית, של המערער באזני המדובב כמהימנה, לרבות הקטע שבו הוא מספר כיצד זרק את המנוחה ממכוניתו, כאשר אין הוא יודע אם אותה שעה היתה המנוחה מתה או שמא עדיין בין החיים; שנית - כי המערער לא ידע היכן טמונה הגופה, על המתחייב מכך לעניין מעורבות אפשרית של אדם נוסף; ושלישית - כי אין בחומר הראיה כדי לקבוע מהי סיבת מותה של המנוחה, גורם המשליך גם הוא על הוכחת אחריותו של המערער לגרם מותה.

להלן ידון כל אחד מן הגורמים האמורים בנפרד.

2. מהימנות ההודייה - העדר בסיס לפיצולה

בבסיס עמדתי עומדת ההודייה שמסר המערער באזני המדובב, כאשר זו פורצת מנהמת לבו - מכוחה של תחושת האשמה שהעיקה עליו - כשהיא נקייה מכל השפעה חיצונית של החוקרים. הנסיבות שבהן נמסרה ההודייה באזני המדובב - להלן: ה"הודייה הבסיסית" - משמשות בסיס וערובה למהימנותה; ובה בעת מאפשרות להסתפק ב"דבר מה" דל משקל, לסילוק החשש שמא נוטל המערער על עצמו אחריות למעשה שלא עשה.

במסגרתה של הודייה זו, הצהיר המערער - בלשונו שלו ותוך סערת הרגשות שליוותה את עשייתה - בין היתר כדלקמן: ראשית - כי זרק את המנוחה ממכוניתו, לאחר שהיכה אותה וחנקה, מתוך צפייה שבסופו של דבר יביא בדרך זו למותה וימנע ממנה מלהסגירו לרשות; ושנית - כי בשלב זה, שלב הזריקה מן המכונית, היתה המנוחה "בין החיים ובין המוות". המערער לא הודה בהודייתו הבסיסית בהמתת המנוחה; והתיאור שנתן בדבר מצבה בעת שזרק אותה מן המכונית, מותיר אותה, בשלב זה, בין החיים. ראיה אחרת לענין זה - אין;

וככל שמדובר באחריותו של המערער להעלמה של המנוחה, אנו חיים, בסופו של דבר, מפי הודייתו הבסיסית בלבד.

כאמור, נסיבות עשיית ההודייה באזני המדובב והתנהגותו של המערער לאחר מכן, מקימות בסיס מספיק לקביעה, שההודייה אמינה ומשקפת את שארע בפועל; ואנכי לא מצאתי - לבד מהשערות שאין להן, לשיטתי, אחיזה מספקת בראיות - בסיס לקביעה, כי אותו חלק של ההודייה המדבר בזריקתה של המנוחה מן המכונת ובמצבה בעת שנזרקה, הינו "כוזב".

כוחה הראייתי של ההודייה נעוץ במהימנותה וביכולת לסמוך מימצאים - במידת הוודאות הדרושה בפלילים - על תוכנה. פיצולה של ההודייה לחלק מהימן וחלק כוזב, מותנה בקיומו של הסבר ממשי המצדיק זאת; והוא עשוי לשנות באורח משמעותי את אופיו של ה"דבר מה", הדרוש להרשעה על פי החלק האמין שבה. ויתירה מזו: לעניין הרצח והטמנת הגופה, יש למלא את מקום החלק ה"כוזב" בראיות "אחרות"; וראיות "אחרות" כאמור - לבד מ"השערות" ו"הנחות שבהגיון" - לא מצאתי. במצב דברים זה, אין - לשיטתי - מנוס, מלבחון את אחריותו של המערער להמתת המנוחה, על בסיס העובדות שבהן הודה בהודייתו, לאמור: על בסיס זריקתה מן המכונת בעודה "בין החיים".

אכן, ניתן למצוא בדברים שאמר המערער למדובב - ולאחר מכן לחוקריו - התבטאויות שונות, שמשמעותן היא שהמנוחה לא היתה בין החיים כאשר "נפטר" ממנה. ברם, הדברים הללו לא נאמרו במהלך הפרץ הבסיסי השוטף של ההודייה ולא בהקשר המיוחד שבו התייחס המערער למצבה של המנוחה בשלב שבו "נפרד" ממנה. בנסיבות הענין, יש לראות את הודייתו הבסיסית של המערער בפני המדובב כ"מיקשה אחת", שאינה ניתנה לפיצול ואינה טעונה השלמה. "פיצולה" של ההודייה לחלק אמין ולחלק שקרי, נוטל מידה משמעותית מכוחו הראייתי של החלק "האמין" שבה; ולשיטתי - עשוי להעמיד בספק את האפשרות להרשיע את המערער על פיו.

סיכומם של דברים: כוחה של ההודייה לבסס מימצא מרשיע לחובת המערער נעוץ, בסופו של דבר, ב"שלמותה". פיצולה של ההודייה לחלק אמין ולחלק כוזב, מעמיד - בנסיבות הענין - בספק, את היכולת לקבוע מימצא מרשיע על פי החלק האמין לבדו; כאשר ההרשעה ברצח נעוצה, במקום בראיות, בהנחה שבהגיון ובנסיבון החיים. אותה הנחה - שבאה במקום ראיות - אומרת: כי מי שאנס את המנוחה הוא גם מי שרצח אותה. הנחה זו מחייבת את הקביעה שהמערער שיקר ב"חלק השני" של הודייתו הבסיסית כמפורט לעיל. ברם, כפי שיובהר להלן, מיקומם של שרידי גופתה של המנוחה - המותירים מקום לאפשרות שלא המערער הוא

שהטמינה שם - לא רק מעמיד בספק לפחות את המסקנה המתחייבת מן ההנחה האמורה, אלא מתיישב עם גירסתו הבסיסית של המערער.

3. מיקום הגופה: אי ידיעתו - השלכותיו

אין מחלוקת על כך, ששרידי גופתה של המנוחה התגלו - מוסתרים בידי אדם - במקום שאין למערער כל קשר או זיקה אליו; ובהתחשב בלחץ שהופעל על המערער לגלוי מיקום הגופה, אין מנוס, לשיטתי, מלהניח לזכותו שהוא אכן לא ידע את מיקומה.

אי ידיעת מיקומה של הגופה מתיישב ועולה בקנה אחד, עם זריקתה של המנוחה מן המכונת, כפי שהדבר תואר על ידי המערער בהודייה הבסיסית שעשה באזני המדובב. בדרך זו, מותר היה ההודייה "חלל ראייתי" באשר לקורותיה של המנוחה, מאז שנזרקה מן המכונת ועד להסתרת גופתה במקום שבו נתגלו שרידיה. לשון אחר: על פי ההודייה הבסיסית - ולשיטתי אין ראיה אחרת בילתה - המערער "נפרד" מן המנוחה על ידי זריקתה מן המכונת; ואין בחומר הראיות דבר או חצי דבר המלמד, כיצד הגיעה גופתה של המנוחה אל המקום שבו נתגלו שרידיה.

לגילוי הגופה במקום שבו נתגלתה, יש בנסיבות הענין, השלכה כפולת פנים בכל הקשור לאחריותו של המערער לגרם מותה של המנוחה: ראשית - מיקומה של הגופה "מאשר", על פניו, את גירסתו הבסיסית של המערער, לפיה זרק את המנוחה ממכונתו, ומשלא נמצאה במקום שעליו הצביע כמקום הזריקה אין הוא יודע היכן היא; ושנית - הבאת הגופה למקום שבו נתגלו שרידיה והטמנתה שם, מחייבות מעורבות של אדם נוסף ומתישבות עם זריקת המנוחה כשהיא "בין חיים ומוות".

אכן, ניתן, כמובן, לומר: כי המערער לא אמר אמת כאשר סיפר למדובב - בהודייה הבסיסית - שזרק את המנוחה מן המכונת במקום שעליו הצביע; וכי לאמיתו של דבר, הוא זה שהטמינה - לאחר שהמיתה - במקום שבו נתגלו שרידיה של הגופה. לאמירה כזאת, ניתן אפילו למצוא מעין "אחיזה" בהתבטאויות אלו או אחרות של המערער, לפיהן הגופה "לא תימצא" וכי נסע לאחר האינס "לכיוון באר שבע". ברם, לשיטתי, אין בהתבטאויות אלו כדי לערער את המסקנה המתחייבת מן הנסיבות, לפיה המערער לא ידע היכן הוטמנה גופת המנוחה. בהודייתו לא הסתיר המערער את דבר האינס ולא העלים את דבר הכאתה של המנוחה וחניקתה, מתוך כוונה להמיתה ולמנוע ממנה להביאו למשפט על מעשהו; ובסופו של דבר הציג את עצמו כאחראי למותה,

אף שלא נמצאה גופתה. במצב דברים זה, אין הסבר מדוע ישקר המערער למדובב ויספר לו סיפור בדים של "זריקה ממכונית"; ואין בחומר הראיה דבר, התומך בכך שהמערער ידע היכן טמונה גופת המנוחה.

סיכומם של דברים: משאין בחומר הראיות כדי ללמד שהמערער ידע היכן טמונה הגופה, מתחזק האמון שיש ליתן בהודייתו הבסיסית, לפיה אכן לא ידע ולא יכול היה לדעת מה ארע עם המנוחה לאחר שזרק אותה ממכוניתו.

כאמור, המערער היה נתון ללחץ כבד ביותר מצד החוקרים לגלות היכן טמונה הגופה; אך לחץ זה - על אף אישיותו המיוחדת של המערער - לא הניב פירות. בנסיבות העניין, אי גילוי מיקומה של הגופה אינו מלמד על יכולת עמידה בפני החוקרים; ונכון יותר - לטעמי - לראות בכך חיזוק לטענתו הבסיסית של המערער כי זרק את הגופה (ועל כן אינו יודע מה נעשה עמה לאחר מכן). מהימנותה של ההודייה נעוצה - כפי שכבר נאמר - בדרך שבה עלתה ופרצה מן המערער, שלא יכול היה לכבש בקרבו את שעשה; ואין בנסיבות העניין דבר המצביע על כך, שבסערת הרוח שבה פרצה ממנו הודייתו, היה המערער מסוגל להסתיר את נסיבות המתתה של המנוחה ומקום הימצאה.

4. סיבת המוות: אי היכולת לבררה - השלכותיה

כל עוד לא נתגלתה הגופה - די היה בהודייתו הבסיסית של המערער כדי לבסס הרשעה באינוס וברצח; וזאת - לא על בסיס הטלת ספק בגירסת זריקתה של המנוחה מן המכונית, אלא, בשל העדר אחיזה לאפשרות סבירה שהמוות נגרם, בסופו של דבר, על ידי אחר. המערער היה האחרון שהיה עם המנוחה בעודה בחיים, הוא היכה אותה וחנק אותה ולאחר מכן השליכה ממכוניתו אל חולות המדבר על מנת שתימצא שם את מותה. במצב דברים כזה, משלא היה ספק שהמנוחה מתה, לא היה באי גילוי גופתה - ובאי קביעה מדויקת של "סיבת המוות" - כדי למנוע את הרשעת המערער באחריות להמתתה; שהאחריות לגרם המוות נגזרה מ"הפקרתה" של המנוחה בנסיבות שתיאר המערער בהודייתו הבסיסית.

ברם, משמתברר, עם גילוי הגופה, כי אפשר שאדם נוסף מעורב בענין - שהרי הרחקתה מן המקום שאליו נזרקה והטמנת גופתה, בשלב בלתי ידוע, במקום שבו נתגלתה, מחייבים מעורבות כזו - שונים פני הדברים. עתה יש משמעות לברור סיבת המוות על מנת לסלק חשש, שמא נושא אחר באחריות להמתתה, בדרך שנתרה עלומה ואשר לא ניתן לגלות את פרטיה בשל חלופי הזמן.

במצב הדברים שנוצר עם גילוי שרידי גופתה של המנוחה במקום המקום בסיס למעורבות של אדם שלישי, ישנה משמעות לביורור סיבת המוות; ומשלא ניתן לעשות כן, יש בכך כדי להוסיף למשקל הספקות שמותרת האפשרות שאדם אחר נושא באחריות להמתת המנוחה.

5. סיכום

א. גילוי שרידי הגופה שינה באורח משמעותי את פניה של התשתית הראייתית, שעמדה בבסיס הרשעתו של המערער ברצח ב"סיבוב הראשון" של ההליכים בעניינו.

האפשרות שהמנוחה נזרקה מן המכונית בעודה בחיים, לא הפריעה בשעתו להרשעה ברצח. וזאת, כאמור, משום שלא היה אז בסיס לאפשרות סבירה שאדם נוסף מעורב בדרך כלשהי בהמתתה; ודי היה ב"הפקרת" המנוחה בנסיבות שהוצגו בהודייה, כדי לבסס את הרשעתו של המערער בגרימת מותה.

ברם, משקם בסיס לאפשרות כזו על רקע מיקומם של שרידי הגופה - והעדר בסיס לקביעה שהמערער משקר, כשהוא טוען שלא ידע היכן היא ומוסר בהודייתו כי זרק אותה ממכוניתו כשהיא "בין החיים לבין המוות" - נותר מקום לספק, ממנו רשאי המערער להינות, שמא המוות לא נגרם כתוצאה מן האלימות שהוא נקט כלפי המנוחה לפני זריקתה מן המכונית.

ב. כאמור, לא מצאתי בסיס לפיצול הודייתו הבסיסית של המערער; ולקביעה, כי הדברים המתחסיים לזריקתה של המנוחה מן המכונית כשהיא "בין החיים לבין המוות", אינם נכונים.

אדרבא, לשיטתי, בהעדר ראיה לסתור, יש לראות את המערער כמי שמסר למדובב הודיית אמת הן לענין האינזוס והן לענין הדרך שבה "התפטר" מן המנוחה; וענין אחרון זה "מתאשר" באי ידיעתו של המערער היכן הוטמנה הגופה. נקודת המוצא לביורור אחריותו של המערער לגרם מותה של המנוחה היא הגירסה שהציג בהודייתו הבסיסית; וכל עוד נותרת בעינה התעלומה, מה קרה עם המנוחה לאחר זריקתה מן המכונית כאשר היא "בין חיים למוות" - רשאי המערער להינות מן הספק, שמא אחר גרם בסופו של דבר למותה.

ג. לשיטה זו, נשמרת "שלמותה" של ההודייה הבסיסית שמסר המערער למדובב ודבר אינו מעיב על מהימנותה; ודי, על כן, ב"דבר מה" - דל המשקל כאמור - שנמצא לצידה, על מנת לבסס הרשעה על פיה. הרשעה כזו, חייבת להביא בחשבון את המסקנה המתחייבת מן ה"חלל הראייתי", שמותרת תעלומת

הטמנת הגופה במקום שבו הוטמנה. "חלל ראייתי" זה אין - לשיטתי - השלכה על מהימנות ההודייה, אותה יש לקבל, מכח הנסיבות שבהן נעשתה, כמהימנה. הספק בדבר אחריותו של המערער לרצח, מתחייב מקיומו של ה"חלל הראייתי" בדבר קורותיה של המנוחה מאז שהמערער "נפרד" ממנה; והוא עולה בקנה אחד עם מתן אמון מלא בדברים שמסר המערער בהודייתו הבסיסית, בהקשר זה.

ד. אין באמור לעיל, כדי לפטור את המערער מן האחריות לזריקתה של המנוחה מן המכונת - כשהיא "בין חיים למוות" כלשונו - מתוך צפייה שבדרך זו יבוא מותה; ובנסיבות אחרות, היה בכך כדי להרשיעו בנסיון לרצח.

בחוות דעתי בערעור הבהרתי מדוע לא ראיתי לעשות כן במקרה דנן; ואין טעם לחזור על כך כאן.

ה. חברי חולקים על נקודת המוצא שהביאה אותי למסקנה האמורה; ואין אני יכול לומר, שחומר הראיה אינו מאפשר להם לילך בדרך שבה בחרו.

ברם, כשלעצמי, אינני מוצא בסיס לקביעה, במידת הוודאות הדרושה בפלילים: כי המערער שיקב, כאשר מסר בהודייתו ש"התפטר" מן המנוחה על ידי זריקתה מן המכונת כשהיא "בין החיים ובין המוות"; וכי, לאמיתו של דבר, המערער המית את המנוחה והסתיר את המקום שבו הטמין את גופתה, על אף מאמצי החוקרים להביאו לגילוי.

ו. לאור כל האמור לעיל, לא מצאתי לשנות מן העמדה שנקטתי בערעור: על פי ההודייה הבסיסית שמסר המערער - וכאמור, לשיטתי, היא שצריכה לעמוד בבסיס ההרשעה בהעדר ראיה אחרת - המערער זרק את המנוחה ממכונתו בעודה "בין חיים למוות"; ובהעדר ידיעה מה ארע עמה עד להטמנת גופתה במקום שבו נתגלו שרידיה, אין בכוחה של ההודייה לבסס, במידת הוודאות הדרושה בפלילים, הרשעה ברצח. מיקומם של שרידי הגופה, "תומך" בגירסת המערער - בהודייתו - בדבר זריקת המנוחה מן המכונת ואי ידיעת הקורות עמה מאז; ובהעדר ראיה אחרת למצבה בעת זריקתה, יש להנות את המערער מן האפשרות - שהוא העלה בהודייתו הבסיסית - שהמנוחה היתה בשלב זה עדיין בין החיים. ה"תעלומה" כיצד הגיעה גופת המנוחה - שאפשר שהיתה בין החיים כשהמערער נפרד ממנה - אל המקום שבו נתגלו שרידיה, מקימה לשיטתי, בסיס מספיק לספק, שמא לא המערער הוא שהמיתה.

ההודייה הבסיסית, היא המספקת את הבסיס להרשעה באינוסה של המנוחה; וממנה צומח הספק, שמא אחר הוא שהמיתה. וכאמור, לשיטתי, ההודייה הבסיסית היא הראיה שעל פיה יש להכריע את דינו של המערער.

שׁוֹפֵט

השופט א' גולדברג:

1. הרחבתי את היריעה בפסק הדין נשוא דיון נוסף זה, ואיני רואה מקום לשוב ולהדרש לכל שכבר אמרתי. המעיין יעיין שם, ואומר כאן רק דברים בקצירת האומר.
2. דעתי היתה, ובדעה זו נשארתי גם לאחר שקראתי את דברי חבריי החלוקים על דעתי, כי חשדות נגד אל עביד קיימים. תשתית ראייתית מספקת להרשעה - אין. ההסתמכות היתרה על הודייתו של אל עביד יוצרת לדעתי, סכנה לטעות משפטית בהרשעה, בהעדר ראייה תומכת להודיה, שתגיע לכדי סיוע. ודוק, את הצורך בראיית סיוע, לא העליתי אני לראשונה. קדם לי, בצדק, בית המשפט קמא עצמו, נוכח סימני השאלה שעולים מחומר הראיות ומן ההודיה עצמה.
3. אין כל קושי למצוא בדבריו של אל עביד אמירות מפלילות, כשם שאין כל קושי למצוא כנגדן, לעתים באותה נשימה, אמירות על חפותו. לפיכך, בבואנו לשקול אם להעדיף את ההודיה על פני ההכחשה, אין בידינו להתעלם מן התמיהות העולות מן ההודיה (עליהן עמדתי בפסק דיני) ומכך כי הפסיפס הראייתי שניתן להרכיב מן ההודיה אינו שלם. חלק חשוב החסר מן הפסיפס הוא מקום הימצא הגופה, כשזו לא נמצאה במזבלה, שם הטמין אותה אל עביד על פי הודייתו. ניתן להעלות השערות מדוע לא סיפר אל עביד לחוקרים וגם לא למדובב (בו ראה איש אמונו) כי הטמין, בשלב כלשהו, את הגופה בבור בו נמצאה, וכיצד הגיעה לשם. השערות אלה אינן טובות יותר מן האפשרות כי לא ידע על מקום הימצאה של הגופה, ומכאן סיפוריו השונים והמשונים למדובב בעניין זה.

4. כאמור, התחייב במקרה שלפנינו כי תימצא ראיית סיוע כדי להרשיע את אל עביד על פי הודייתו. ראייה כזאת משמעותה ראייה חיצונית (שלא מפיו) הקושרת אותו למעשי העבירה, וראייה כזאת אינה, לדעתי, בנמצא.

5. הודיית נאשם שניתנה מחוץ לכתלי בית המשפט אינה חזות הכל, גם אם עברה את מחסום הקבילות. איני מוכן לקבל את הגישה כי הודיה כזאת היא "מלכת הראיות", וכי "אין אדם משים עצמו רשע" (במובן ההפוך לביטוי זה בהלכה היהודית). ראוי הוא כי גישה כזאת תהא נחלת העבר, כפי שהוכיחה המציאות אצלנו וגם בארצות אחרות. לא נס ליחם של הדברים שאמר השופט אלון בשנת 1983 בע"פ 556/80, 614 (חסן מוחמד עלי נ' מדינת ישראל, פ"ד לז (3), 169, 186) כי "תופעה זו של אפשרות הרשעת אדם חף מפשע על סמך הודאתו - שנמסרה מטעם זה או אחר - חייבת לעורר בלבנו דאגה חמורה, משמסתבר שאין היא נדירה כל עיקר". נהפוך הוא, דברים אלה קיבלו משנה תוקף מאז. יש שאדם מפליל עצמו ללא עוול בכפו, גם בלי שהופעלו נגדו אמצעי לחץ "חיצוניים". הסיבות לכך שונות, ולא כאן המקום לעמוד על כולן. די שאציון, כי לחץ פנימי בו נתון נחקר בעת המעצר, עלול להיות בין אותן סיבות. והרי מטעם זה עצמו באה הדרישה, שהשתרשה בהלכה הפסוקה, ל"דבר-מה-נוסף" להודיה מחוץ לכתלי בית המשפט, שבלעדיה לא ניתן להרשיע נאשם על פי הודייתו. דרישה זו שבאה להפיג את החשש מפני הודיית שוא, היא הכלל ולא החריג. לכך נתכוונה חברתי השופט דורנר בחוות דעתה, כפי שהבינתי את דבריה.

לשיטתי, הודיה אינה חזקה יותר ואינה חזקה פחות, מכל ראייה אחרת. כמוה ככל ראייה אחרת. על בית המשפט להעריך את משקלה (לאחר שעברה את שלב הקבילות) בהתחשב בכלל הנסיבות והראיות. על פי משקלה ייקבע משקלה של התוספת הראייתית הנדרשת. תהא זו טעות להניח מראש כי ההודיה הינה הודיית אמת, כשם שתהא זו טעות להניח מראש כי ההודיה היא הודיית שוא. נקודת המוצא הראויה היא: כבדהה וחשדה.

6. במקרה דנן, אין בידי להצטרף לדעת חבריי הסוברים כי אין ספק סביר בדבר אמיתות הודייתו של אל עביד.

העתק מתאים למקור
שמריהו כהן - מזכיר ראשי
עכב/
E13.97043420